

İNSÂN-I KÂMİL
Abdülkerim Cili

Cilt (1) / Kitap (3)
- ZAT - İSİM - SIFAT -

NECDET ARDIÇ
TERZİ BABA
ŞERHİ

İRFAN SOFRASI
TASAVVUF SERİSİ (90/1-3)

İNSÂN-I KÂMİL

Abdülkerim Cîlî

Abdülkadir Akçiçek tercümesi

Cilt (1/ Kitap/3)

- Zat-İsim-Sıfat-

NECDET ARDIÇ

TERZİ BABA

ŞERHİ

İRFAN SOFRASI

NECDET ARDIÇ

TASAVVUF SERİSİ (90/1-3)

İnsân-ı Kâmil

Abdülkerim Cîlî

Abdülkadir Akççek tercümesi

Cilt (1/ Kitap/3)

-Zat-İsim-Sıfat-

Necdet Ardıç
Terzi Baba
Şerhi

Kayda Alanlar
Erhan Aytaç, Nurbil Aytaç

Düzenleyen
Terzi Baba
Adres

Büro: Ertuğrul Mahallesi Hüseyin
Pehlivan Caddesi No: 29/5
Servet Apt. 59 100
Tekirdağ

Ev: 100 yıl Mahallesi Uğur Mumcu Caddesi
Ata Kent Sitesi A Blok Kat 3, D. 13.
Tekirdağ

Tel: (0282) 2614318

(0533) 7743937

www.terzibaba13.com

terzibaba13@gmail.com

ÖN SÖZ

Muhterem okuyucularım, sevgili kardeş ve evlâtlarımız. Uzun zamandır sohbetlerini yaparak kayda aldığımız **Abdülkerim Cîlî Hz.** nin gerçekten çok yüce hakikatleri bünyesinde bulunduran "**İnsân-ı Kâmil**" isimli kitabının acizane şerhi bittikten epey zaman sonra, nihayet onun da ses kasetlerinin kayda geçirme işlemleri de bittikten sonra, bu sahada hizmeti geçen evlâtlarımıza teşekkür ederim sağ olsunlar.

Daha sonra kayda geçen bu ses kayıtlarının okuyucularımıza sunulabilmesi için kitap haline dönüştürülmesi gerekiyordu vakti gelmiş ki Rabb'im izin verdi, şükür "**giriş**" bölümü şerhi ile birinci kitap tamamlanmış oldu. "**mukaddime**" bölümü ile de ikinci kitap tamam olmuştu.

Bu kitap ilede.

1 - Bölüm Zat,

2 - Bölüm İsim,

3 - Bölüm Sıfat, mertebe/bölümleri anlatılmaya çalışılacaktır.

İnşallah ileriki zamanlarda bölüm, bölüm tamamı kitaplar halinde sizlerin okuyabilmenize sunulacaktır. Bu ve benzeri kitapların İnsan tefekkür ufkunda çok büyük hedefleri gösterdiği aşikârdır. Cenâb-ı Hakk bu ve benzeri kitaplarda kendi hakikatlerini kendi bildirmesiyle ve evvelâ Peygamber Efendimizin bizlelere aktarımı ve daha sonra da büyüklerimizin bu günlere kadar bizler dahil günümüz insanına kadar ulaşmasını sağlayan büyüklerimiz, İrfan ehline şukranlarımızı sunarız.

Bütün âlemlerin bir harikası olan "**İnsân**" ne yazık ki kendi değerini varlığının üzerinden binlerce sene geçtiği halde, çok azı müstena, anlamış ve kadrü kıymetini bilmiş değildir. Ayrıca bu kıymetini anlamamakta ısrar etmekte ve kısa süreli nefsi emmâre içinde olduğu dünya yaşantısını tercih edep, İlâh-i ve ebedi hayatını heba etmekte, gerek birey gerek toplum olarak, hazin bir sona doğru sür'atle gitmektedir.

İşte elimizde bulunan bu kitap ve benzerleri, kişiye evvelâ kendini sonra da Rabbini tanıtıcı haliyle tefekkür hayatımızda çok büyük bir yeri olması lâzım gelmektedir. İnsan ki "*Hakk'ın zât-i zuhur mahalli ve*

âlemin göz bebeği"dir. Bu hakikatini yerinde kullanamadığından ne yazık ki yerlerde sürünmektedir. Yerlerde sürünmekten kurtulup ayağa kalkması ve asli asaletine ulaşması, bu ve benzeri tevhid kitaplarında belirtilen kendi hakikatlerini anlaması ile ancak mümkün olacaktır.

Umarım Azrâîl (a.s.) ile zaruri ölüm gelmezden evvel ihtiyari ölüm ile, bu dünyanın ve kendi beden dünyamızın hakikatini idrak etmiş olarak varlığımızı daha evvelden Hakk'a teslim ederiz de Azrâîl (a.s.) geldiğinde varlığımızda sadece geriye kalmış bir çuval et ve kemikten başka bir şey bulamamış olsun.

Rabb-ımızdan cümlemizi gaflet ehli olmamızdan korumasını, ve bizlere kendi varlığından varlık vermiş olduğundan, kendi aklından da akıl vermesini niyaz ederim.

Bu bölümde,

1 – Bölüm Zat,

2 - Bölüm İsim,

3 - Bölüm Sıfat,

Hakikatlerinden bahsedilecektir. Akıl ve idraklerimizin kısmen dahi olsa açılmalarını Cenâb-ı Hakk'tan dilerim. T.B.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM

ZAT

1.BÖLÜM

ZAT

Başlıktan da anlaşılacağı gibi, bu bölümde Z A T dan bahsedilecektir... Z A T bir emirden ibarettir...

İş...Manasına alınabilir...

Bu, öyle bir iştir ki; İsimler ve sıfatlar ona dayanmaktadır...

Ama, isimlerin ve sıfatların özlerindedir... Vücut halini alışlarında değil...

Bir isim veya sıfat düşünün... Bunların hangisi olursa olsun; dayandıkları şey; Z A T'tir.. Bu:

— ZAT...

Tabirini kabul eden: İster mevcut bir şey olsun; isterse A N K A gibi yok olsun...

Bu manadaki inceliği anlamaya bak...

Mevcut, iki yönden mütalaa edilir:

a) Katıksız varlık... Yani: Mevcud...

İşbu varlık; yüce yaratıcı Allah'ın zatıdır...

b) Yokluk karışımı varlık... Yani: Mevcud..

İşbu türden varlık ise... Bu yaratılmışların zatıdır...

Burada önemli bir nokta daha var ki, onu da bilmen gerekir...

Sübhan olan yüce Allah'ın zatı, kendi nefsinden ibarettir... Öyleki: Yüce Allah onunla vardır... Zira o: Nefsi ile kaimdir...

O: yüce zat odur ki: Kendi kimliğinde, isimleri ve sıfatları hak etmiştir...

Durum böyle olunca o zat: Her suretin kabiliyetine göre suret olur...

Bütün mana ondadır...

Daha açık anlatayım: Her tür sıfatın İsteddiği her türlü vasfa girer.

Kemal hükmü mefhumu üzerine delâlet eden her isimden, o yüce zat, hak talep eder...

Onun kemal dereceleri çoktur... Bu cümleden:

— Onun sonsuz oluşunun idrâk edilemeyişini...

Söyleyebiliriz...

Bu manada bir hüküm şudur: Kemal dereceleri tüm olarak idrâk edilemez... Ama ona göre bunlar idrâk edilebilen şeylerdir... Böyle olması gereklidir... Çünkü: Onun için bir cehalet imkânsızdır...

Bu manayı da iyi belle...

Anlatılan manaları, aşağıdaki kasidede söyledim:

İhata ettin mi mücmel, mufassal haberini;

Zatını ey toplayan sıfatların her birini...

Yoksa yüceldi mi yüzün tüm kavranmaktan yana;

Sardın ki kuşatılmaya zatının derini...

Haşa sana son buluna.., haşa ki olasın sen;

Sana cahil.. ah... neyle silerim hayretlerimi?

Başlıktan da anlaşılacağı gibi, bu bölümde Z A T dan bahsedilecektir...

Z A T bir emirden ibarettir...

-İş...

Manasına alınabilir...

Bu, öyle bir iştir ki; İsimler ve sıfatlar ona dayanmaktadır...
Yalnız burada iş dediği, bizim beşeriyet manasında anladığımız iş demek değildir. Fiil demek değil. O yapı demek değildir. Eğer öyle anlarsak biz zaten e'âl âleminde yaşıyoruz demektir.

Ama, isimlerin ve sıfatların özlerindedir... Vücut halini alışlarında değil... Yani iş dendiği zaman bizim aklımıza fiil âleminde yaptığımız işler, çalışmalar gelmekte ama burada ki, iş maddi değil latif yani manevi anlamda bir iş olduğundan bahsediyor.

Resulullah (s.a.v.) Efendimize, yahudi alimleri gelmişler, kendi aralarında anlaşarak ona üç tane soru soralım demişler. Eğer bu soruların üçünü de bilirse âlimdir, eğer hiç bilmezse cahildir, bazılarını bilir, bazılarını bilmezse peygamberdir diye aralarında karar vermişler. Bu üç sorudan bir tanesi ruh hakkında olmuş. Ruh hakkında sordukları zaman, "*Ey Habibim sana ruhtan soruyorlar, de ki o Rabbimin emrindedir.*" (17/85) dediği işte budur. İş manasına gelir, bir emirdir dediği budur. Hatta bu dahi o zatın zuhura çıkmış halidir, zatın kendi halinde zuhur diye bir şeyde yoktur. Tabi bu zat meselesi kolay anlaşılacak bir mesele değildir ama anlaşılır yavaş yavaş zaman içerisinde. Bir zat-ı mutlak var, bir de zat-ı mukayyed vardır. Zat-ı mukayyed, bütün bu âlemlerde mevcut, zat-ı mutlak dediği, Efendimizin, "*Allah'ın zatını tefekkür etmeyiniz*" diye tavsiye ettiği yöndür ama zat-ı mukayyed yani kayıtlı, esma ve sıfatlarıyla zuhur da olduğu o da zattır ama o kayıtlı zat olduğundan onu tefekkür edebiliyoruz. O ayet-i kerimeyi de tefsirlerde, ayetin devamında, "*Size bunun ilminden az bir şey verildi.*" deniyor.

Yani ruhtan soruyorlar, ruh rabbımın emrindedir, fakat size bu ilimden az bir şey verildi sözünü, biz zannediyoruz ki müslümanlara söyleniyor. Halbuki Efendimizin karşısına gelen o gün yahudi alimleriydi, yahudi alimlerine hitaben size bu ilimden az verildi deniyor. Yoksa müslümanlara değil, işte biz bunu zannediyoruz ki Kur'an-ı Kerim bize geldiği için bize bu ilimden az verildi zannederek en büyük hatalardan birini işliyoruz. Halbuki Kur'an-ı Kerim'in gelmesi, Efendimizin gelmesi ruhun hakikatini idrak ettirmek için, ruhun ne olduğunu bildirmek için, eğer o bunu getirmediyse bundan sonra daha başka peygamberlerin gelmesi icab ederdi ki bize ruhun hakikatini anlatsın.

Museviyet mertebesine az bir şey verildi. Onların ruhla ilgileri yoktu. Onlar Rab derler, en büyük ulaştıkları yer Rab'tır. Ona da Yehova derler, kendi düşüncelerinde. İşte museviyet mertebesinde ruhtan fazla bir bilgi yoktur. Museviyet mertebesine kadar, "venefahtü" ruh-u tanıtılması vardır, İseviyyet mertebesinde de "ruhu'l kuds" tanıtılması vardır. Muhammediyet mertebesinde de ruh-u ilahiyenin yani ruh-u ilahi gerçek ruhun "ruhu'l a'zam" tanıtılması vardır, ruh-u küllinin tanıtılması vardır. Muhammedi meşreb, Muhammedi ilmi bunu bilmezse! başka bu âlemde bilecek bir mensup yoktur. Han-

gi yönden olursa olsun, hangi tefekkür düşünceye sahip olursa olsun, ister batılı, ister doğulu, İslami kaynaktan almadıktan sonra bunu bilmesi, bulması mümkün değildir, yaşaması mümkün değildir.

Bir isim veya sıfat düşünün... Bunların hangisi olursa olsun; dayandıkları şey; Z A T'tır.. Yani bir insan düşünelim, ne olursa olsun, isimleri olsun, sıfatları olsun, onun zatına dayanır. Hepimizin özümüzde bir zatımız vardır, ben diye dediğimiz bir de kimliğimiz vardır. İşte bizim isimlerimizde, sıfatlarımızda, fiillerimizde buradan meydana geliyor.

Tabiki bir insanın zatı olmazsa, zatına bağlı olan sıfatları, isimleri, fiilleri olmaz mümkün değil hepsi zatına bağlıdır.

Bu:

- ZAT...

Tabirini kabul eden: İster mevcut bir şey olsun; isterse A N K A gibi yok olsun... Yani zat tabirini kabul eden her mevcut, her mevcudun kendi aslı hakikati olan bir zatı vardır. Tabi kendi düzeyi, kendi mertebesinde. İster eşya türünden bir şey olsun, isterse Anka gibi, literatürde vardır Anka kuşu derler, bunun ismi vardır, cismi yoktur.

Bu manadaki inceliği anlamaya bak...

Mevcut, iki yönden mütalaa edilir: Varlık, var olan mevcut iki yönlü anlaşılabilir.

a) Katıksız varlık... Yani: Mevcud...

İşbu varlık; yüce yaratıcı Allah'ın zatıdır... Mutlak mevcut yani hiç bir varlığa ihtiyacı olmayan, hiç bir şekilde başkasına bağlı olmayan ve başkasına bağlı olmadan hayatını sürdüren demektir.

Bu âleme baktığımız zaman belki batılıların panteizm dediği şey gibi gelir ama hiç ilgisi yoktur. Ayırdedemeyen kimseye ikisi bir şeymiş gibi gelir. Batılı panteizimler onlarda kendi içinde çok değişik yorumlara bölünmüşler. Bu varlığın Allah olduğunu söylerler ama değişik fikirlerle, değişik yapılarla. Yani hakikati ise bu varlığın Allah'ın varlığından başka bir şey olmadığını İslam tasavvufu da söylüyor. Yalnız izahını yaparak, şimdi madem ki öyle eşyaya, bu Allah mı diyeceğiz? Tabi o hükümden bu çıkıyor ama öyle değil, bu işin bir yüzüdür. Birde diğer yüzü vardır, işte tasavvuftaki vahdet bilgisinin özelliği bu değişik yönleriyle meseleyi idrak etmektir, sadece tek yönlü değil. Tek yönlü bunu anlamaya çalışırsak bizde bir yönde saplanmış oluruz yani tek yönlü giden bir hükme sahip olmuş oluruz ki, mertebeler oluşmaz o şekilde.

de olursa. Mertebeler itibariyle baktığımız zaman bu mertebeye göre böyle, bu mertebeye göre de böyle diyoruz. Ehlullah bu eşyaya beş türlü görüşle bakmışlar, bazıları evvela eşyayı görmüşler ondan sonra Allah'ı görmüşler, bazıları evvela Allah'ı görmüşler sonra eşyayı görmüşler, bazıları O Allah'tır demiş, bazıları Allah de geç eşyasını sıfatını bir şeyini düşünme demişler.

Zat mertebesinden baktığımız zaman, yani yukarıdan baktığımız zaman ef'al, esma, sıfat, zat bu mertebeden baktığımız zaman, aşağıya doğru herhangi bir vasıflandırıcı kimse göremediğimizden, vasıf almış kimse göremediğimizden bu bütün varlık Allah'ın zatıdır. Hakk'tan başka bir şey göremezsin, çünkü orada varlıklar yok olmuş olur. Yalnız burada şeriat ve tarikat mertebesinde geçerli olan yaratma kelimesi, hakikat mertebesinde varlığını yitiriyor, geçersiz kalıyor. Çünkü onun yerine zuhur ve tecelli kelimeleri geliyor. Ehlullah öyle demişler, Kamus-u aşktan yani büyük aşk lügatından yaratma kelimesini kaldırdılar yoktur bulamazsın, "y" harfine baksan yaratmayı bulamazsın.

Onun yerine "t" harfinde tecelliyi bulursun, "z" harfinde zuhuru bulursun. İşte yaratma kelimesini kullandığımız sürece şirkten kurtulamayız, hakikat mertebesi itibariyle ama şeriat ve tarikat mertebesinde yaratma vardır. Çünkü ötelede bir Allah'ın varlığına inanıyoruz ya, öyle kurgulamışız, ötelede Allah varsa burada da kullar var, yaratılanlar var demektir. Orada iş kolay şartlandığınız bir sistem içerisinde sabahdan akşama kadar ibadet etsek abid oluruz, çok şükretsek şâkir oluruz, çok zikretsek zâkir oluruz yani ötedekine yönelerek bu işleri yapmış olsak, ama bunlarında velileri olmaz mı? olur. Tabi şakirlerden de veli çıkar, abidlerden de veli çıkar ama o mertebenin velisi çıkar. Bunları çok iyi anlamamız gerekiyor. Gerçek Hz. Resulullah'ın velileri yani Muhammediyül meşreb olanlar bunların çok üstündedir. Gerçi bunlarda o bünyenin içerisinde ama mertebe olarak onlardan değişik farkları vardır. İşte bizim de bu dünyada en verimli şekilde ilerleme sağlamamız için ayarlarımızın kısa sürede yapılması gerekiyor ki, verimli yol alalım.

b) Yokluk karışımı varlık... Yani: Mevcud..

İş bu türden varlık ise... Bu yaratılmışların zatıdır... Yani zuhurda olan varlıkların zatıdır.

Bazı formülleri bulmadan o mevzuyu yahut o şeyi çözmek biraz zor olur. İşte bunlar hep birer formüldür ama, tabi bu formüllerin hepsini birden bir an da veya bir sohbette anlamak, idrak etmek mümkün değildir. Genel olarak şeriat ve tarikat mertebesi itibariyle bir yaşantı

var, bu marifet mertebesinden bir bilgi verişi, bir bilgi kaynağı tabii yani birinci mertebeden, ikinci mertebeden... o üst mertebelere atlamak veya oradan bir şeyler bulmak biraz zor oluyor ama olsun. Burasını biraz daha açmaya çalışalım, yokluk karışımı varlık dedi. Şimdi bir Âdem var, bir Adam var bir de A'dem var. A'dem yok manasınadır yani a'dem kelimesi yokluk manasınadır, bazıları mutlak yokluk derler. İşte bu gördüğümüz âlem bir bakıma göre yokluk âlemi A'dem'dir, mutlak yokluktur.

Nasıl bir yokluktur, kendi başına bir varlığı yoktur, bu âlemin hiç bir ferдинin kendi başına bir varlığı yoktur yani a'demdir, a'demdedir, yokluktur ama mevcut Hakk'ın varlığıyla mevcuttur. İşte yokluk karışımı varlık diye anlatmaya çalıştığı bu mertebesi. Aynı şey bizimde başımızda vardır, biz kendimizi gaflet nazarıyla baktığımızda var zannederiz, gafletle baktığımız zaman benim, ben yaparım, ben ederim... vs. ister tevazu yönlü ol, ister benlik üzere ol, işte ben dediğimiz aslında yok olan bir benliktir. Bu ben dediğin varlığı ne yaptında, karşılığında ne verinde elde ettin, sahip oldun, dediğimiz zaman düşünürüz o zaman. Hiç bir şey, ne verdik, ne bir şey yaptık, ustası da dışarıda, ameleside dışarıda, kurgulayıcısıda dışarıda, planlayıcısıda, programlayıcısı da başkası dışarıda, yani bizim dışımızda. işte böyle baktığımız zaman biz yokuz. Hem de mutlak yokuz ama şöylede bir baktığımızda, yok ama yinede burada bir şeyler var. İşte bunu anlatmak istiyor, yokluk karışımı varlık.

Aslen biz yokuz ama Cenab-ı Hakk'ın vermiş olduğu bir özellikle varız. İşte yokluk karışımı varlık, tecellilerin zatıdır yani zuhurlarda olanların zatıdır. Her birerlerimizin ayrı bir zatımız var, kimliğimiz, hüviyetimiz vardır, ben dediğimiz bir zatımız var yani özümüz vardır ve her şeyde bu özümüzden kaynaklanıyor, özümüze dayanıyor. Mesela ağacında içinde bir özü var, çekirdeği var, bunlar hepsi şuanatı yani görüntüleri, zuhurları. İşte bu zat dediği, var olanlarda bir yönden bakıldığı zaman yok, bir yönden bakıldığı zaman var. İşte iki yönü itibarıyla idrak ettiğimiz zaman kendimizi yavaş yavaş bu mana âleminde kanatlarımız açılıyor, uçmaya başlıyoruz demektir yani yol almaya başlıyoruz demektir. Onun için burada inkılab lâzım dediğimiz bu meselelerdir, sadece kendimize et-kemik olarak bakmayacağız, bir de bunun ruhu, bir özü, bir hakikati var ve bu hakikatinde nereye dayanıyor diye onun aslını aramaya çalışacağız. Nasıl beden olarak suret aslımız, toprak gelmiş toprağa gidiyor, ruhani tarafımız özümüz, hakikatimizde nereden var olmuşsa onu oraya ulaştırmak zorundayız. Vücudumuz emanet, ruhumuzda emanet, zatımızda emanet, hakikatimizde emanet hepsini yerli yerine koymamız gerekiyor.

Burada önemli bir nokta daha var ki, onu da bilmen gerekir...

Sübhan olan yüce Allah'ın zatı, kendi nefsinden ibarettir... Öyleki: Yüce Allah onunla vardır... Zira o: Nefsi ile kaimdir...

Nefs kelimesini çok iyi anlamamız gerekiyor. Bu da şeriat tabiri gibi iki yönlü, biri emmare dediğimiz en ağır, kötü tarafı o belirli bir yönü tamamı değil, o belirli bir yönünü biz tamamı olarak kabul ediyoruz nefsi her haline emmareci diye kötülük vasfediyoruz, yani kötü olarak kabul ediyoruz. Bu en alt tabakası ama bakın Cenab-ı Hakk, "*Kaimi bi nefsihi*" nefsiyle kaim. Cenab-ı Hakk'ın kendi zatı sıfatlarından bir tanesi nefsiyle kaim. Efendimiz (S.a.v.), "*Nefsim kudret elinde olan yüce Allah'a yemin olsun ki...*" diye ifade etmektedir. Demek ki, Efendimizin (S.a.v.) de asaletli bir nefsi var. Hz. Resulullah'a ait olan her şey asalettir, asildir. Cenab-ı Hakk, Musa (a.s.)'dan bahsederken, "Seni nefsim için seçtim" (20/41) diyor ve insanı vasfederken, Kurân-ı Kerim'de insandan bahsederken yaklaşık (294) yerde nefis diye bahsediyor. İnsan tabirini kullandığı yerde yani insanı vasfettiği yerde nefis kelimesini kullanıyor. Çok az sayıda beşer ismi ile vasfediyot..

Cenab-ı Hakk karşısına muhatap aldığı mertebede "Ya eyyetühen nefsül mutmainne" (89/27) insanı, beşeri mutmainne demiyor, nefsül mutmainne diyor, yani mutmainneye ermiş nefis, emmare, levvame, mülhimeyi geçmiş mutmainneye gelmiş yani tatmin ve huzur haline gelmiş olan nefse, Cenab-ı Hakk bire bir hitapta bulunuyor. İşte eğitimde böyle olması gerekiyor. Evvelâ onu bilecek mahallin var edilmesi lazım ki, sonra onun eğitimini yapsın. Tabi o yer olmadıktan sonra eğitimi olmaz. Elinde tahta olmadıktan sonra, onun oymasını yapamazsın. Murad-ı ilahisi o. İşte Rahman suresinde, "Er Rahman, Allemel Kur'an, Halekal insan, Allemehul beyan" (55/1-4) insanı halk etti ve o insana beyanı da öğretti. İnsanı eğitti, insanı da o öğrendiğini öğretmeyi, öğretti yani talim ettirdi beyanı, beyan etmeyi de öğrendi.

Her varlık kendi nefsi ile kaim, tabi bu Allah'ın verdiği özellikle. Kendi nefsiyle kaim derken, programı itibariyle, özüyle, varlığıyla kaim yoksa kendi kendini kendisi meydana getirmek suretiyle kaim demek değildir. Her birerlerimizin bir zatımız, özümüz, hakikatimiz var ama bu hakikati biz meydana getirmedi. Cenab-ı Hakk bizi yerde veya bu eşyada veya bu varlıkta bir program yaptı, o program gereği olarak bir eşya zuhura getirdi ve hareket eden varlıklar zuhura getirdi. İşte bu zatı o kişinin nefsi aynı zamanda ve o varlığın hakikati, özü. Nefs, o şeyin zatıdır demişler. İşte Cenab-ı Hakk kendi zatını nefsiyle bildiriyor. Nefsiyle kaim olduğunu yani nefsiyle var olduğunu söylüyor. Mesela masanın, masa şekli onun nefsinden başka bir şey değildir, onun

varlığından başka bir şey değildir. Bizim de genel olarak varlığımız, bizim nefsimizden başka bir şey değildir. Öyle olduğu için en geniş manada nefis kelimesi ifade ettiği için Kur'an-ı Kerim'de Âdem'den nefis diye söz ediliyor.

O: yüce zat odur ki: Kendi kimliğinde, isimleri ve sıfatları hak etmiştir...

Kendi kimliğinde bütün isimler ve sıfatlar onun kendine aittir.

Durum böyle olunca o zat: Her suretin kabiliyetine göre suret olur... İşte her varlığa Cenab-ı Hakk kendinden bir varlık veriyor, bir zat veriyor, kendinden bir hakikat veriyor. Mesela "gündön-dü/ayçiçeği" başı düşünelim, onu bir zat olarak görelim toplu halde, onun taneleri var, her tane diğer meydana gelecek olan zatın hakikati ve onun zatı yani o şekli meydana getiren zat o çekirdek. Her birerlerimizde bir insan çekirdeği, özü, "Venefahü" (15/29) var. İşte o da bizim zatımızdır, ama Cenab-ı Hakk'ın verdiği zatımız olarak, kendimize ait, kendimizin kurguladığı bir şey değil. O zat bizim ama sahibi biz değiliz. Cenab-ı Hakk, bize bir lütufta bulunmuş, seni şu vasıfta meydana getiriyorum diye, senin zatını oluşturmuş, zatından da sıfatlarını, sıfatlarından de isimlerini, isimlerinden de fiillerini meydana getiriyor. Bu âlemde faaliyette oluyoruz.

Her birerlerimizde ayrı bir suret var. İşte o zatımız bizi Cenab-ı Hakk'ın verdiği programla. bu suretlerle zuhura çıkartıyor.

Bütün mana ondadır... Yani o zattadır, bizim zatımızdadır.

Daha açık anlatayım: Her tür sıfatın İsteddiği her türlü vasfa girer. Yani bir sıfat neyi gerektiriyorsa o sıfatın, o vafına girer, o zat.

Kemal hükmü mefhumu üzerine delâlet eden her isimden, o yüce zat, hak taleb eder... Yani her şey kendi kemalindedir, delalet eden delil olan her isimden, o yüce zat hak taleb eder.

Onun kemal dereceleri çoktur... Bu cümleden:

- Onun sonsuz oluşunun idrâk edilemeyişi Söyleyebiliriz.

Cenab-ı Hakk'ı, Allah diye cem olarak düşünebiliriz, toplu olarak, vahid, tevhid olarak düşünebiliriz. Ancak fark olarak idrak etmemiz mümkün olmaz, kesret olarak idrak etmemiz mümkün olmaz. Çünkü bütün âlemlerde zuhurda olan, olduğundan bizimde mevcut aklımız, fikrimiz, gönlümüz, beynimiz de bu kapasiteyi alamayacağından, onu tafsilatıyla yani çokluğuyla anlamamız mümkün olmaz. Ancak cem olarak, cümleden anlayabiliriz.

İşte Cenab-ı Hakk, mertebeleri itibariyle sonsuzdur ama, o mertebenin belirli bir yerini bildiğimiz zaman artık o bilinmiş olur. Mesele bir fabrikadan bir çuval un aldığımız zaman, fabrikanın yolunu da bildiniz mi tamam o fabrika biliniyor demektir. Çünkü imalat ettiği malzeme neyse o biliniyor, yolu da biliniyor, gerektiğinde bir çuval daha... alınabilir ama fabrikanın bütün ürettiklerini almak zorunda değil, bilmek zorunda da değil. Hangi çuvaldaki un, hangi tarladan oraya geldi, bunu bilmeye gerek yok. Çünkü hangi tarladan gelirse gelsin görevi aynı ekme olacak bize hayat verecek.

Bu manada bir hüküm şudur: Kemal dereceleri tüm olarak idrâk edilemez...

Cenab-ı Hakk'ın kemalini idrak etmek mümkün değil. Diyelim ki, biz yaşadığımız devrede Cenab-ı Hakk'ın bütün kemalatını idrak ettik ama Cenab-ı Hakk bizimle birlikte yaşayıp sona eren bir varlık değildir. Bizden evvelde kemal dereceleri vardı, bizden sonrada olacak. Onun için bilmemiz mümkün değil ama onun kemalatını şöyle veya böyle bir şekilde idrak etmemiz onun tamamını bilmemiz demektir. İşte mesela çam ağacı ormanının bütün ağaçlarını bilmeye gerek yok ama çam ağacını bildik mi, ormanı da cümle olarak bildik mi o zaten yeterlidir. Ağaçları birbirinden ayırarak, şu orman şu ağaçtan... gibi bildik mi bu yeterlidir.

Çünkü her varlık, kendi mertebesinde kemalindedir ve bütün bu mertebeleri bir bireyin anlaması mümkün değildir. Mesela diyelim ki, bir bostan tarlası 50, 100 dönümlük bir bostan tarlası, bu bostan tarlasında çıkan her bir bostan kavunu, karpuzu tek tek bilmemiz, kilosuyla, rengiyle, içinin haliyle mümkün olamaz. Ancak bostan tarlası dediğimiz zaman, bostandan bir tanesini bilmemiz, bostan tarlasının varlığını anlamamıza yetmektedir. İşte bize de bu gerekiyor. Mesela bir buğday tarlasından çıkan 100'lerce çuval buğdayın hepsini tek tek tanımamıza imkân yoktur, zaten gerekte yoktur, ama buğday çuvallarından bir avuç buğday elimize aldığımız zaman, o buğdayın hakikatini idrak ettiğimiz zaman, buğday tarlasını da idrak etmiş oluruz. İşte o bir avuç buğday tanesinde de veya bir tek buğday tanesinin de kendine göre zatı bulunmakta, işte bunun misalinden bir tarla buğdayın aslını bilebiliriz ama cem olarak, tümünden bilebiliriz. Kesret olarak, çoğul, tafsil olarak bilemeyiz. Zaten buna gerekte yoktur.

Ama ona göre bunlar idrâk edilebilen şeylerdir... Böyle olması gereklidir... Çünkü: Onun için bir cehalet imkânsızdır...

Allah bunların hepsini bilir, yani tek tek... hepsini bilir. Çünkü ken-

di, kendinde halk etmiş olduğundan bir varlıkta kendi işini yaparsa, yaptığı işi tabiki bilecektir.

Bizler idrak edemeyiz ama Cenab-ı Hakk bunların hepsini bilir. Çünkü hepsinde mevcuttur. Yani zatının cehil olması diye bir şey söz konusu olmaz.

Bu manayı da iyi belle...

Anlatılan manaları, aşağıdaki kasidede söyledim:

İhata ettin mi mücmel, mufassal haberini; Toplu veya fasıllarla olan haberini.

Yani anlayabildin mi, cem ve tafsille anlatılan hakikatleri. Yani bir bütün olarak ve o bütünün fasılları olarak tafsilatlı olarak haberini anlayabildin mi.

Zatını ey toplayan sıfatların her birini...

Yoksa yüceldi mi yüzün tüm kavranmaktan yana;

Sardın ki kuşatılmaya zatının derini...

Haşa sana son buluna.., haşa ki olasın sen;

Sana cahil... ah... neyle silerim hayretlerimi?

Aşağıda anlatılacak hususlara dikkatle bak; bil...

Allah-ü Teâlâ'nın zatı; Gizli tekliğinden İbarettir...

Öyle bir teklik ki: Bütün ibareler onun üzerine düşer... Ama onun manasını pek çok yönden anlatmaya yetmeyecek bir şekilde...

Zira o: Getirilip çözülen ibarelerin anlatılışı ile idrâk edilemez... İşaretten doğan bilgi ile onun tekliğini fehmetmeye yeterli değildir...

Şu bir gerçektir ki: Hangi şey olursa olsun; onun bilinmesi, anlaşılması: O şeye denk ve münasib bir şeyle olur... Yahut, o şeye aykırı olan zıddı ile bilinir...

Halbuki Allah-ü Teâlâ'nın zatına karşı bu varlıkta:

Denk bir şey yoktur...

Münasib bir şey yoktur...

Aykırı bir şey yoktur...

Hele ona zıd bir şey hiç olamaz...

İş öyle bir raddeye geldi ki:

Onun sözde manası için kullanılan istilâh yönü uçup gitti...

Bitti... bitti artık, insanlar için onu idrâk silindi...

Yüce Allah'ın zatı üzerine kelâm eden susar oldu...

Oynayıp zıplayan donup kaldı...

Bakanın da gözleri kamaştı...

Öyle bir izzete büründü ki: Akıllar ve fehimler onu idrâkten yana yaya kaldı...

Yüceldi... Yüceldi fehim ve efkâr kuşları., onun sahnında cevelan edemez oldu...

İlmin sonradan olmuşu da, ezeldenki de ona ilişemez...

Sınırlamanın ne büyüğü, ne küçüğü, artık onu derleyip toplamaz...

Aşağıda anlatılacak hususlara dikkatle bak; bil...

Allah-ü Teâlâ'nın zatı; Gizli tekliğinden İbarettir...

Yani bütün bu âlemlerde yaygın olan, ihata etmiş olan gizli tekliğinden ibarettir. Ne kadar çok dışarıda tafsilat görürsek görelim, bunların hepsinin bâtınındaki zatlara Hakk'ın zatı olduğundan, gizli tekliğinden ibarettir cümlesiyle ifade edilmiştir.

Öyle bir teklik ki: Bütün ibareler onun üzerine düşer...

Yani öyle bir tek ve geniş sonsuz bir teklik ki, bütün ibareler yani şekiller, bilgiler, silüetler onun üzerine düşer. Çünkü düşecek başka yerde yoktur.

Ama onun manasını pek çok yönden anlatmaya yetmeyecek bir şekilde...

Cenab-ı Hakk'ın bir tek zatı vardır, bütün bu âlemlerde, on sekiz bin âlemde Cenab-ı Hakk'ın bir tek zatı var. Bütün bu âlemlerdeki varlıklar o zatında zuhur etmiştir. Her varlığında kendine ait bir zatı var ama Hakk'tan gelen bir zatı vardır. İşte bu Hakk'tan gelen bir zat olduğundan aslında a'dem yani yok hükmünde, kendine göre yok hükmündedir ama Allah'la birlikte zatiyle birlikte olduğundan da mutlak var hükmündedir. İşte bir yönden baktığımız zaman yok, bir yönden baktığımız zaman var yani bir yönden bakınca mutlak yok, mutlak

a'dem ama bir yönden baktığımızda da mutlak var.

Yani onun manası pek çok yönden anlatılmaya yeterli değildir.

Zira o: Getirilip çözülen ibarelerin anlatılışı ile idrâk edilemez... İşaretten doğan bilgi ile onun teklîğini fehmetmeye yeterli değildir...

Yani işaret bilgileri, şöyledir veya böyledir diye teşbih bilgileriyle de anlatılması mümkün değildir. Efendimizin, Allah'ın zatını düşünmeyin, "La tetefekkeru fi zatillah" Allah'ın zatını tefekkür etmeyin. Ancak sıfatları, isimleri yönleriyle tefekkür edin. Anlaşılamaz dediği zat-ı mutlaktır.

Yani beşeriyet âleminde misaller vererek, Allah'ın zatını anlamamız çok mümkün değildir. Ancak bunlar misallerlerdir, kişi kendi iç bünyesinde bunu idrak etmeye çalışacaktır. Kur'an-ı kerim'de geçiyor: "Biz, size bu hakikatleri misallerle anlatmaya çalışıyoruz"(59/21) diye, işte burada da o misalleri vererek anlatmaya çalışıyor.

Şu bir gerçektir ki: Hangi şey olursa olsun; onun bilinmesi, anlaşılması: O şeye denk ve münasib bir şeyle olur...

O zatı anlamak için onun eş değerinde bir varlık olması lazım diyor. Yani Allah'ın zatını anlamak için, Allah'ın zatına eş değerde bir başka Allah olması lazım veya başka varlıklar olması lazım ki, onu anlatsın diyor. İşte bu da mümkün olmadığına göre insanoğlunun aklı Allah'ın mutlak zatını idrak etmesi mümkün değil. Şöyle bir misal verelim, bizim aklımız diyelim ki, masa tablalarının altında meydana getirildi, Allah'ın zatı ise bu tablanın üstünde bir hadise, dolayısıyla oraya ulaşmamız mümkün değildir. Zaten bize görevde değil, Allah'ın mutlak zatını idrak etmek.

Yahut, o şeye aykırı olan zıddı ile bilinir...

Halbuki Allah-ü Teâlâ'nın zatına karşı bu varlıkta:

Yahut, o şeye aykırı olan zıddı ile bilinir...

Halbuki Allah-ü Teâlâ'nın zatına karşı bu varlıkta:

Denk bir şey yoktur...

Denk bir şey yoktur...

Yani ona benzer, onu anlatabilecek, misal verebilecek bir şey yoktur. Ona denk olabilmesi için bir tane daha en azından başka varlığın olması lâzımdır.

Münasib bir şey yoktur... Yani ona uygun, münasib olan bir şey-

de yoktur.

Aykırı bir şey yoktur... Denk veya aykırı bir şey olsa onun şeriki olmuş olacak, olması gerekecek. İster aykırı olsun, ister ona denk olsun bir varlık işaretidir, böyle bir şey düşünölemeyeceğine göre ona ne denk bir şey, ne de aykırı bir şey yoktur. Dolayısıyla onu idrak edecek ortada bir şey de yok.

Yine en azından Allah gibi bir Allah olması lazım ki, ona aykırılık yapmış olsun. İşte böyle bir şeyler söz konusu olmadığından denk bir şey yoktur, münasib bir şey yoktur, aykırı bir şey yoktur. Hele ona zıt hiç bir şey olamaz.

Hele ona zıt bir şey hiç olamaz...

Ancak zıtlık onun isimlerinde ve sıfatlarında vardır ki "her şey zıddı ile kaim olduğundan" burada ki zıtlık birbirine karşı olmak değil isimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana çıkmasından ibarettir. Çünkü zaten kendisi zatıyla kaim, tek ve birdir.

İş öyle bir raddeye geldi ki:

Onun sözde manası için kullanılan istilâh yönü uçup gitti...

Bazı hakikatleri anlatabilmek için bazı teşbihi ve kıyasi tabirler kullanılır bu makamda bunlar dahi sessiz kaldı. Yani söz ile anlatılan yönleri ortadan kalktı.

Bitti... bitti artık, insanlar için onu idrâk silindi...

Beşer idraki bu sahada uçamaz oldu.

Yüce Allah'ın zatı üzerine kelâm eden susar oldu...

Salâhaddin Uşşaki Hz. Bu sahada. "söz kalil göz alil, Hakk'a Hakk delil" demek sureti ile, bu sahada "kelâm ve basar" sıfatlarımızın aciz kaldığını beyan etmektedirler.

Oynayıp zıplayan donup kaldı...

Allah'ın zatı şöyledir, böyledir diye anlatmaya çalışanda olduğu yerde kaldı.

Bakanın da gözleri kamaştı...

İlâh-i nur öyle sardı ki o sahada nazar yürütmek isteyenlerin keskin nazarları bile hükümsüz kaldı.

Öyle bir izzete büründü ki: Akıllar ve fehimler onu idrâkten yana yaya kaldı...

Azameti İlâhiye ortaya çıkınca, daha evvel sür'atle giden beşeri akıllar ve fehimler bu mertebede acziyetlerini anlayıp yaya kaldılarki, yaya yürüyüşü ilede bu yollar bitmez. Ancak Allah'ın Zât-ı yönünden gelen bir yardım eli müstesnadır.

Yüceldi... Yüceldi fehim ve efkâr kuşları., onun sahnında cevelan edemez oldu...

Yani idrak, fehim ve fikir "hüd hüd" kuşları. Bu saha da uçamaz oldu. ... Yani onun sahasında yükselmez oldu, uçamaz oldu. Yani idrak ve fikir kuşları.

İlmin sonradan olmuştur da, zuhurda oluşan ilim, ezeldeki de, sıfat-i ilimler, ona ilişemez...

Sınırlamanın ne büyüğü, ne küçüğü, artık onu derleyip toplayamaz...

Yani tenzih ve tesbih sınırlamalarının kıyasen ne büyüğü ne küçüğü onun gerçek "tevhid" tekliğini toplayamaz. Yani zatına küçük yönüyle de, büyük yönüyle de ulaşamaz.

Hadis-i şerifte belirtildi: "La tefekkeru fi zatillah" Allah'ın zatını tefekkür etmeyiniz, ancak bu hadis-i şerifi bir çok kimseler, Allah'ı hiç bir şekilde tefekkür etmeyiniz diye anlamaktalar ve İslam dinini sadece şeriat mertebesindeki hareketler hali zannederek sadece onun bilgisini vermekteler. Yani fıkıh ilmini, İslam'ın gerçek ilmi zannederek sadece o düzeyde durmaktalar. Yani iyi ahlaklı olalım, insanlara faydalı olalım, namazımızı doğru kılalım, güzel yapalım diye bu tavsiyeler içerisinde İslam'ı görmekte ve anlatmaya çalışmaktalar ama Cenab-ı Hakk'ı, biz birer varlık olarak kulları olarak "irfan/idrak" etmemiz gerekiyor. Hangi yönüyle? Fiil mertebesi itibariyle, esma mertebesi itibariyle ve sıfat mertebesi itibariyle, Rabb'ımızın varlığını ve bu âlemin içerisindeki çalışma sistemini anlamamız gerekiyor. Bunun ilk başlangıcı da bilindiği gibi, "nefsini bilen Rabb'ını bilir" diye ifadeyle bildiriliyor. Gerek hadislerde, gerek ayetlerde Cenab-ı Hakk'ın bütün isimlerinden bahsediliyor ve bu isimlerin faaliyet sahası olduğu da açık olarak belirtiliyor.

İşte biz buralarını araştırıp, bu yönden Rabb'ımızı, Allah'ımızı tanımamız, bilmemiz gerekiyor. Yoksa sadece kul anlayışı idraki içerisinde, Allah'ı da sadece bir Allah kelimesi içerisine sığdırarak, bizim dışımızda âlemlerin üstünde bir yere oturarak hayatımızı sürdürürsek, biz sevap günah cetveli ile hayatımıza devam etmiş oluruz, ama insanoğlu sadece sevap günah işlemek için gönderilmedi yeryüzüne, irfan olunmak için, irfan etmek için yani Cenab-ı Hakk'a arif olmak için gönde-

rildi. Yoksa ibadet olarak göndermiş olsaydı, melekler insanlardan çok daha güzel ve çok daha fazla ibadet yapıyorlar. Subh ve Kuddus isimlerinin hükmü altında Cenab-ı Hakk'ı devamlı olarak tespih ediyorlar ve sena ediyorlar. İnsanlar ise Allah'ı idrak etme zorundalar, işte yapılması lazım gelen iş, fiili ibadetlerimizi iyi bir insan olarak hayatımızı sürdürürken, bir de irfaniyet içerisinde Allah'ımızı bilmemiz gerekiyor. Ancak burada bahsedildiği gibi, onu zati yönden bilmek, tanımak, anlamak mümkün değil. Belki şu şekilde biraz yaklaşma sağlayabiliriz, kendi zatımızı ne kadar tanırsak, Allah'ın zatını da o nispette bilmiş oluruz ama hadiste belirtilen:

"Nefsini bilen Rabb'ını bilir," hükmü kesin olduğundan, eğer biz kendi nefsimizi tanırsak o zaman Rabb'ımızı da, rububiyet mertebesi itibariye tanıyabilmiş oluyoruz, en azından onun yolu açılmış oluyor. Ancak burada Rahman'ı tanımak, Allah'ı tanırsın diye ifade yok, Rabb'ını bilirsin yani Rabb'ına arif olursun deniyor. Demek ki, bizim nefsimiz Rabb'ımızın o mertebenin karşılığı, nefis, rububiyet hakikatinden halk edilmiştir. İşte kendi nefsimizi tanıdığımız zaman rububiyet hakikatlerini de idrak etmiş oluruz. Ancak bu bir irfaniyet işidir. Bir insan bu hadis-i şerifi her gün 500 defa çekerek vird edinse yani nefsinin bilen Rabb'ını bilir... diye 500 defa çekse hiç bir yere gidemez aynı kelimeyi tekrar etmiş olur ama bunu 500 defa çekeceğine 1 defa idrak ve şuurla söylese ve o şekilde hayatını geliştirmeye çalışsa kendisine çok daha fazla faydalı olur.

Mukaddes kuş bu boş fezanın derinliğine uçtu...

Bu yüce semanın havasında bütünüyle yüzüp gezdi...

Ve... kâinatın tümünde kaybolup kaybolup geçti...

Hakikatini bulmakla, ayan beyan açık hale varmakla isimlerinde, sıfatlarında perdesini araladı...

İşbu hal ile nice mesafeler kat etti: Hüdus'ten ve kıdem'den...

Sonra... Turlar atarak, yokluk şahikasına uçtu... Onu şöyle buldu: Vücudu mutlak gerekli... vacip... Olsa da olur; olmasa da olur... diye bir şey olamaz... Bir yitirilmişsi varsa... ona göre o: Kayıp sayılmaz...

Mukaddes kuş bu boş fezanın derinliğine uçtu...

Yani düşünce kuşu bu feza derinliğine gönül âlemine uçtu.

Buradaki kuştan maksat, kuş uçucudur, hava ehlidir yani gök ehli-

dir, işte insanın da en fazla uçan, en hızlı hareket eden hali aklımızdır. Akıl, ışık hızının bin kat üstünde hatta sayılamayacak kadar üstünde, bir an da insan dünyayı on defa dolaşabilir yani aklından geçirdiği an da o dünyayı dolaşmış olur. İşte burada kuş dediği, kişinin tefekkür kuşudur.

Bu yüce semanın havasında bütünüyle yüzüp gezdi...

Bu yüce gönül âlemi semasında bütün mertebeleri ile gavvas olup yüzüp gezdi.

Ve... kâinatın tümünde kaybolup kaybolup geçti...

Bu sözler belki bir çoğumuzun başından geçmiş olabilir yani buradaki ifadeler. Bir zaman gelir ki, insan kendini feza boşluğunda zanneder, nefsinden kurtulmaya çalıştığında, kesif ağırlığından latif haline geçmeye çalıştığında zaman gelir gerçekten kendini fezanın ortasında bomboş bir sahada bulabilir. İşte burası da biraz tehlikeli bir yerdir, onun için insanlara tekrar kendi muhitine, kendi memleketine, geriye dönebilecek irfanıyeti de cihazı da vermek gerekiyor. Zaman zaman geriye gelecek tekrar kendi yuvasında yani kendi vücut varlığında yaşamını sürdürecektir, zaman zaman tekrar sonsuzluk âlemine kanat çırpıp uçacak ama oralarda başı boş kalıp feza kaybolup, kaybolmuş feza cismi gibi ortalıkta kalmayacak, işte mühim olan o. Kişi kendine gösterilen hedefe ulaşırsa tabiki hedef olduğundan boşlukta kalmamış, feza boşluğunda kaybolup gitmemiş olur.

Ve... kâinatın tümünde kaybolup kaybolup geçti...

Ve gönül âleminin sonsuzluğunda bir mertebeden bir mertebeye geçerken kendini kaybedip diğer bir mertebe kendini bularak seyredip âlemleri geçti.

Hakikatini bulmakla, ayan beyan açık hale varmakla isimlerinde, sıfatlarında perdesini araladı...

Bunlar hep birer terim, birer anlatım bizleri yani insanları zatına yaklaştırmak için Cenab-ı Hakk'ın hakikatine yaklaştırmak için belirtilen ifadeler. İşte zata ulaşmak için, zatı tanımak için isim ve sıfatları idrak etmenin gerekliliği açık olarak belirtiliyor.

Ancak onu zat-ı mukayyed diye ifade etmeye çalıştığımız mukayyed demek, kayıtlı manasında. Her birerlerimizde Cenab-ı Hakk'ın verdiği bir zatımız var. Öyle olmasa bizim varlığımız olmaz zaten ama her birerlerimizde bu zat, zat-ı mukayyed yani kayıtlı zat. Kayıtlı demek geçici demek aynı zamanda. Kayıt bir sınırdır, sınırın başı ve sonu vardır. Allah'a göre bizler zat-ı mukayyediz yani kayıtlı

zatlardır. Kendimize göre biz, mutlak zatı. Her birerlerimiz mutlak zatı, çünkü bir eşimiz yok. O yönden mutlağız yani tekiz. Allah'a göre biz zat-ı mukayyed ama kendimize göre zat-ı mutlağız. Çünkü onu idrak ettiğimiz zaman, ondan geldiğimiz zaman bizim programımız bize has bir programdır, mutlak bir programdır.

Cenab-ı Hakk'ın doksan dokuz esması, belirli sıfatları insanlarda, daha ziyade bunlar ortaya çıkıyor yani insan kemalatında ortaya çıkıyor, Cenab-ı Hakk'ın sıfatları ve esma-i ilahiyesi. İşte bu sıfatlarıyla, isimleriyle, fiilleriyle kendi perdesini araladı diyor. Eğer bu varlıklar ortada olmasa Cenab-ı Hakk'ın hiç bir yönden bilinmesi mümkün olmayacak. Çünkü "*Ben bilinmekliğimi sevdim, bu âlemleri halk ettim*" diyor. İşte o zat mertebesinde olan, zati mertebede oluşan bu hadise, sıfat mertebesine, esma mertebesine oradan da fiiller mertebesine tenezzül ettiği zaman bilinmiş oluyor. Zatinin olduğu yerde daha henüz nefis meydana gelmiş değil. Nefis, sıfatlar meydana geldiği zaman o mertebede meydana geliyor. Zati grnmekliğini istiyor ve gereği sıfatlarıyla, varlığıyla ki, o da onun nefsi olmuş oluyor, nefsi meydana geliyor. Bütün varlıklarında nefsi böyle meydana gelmiş oluyor.

İşbu hal ile nice mesafeler kat etti: Hdstan ve kdemden...

Gerçekten yani kadim olandan ve hadis olandan sonra.

İşte şu yukarıda aıklananları idrak ettiği zaman kişi çok mesafeler kat etmiş olur diyor. Hangi yerden mesafe kat etti? Hudsten ve kdemden yani hadisten, yani sonradan olmadan ve baştan olmadan. Ne başi var şimdi, ne de sonu var.

Sonra... Turlar atarak, yokluk şahikasına uçtu...

Yani tecelli ve tecelli ederek kadim haline Zâta geri döndü.

Onu şöyle buldu: Vücudu mutlak gerekli...

Yani zat varlığı mutlak, vücudu mutlak gerekli.

vacip... Olsa da olur; olmasa da olur... diye bir şey olamaz...

Vâcip ve Kadîm olmasa, mümkün ve hads olmaz.

Bir yitirilmşi varsa...

O zuhura çıkan hads veya mümkün'dr.

ona göre o: Kayıp sayılmaz...

Çünkü, hadsin de mümkün'n de varlığında kendisi olduğundan kayıp olan bir şey yoktur.

O mukaddes kuş, artık aradığını bulmuştu... Bu yapma âleme dönmek istedi... Ne var ki, bir başka şey daha istiyordu: Bir alâmet... bir nişan... Uçup gittiği âlemden buraya getireceği bir nişan...

...Ve dilek kabul edildi... O güzel güvercinin kanadına şunlar yazıldı:

— Şimdi... gerçek olan sen... ey çözümü güç bilmece... tılsım... O'sun ki:

Ne zatsın; ne isim...

Ne gölgesin; ne resim...

Ne ruhsun; ne cisim...

Ne vasıfsın; ne sıfatsın... Ne de künye...

Varlık senin... Yokluk senin... Sonradan olma senin için, öncelik de senin...

Zatına göre yoksun... Ama nefsinde mevcutsun...

Nimetinle bilinirsin... Bir cins, çeşit olmadan yana yoksun...

Sanki sen: Emaneten yaratıldın... Sanki sen: Ancak eserleri göstermekten ibaretsin...

Açık dilinle, zatına deliller getirirsin...

Seni yaşar buldum... bilgin gördüm... güçlü tanıdım... Konuşan, gören, duyan kabul ettim...

Cemal sıfatı varlığında dürülü... Celâl sıfatına da nail oldun...

Kemalatın bütün çeşitlerini, kendinde topladın...

Senden başka bir mevcut tasavvur ettiğim şey hiç olmuyor... Bunun isbatı imkânsız...

Güzelliğine gelince: Her yönüyle tamdır...

Sonra... bak... bu kelâmın muhatabı sensin... Ama, sen de olursun; ben de olurum...

Ey... burada yok olan... Ne var ki, seni yine burada bulduk...

O mukaddes kuş, artık aradığını bulmuştu...

Mukaddes kuş dediği izafi anlatımdır. Aslında kendisini anlatıyor. Yani insanı, insan-ı kamili anlatıyor. İnsan-ı Kamil tekamül ettikten sonra belirli bir mertebeleri, belirli eğitimleri yaptıktan sonra onun varlığını kuş olarak yani bizim anladığımız hayvani manada bir kuş değil. Göklerde seyeran, cevelan eden bir varlık olarak, kuş gökte uçtuğu için, yeryüzündeki varlıklara benzetmiyor. Gökyüzü yani bir bakıma melek vasfını veriyor bunun içinde gizli olarak, melekte diyemiyor eğer melek demiş olsa insanın hakikatine uymayacak. Yani insanın hakikatini melek vasfıyla sınırlamış olacak.

Bu yapma âleme dönmek istedi... Burada miraçtan bahsediyor. Yani şu gördüğümüz âleme tekrar kendi varlığına dönmek istedi. Yani o mukaddes kuş, ruh-u mukaddes diyelim kudsiyet mertebesine ulaşan o kişi Hakk'ın huzuruna gitti. Aradığını buldu, orada ve tekrar bu âleme dönmek istedi. Çünkü orada gördüklerini bu âleme de anlatsın, haber versin, elçi olsun, rasul olsun diye.

Ne var ki, bir başka şey daha istiyordu: Bir alâmet... bir nişan... Uçup gittiği âlemden buraya getireceği bir nişan...

Efendimiz (S.a.v.), miraca çıktığı zaman ona üç tane hediye verdiler, ümmetine getirmek için. İşte o da o âlemden bir nişan istiyor ki, götürsün getirsin diye. Nasıl insanlar bir yere gittikleri zaman gelirken ellerinde oranın özelliklerinden bazı şeyler yani hediye mukabilinde bazı şeyler getiriyorlar. O da öyle istiyor, döndüğüm zaman elimde bir şey olsun ki, benim buraya gittiğimin nişanesi olsun, ispatı da olsun diyor.

...Ve dilek kabul edildi... O güzel güvercinin kanadına şunlar yazıldı:

Kanadı ile uçtuğu için kuşlar, kanadına yazıldı diyor. Aslında bu o kimsenin gönlüne yazıldı.

- Şimdi... gerçek olan sen... Suret olarak birbirine benzeyen insanlar var ya, o insanların arasından belirli bir yapıya ulaşmış, belirli bir çalışma yapıpta miraca giden kimse, şimdi gerçek olan sensin yani o gerçek bir varlığa dönüşüyor, kendi hakikatine özüne ulaşıyor. Diğerleri de gerçek ama maddi itibariyle gerçek, madde mertebesi itibariyle gerçek, uluhiyet mertebesi itibariyle gerçek değil, hayaldeler. Burada gerçekten kastı, Cenab-ı Hakk'ın zatıyla zatlanmak yani zat-ı hakiyle zatını bulmak yani gerçek olmak. Hakk'ın indinde gerçekliğe ulaşmak. ***ey çözümü güç bilmece...*** Nasıl oluyor bu, bir insan varlığında Hakk'ın zati tecellisi, zati zuhuru, işte çözümü zor bilmece ve bu tılsım. ***tılsım...*** Daha evvelce tılsımdan bahsetmişti. Tılsım, bir bakıma senin kendi varlığında ilahi varlığı müşahede etmen. ***O'sun ki:***

Ne zatsın; ne isim... Yani senin zatın var ama zat değilsin, ismin var ama isim de değilsin. Artık o zat-ı mutlak mertebesinde vasıfta olmuyor. Onun için zat-ı mukayyed değilsin sen diyor.

Ne gölgesin; ne resim... Her şeyden ifna olmuş, her şeyin üstüne geçmiş.

Ne ruhsun; ne cisim... İşte tenzih-i mutlak burada, zat-ı mutlağı tenzih ediyor. İşte bir insan hakiki varlığıyla beşeriyetinden sıyrıldığı zaman bu hale gelmiş oluyor.

Ne vasıfsın; ne sıfatsın... Ne de künye... Yani şuna, buna takılan künyede değilsin artık, işarette değilsin, vasfında yok, sıfatında yok.

Varlık senin... Yokluk senin... Sonradan olma senin için, öncelik de senin... Yani bu hudüs âlemi, hadis âlemide senin için, kıdem daha evvelki halde senin için.

Zatına göre yoksun... Ama nefsinde mevcutsun... Yani zat mertebesi itibariyle böyle bir şey yok, zatına göre yoksun ama bir varlık var burada, o varlıkta nefsinle mevcutsun. Yani kendi nefsinle mevcutsun. "Kaim bi nefsihi" dediği.

Nimetinle bilinirsin... Bir cins, çeşit olmadan yana yoksun... Yani sen bir çeşit değilsin, bütün çeşitlerde mevcutsun, onun için tek bir cins ile ifadelendirilmen mümkün değil.

Sanki sen: Emaneten yaratıldın... Sanki sen: Ancak eserleri göstermekten ibaretsin...

Yani bu fizik beden, vücut emanet olarak var edildin. Cenab-ı Hakk'ın kendisinde mevcut olan ilimleri, bilgileri, özellikleri, güzellikleri ortaya getirmekten ibaretsin. Zatın itibariyle eserde değilsin ama tecelliyatın itibariyle işte bunları meydana getirensin, gösterensin.

Açık dilinle, zatına deliller getirirsin...

Seni yaşar buldum... bilgin gördüm... güçlü tanıdım... Konuşan, gören, duyan kabul ettim...

Cenab-ı Hakk zatından ona bir değer vermek suretiyle, seni bu halde gördüm, böyle buldum, bildim ki sen öylesin diyor. Çünkü Cenab-ı Hakk'ın zatından gelen tecellisi var.

Cemal sıfatı varlığında dürülü... Yani cemal sıfatı senin iç bünyende muhafazada. **Celâl sıfatına da nail oldun...** Yani celalinde var.

Kemalatın bütün çeşitlerini, kendinde topladın...

Senden başka bir mevcut tasavvur ettiğim şey hiç olmuyor... Bunun isbatı imkânsız... Yani senden başka bir şey ispatlamak mümkün değil, imkansız.

Güzelliğine gelince: Her yönüyle tamdır...

Sonra... bak... bu kelâmın muhatabı sensin... Ama, sen de olursun; ben de olurum... Yani sensinde derim, benimde derim fark etmez bana artık diyor.

Ey... burada yok olan... Ne var ki, seni yine burada bulduk... Yani kendini Cenab-ı Hakk burada yok olarak farzettiriyor tenzih mertebesi itibariyle ama sen yine teşbih ile seni burada bulduk diyor.

O mukaddes kuş, artık aradığını bulmuştu... Bu yapma âleme dönmek istedi... Yani sonradan meydana gelen hadis olan bu yapma âleme dönmek istedi.

Ne var ki, bir başka şey daha istiyordu: Bir alâmet... bir nişan... Uçup gittiği âlemden buraya getireceği bir nişan...

Gönül âlemine daldığımız zaman gerek tefekkür anında, gerek zikir anında, gerek herhangi bir iş yapıyorken, gerek herhangi bir fiil yapıyorken veya bir yerde yürüyorken her zaman bu tefekkür olabilir ve yapılabilir, mümkündür. İşte uçup gitmesi, aklımızın, idrakimizin feza âlemine yani ceset tabiatından kurtulup, ceset kabrinden, zindanından kurtulup tefekkür ufkuna açıldığı zaman, uçması dediği budur. O zaman hürriyetine kavuşmuş olduğundan, uçup gittiği âlemden, bu âlem neresi? Her kişinin kendi ulaştığı idrak seviyesinin âlemidir ve oradan buraya getireceği bir nişan olmalı, bunu istemekte o kişi, gönlünden istemekte yani yeni bir şey duymak, kendisine ilham edilmesi gibi.

...Ve dilek kabul edildi...

Herkesin dileği bu şekilde kabul edilebiliyor. Yani gönül âlemine açıldığı zaman, gönül âleminden kendisine bahşedilecek olan bazı terkipler, bazı cümleler, bazı bilgiler olabiliyor.

O güzel güvercinin kanadına şunlar yazıldı:

Şimdi bu cümle her birerlerimizin başından kendi idrakimiz, kendi yaşantımız, kendi anlayışımız kadar geçebilir.

O güzel güvercinin kanadına şunlar yazıldı:

Güzel güvercinden kasıt, bizim aklımız yani feza âlemine uçarak giden ve oralardan bir şeyler almaya gelen. Mesela bunun diğer bir

misali de, Hühüd kuşudur, Süleyman (a.s.)'ın Hühüd kuşudur. Nasıl ben gittim çok yükseklerle uçtum, oralarda güneşe tapan, güzel bahçeleri olan bir şeyler gördüm diye Hz. Süleyman (a.s.) 'a haber vermesi. İşte bizim gönül kuşumuzda uçar gider öyle ama biz yine biziz aklımız başımızdadır. Bu kısa süreli bir oluşumlar olur.

- Şimdi... gerçek olan sen...

Tabi bunu Abdülkerim Cili hazretleri kendi mertebesinden yazıyor, yaşadıklarını yazıyor buraya, yaşamasa nasıl yazacak. Fakat kendi ismini vermeden yaşantısını ortaya koyuyor sadece eğer yaşamamış olsa bunları zaten buraya indiremez, işte onun gönül kuşu, güvercini kendisine bunları getirmiş. Bunlarda birer misal oluyor bizlere.

ey çözümü güç bilmece...

Çözümü güç bilmece aslında bizim yani insan çözümü güç bir bilmece yumağıdır. Ancak irfanıyla bu çözülür, ortaya gelir, bu bilmece. Bilmece, bilinmeye gelir, bilinir.

tılsım... O'sun ki:

Ne zatsın; ne isim...

Şimdi burada genel ve tüm olarak bu Allah'a ait bir söz, bir tanım, bir ifade tarzı ama birey olarak kişi kendini nerelerde buluyorsa bu hitaplar ona da oralardan gelmekte. Zatımız itibarıyla ne zatsın, çünkü ortada bir varlığımız yok, ne de isim.

gerçek olan sen...

Her birerlerimiz aslında gerçek olan senler veya kendimizden başkınca gerçek olan benleriz, bizleriz. her ne kadar bir hadis tarafımız var ise de yani cesedimiz itibarıyla hadis tarafımız var ise de ama hakikatimiz itibarıyla de kadim tarafımız vardır. İşte kadim yani ezeli tarafımızı idrak ettiğimiz zaman bu cümleye muhatap oluyoruz. Gerçek olan sen, cesedimiz ve suretimiz itibarıyla değil, zatımız yani hakikatimiz itibarıyla biz birer gerçeğiz. Ancak bu gerçeği nefsimize kaptırdığımız zaman, o zaman nefsimiz ben demek, bu da şirkin ta kendisi ve benliğin ilanı olmakta.

Ne gölgesin; ne resim... Hem gölgesin, hem resim.

Ne ruhsun; ne cisim... Hem ruhsun, hem de cisim.

Ne vasıfsın; ne sıfatsın... Ne de künye...

Varlık senin... Yokluk senin... Sonradan olma senin için, öncelik de senin...

Zatına göre yoksun... Ama nefsinde mevcutsun...

Yani zat görünmediğinden, zatına göre yani o merteye itibariyle yoksun. Varsın da, görünmezlik halindesin, o zamanda yoksun ama nefsinde mevcutsun. Her birerlerimize baktığımız zaman zatımıza göre yokuz yani zatımız meydana değil ama nefsinde mevcutsun yani her birerlerimiz nefsimizde mevcuduz. Zatımızda, o nefsimizin içerisinde mevcut.

Nimetinle bilinirsin... Bir cins, çeşit olmadan yana yoksun...

Sanki sen: Emaneten yaratıldın... Sanki sen: Ancak eserleri göstermekten ibaretsin...

Her birerlerimizin yapmış olduğu eserlerimiz yani fillerimiz yani işlerimiz, yaptığımız her türlü iş bir eser yani bir hareket neticesinde meydana geliyor. Her birerlerimiz onun eserlerini göstermekten ibaret varlıklarız.

Açık dilinle, zatına deliller getirirsin...

Seni yaşar buldum... bilgin gördüm... güçlü tanıdım... Konuşan, gören, duyan kabul ettim...

Zatı itibariyle Cenab-ı Hakk'ı bilmek mümkün değil ama bu sıfatlarıyla onu anlamak mümkün. Her birerlerimizin Cenab-ı Hakk'a karşı irfanîyetimiz ne kadarsa, o kadar mümkün. İşte bunun içinde ilmi çalışmalar yapmak gerekmekte, burada ilimden kasıt, irfanîyet ilmi ve kendini bilme, bulma, tanıma ilmi tabi ki, yoksa tarihte geçmiş hadiseler neler olmuş, şunlar bunlar gibi bunlarda ilimdir ama bunlar insanı tanıtan değil geçmişteki insanların yaşamını anlatan tekrarlardır.

Konuşan, gören, duyan kabul ettim... Çünkü O'nun sıfatları, sıfat-ı subutîyesi evvela hayat, ilim, irade, kudret, kelam (konuşan), duyan, gören diye bütün sıfatlar onun. O'nun olduğu gibi bu sıfatlar aynı zamanda bizim de, işte ne zaman ki, biz kullandığımız hayatımızın her anında kullandığımız bu sıfatlarımızı, bu anlayışlarımızı nefsimize mâl edersek yani bu isimler bize ait dersek, o zaman Hakk'ın emanetine hıyanetlik etmiş oluruz ve şirk koşmuş oluruz. Çünkü bu sıfatlar bizim değil, Allah'ın bizdeki o isimlerinin yansımaları veya geçici olarak bize verdiği özellikleri, güzellikleridir. Ne zaman ki, kendi hakikatimizi mutlak manada idrak edeceğimiz ki biz, bizim varlığımız Hakk'ın varlığından başka bir şey değilmiş. İşte o zaman bu isimler bizim asli isimlerimiz ve kullanımımızda Hakk'a göre olmuş olacaktır yani hakkani manada onları kullanmış olacağız. İşte o zaman, o esma-i ilahiye hakikaten yerinde kullanılmış olacaktır. Hakk olarak, Hakk'ta ve Hakk'la kullanılmış olacaktır. O zamanda onu kullanan

Hakk'ın kendisi olacaktır. Hadis-i kudsi de belirtildiği gibi: "Kulum bana nafilelerle yaklaşır, öyle bir hale gelir ki, onunda elinde tutan, dilinde söyleyen, gözünde gören, ayağında yürüyen ben olurum.." demek suretiyle bu esma-i ilahiye'nin gerçek aslına dönüşmesini bildiriyor.

Cemal sıfatı varlığında dürülü... Celâl sıfatına da nail oldun...

Kemalatın bütün çeşitlerini, kendinde topladın...

Senden başka bir mevcut tasavvur ettiğim şey hiç olmuyor... Bunun isbatı imkânsız...

Güzelliğine gelince: Her yönüyle tamdır...

"Allah-u Cemilün yuhubbul Cemal" Allah güzeldir güzeli sever.

Sonra... bak... bu kelâmın muhatabı sensin... Ama, sen de olursun; ben de olurum...

Ey... burada yok olan... Ne var ki, seni yine burada bulduk...

Zatı itibariyle görünmediğinden, Tenzihî mana da burada yok hükmündedir, ayrıca tenzihî manada hayata baktığımız zaman, Allah'ı ötelelerde şuur ettiğimizden yani Allah, semavat ve arzdan müstağnidir, âlemlerden yukarıdadır gibi. Birinci cümle'nin yarısı tenzih mertebesinden söylenmiş yarısı de teşbih mertebesinden söylenmiş. Ne var ki, seni yine burada bulduk, burada bulmak teşbihatla yani benzetme ile ifade edilmekte ki, bu cümle'nin yarısı musevîyet mertebesi yarısı da ise vîyet mertebesinin hakikatlerinden. Eğer bu âleme gelmeseydik, bizler ruhtar âleminden diğere âleme geçseydik, yani ruhtar âleminden ahiret âlemine geçseydik, müşahede ehli olamazdık, ruhtar âlemindeki gibi yine ruhani, melekî varlıklar olurduk ama kendimizi tanımazdık. "Onlar nefisleri üzerine şahit oldular" (2/172) hükmü bizim üzerimizde yürümezdi, yürümediğinden de biz müşahede ehli olamazdık, melekî bir yaşantımız olurdu ki bu da biraz hayalî olurdu.

*İdrâk noktaları yüce;
Âlemleri de gizlice...*

*Çokçadır tehlikeleri
Vuruşları da sessizce...*

*Gözler onu görmeyince;
Sınır da alamaz içe...*

*Vasıf getiremez öne;
Ona nedim olan nice...*

*Önünde ibare dilsiz;
İşaretleri gidince...*

*Mamuresi de yıkılır;
Çarpışanı devrilince...*

*Yüce ama, sema değil;
Ruhtur da, değil melekçe...*

*Hem sultan hem de mülkü var;
Mahremleri de azizce...*

*Bir göz ama bu göz değil;
İlimdir değil haberce...*

*Bir fiildir de izi yok;
İşaretleri bilmece...*

*Kutuptur felek üzere;
Güneştir yola esence...*

*Bir tavustur yükseklerde;
Görünüşte de pek yüce...*

*İstılahla da saridir;
Hem satırdır enmuzece...*

*Hep ruhumdur âlemleri;
Varlıktan yana temizce...*

*İşte yapılmış bir evdir;
Bir savaştır ki renklince...*

*Kanı diken diken ölü;
Nefesi derli topluca...*

*Zatı da tecrid edilmiş;
Hem sıfattır dahi tekçe...*

Nisanları da sıra sıra;

Okunurlar yazarınca...

*Nefyi kendi kapsamında;
Varlık temizdir özünce...*

*Bilinir de bilinmez de;
Kim uykucusu kalkınca...*

*Nefiy olsa da sabittir;
Atılsa yine gerekçe...
Bir işarettir bilinir;
Bir yayındır ki eserce...*

*Tamaha dahi kapılma;
Görmezsin onu mahremce...*

*Şayet ganimetçi isen;
Ganimetleri hazırca...*

*Onun mağrib kuşu Anka;
Sensin onunla dilekçe...*

*Ve nasıl uygun olursa;
Karışık ya da temizce...*

*Denizdir aldatması var;
Dalgaları koca koca...*

*Ateştir külleri de var;
Süslenir onu sevince...*

*Bilinmez, vasfı edilir;
Marife olur nekrece...*

*Vahşidir ülfet edilir;
Kalb de bağlanır zalimce...*

*Bir bildiğini söylesem;
Sen durmazsın insafıca...*

*Bilmediğini söylesem;
Ama sendedir bilmece...*

*Sırrım onun kimliğidir;
Benliği de tam ruhumca...*

*Kalbim de onun kürsüsü;
Hizmeti olur cismimce...*

*Onu akıl ediyorum;
Ama durumum cahilce...*

*Kim onları, aparır ki;
Ki koyunları seslice...*

*Saklarım da yükseldikte;
Hem de bilirim döndükçe...*

*İmlâ olunca yazarım;
Seni korkutur durunca...*

*Tenzih ettim üryan oldu;
Benzettim kaydı gizlice...*

*Cisme benzettim de çıkıştı;
Bana dayanma o güce...*

*İndirdim ola kayıp gitti;
Dağıttı hep güzellikçe...*

*Ona bağlanan kavuşur;
Kırpiklerdedir kesmece...*

*Sicili yanaklarında;
Şuleleri de parlakça...*

*Gözlerinde sürmesi bir;
Mızrak gibi durur ince...*

*Tükürüğünde de bal var;
Ve bir fidandır o boyca...*

*Lüle lüledir saçları;
Dişleri güler zalimce...*

Bilekleri nakış işli;

Saçları dahi siyahça...

*Dişleri beyaz beyazdır;
Tebessümü dahi alca...*

*Parmağındaki şaraptır;
İhsanları büyüdüce...*

*Latifeleri vehimdir;
Buna şaşmak gerek bence...*

*Bilinmez vasfı edilir;
Anlaşılır saltanatça...*

*Yabancıyla, ülfet oldu;
Konuşmaları kalbimce...*

*Sanatı dahi yırtmaktır;
Öldürmek de âdetince...*

*Ayırmak oyuncağıdır;
Yemekleri ağıluca...*

*Yaygın olan terkibi var;
Bağlanır o çözüldünce...*

*Ne cevherdir ne de araz;
Ne hasta sayılır sağca...*

*Oktur, hedef dahi odur;
Yayları dahi şaşkınca...*

*Bir ferddir ama çoğaldı;
Topluca hem de ayrıca...*

*Önümüz ve kalanların;
Hepsi de onun, âlemce...*

*Cahildir ama ilimdir;
Harptir ama selâmetçe...*

*Zulüm gibi ama âdil;
Tehlikeleri yaygınca.*

*Ağlatır güldürür benî;
Ayıltır eder sarhoşça...*

*Hem kurtarır hem de boğar;
Dileğimdir duruşmaca...*

*Bazen olur oynaşırım;
Bazen dahi arkadaşça...*

*Bazen hepten tanışmayız;
Bazen dahi konuşmaca...*

*Bazen bana vuslat verir;
Bazen de kucaklar dostça...*

*Bazen benimle cenk eder;
Bazen de bakar hasımca...*

*Böyle... bu ferahtır desem;
Karşımdadır öfkeliçe...*

*Eğer ona korktu desem;
Ki metin durur görünce...*

*Yabancılık eder durur;
Hiç tanınmaz; bir bilmece...*

*Bir zattır ki vasfa gelmez;
Düsturları da çok yüce...*

*Bir güneştir aydınlatır;
Şimşekler çaktı parlakça...*

*Bir sözdür yayıldı böyle;
Kuşları beni aşınca...*

*İki zıt dahi birleşti;
Onda yoktur ayrılmaca...*

*Bir kaynaktır ki kaynadı;
Dalgaları da coşunca...*

*Tadana zehir kesilir;
Misk olur hep koklayınca...*

*Alâmetleri kaybolur;
Dalana denizdir onca...*

Yukarıda ki şiirin tamamını yorumlamak oldukça uzun süreceğinden sadece, sondan dört kıt'asını misal olsun diye yorumlayıp yolumuza devam edelim.

Tadana zehir kesilir;

Çünkü öldürür, zehir olur, öldürür başka türlü olmaz zaten. Eğer ben içemem, edemem ben ölmem dersin olmaz. O zehri içeceksin, öleceksin ki, yeniden var olarsın, ondan sonra o zehir sana misk olur hep koklayınca.

Misk olur hep koklayınca...

Alâmetleri kaybolur;

Yani kendi varlığının alametleri kaybolur artık, sen derya, deniz olursun.

Dalana denizdir onca...

Bundan sonra; o yeşil kuşun kanadına, kibrit-i ahmer mürekkebinin kalemi ile şu satırlar yazıldı:

— Bundan sonrasına gelince..

Azamet ateştir... İlim sudur. Kuvvetler de havadır...

Hikmet topraktır ki: Ferd, vasfını alan cevherimiz onun gerçekliğini bulur...

İşbu cevherin iki arazi vardır:

a) Ezel...

b) Ebed...

Aynı biçimde o cevherin iki vasfı vardır:

a) Hak...

b) Halk...

Aynı şekilde o cevherin iki naatı —sıfatı— vardır:

a) Kıdem...

b) Hüdus...

Aynı değerde o cevherin iki adı vardır:

a) Rabb...

b) Abd...

Aynı yönde iki yüzü vardır:

a) Zâhir... Ki, bu, dünyadır...

b) Batın... Ki bu, âhirettir...

Aynı yoldan o cevherin iki hükmü vardır:

a) Vücub... Varlığı gerekli olmak...

b) İmkân... Oluşu da, olmayışı da eşit olmak...

Yine o cevhere iki yönden itibar edilir:

a) Kendi özüne göre yok oluşu... Başkası için mevcut oluşu...

b) Kendisi için var oluşu... Başkası için de yok oluşu...

Yine o cevherin iki marifet yönü vardır;

a) Önce vücubiyetini kabul etmek; sonra da selbiyeti cihetine gitmek...

b) Önce selbiyeti cihetine gitmek; sonra vücubiyetini kabul etmek.

Sonra...

O cevherin anlaşılması babında bir noktası vardır ki, çok dikkat gerek... Zira onda;

Bir sertlik vardır...

Onun ibareleri çözüldürken, manalarından inhıraflar olabilir...

İşaretleri çözülmeye çalışılırken, dikkat başka cihete dağılabilir...

Sakin ha... Sakin ey kuş, bu yazılanları çok iyi korumaya bak...
O kadar ki: Yabancı onu okumasın.

Bundan sonra; o yeşil kuşun kanadına, kibrit-i ahmer mürekkebinin kalemi ile şu satırlar yazıldı: Kibrit-i ahmer, kırmızı kibrit demek yani hemen tutuşacak gibi. Kibrit nasıl çıktığımız zaman tutuşur. İşte kibrit-i ahmer derler muhabbet ehline.

- Bundan sonrasına gelince...

Azamet ateştir... İlim sudur. Kuvvetler de havadır...

Hikmet topraktır ki: Ferd, vasfını alan cevherimiz onun gerçekliğini bulur... Azamet'in insandaki karşılığı ateş, ilmin karşılığı su, kuvvetin karşılığı hava, hikmetin karşılığı toprak. Bütün bunlardan meydana gelen bizim cevherimiz ferd vasfını aldı yani ferdiyet.

İşbu cevherin iki arazi vardır:

a) Ezel...

b) Ebed...

Aynı biçimde o cevherin iki vasfı vardır:

a) Hak...

b) Halk...

Aynı şekilde o cevherin iki naatı -sıfatı- vardır:

a) Kıdem...

b) Hüduş...

Aynı değerde o cevherin iki adı vardır:

a) Rabb...

b) Abd...

Aynı yönde iki yüzü vardır:

a) Zâhir... Ki, bu, dünyadır...

b) Batın... Ki bu, âhirettir...

Aynı yoldan o cevherin iki hükmü vardır:

a) Vücub... Varlığı gerekli olmak...

b) İmkân... Oluşu da, olmayışı da eşit olmak...

Yine o cevhere iki yönden itibar edilir:

a) Kendi özüne göre yok oluşu... Başkası için mevcut oluşu... Yani Cenab-ı Hakk kendi özü, hakikatine göre bu âlemlerin yok oluşu. Yani onun varlığından baktığın zaman bu âlemler yok hükmünde başkası mevcut hükmünde. Başkaları bu âlemleri var gördüğünde onlar için mevcut ama kendisi için yok hükmünde. Çünkü hayal, göz açıp kapayıncaya kadar bir âlem bu, onun gözünde. Cenab-ı Hakk diyor ya, "Biz bir şeyin olmasını murad ettiğimiz zaman ona sözümüz

oldur, o da hemen olur" yani göz açıp kapayınca kadar olur. Yalnız burada göz açıp kapayınca kadar ki meseleyi biz kendi bu beşer gözümüzü açıp kapayınca kadar zannediyoruz. Halbuki öyle değil. Bu âlemler var edildiğinden son gününe kadar geçen süre bir göz açıp kapanması. Bu âlemin gözünün açılıp, kapatılması bir defa. İşte hayal hükmünde. Mesela sahne perdesi açılıyor, o kapanınca kadar bir göz açılıp, kapanması. Madde âleminden bakıldığı zaman burayı mevcut olarak görüyor ama Hakk olarak bakarsan yok hükmünde. Bir şeye mahluk dersen, o mahluk olur. Hakk gözüyle bak, sırrı yezdan ondadır.

b) Kendisi için var oluşu... Başkası için de yok oluşu...

Yine o cevherin iki marifet yönü vardır;

a) Önce vücubiyetini kabul etmek; sonra da selbiyeti cihetine gitmek...

b) Önce selbiyeti cihetine gitmek; sonra vücubiyetini kabul etmek.

Sonra...

O cevherin anlaşılması babında bir noktası vardır ki, çok dikkat gerek... Zira onda;

Bir sertlik vardır...

Onun ibareleri çözülrken, manalarından inhiraflar olabilir...

İşaretleri çözülmeye çalışılırken, dikkat başka cihete dağılabilir...

Sakın ha... Sakın ey kuş, bu yazılanları çok iyi korumaya bak... O kadar ki: Yabancı onu okumasın. Yani tevhid bilgisiyle ilgili olmayan kimseler onu okumasın veya tevessül etmesin o hali yaşamaya veya anlamaya diye.

Bundan sonra; o yeşil kuşun kanadına, kibrit-i ahmer mürekkebinin kalemi ile şu satırlar yazıldı:

- Bundan sonrasına gelince...

Azamet ateştir... İlim sudur. Suyun gerçek karşılığı hayattır. Çünkü hayatın tamamı sudan halk edildi diye de ayet-i kerime vardır. Suyun ilim olması, hayat ilme bağlı olduğundan yani hayatın devamı bir ilme bağlı olduğundan aynı zamanda o yönüyle su ilim de olmakta. ***Kuvvetler de havadır...***

Hikmet topaktır ki: Ferd, vasfını alan cevherimiz onun ger-

çekliğini bulur...

İşbu cevherin iki arazi vardır:

a) Ezel... Bunu beşer aklımızla anlayıp, idrak etmemiz mümkün değil sadece bir kelime anlamında ezel dediğimiz şeyi anlamamız mümkün değil. Ezel, sonsuzluğun sonsuzluğu.

b) Ebed... Ne ezelin ezelliğini gerçek manada anlayabiliriz, ne de ebedin ebedliğini gerçek manada anlayabiliriz. Anlayabileceğimiz şu, her iki yönden de bir sonsuzluk oluşu. İşte bu Hakk'ın zatına ait olan, kendinin bildiği, kendinin yaşadığı bir zati halidir.

Aynı biçimde o cevherin iki vasfı vardır:

a) Hak...

b) Halk... Hak olanı idrak etmemiz, halkın varlığına bağlı yani halkın varlığı olmazsa biz Hak'ı nasıl anlayacağız? Yani elimizde bir görüntü olacak, bir misal olacak, bir yaşam seyri olacak ki, ona göre orada zuhur edenin ne olduğunu anlayabilelim. İşte bu âlemlerin bâtin ismi Hak, zahir ismi halk. "Halekal semavati velarda vema beynehüma bi'l-Hakki" Allah, âlemleri Hak olarak halk etti. Yani âlemlerin bâtin ismi Hak, zahir ismi halk. İşte halkı görüyoruz ki, oradan Hak'a intikal ediyoruz. Yani bu âlemleri Hak meydana getirmiş ama halk ismiyle, diğer ifadeyle Halık ismiyle halk etmiş, bu âlemleri.

Aynı şekilde o cevherin iki naatı -sıfatı- vardır:

a) Kıdem...

b) Hüdü... Yani kadim olan kendi varlığıyla kaim olan, kendi varlığıyla var olan kıdem, ezeli hali, bir de hudüs yani hadis, sonradan zuhura gelmiş hali. Kadim ile hadis arasında zamanla farkı, zuhur farkı var. Kıdem, kadim olan aslı itibariyle hiç bir zaman zuhura gelmemiş, hudüs ise o kadimin zaman süresi içerisinde yani zamana yayılarak yahut zaman mevhumu ortaya çıkarak, kadimin görüntüye gelmesinin aldığı isim hudüs yani sonradan meydana gelme. Kadimin belirli süreler içerisinde, belirli hususiyetleriyle meydana gelmesine hadis diyorlar. Yani hudüs, sonradan meydana gelme. Baştan yoktu da sonradan meydana geldi manasına değil, bu sonradan meydana gelme yani o esma-i ilahiyenin kendine ait olan kaza ve kaderi daha ziyade kaderi hükmüyle miktar miktar esma-i ilahiyenin zuhura gelmesinden ibaret, hadis, hudüs dediğimiz şey. Daha nice varlıklar var ki ve bizden sonra meydana gelecek ki, onların hepsi hadis, hudüstür. Şimdi bizler bu

âlemde hadis olarak varız yani sonradan meydana gelmiş varlıklar olarak, suretlerimiz itibariyle varız ama hakikatimiz itibariyle de kadim yani kıdem halindeyiz. İşte bizim varlık haline dönüşmemiz hadis olmamızla mümkün, ancak bu hakikati idrak eden kimsenin hadis olan varlığı dahi kıdem hükmüne girmiş olur.

Aynı değerde o cevherin iki adı vardır:

a) Rabb...

b) Abd... Birinci hali o cevherin yani o zat-ı mutlağın birinci hali Rabb'lık ki bu da bir mertebe, eğitim rububiyet mertebesi diğer adı da her Rabb'ın bir merbubu yani ona dayananı olması lazım geldiğinden diğer yüzüde abd ismini almakta. İşte abdiyeti bilen, Rabbiyeti bilir manasına yani nefsinin bilen, Rabb'ını bilir. Nefsimizden kasıttaki bizim abdiyetimiz, abdiyetimizi bildiğimiz zaman Rabb'ımızı da bilmiş oluruz. Çünkü varlığımız yani nefsimiz ve abdiyet halimiz, rububiyet hakikatinden meydana getirildiğinden aslımız o olduğundan kendimizi tanımamız yoluyla onu da tanımış oluruz. Bilindiği gibi Rabb, esma mertebesinin aldığı bir isim yani isimlerin toplu olarak aldığı isim, Rabb'ül Erbab her bir ismin ayrı ayrı ifade edilmesi de Rabb yani rububiyet mertebesi. İşte her bir esma-i ilahiye kendi istikametinde, kendi hakikatlerini karşı tarafa aktarması, mürebbiye olması, onun terbiye olması, onun terbiye etmesidir. İşte her birerlerimizin esma-i ilahiyeden üzerimize giydirilmiş olan "Alleme Âdemel esmae kulleha" hükmüyle her birerlerimizin mevcut varlığımıza giydirilmiş olan, DNA larımızın içerisine bütün esma-i ilahiye yazılmış olmakta, esma-i ilahiye böyle giydiriliyor varlığımıza. Bunlar birer terkip olmakta, kimsenin esma-i ilahiyesi yani kazası itibariyle yani hükmü itibariyle birbirine benzemiyor. Hepimizde hepsinden var, işte emr-i teklifi ile bizlere, bizlerde mevcut olan esma-i ilahiyeyi, ilahi hakikatler istikametinde kullanmamız gerekiyor. Nefsimizi terbiye etmezsek, istediği gibi esma-i ilahiyenin bizden çıkmasını serbest bırakırsak o zaman bizi, o esma-i ilahiye nefsi emmare hükmü altında, kendi isimlerinin istikametine çekerek yolumuzu cehenneme çıkarmış oluyor. İşte Rabb, esma rububiyet mertebesi, abd da, ona merbub olmuş oluyor, oraya bağlanmış oluyor. Cenab-ı Hakk'ın, bizlere vermiş olduğu eğitim içerisinde Kahhar esmasına yaklaşmayın diyor, Cabbar esmasına yaklaşmayın diyor, bunun karşısında cemel esmasına yaklaşın, Rahman, Rahim esmasına yaklaşın ve iyilikler tarafında olan esma-i ilahiyelere yaklaşın, onlarla amel edin diye bize tavsiyede bulunuyor.

Aynı yönde iki yüzü vardır:

a) Zâhir... Ki, bu, dünyadır...

b) Batın... Ki bu, âhirettir... Cenab-ı Hakk'ın isimleri bilindiği, gibi birbirine zıt olan isimler zâhir ve bâtın iki ismidir. Zâhir olan bu dünyadır yani bu âlemlerdir ve bizim vücud varlıklarımızda bu zahir hükmü altındadır. Bâtın ki, bu da ahirettir yani şu an da göremediğimiz için gelecekte gidilecek bir mekan olduğundan işte oraya da bâtın olarak demek, halbuki şu anda da zahir ve bâtın iki halde de yaşayabiliyoruz. "Hüvel evvelü vel ahıru vez zahıru vel bâtını ve hüve bi külli şey'in alîm" (57/3) O hem zâhir, hem bâtındır.

Aynı yoldan o cevherin iki hükmü vardır:

a) Vücub... Varlığı gerekli olmak...

b) İmkân... Oluşu da, olmayışı da eşit olmak... İşte mutlak kaidede olan vücub, vacib olmak yani Cenab-ı Hakk'ın kendi, kendinde, kendisiyle var olması. Bunun imkan dahilinde oluşu da olmayışı da eşit olmakta yani bu kendindeki hakikatlerin zuhuru çıkması da çıkmaması da, kendi açısından eşit olması.

Yine o cevhere iki yönden itibar edilir:

a) Kendi özüne göre yok oluşu... Başkası için mevcut oluşu... Yani bütün bu âlemlere bakıldığı zaman kendi hakikatine göre bu âlemler yok hükmünde, başkası için mevcut hükmünde. Bizler için bütün bu âlemler var hükmünde.

b) Kendisi için var oluşu... Başkası için de yok oluşu... Bütün bu âlemlerde zaten kendisi için var oluyor. Başkası için de yok oluşu.

Yine o cevherin iki marifet yönü vardır;

a) Önce vücubiyetini kabul etmek; sonra da selbiyeti cihetine gitmek... Evvela vacib, o vacibliğini kabul etmek sonrada selbiyeti cihetine gitmek. Sıfat-ı selbiye; Vahdaniyet, kıdem, beka, muhaletü'l-havadis, kıyam bi nefsihi, vücut diye.

b) Önce selbiyeti cihetine gitmek; sonra vücubiyetini kabul etmek.

Sonra...

O cevherin anlaşılması babında bir noktası vardır ki, çok dikkat gerek... Zira onda;

Bir sertlik vardır...

Onun ibareleri çözülürken, manalarından inhıraflar olabilir... Yani değişiklikler olabilir, istikametler değişebilir diye dikkat çekiyor.

İşaretleri çözülmeye çalışılırken, dikkat başka cihete dağılabilir... Yani zati manada bir tefekkür halinde yanlış yollara girilebilir.

Sakin ha... Sakin ey kuş, bu yazılanları çok iyi korumaya bak... O kadar ki: Yabancı onu okumasın. Yani irfan ehlinin dışında bunları okuyanlar olursa zaten pek anlayamayacaklarından, onun için sen onu muhafaza et diyor.

O kuş, bu semalarda uçuşunu sürdürdü.. Hali: Ölüm içinde dirilik... Helâk içinde beka... Ta, topladığı kanatlarını açıp yayıncaya kadar... Kapamış olduğu gözünü açıncaya kadar...

Bir de baktı o: Kendi dışında değil... Kendi cinsinden başkasına salınmış değil...

Bir denize girmiş ki; Ondan hariç gibi...

Her ne kadar ondan içmekte ise de, yine susuz; yine içi yanık... Ondan yana hiç bir şey demedi... Ama ondan bir şey de kaybetmedi...

Mutlak kemal derecesini hakikat olarak: Kendi nefsinden ve zatından ibaret buldu... Hal böyle iken; onun sıfatlarından bir sıfata dahi, sahip olamadı ki: Zat ve sıfat isimlerine hakkıyla bürüne...

Sonra o aradığı yüce varlığın bir tutulacak yeri de yok ki: İttifak, ihtilaf hükmü ile de olsa, ona yapışıp kala... Tam manası ile, onun sıfatlarından birinde mekân tuta...

Bu işler böyle olunca, o kuşun bu tayin âleminde, kendine has bir kemal durumu olmadı...

Uçuşunda bir kemal durumu varsa o da, ancak kendi âleminde ve kendine tayin edilen mahalde oluyor... Bu durumda ise, kanatlarında işaretli yerlerde, kendisine ancak, inhisarlı bir hal kalıyor...

Bundan sonra o kuş baktı: Aradığı yüce zatın mehtabını kendi özünde hakikat olarak gördü... Artık o güneş içinde doğmuştu... Onun nurunu söndürmeye de, güç yetiremiyordu...

Bir şey bilmez gözüktüğü halde, biliyordu...

Bir yerden göçüp gidiyordu; ama bakınca yine ilk olduğu yerde durduğunu görüyordu...

Onun dilsiz konuşması vardır; dilli de konuşabilir...

İrfan duyusunu tamdır... Onda bir kayganlık yoktur...

*İrfan bakımından; âlem halkının irfanına sahip olduğu varlıkta,
en girginidir... Bir açıklama olduğunda, en uzağı yine o görünür...
O irfan sahasına, halk arasında en uzak olan olduğu gibi, onların en
yakın olanı yine odur...
Onun kelâm harfleri okunmaz... Manasını anlamak ve derinliğini
kavramak güçtür...
Onun harfi üzerinde vehmi bir nokta vardır... Daire, onun üzerinde
devrini tamamlamaya çalışır...
Ve noktanın özünde bir âlem yaşar... O âlemde yuvarlak bir daire
gibidir...
Yine onun için, iki noktayı kastediyorum; sözü geçen daireden
bir nokta vardır...
O nokta ise... o dairenin umumî heyeti cüzlerinden bir cüzdür...
Daire bütünüyle, o noktanın genişlik yanlarından birindedir...
Adı geçen nokta, özünde basit; ama duruşuna göre mürekkeptir...
Zatı yönünden tektir...
Aydınlığı yönünden bir nurdur... Bilinmeyişi ciheti ile de, zulmettir.*

O kuş, bu semalarda uçuşunu sürdürdü... Yani gönül âlemindeki dolaşmalarını sürdürdü, zat mertebesindeki hareketlerini sürdürdü. **Hali: Ölüm içinde dirilik... Helâk içinde beka...** Yani kendisi helak oluyor ama özü itibariyle baki âleme geçmiş oluyor. İşte helak içinde bekayı buluyor. **Ta, topladığı kanatlarını açıp yayıncaya kadar...** İnsanda bazen bir düşünce gelişir, ufku açılır, işte o zaman kanatlarını açmış oluyor. Tabii o kanat hep açık olarak gidilmiyor, o kanadı topluyor, yayıyor yahut yükseltiyor, alçaltıyor gidişin istikametine göre. **Kapamış olduğu gözünü açıncaya kadar...** Bir ara insan gözünü kapar, gönül âlemine dalar sonra tekrar dünyaya döner tekrar gözünü açar.

Bir de baktı o: Kendi dışında değil... Kendi cinsinden başkasına salınmış değil...

Bir denize girmiş ki; Ondan hariç gibi...

Her ne kadar ondan içmekte ise de, yine susuz; yine içi yarık... Ondan yana hiç bir şey demedi... Ama ondan bir şey de

kaybetmedi...

Mutlak kemal derecesini hakikat olarak: Kendi nefsinden ve zatından ibaret buldu... Hal böyle iken; onun sıfatlarından bir sıfata dahi, sahip olamadı ki: Zat ve sıfat isimlerine hakkıyla bürüne...

Sonra o aradığı yüce varlığın bir tutulacak yeri de yok ki: İttifak, ihtilaf hükmü ile de olsa, ona yapışıp kala... Ne ittifakla yani birleşmekle, ne ayrılmakla elinden bir şey gelmez. **Tam manası ile, onun sıfatlarından birinde mekân tuta...** Yani onun zatına ulaşmadığın için ne bir haber alabilirsin, ne oradan herhangi bir iz gelir, ne bir şey olur. Onun için elinde bir şey kalmaz neticede diyor.

Bu işler böyle olunca, o kuşun bu tayin âleminde, kendine has bir kemal durumu olmadı...

Uçuşunda bir kemal durumu varsa o da, ancak kendi âleminde ve kendine tayin edilen mahalde oluyor... Bu durumda ise, kanatlarında işaretli yerlerde, kendisine ancak, inhisarlı bir hal kalıyor... O kuşun bu âlemde pek barındığı bir yer yok diyor. Yani bu halk âlem içerisinde hakikat-i ilahiyeyi idrak etmiş, zat mertebesinde yaşayan kimselerin kendilerine ait burada bir mekanları olamıyor diyor, çünkü buraya geçici olarak geldik ama diğer insanlar buraya baki olarak geldiklerini hayalen zannettiklerinden kendilerini bu âlemin malı olarak görüyorlar. Kendilerini bu âlemde var görüyorlar ama vahdet âleminde olan kimseler, o eğitimi alan kimseler bu âleme var gözüyle bakmadıklarından, kendilerine de var gözüyle bakmadıklarından geçici bir âlemde yaşadıklarını bildiklerinden, işte bu âleme sahip olamıyorlar. Yani bu âlemde sınırlı bir yaşantıları oluyor demek istiyor. Zaten bir iddiaları da yok.

Bundan sonra o kuş baktı: Aradığı yüce zatın mehtabını kendi özünde hakikat olarak gördü... Artık o güneş içinde doğmuştu... Onun nurunu söndürmeye de, güç yetiremiyordu... İlahî varlığın hakikati kendisinde meydana geldikten sonra o güneş, ilahî güneş içinde doğuyor. Onun nurunu da söndürmeye güç yetiştiremiyor.

Bir şey bilmez gözüktüğü halde, biliyordu... Dışarıdan baktığın zaman onu gafil zannedersin, gaflet ehli zannedersin, bir şey bilmez gibi neden? Çünkü nişanı yok ki üstünde yani bir şey biliyor zannedilsin ama her şeyi biliyordu.

Bir yerden göçüp gidiyordu; ama bakınca yine ilk olduğu yerde durduğunu görüyordu... Bu dünyaya geliyorsun dönüp, dola-

şıyorsun, gidiyorsun, geçiyormuşsun gibi oluyor ama yine kendini idrak ettiği zaman ilk geldiği yerde durmakta o, istediği kadar ayakları burada yürüsün gitsin. İlk geldiği yerde durmakta yani zat mertebesinde durmakta.

Onun dilsiz konuşması vardır; dilli de konuşabilir...

İrfan duygusu tamdır... Onda bir kayganlık yoktur...

İrfan bakımından; âlem halkının irfanına sahip olduğu varlıkta, en girginidir... Bir açıklama olduğunda, en uzağı yine o görünür...

O irfan sahasına, halk arasında en uzak olan olduğu gibi, onların en yakın olanı yine odur... Yani baktıkları zaman o insan uzaktaymış, ilgisizmiş gibi gözükür ama aslında yine onlara en yakın olan odur diyor, özleri itibariyle.

Onun kelâm harfleri okunmaz... Manasını anlamak ve derinliğini kavramak güçtür... Burada insanı tarif ediyor, insan-ı kamili tarif ediyor. Zat mertebesinin zuhur mahalli olan insanı tarif ediyor.

Onun harfi üzerinde vehmi bir nokta vardır... Daire, onun üzerinde devrini tamamlamaya çalışır...

Ve noktanın özünde bir âlem yaşar... O âlemde yuvarlak bir daire gibidir... Hz.Ali Efendimiz diyor ya, "Ben Ba'nın altındaki noktayım" yani Ba harfinin altındaki noktayım yine ilim bir nokta idi cahiller onu çoğalttı.

Yine onun için, iki noktayı kastediyorum; sözü geçen daireden bir nokta vardır...

O nokta ise... o dairenin umumî heyeti cüzlerinden bir cüzdür...

Daire bütünüyle, o noktanın genişlik yanlarından birindedir...

Adı geçen nokta, özünde basit; ama duruşuna göre mürekkaptir...

Zatı yönünden tektir... Daire bir bütün, dairenin herhangi bir yerine bir nokta koyduğumuz zaman o noktanın evveli ve ahiri olur. Yani nokta varlık vermiş olur.

Aydınlığı yönünden bir nurdur... Bilinmeyişi ciheti ile de, zulmettir.

O kuş, bu semalarda uçuşunu sürdürdü... Yani gönül kuşu, id-

rak ve irfan kuşu gönül âlemindeki semalarda uçuşunu sürdürdü. Her birimizin idrak seması ne kadar genişletilmiş ise, genişlete bilmiş isek gönlümü ve idrakimizi ne kadar genişlete bilmiş isek, işte o kuş o semalarda o kadar uçuşunu sürdürür yani oraya kadar yükselir.

Hali: Ölüm içinde dirilik... Nefsi manada öldükten sonra ilahi manada diriliktir ki, oluşması lazım gelen de budur zaten. Nefsimizden ölmek, Hakk ile zinde, diri olmak. İşte nefsimizin ölümü içinde, gerçek diriliği bulmamız gerekiyor.

Helâk içinde beka... Yani nefsimizi helak ettiğimiz zaman bunun içerisinde beka, bakiye ulaşmış oluyoruz. Nefsimizi öldürmekten kasıt, yani ölüm içinde dirilik. Ölümden kasıt, kendimizi vurmak değil, ölüm bir idrak, bir şuur meselesi sadece, biz yine varız, ölümümüz ancak Cenab-ı Hakk'ın tayin ettiği zamanda ki takdirine bağlı olarak ölürüz, onun dışında ölemeyiz. Yani ölümden kasıt, dünyadan ayrılmaksa ama ölüm içinde dirilik hükmü "Mutu kable ente mut" yani ölmeden evvel ölünüz hükmüyle olan diriliktir ki, buna ölüm denmez dirilik denir. Yani nefsanî manada anladığımız hayat, yaşam sisteminin aslında hiç olmadığı ama biz hayali ve vehmi bir hayat anlayışına kapıldığımızı işte hayatın gerçek manada Hakk'a ait olduğunu idrak ettiğimiz zaman ki, bunu yine biz idrak etmiş olduğumuzda biz dirilmiş olmaktayız. Yani nefsimizden mevt, ölmüş veya diğer bir ifadeyle eski anlayışımızı terk etmiş yine bir idrak ile, yeni bir hayat ile hayatımıza devam etmiş oluyoruz hükmü çıkmış olmakta. **Helâk içinde beka...** Nefsimiz bir taraftan helak olurken yani emmarelik tarafı yani bize hakim olma hükümlerini olma tarafı helak içinde helak olurken, biz de beka tarafımızı yani bizim hadis tarafımız helak olurken, beka tarafımız hayatta yani gerçekte kalmakta. İşte bize de lazım olan odur.

Ta, topladığı kanatlarını açıp yayıncaya kadar... Kanatların toplanması demek, idrakimizi toplamak, açılması demek, idrakimizin yaygın hali demek. Yani nereye kadar uzanabiliyorsa kanatlarımızın yani akıl, irfanîyet kanatlarımız oraya kadar uzanması demek. **Kapamış olduğu gözünü açıncaya kadar...** Misalde kuş olarak veriyor ama aslında bizim gönül kuşumuzdan bahsediyor bir bakıma veya kendi gönül kuşunu ve kendi gönlünde yaşadıklarını anlatıyor. Ne kadar da güzel anlatıyor. **Kapamış olduğu gözünü açıncaya kadar...** İşte kalp gözümüzü açıncaya kadar, klasik kelimeler olarak söylenir, kalp gözünün açılması, kalp gözünü açtı, şunu açtı, bunu açtı gibi aslında gözümüzü yumduğumuzda ortalık karanlık, açtığımızda eşyayı görmemiz gibi bir şey açıklığı değil bu, göz açıklığı değil, bu, gönül gözünün açılması ancak irfanîyetle mümkündür. Gözümüzü açacak tek şey irfanîyettir, onun da sıralaması ayet-i kerimede de belirtildiği gibi, ev-

vela kulak olup dinleyeceğiz, ondan sonra göz olup görmeye başlayacağız, kulak olup dinlemedikten sonra zaten görmemiz mümkün değil. Gördüğümüz şey, eşyadan başka şey'iyetten başka bir şey olmaz ama gerçek manada gözümüz açıldığında şey'iyetin hakikatini, "Küllî şey'in helikun illâ veche" (28/88) hükmüyle eşyada olan varlığın hakikatini idrak ettiğimizde zaten gözümüz açılmış olmaktadır. Ancak dışarıda baktığımız şey yine aynı şey ama bâtınını idrak ettiğimiz için eşyanın hakikatini idrak ettiğimiz için oradan Hakk'a ulaşmış olmaktadır. Bu aynı göz yine ama idrak olarak idraki değişen bir gözdür.

Bir de baktı o: Kendi dışında değil... Kendi cinsinden başkasına salınmış değil... Bütün bunlara kişi baktı, bunlar dışarıda değil hepsi kendinde oluşan hadiseler. Zaten dışarıda oluşmaz, Hakk'a giden yol her kişi için en kısa yol kendinden geçmekte. Kimsenin kendi yoluyla Rabb'a, bir başkasının bir başka yoldan gitmesi mümkün değil. Herkes kendi gönül yolundan Rabb'ına ulaşacak.

Bir denize girmiş ki; Ondan hariç gibi... Yani bütün bunlar kendi varlığında deniz gibi sonsuz bir yere gitmiyor ki bakmış o da kendi varlığında, o da dışarıda değil.

Her ne kadar ondan içmekte ise de, yine susuz; yine içi yanık... Ondan yana hiç bir şey demedi... Ama ondan bir şey de kaybetmedi... O öyle bir su ki, hayat suyu ki, içtikçe bir başka sahası açılmakta, o başka sahayı yine sulamak gerekmede, onun için yine susuz. Yine içtikçe, yine başka bir saha açılmakta, o yeni sahaları sulamak için yine suya ihtiyaç var. İşte böylece tamamen irfani ilimlere doymak mümkün değil, çünkü içi yanık. Neden içi yanık, çünkü sulanacak gönül tarlasında bir çok sahalar var, temizlenip, sürülüp yeniden sulamak, yeniden ekilip, dikilmesi için hep o suya ihtiyaç var. ***Ama ondan bir şey de kaybetmedi...*** Yani ondan hiç bir şey demedi ama ondan yana bir şeyde kaybetmedi, yani bunlar kendi varlığında zaten var, kişinin kendi nefsinde, varlığında ancak bunları çalıştırmak ve oradan hasat almak, bizim çalışmamıza bağlı.

Mutlak kemal derecesini hakikat olarak: Kendi nefsinden ve zatından ibaret buldu... İşte her birerlerimizde aynen bu hususlar ortaya gelebilmekte, kendi nefsinden ve zatından ibaret buldu yani bütün aradıklarını kendin de buldu, kendi nefsinden ibaret olarak buldu. Çünkü bunların kendinde hepsi zaten mevcuttur. "Ene'l Hakk" diyen Hallac-ı Mansur, bu hakikatini kendi nefsinden ve kendinde ve kendinden ibaret buldu. "Ene'l Hakk" sözünü söylemek gayet kolaydır, çünkü hakikattir ama "Ene Bâtil" yani "Ene" ben varım sözünü söylemek zordur demişler. O zaman zorluğu neden? Çünkü benlik iddiasında bulunmakta, ben dediği zaman kişi Hakk'ın huzurunda benlik iddia-

sında bulunmakta ve ilahlık ilanında bulunmakta, onun için ben demek zordur diyor ama "Ene'l Hakk" demek kolaydır, çünkü gerçeği o, işin gerçeği o, izaha da gerek yok, hiç bir şeye gerek yok. Bu yüzden "Ene'l Hakk" demek kolay, "Ene" ben demek daha zordur diyor.

Hal böyle iken; onun sıfatlarından bir sıfata dahi, sahip olamadı ki: Zat ve sıfat isimlerine hakkıyla bürüne... Yani hakkıyla sahip olamadı manası var. Tabi ki bir insanın, Cenab-ı Hakk'ın hayat sıfatına hakkıyla sahip olması mümkün değil. Hakkıyladan kasıt, bütün âlemler mertebesindeki hayata bir vücut varlığının sahip olması mümkün değil ama kendindeki hayatta ondan gayrı değil. Bu şekilde bütün esma-i ilahiyeye sahip olmak mümkün değil ama kullandığımız esma-i ilahiyede ondan gayrı değil. Cenab-ı Hakk, bize bugünkü dünyada ihtiyacımız olacak kadarını kullandırıyor. Eğer bu esma-i ilahiyeleri biz şu an da kullandığımızın beş misli fazla kullansak, mesela, bir yük kaldırırken hemen bir parmağımızla 100 kg yük kaldırsak, ikinci parmağımızla 200 kg yani bir elimizle beş yüz kg yük kaldırsak bu gücümüzü biz eksi de kullanmak yoluna gideriz yani nefsimiz itibarıyla kullanırız ve başkalarına çok zarar veririz. Karşı taraftaki de aynı şeyi yapar, o zaman bu âlemde güçler çatışması olur ve baki kalan bir şey olmaz, her şeyimiz yıkılır gider. Diğer şekliyle de latif olan esma-i ilahiyeyi de böyle düşünelim. Cenab-ı Hakk, bize bu görüşümüzün elli misli üstünde bir görüş verse o zaman karşımızdakilere hep zarar vermeye bakarız, çünkü onların kötü yönlerini ortaya çıkarmaya çalışırız, aynı şeyi karşımızdaki de yapar, o zaman ne cemiyet huzuru kalır, ne de herhangi bir şey kalır.

Cenab-ı Hakk, bizlere vermiş olduğu esma-i ilahiyeyi bugünkü bireysel, şahsi işlerimizi görecektik kadarıyla vermiştir. Ancak ahirette bunlar çok daha fazla ortaya çıkacaktır. Çünkü ahirette herkesin her şeyi olacağına göre, orada nefsi emmarede olmayacağına göre eksi fiiller nefsanî kahhar, cabbar hakikatleri cennet ehlinde olmayacağından böyle bir karşı tarafa atılmak, karşı tarafın haklarına sahip olmak istemek, oraya geçmek gibi herhangi bir davranışta olmayacağından, oradaki esma-i ilahiyeye sadece cemalî yönden zuhura çıkacağından, oradaki esmalar bizde çok güçlü olarak ortaya çıkacak. Orada iki tür yaşam olması "Allahu alem", öyle gözüküyor, nefis cennetlerinde yani birden yediye kadar olan nefis cennetinde ki insanlar yine nefisleriyle yaşayacak orada, yalnız emmarelik yönüyle değil de kendi nefislerinde, kendi birey nefsi benlikleriyle yaşayacaklar. Yani hadis taraflarıyla yaşayacaklar, çünkü onlar kadim, ezel ve vacib hakikatlerine ulaşmadıkları için orada hadisleriyle yaşayacaklar ama tevhid ve zat cennetlerinde olanlar kıdem taraflarıyla, kadim taraflarıyla, vacib taraflarıyla, hakikatleri itibarıyla yaşayacaklarından onların hali diğerlerine göre

çok çok başka olacak, kıyas dahi kabul edilmez. Cehennem ehlinin de celal esma-i ilahiyesi şiddetle orada Kahhar, Cabbar, Aziz, Mütekebbir isimleri faaliyette olacağından oradaki isimlerde öyle çalışacak. Yani ahirette burada bütün olan o isimler, yani her yerde ve her türlü isim karışık olduğundan dozları bu kadar verilmekte, ahirette bunlar ayrılmış olacağından daha fazla ve daha ağır şekilde üstümüzde hükmünü sürdürecekle. İşte bütün bu esma-i ilahiye, sıfat-ı ilahiye Hakk kendisinde kemaliyle bunlar bulunmakta, zuhurlarına da ihtiyaçları kadar olanı verilmekte.

Sonra o aradığı yüce varlığın bir tutulacak yeri de yok ki: İttifak, ihtilaf hükmü ile de olsa, ona yapışıp kala... Tam manası ile, onun sıfatlarından birinde mekân tuta... Yani Cenab-ı Hakk'ın, tutulacak tek bir yönü yok ki oraya tutulup kalsın demek istiyor. Bir sıfatında kalmak suretiyle orada mekan tutsun.

Bu işler böyle olunca, o kuşun bu tayin âleminde, kendine has bir kemal durumu olmadı...

Uçuşunda bir kemal durumu varsa o da, ancak kendi âleminde ve kendine tayin edilen mahalde oluyor... İşte bizim idrak kuşlarımız bu âlemde ne kadar yukarıya çıkarsa çıksın, bütün bu âlemleri idrak etmesi yani oralarda kanat çırparak yaşaması, yücelmesi, hareket etmesi sonuna kadar mümkün değildir. Ancak kendi âleminde ve kendine tayin edilen mahalde oluyor, onun hareketleri. İşte her birerlerimizde gönül hanemizi, gönül göğümüzü, idrak sahamızı ne kadar genişletmişsek, bizim gönül kuşumuzda oralarda ancak uçabiliyor. Yani o mertebelerin idrak ve tefekkürlerini yapmak suretiyle oralarda dolaşılıyor.

Bu durumda ise, kanatlarında işaretli yerlerde, kendisine ancak, inhisarlı bir hal kalıyor... Yani sınırlı yerlerde uçabiliyor, mutlak manada Allah'ın zatının sonsuzluğunda uçması mümkün değil, bu bir defa oldu. Miraç gecesi Peygamber Efendimiz (S.a.v.)'in gönül kuşunun uçtuğu o miraç gecesinde beşeriyetin anlayabileceği en son kemal mertebelere ulaşıldı ve Peygamber Efendimiz (S.a.v.) de onları bahsediyor zaten açık olarak. İşte burada bahsedilen bir bakıma o hali. Tabi ki Peygamber Efendimiz (S.a.v) dahi bütün seyahatlerinde yani miraç gecesi olan seyahatlerinde kendi hayat süresi içerisindeki halleri idrak edip yaşayabildi, diğerlerini de idrak edip yaşadysa da sınırlı olarak yaşadı. Çünkü bu beşeriyet varlığı, o sikleti çekmeye müsait değil. Peygamber Efendimiz (S.a.v) için şunu derler: Her peygamberde 40 insan gücü vardır ama Peygamber Efendimiz (S.a.v)'de de 40 peygamber gücü vardır. Yani 40 x 40 = 1600 kişinin gücü vardır manasında tabi ki bu zahirde olan bu gücün, bâtındaki yönleri de var.

İşte herhangi bir kimse, sıradan bir kimse o miraç gecesi oralara çıkmış olsaydı dayanması zaten mümkün değildi ama kendisi fitraten bu halde var edildiği için Cenab-ı Hakk'ın en geniş zuhur mahalli olduğundan, en geniş manada insan idrakinin ulaşabileceği en geniş manada zati hakikatleri Peygamber Efendimiz (S.a.v) o miraç gecesinde idrak etti.

Bundan sonra o kuş baktı: Aradığı yüce zatın mehtabını kendi özünde hakikat olarak gördü... Artık o güneş içinde doğmuştu... Onun nurunu söndürmeye de, güç yetiremiyordu... Hakk'ın zuhurunu kendinde idrak etmiş olan kimse tabi kendi kabiliyeti kadarıyla Hakk'ın bütün nuru, ruhu varlığı bir kişide meydan gelmiş olsa onu patlatır sadece onu değil dünyaları, âlemleri patlatır ama yine dediğimiz gibi kendi miktarı kadar. Yani çekeceği güç miktarı kadar o güneş içinde doğdu, onun nurunu söndürmeye de güç yetiremiyordu. Yani Cenab-ı Hakk içeride aydınlatmaya başladığı zaman artık dışarıdan onun nurunu söndürmek mümkün olmaz.

Bir şey bilmez gözükteği halde, biliyordu... Bazen insan düşünür düşünür kafası gönlü bomboş kalır. Ben artık her şeyimi kaybettim, unuttum gibi bir hallere düşer. Ancak bu o andaki zannıdır, mevzu ile ilgili bir şey açılmaya başladığı zaman bakar, görür ki, kendindeki hazine mühürlü değil, kapağı açık ama vakti geldiği zaman ehline açılıyor, ehil olmayana o kapak, mühür açılmıyor.

Bir yerden göçüp gidiyordu; ama bakınca yine ilk olduğu yerde durduğunu görüyordu...

Onun dilsiz konuşması vardır; dilli de konuşabilir...

İrfan duygusu tamdır... Onda bir kayganlık yoktur...

İrfan bakımından; âlem halkının irfanına sahip olduğu varlıkta, en girginidir... Bir açıklama olduğunda, en uzağı yine o görünür...

O irfan sahasına, halk arasında en uzak olan olduğu gibi, onların en yakın olanı yine odur... Çünkü ihata etmeye başlıyor.

Onun kelâm harfleri okunmaz... Manasını anlamak ve derinliğini kavramak güçtür... Tevhid ehlinin yanına, bir zahir ehli şeriat ehli gelmiş olsa, iki tevhid ehli konuşuyorlarken, o gelen şeriat ehli oturur oturur sonra çeker gider, bunlar bir şey bilmiyor, bir şey anlamadım bunların konuşmalarından der, bir daha da gelmez, idraki yoksa.

Onun harfi üzerinde vehmi bir nokta vardır... Daire, onun

üzerinde devrini tamamlamaya çalışır...

Ve noktanın özünde bir âlem yaşar... O âlemde yuvarlak bir daire gibidir...

Yine onun için, iki noktayı kastediyorum; sözü geçen daireden bir nokta vardır...

O nokta ise... o dairenin umumî heyeti cüzlerinden bir cüzdür...

Daire bütünüyle, o noktanın genişlik yanlarından birindedir...

Adı geçen nokta, özünde basit; ama duruşuna göre mürekkeptir...

Zatı yönünden tektir...

Aydınlığı yönünden bir nurdur... Bilinmeyişi ciheti ile de, zulmettir.

Nice şeyler söylendi; değil mi?. Hemen hepsi, işaret ve imalı sözlerdi... Böyle olunca: Hiç biri o yüce zatın hakikat noktasına isabet etmez... Başka türlü olması da imkân dışıdır...

Zira, bu dil, onun anlatmakta lâl oldu... Kısıldı; kaldı...

Zaman da ondan yana faydasız... Dardır... Sıkıştırılmaz ona; zira o da, belli bir haldedir... ölçülüdür... Ölçülü olan, bir ölçüsüze nice zarf olur? Kab olur?

Yücedir Allah... Şanı büyük... Bütün rifat dereceleri olan sultandır.

Azizdir; deyyandır...

Nice şeyler söylendi; değil mi?. Hemen hepsi, işaret ve imalı sözlerdi... Böyle olunca: Hiç biri o yüce zatın hakikat noktasına isabet etmez... Başka türlü olması da imkân dışıdır...

Zira, bu dil, onun anlatmakta lâl oldu... Kısıldı; kaldı... Yani Cenab-ı Hakk'ın zatını bu beşeriyet lisanı ile anlatmakta dil yetersiz kaldı.

Zaman da ondan yana faydasız... Dardır... Sıkıştırılmaz ona; zira o da, belli bir haldedir... ölçülüdür... Ölçülü olan, bir ölçüsüze nice zarf olur? Kab olur? Yani ölçüsüz olan Allah'a, ölçülü

olan zaman nasıl onu içine alır diyor.

Yücedir Allah... Şanı büyük... Bütün rifat dereceleri olan sultandır.

Azizdir; deyyandır...

Nice şeyler söylendi; değil mi?. Hemen hepsi, işaret ve imalı sözlerdi... Böyle olunca: Hiç biri o yüce zatın hakikat noktasına isabet etmez... Başka türlü olması da imkân dışıdır...

Zira, bu dil, onun anlatmakta lâî oldu... Kısıldı; kaldı...

Zaman da ondan yana faydasız... Dardır... Sıkıştırılmaz ona; zira o da, belli bir haldedir... ölçülüdür... Ölçülü olan, bir ölçüsüz nice zarf olur? Kab olur? Yani ölçülü olan bir kab, ölçüsüz olan bir varlığa nasıl zarf olur, yani nasıl onun içerisine girer. Yani ölçüsüz, ölçülünün içerisine nasıl girer diye, bütün bu anlatılan terimleri birer ölçü ama anlatılmaya çalışılanın ölçüsüz olduğunu ancak işte bu ölçüsüz olan varlığın, ölçülü terkiplere nasıl gireceğini açık olarak ifade etmekte. Zaman dediğimiz, Hayy olan yani zamanda bir hayat, Hayy olan, bu varlıkta kendi hakikatini idrak etmek ister, ne zaman ki irfani sohbetlerde zamana ait hayata ait gerçek ifadeler kullanılmakta, işte zamanda süratle oraya doğru akmakta, çünkü o sohbetlerden istifade etsin diye ve çevredeki zamanda oraya doğru yönelmekte. Mesele bir yere kalabalık olarak gidileceği zaman dar bir yerden normalde on kişi geçiyorsa, dar zamanda çabuk geçmesi lazım geldiğinde o on kişinin geçtiği sürede on beş, yirmi kişi geçmeye çalışıyor daha çabuk, daha sıkışarak işte zamanda çevreden gelen, zaman faktöründe o sohbetten hissedar olmak için oraya yoğunlaşmaya başlıyor, yoğunlaşmaya başladığından çoğalıyor, çoğalmaya başladığından da hızlı geçilmesi gerekiyor. İşte bu bakımdan, bu irfan sohbetleri biraz çabuk geçer. Yani çabuk geçmiş gibi gelir anlaşılmaz nasıl geçtiği ama ehli olmayanlara da tabii çok uzun gelir, gaflet çöktürtür ve birazda uyku getirir. Demek ki, bunlarda ehline göre olmaktadır.

Ölçülü olan, bir ölçüsüz nice zarf olur? Kab olur? İşte gönülümüz her ne kadar beden olarak, bedenimiz kayıtlı ise de, sınırlı ise de ama gönül âlemimizin biraz sonsuzluğu olduğundan Allah'ın zatına yönelmiş, oradan gelmiş olduğundan onun da genişliği vardır. Hadis-i Kudside belirtilir: "Ben yere, göğe sığmam, mümin kululumun kalbine sığarım ifadesiyle" bizlere de burada yine büyük bilgiler ve yaşam sistemi verilmekte, o zaman gönülümüzü ne kadar çok genişlete bilirsek Cenab-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarını o kadar daha çok sığdırmamız ve irfani yönde idrak etmemiz daha imkan yoluna girmiş olacaktır. Bunun genişlemesi içinde ilim, bilgi, tefekkür ve çalışma gerekmektedir. Bu

genişliği sağlamak fıkhı ilimlerle olması mümkün değildir. Çünkü fıkhı ilimler, kişiye kişiliğini nefsi benliğini, nefsi varlığını mühürletmekteler. Çünkü kişi nefsi olarak var ki, bunları tatbik ediyor ama irfani bilgiler kendi varlığını ortadan kaldırıp yerine ilahi varlığını getirmek suretiyle, ilahi anlamda genişliğe ulaştırarak, bu tür hakikatleri daha iyi anlamamız için bize yer açtırmaktadır.

Yücedir Allah... şanı büyük... Bütün rifat dereceleri olan sultandır.

Azizdir; deyyandır...

*Hindin bölgesinin ev eşikleri çok engellidir;
Binaları yüce, kapıları dahi şereflidir...
Onun ötesinde nice boyunlar vuruldu gitti;
O işte halk güçsüzdür, çeviremez engebeldir...
Hey... orada bir rüzgâr esecek olsa dehşetinden:
Akıllar gider, kalbler çarpar zira dehşetlidir...*

BİSMİLLÂHİR RAHMÂNİR RAHÎM İSİM

Burada , umumi bir ifade ile İSİM üzerinde durulacak ;ona göre mana verilecektir...

İSİM: Kendisi ile ad konan bir şeydir...

Şöyle ki :

Fehim gözünde isim verileni gösterir...

Hayalde, o isim verilene suret verir...

Vehimde, o isim verileni hazır eder...

Fikirde, o isim verileni düşündürür...

Sonra isim verilen şey, adı geçtiği zaman, almış olduğu isimle ezberlenir...

İsim verilen, akılda yoklanınca yine o isimle akla gelir...

Bu, isim verilen şeyin: Var olması, yok olması ile , hazırda veya kayıp olması İSİM durumunda bir değişiklik yapmaz...

İsmin kemâl yönünden ilk büyüklüğü: Kendisi ile ad alan şeyin; kendisini bilmeyene İSİM yolundan bildirmesiyle başlar...

İsmin, isim verilene bağlantısı," iç" in "dış" a bağlantısı gibidir...

Esas mana anlatıldığı gibi olunca: İsim, kendisi ile ad alan şeyin aynı olur...

İsim: Kendisi ile ad konan bir şeydir. Yani; şuna radyo dendi, buna kitap dendi, ona kesme şeker dendi, ona çay dendi. O isim ile isimlendi. O isim ile isim aldı. Yalnız, şimdi insanlar genel olarak kendi aralarında eşyayı karıştırmamaları için onlara bir isim vermek zorundaydılar ve herkes aynı ismi, aynı manada kullanmak zorundaydı, ki öyle gerekiyordu. Eğer bir kimse masaya iskemle dese, öteki kimse de iskemleye masa dese, yani biri masa sözünden iskemleyi, biri masayı anlamış olacaktı. Dolayısıyla arada ittifak olmaz. Bir çocuk, babası kendisine iskemleyi getir dediği zaman; o, masa anlarsa masayı götürdüğünde yanlış iş yapılmış olur. Demek ki, isimlerde ittifak gerekli. Yani genel olarak, o eşyayı herkes o isimle bilmesi gerekli. Şimdi şuna masa dendiğinde; bu camiada bunu hepsi masa olarak biliyorsa bu masa oluyor. Şimdi bu camiada, bunu masa değil de kasa olarak bilse, bu kasa oluyor. Bu camiada bunun ismini kadı olarak bilse, o kadı oluyor. Demek ki isimler, sonradan meydana gelmiş oluşumlar. Yani ittifakla şuna masa denmişse, bu masa oluyor. Ama ittifakla buna kasa denmiş olsaydı, kasa olacaktı. İsimler bazı şeylerde manalarını taşıyor, benzeterek yapılmış. Mesela eldiven diyorsun. Ele giyilen şey anlaşılıyor. İsimler sonradan var edilen şeyler. İşte hani yaratılmış gibi bahsedilen şeyler var ya, bu isimler, sonradan var ediliyor. Buna biz, fiil âleminde yaratılmış ifadesini kullanalım. Ef'al mertebesi itibariyle, esma mertebesi itibariyle. Yani, o camiada şuna bir başka isim vermiş olsaydı, bu başka bir şekilde olacaktı. Yani herhangi bir isim bunun mutlak varlığı demek değil. İzafe, sonradan meydana gelen.

Şöyle ki; Fehim, gözünde isim verileni gösterir. Fehim- idrak- insanlarda düşünce. Sen, fehiminde radyo dediğin zaman, o fehim kendi gözünde isim verdiğin şeyi sana hemen gösterir. Resmini önüne getirir. At dediğinde senin kaydında varsa o iki harf, A ve T sana koskocaman dört ayaklı at'ı hemen sahnene getirir. İsim mevcudu var

ediyor. İsimle o mevcudu sen var etmiş oluyorsun. Aslında at dersin, yat dersin, tay dersin yine aynı şeyi ifade eder. Ama o camiada herkes ona aynı şekilde hitab ediyorsa.

Hayalde, o isim verilene suret verir. Yani hayal âleminde, fehimde o isim verilene gösterir. Hayalde ,o isim verilene suret verir. Yani isim, onu suretlendirir o manası itibariyle.

Vehim, o isim verilene hazır eder. Yaklaştırır yani, önüne getirir.

Fikir de o isim verilene düşündürür. Yani sıfatlarını, vazifelerini, Ne yapabilir? Gücü ne kadardır? diye.

Sonra isim verilen şey adı geçtiği zaman, almış olduğu isimle ezberlenir. Onunla bilinir. Veya yeni bir şey gelmişse o isimle artık onu ezberlemiş olursun. Yeni icadlar oluyor. El telefonları, bilgisayarlar gibi. Evvelce onlar yoktu, isimleri de yoktu. Varlık meydana çıktı ama, ona bir isim kondu ki ,o isim ile anılsın, vasfedilsin diye.

İsim verilen, akılda yoklanınca, yine o isim ile akla gelir. Akıldan bir isim çıkardın; kuş dedin mesela. Eğer kuşun sendeki kaydı yoksa, daha evvelki kaydı, ne olduğunu düşünürsün. Ama kaydı varsa, senin ekranda gözünün önüne gelir, kuş uçmaya başlar. Kuş dediğin zaman uçucu olduğundan, hemen beyninde kuş uçmaya başlar. Neden? Bilgisayarda çünkü düğmeye bastın. Kelimeyle komut verdin. Kelamla komut verdin bilgisayara. Kuş dediğin zaman veya böcek dediğin zaman, sinek dediğin zaman komut verdin bilgisayara senin gözünün önüne getirdi. Hem de görmeden gözünün önüne getirdi. Gözünün önüne getirdi. Bu da bir tarif. Aklında ortaya çıktı varsa.

Bu isim verilen şeyin var olması, yok olması ile hazırda veya kayıp olması isim durumunda bir değişiklik yapmaz. Yani biz buna radyo diyelim veya teyp diyelim bunun burada olması veya olmaması bir değişiklik yapmaz. İsim yine aynı isimdir. Aklına geldiği zaman senin kaydın, teybin nasılsa, senin aklına öyle teyp gelir. Yahut vitrinde gördüğün teyp gelir. Diğerinin teybi nasılsa, radyosu nasılsa onun da kendi radyosu, teybi aklına gelir. Ama müşterek kullanım ses vermedir, kaset çalmadır.

İsmi kemal yönünden bir büyüklüğü; Kendisi ile ad alan şeyin kendisini bilmeyene isim yolundan bildirmesiyle başlar. Yani daha evvelce bilmediğin bir şeyi sen ismiyle ancak öğrenmeye başlarsın. Evvela ismini öğrenirsin, sonra da o ismin ifade ettiği cismi öğrenirsin. Bu ilk kemal yönüdür diyor.

İsmi, isim verilene bağlanması, yani şunun teyp ismine bağlanması iç'in dış'a bağlanması gibidir.

İsim elle tutulan, gözle görülen bir şey değil. Batın yani, manevi ama dışı madde.

Esas mana anlatıldığı gibi olunca; İsim, kendisi ile ad alan şeyin aynı olur. Daha ileriye doğru işte bunu düşündüğün zaman, isim teyp ismiyle aynı olur. Bu sefer ismi unutuyorsun madde aklına geliyor. Teyp dediğin zaman ismi hiç düşünmüyorsun halbuki o isim sana teybi düşündürüyor. Onunla tanıyorsun sonradan da yine o teyp dediği zaman aklına geliyor isim kaynıyor arada o kadar süratli geçiyorsun ki ismi hiç düşünmeden ifade ettiği mana akla geliyor. Sureti görebiliyorsunuz

İsimplendirilen şeyler arasında, öyleleri vardır ki, yok görünür..

Ama, kendi varlığı içinde... Fakat, konuşulurken aldığı isimle vardır..

Buna misal: Anka-i Mağrib'dir...

Aslında o, belli bir varlık değildir... Ancak ismi ile vardır... İşte bu isimdir ki: onu bir varlık haline getirmiştir...

Yine bu isim yolundandır ki: İsim sahibi zata gerekli olan sıfatlar bilinir...

Durum anlatılan yola girince, isim verilen şey, bir başka olur; isim çerçevesini aşar... isim, isimlendirilenden başka olur...

Misal olarak: Bu yolun ehli dilinde geçen: Anka-i Mağrib, mefhumu muteberdir...

Mana bu olunca: Anka-i Mağrib üzerinde az duralım... O nedir?

O, öyle bir şeydir ki: Akıllardan fikirlerden uzak duran, özel durumu, yapısı, nakışı ile, azameti icabı bu misal âleminde benzeri mevcut değildir...

-Anka-i Mağrib...

Adını alması da bu mana icabıdır...

Şimdi düşün...Anka-i Mağrib için getirilen isim, onun için verilen mana hükmünü kapsar mı?...Şüphesiz kapsamaz...

Sanki o isim, anlatılan mana için ona konmamıştır; külli bir hal ile, akla uygun bir mana için konmuştur... Özellikle varlık mertebesindeki rütbesi ezberlensin diye...

Ta ki, böylece yok olmaya ve onun: Zatında, anlatılan hükümde olduğunu bilesin...

İşte... İsmi, ad olduğu yeri bu yoldan bilmek mümkündür...Fikir dahi, o adlananın akla uygun manasına bu yoldan girer...

İsmlendirilen şeyler arasında öyleleri vardır ki, yok görünür. Ama kendi varlığı içinde. Fakat konuşulurken aldığı isimler vardır. Buna misal; Anka-i Mağrib'dir. Hani isimlerde geçer ya yani konuşmalarda, eski hikayelerde Anka Kuşu kendisi yok olduğu halde ismen vardır. Anka-i Mağrib; Hani masallarda derler, üstüne binmiş, Kaf Dağından öteye götürmüş götürmüş "gak" dedikçe su, "guk" dedikçe ekmek istemiş. Nihayet su bitmiş, ekmek bitmiş. "Gak" demiş topuğundan, ayağından biraz kesmiş vermiş. O da anlamış onun başka bir et olduğunu indirdikten sonra, yememiş onu ağzının kenarında tutmuş v.s. Böyle hikayeler anlatırlar ama bunlarda tabi izafi gerçekçilik vardır. Yani misallerle bir şey anlatmak vardır.

Aslında o, belli bir varlık değildir. Yani Anka-i Mağrib diye bir kuş yaşamış değildir. **Ancak ismi ile vardır.** Kendi varlığı yok, cismi yok, ismi ile vardır.

İşte bu isimdir ki; Onu bir varlık haline getirmiştir. Neden? Çünkü Anka-i Mağrib ismini bilen kimselerin hepsinin aklında böyle bir kuş tasavvuru meydana getiriyor. Herkes kendine göre tasavvur ediyor. Ama isim ittifakı olduğundan var gibi biliniyor. Söylendiği zaman, böyle bir kuşun varlığı veya böyle bir hayalî kuşun olduğu anlaşılıyor isim yönünden.

Yine bu isim yolundadır ki; İsim sahibi zata gerekli olan sıfatlar bilinir. O isim ile bildirilen şey neyse, onun sıfatları yine isim yolundan anlaşılır. Mesela kuş dediğimiz zaman, o kuşun bir sürü sıfatları vardır. İşte sıfatlarını da ancak isim yoluyla bilmek mümkündür. Yani bir şeyin ismini söylediğimiz zaman o şeyin sıfatları da o ismin arkasından gelmektedir.

Durum anlatılan yola girince, isim verilen şey, bir başka olur; isim çerçevesini aşar... İsim, isimlendirilenden başka olur...Misal olarak: Bu yolun ehli dilinden geçen: Anka-i Mağrib mefhumu muteberdir. Yani isimlendirilenden başka olur. İsimlendirilenin kendisi olmadığı için, isim ile isimlendirilen birbirinden ayrı şey olur. Neden? Çünkü o ismin vasfı yoktur. Hayalde bir varlık olur. Ama asli varlıklar, görüntüde olan varlıklar isimle müsemması aynı olduğundan, onu söylediğin zaman, "radyo" dediğin zaman radyo aklına

gelir, "ağaç" dediğin zaman ağaç aklına gelir. Orada da, ağacın "ağaç" ismini unutursun, ağacın kendisi müşahede âleminde olur diyor. Ötekinin ise ismi sade sende müşahededir. Varlığı olmadığı için, isim kalır elinde demek istiyor.

Mana bu olunca: Anka-i Mağrib üzerinde az duralım... O nedir? O, öyle bir şeydir ki: Akıllardan, fikirlerden uzak duran, özel durumu, yapısı, nakışı ile azameti icabı bu misal âleminde benzeri mevcut değildir... Yani bu misal âleminde onun benzeri mevcut değildir.

Anka-i Mağrib... "Mağrib" Batı demek. Anka-i Mağrib: "Batı Kuşu" manasına, "Batıdaki Kuş" manasına. **Adını alması bu mana icabıdır...** Anka-i Mağrib: Batı kuşu, yani "Yok Kuşu" demektir.

Şimdi düşün... Anka-i Mağrib için getirilen isim, onun için verilen manâ hükmünü kapsar mı?.. Şüphesiz kapsamaz... Yani, o isim onun manasını kapsamına alır mı? Kapsamına almaz mı?

Sanki o isim, anlatılan mana için ona konmamıştır; küllî bir hal ile akla uygun bir mana için konmuştur... Yani bir şeyleri belirtmek için, belirli bir yerlerde, bazı misaller için kullanılan bir isim olmuştur. Onun için konmuştur.

Özellikle varlık mertebesindeki rütbesi ezberlensin diye... Yani, varlık mertebesinde böyle bir şeyin olduğu düşünölsün, bilinsin diye. Yani, onun ismi olmasa, böyle bir halin olması da mümkün değil. Şimdi, kafamızda ne kadar şey varsa düşönelim. Onların hepsinin bir ismi var. Kafamızda bilmediğimiz isim, bizim için yok hükmündedir. Var dahi olsa. Nice mikroplar var. İsmi bilmediğimiz için, varlığını da bilmiyoruz. Ama işte, nice haller var, ismini biliyorsun, varlığı yok. Varlığı yok ama, isim yönünden yine var hükmünde göröyorsun, düşünöyorsun.

Ta ki, böylece yok olmaya ve onun: Zatında, anlatılan hükmünde olduğunu bilesin... İşte... İsmi, ad olduğu yeri bu yoldan bilmek mümkündür... Yani, "masa" dedik ya, isim bu masaya ad oluyor. İşte bu yoldan, o manayı, ad olduğu yeri bilmek mümkündür. Yani isim yoluyla bu varlığı bilmen mümkündür. İsmi olmasa, o varlığı bilemezsin demek istiyor.

Fikir dahi, o adlananın akla uygun manasına bu yoldan girer... Yani "deniz" dediğimiz zaman, hemen sende bir fikir de uyanmış oluyor. Bir bilgi uyanıyor, bir silüet uyanıyor. Okyanus dediğimiz zaman, bunun daha büyüğü, derini uyanıyor. Ne özellikleri varsa, sıfatları ortaya çıkmış oluyor. İsim yönünden. Eğer bu isimler olmasa, bu

varlıklar da sende mevcut olmayacaktı. Ve tarif etmen gerektiği zaman, çok uzun uzun vasıflarını anlatman gerekecekti. Yani bir şeyi tanıtmak için ismi olmasa, onu sıfatlarından tanıtmaya kalkacaksın. İşte, şöyle derindir, sudur, geniş sudur, sudur ama su türlü türlü; derede de su var, gölde de su var. Sıfatlarıyla anlatmaya kalkacaksın, o zaman iş doğru olacak. Bir başkası senin o anlattığın sıfatlardan başka mana da çıkarabilir. Ama tek bir isimle onu vafsettiğin zaman; şeksiz, şüphesiz onun ne olduğunu anlayabiliriz. Pandomimciler, nasıl bir kelimenin özünü ortaya koyabilmek için kaç tane hareket yapıyorlar ki onun mesleği olmasına rağmen; ki de ondan anlayan anlayabiliyor. Herkes de anlayamıyor onun yaptığı hareketten. Mesela, şöyle "iki" gösterse o başka anlar, öteki başka anlar "iki"den ne demek istediğini. Biri "iki lira ver der mesela, ihtiyacım var " der, biri " iki gece kaldım, iki gecem kaldı" der mesela, birisi "iki ay sonra" der. "İki" den türlü türlü anlam çıkar net olmayınca.

Yukarıda nisbeten çözümünü güç cümleler geçti... Mana ağırlaştı... Fakat sen: Bu sözlerdeki ağırlığı kaldır... Tomurcuklar arasındaki gülü dermeye çalış... çıkarmaya bak... Zira, aşağıda anlatılacaklar için lüzumludur...

Şimdi "halk" mefhumundaki Anka-i Mağrib ismi, Hak manasındaki Allah adı, açları ters orantılı bir zıtlık teşkil eder...

Misal : Anka-i Mağrib adı ile adlandırılan, aldığı ada karşı kendi özünde "halk" olarak yoktan ibarettir...

Allah adı ile anılan yüce zata gelince : Hak olarak sırf varlıktır...

Ancak yüce Allah adı ile, Anka-i Mağrib mefhumu arasındaki zıtlık bir yönde kalkar... O da : Esas varlıklarına, ancak isim yolundan gitmek... Şöyle ki:

Anka-i Mağrîbe, ancak isimle varılır... Ve o: Yalnız bu itibara göre mevcuttur...

Yüce hak ise... aynı minvalde ancak isimleri ve sıfatları yolundan vâsıl olunan bir varlıktır... Bu yol, geniş bir alandır; Hakkın marifetine geçmeyi mümkün kılar... Başka türlü imkânsızdır...

Hasıl-ı kelâm: Allah-ü Teâlâ'ya vuslat için Allah ismi yolundan başka bir yol yoktur...

Anka-i Mağrib'i "halk" olarak, "halk" a benzetti. Niye verdi o misali? O ismi niye söyledi? Anka-i Mağrib diye bir varlığı, yahut bir varlığın oluşumunu? Evvela isim yönünden onu bildirdi, şimdi de mefhum olarak neyi onunla anlatmaya çalıştığını ortaya getirmeye çalışıyor. **"Halk" mefhumundaki Anka-i Mağrib.** "Mağrib", "Batı Kuşu" manasına. "Batı" da "yok" hükmündedir. Yani "batmış" hükmündedir zaten. "Batık" hükmündedir. "Batı", "batık" hükmünde, manasında. İşte bu da "halk" mefhumunda, bu âlemlerdeki halkın ismi var, cismi yok. Aslında, Anka-i Mağrib benzetmesine buradan geçiyor. Şimdi "Halk" dediğimiz bu âlemin, aslında varlığı yok. Anka-i Mağrib gibi. Yani demin geçti ya; "Hudüs", "Kadîm" diye...

"Hak" manasındaki Allah adı, açları ters orantılı bir zıtlık teşkil eder. "Hak" ismi var ama bu "Allah" ın adı. "Hak" dendiğinde "Allah" ismi aklına geliyor. İşte burada da, "Allah" ın ne olduğu, yani varlığının, sıfatlarının ne olduğu bilinmiyor ama varlığı biliniyor. İşte, Anka-i Mağrib dediği zaman ismi var ama varlığı yok. Acının varlığı var ama gözüküyor. Tatlı da öyle. İşte, "Halk" mefhumundaki "Halk" da bir mefhumdan ibarettir. Fehimde olan, yani idrakte olan bir şey. Aslında yok. "Halk" dediğimiz bir nesne yok. Hakka nispetle halk diye bir şey yok. Ama halk yönünden baktığın zaman, halk da var, her şey var, o ayrı konu.

Şimdi biz gelelim buradaki konumuza; Hakka nispetle baktığın zaman, halk mefhumu bir mefhumdan ibarettir. Yani bir isimden ibaret kalıyor. Fehimde oluşturuyorsun, aslı yok. Görüyorsun bir halk ama aslı yok. Hak diye bir mana var ama, o mananın da görüntüsü yok. Ama, Allah'ı ifade ettiğini fehimde düşünüyorsun. Ne kadar ince kollar seçiyorlar!

Misal: Anka-i Mağrib adı ile adlandırılan, aldığı karşı kendi özünde "halk" olarak yoktan ibarettir... "Halk" nasıl yoktan ibaretse, "Halk" dediğimiz zaman o, yoktan ibaretse; Anka-i Mağrib dediğimiz zaman, o da, yoktan ibaret. Bir isimden ibaret.

Allah adı ile anılan yüce zata gelince: Hak olarak sırf varlıktır... Hani Anka-i Mağrib diye bir isim söylendi, onun varlığı yoktur. Allah da bir isim. Allah diye bir isim söylendi ama o, sırf varlıktır. Ama, şekillenmiş olarak bir Allah düşünemiyorsun. Surete koyamıyorsun ama mutlak varlık. Günlük yaşantımızda bunların seyri hep gözümüzden, gönlümüzden, içimizden, aklımızdan geçiyor. Bunları hep kullanıyoruz. Yani bizden akıp geçiyor bu kullandığımız, günlük kelimeler. Ama bak, özlğinde ne kadar sırlar, ne kadar hakikatler var. İşte gafletle yaşadığımız zaman, bütün bunları kaçırmış, "Halk" olarak bunları kullanmış oluyoruz. Aslında bunları "Hak" olarak kullanmamız gerekir

ki, yaşadığımız hayatın ne olduğunu idrak ve müşahede edelim. İsimden kasıt, o şeyin vasfını yapmak, hakikatini çıkarmak değil mi? İşte, bir çok sohbetlerde zaman zaman söylenildiği gibi, bu isimlerin hakikatini idrak etmek zorundayız.

Yani, şartlanmış kelimelerin ifadelerini değil, o kelimelerin hakiki manalarıyla, gerçek, yani Hakkın murad ettiği manalarla o isimleri bilmemiz gerekiyor, tanımamız gerekiyor. Biz onu hakikati yönünden tanıyalım. İşte kazançlı olan onlar oldu. Herkes, buna eşya dediği zaman veya masa dediği zaman, sen de herkes gibi masa de. Ama bu masa isminin gerçek ifadesini, neyi ifade ettiğini bilerek kullanasın. İşte, bir tek ismin hakikatini idrak ettiğin zaman, bütün isimlerin hakikatini idrak etmiş olursun. Yani bir tek ismin hakikatini derken, sistemini bildiğin zaman bütün Esma-i İlahiyye'nin neyi anlatmak istediğini bilirsin. İki yolu var: Ya gafletle söylersin bu isimleri herkes gibi, onlar gibi yaşar gidersin, ya yine aynı isimi söylersin ama, ifadesi bakımından sende çok yüksek oluşumlar meydana getirir. Bize lazım olan odur zaten.

AncaK yüce Allah adı ile, Anka-i Mağrib mefhumu arasındaki zıtlık bir yönde kalkar... O da: Esas varlıklarına, ancak isim yolundan gitmek... Şöyle ki: Yani ikisinin arasında zıtlık vardır. Anka-i Mağrib ile Allah isminin arasında zıtlıklar vardır, manaları itibariyle. Ama bir şeyleri ifade etmek itibariyle de aynîlik vardır, zıtlık yoktur. İkisi de isim ifade etmektedirler. Bir ifade getirmektedirler ortaya. Birisi hayalî oluşumu, diğeri gerçek oluşumu ifade etmekte. İşte bu yönden aralarında ayrılık vardır. Ama ifade bakımından, daha doğrusu, kullanım bakımından aralarında iştirak vardır. Anka-i Mağrib dediğin zaman da o bir isim, bir şeyi ifade ediyor. Allah dediğin zaman da o bir isim, bir şeyi ifade ediyor.

Anka-i mağribe, ancak isimle varılır... Ve o: Yalnız bu itibara göre mevcuttur... Yani, isme göre mevcuttur sadece. İsmi yönünden. Bak burada yazıyor işte; Anka-i Mağrib, burada mevcuttur ancak. Şu kadar yerde mevcut. İsterse bunun ifadesi, hayalinde istediğin kadar geniş olsun.

Yüce Hak ise... aynı minvalde ancak isimleri ve sıfatları yolundan vâsıl olunan bir varlıktır... Yani, Allah'ın Zat'ına da ulaşmıyorsun ama O'na, isimleri ve sıfatları yönünden, yolundan ulaşman mümkün.

Bu yol, geniş bir alandır; Hakkın marifetine geçmeyi mümkün kılar... başka türlü imkansızdır... Yani marifetullahı idrak et-

mek için ona; isimleri ve sıfatları ve fiilleri yönünden geçebilirsiniz. Anka-i Mağribe böyle bir yol olmadığı için, oraya geçemezsiniz.

Hasıl-ı kelâm: Allah-ü Tealâ'ya vuslat için Allah ismi yolundan başka bir yol yoktur... Yani onu tanımak için.

Bu yüce ismi unutma, manasını bil...

Çünkü bu ismin kazandığı bir varlığı vardır... Bu varlığı: Hakikati ile birleştiği için bulmuştur...

Durum anlatıldığı gibi olunca, yüce Allah'a varan yolu onunla aydınlanmış olur... İnsandaki mana büyüklüğü de, onunla mühürlenmiş olur... Rahmete eren kimse dahi onunla Rahman'a varır...

Bu mana açısından şöyle bir hükme varmamız mümkündür: Bir kimse, mührün nakşına bakar kalırsa... onun Allah ile oluşu isimde kalır... Ama ondaki nakşa, yazıya bakmaz da, başka yanları ile kalırsa, onun da Allah ile oluşu sıfatlara dayanır...

İş bu iki halin dışında, bir başka durum vardır ki: Tam bir üstünlük sahibidir. Meselâ:

Bir kimse mührü parçalarsa... İsmi de vasfı da geçmiş olur... Böyle olunca da , o kimse: Yüce Allah'ın zatını bulur... Sıfatlarını da görür... Sıfatlar da, kendisine kapalı kalmaz...

Bu durumda, o yüce zata varan kimseye bir vazife düşer: Hak ile halk beynini bulmak...

Bu beyni bulup birleştirmek kolaydır...

Şayet o kimse: Yıkılıp çökmek üzere olan duvarı tekrar yaparsa... parçaları dağılma tehlikesi geçiren mührü yapıştırır kuvvetlendirirse... olur... İşte o zaman, olduğu âlemde kalır... zevkle yaşar...

...Ve böylece onun:

- Hak ve halk...

Namları ile yad edilen iki yetimin hissesini yeterince ödemiş olur... Hem de onların erginlik çağlarında... hem de, her iki halin hazinelerini bularaktan...

Bu yüce ismi unutma, manasını bil... Çünkü bu ismin kazandığı bir varlığı vardır... Yani Allah ismini söylediğin zaman, bunun bir varlığı var. Yani, Allah esması bir varlığı ortaya getiriyor.

Bu varlığı: Hakikati ile birleştiği için bulmuştur... Yani, bu Allah ismindeki varlığı hakikati ile birleştiği için bulmuştur. İşte biz de Allah ismini gerçek manası ile bildiğimiz zaman O'na vuslat etmiş oluyoruz. Allah isminin gerçek ifadesiyle. Beşeriyet dilinde konuşulan Allah ismi ile değil. Herkesin kullandığı Allah kelimesini değil. Demin dediğimiz gibi, Allah kelimesinin ifade ettiği hakikati idrak ettiğin zaman, o yoldan Allah'a ulaşmış oluyorsun.

Durum anlatıldığı gibi olunca, yüce Allah'a varan yolu onunla aydınlanmış olur... İnsandaki mana büyüklüğü de, onunla mühürlenmiş olur... Yani, insandaki mana büyüklüğü de "insan" ismi ile mühürlenmiş olur. "İnsan" dediğin zaman, "insan" kelimesinin, o ismin hakikatini idrak ettiğin zaman işte, öyle bir hale gelirsin ki; O artık, senin için bir mühür olur. Mühür kapanma değil, doğruluğunu tasdik etmesidir.

Rahmete eren kimse dahi onunla Rahman'a varır... Yani o isimle Rahman'a varır.

Bu mana açısından şöyle bir hükme varmamız mümkündür: Bir kimse, mührün nakşına bakar kalırsa... onun Allah ile oluşu isimde kalır... Allah isminin şeklinde kalırsan, yani mühür dediği, Allah ismindeki "Allah" yazısı. Onu vurduğun zaman, onun nakşında kalırsın. Yani nakış şeklinde kalırsın. İşlenmesinde kalırsın.

Allah ile oluşu isimde kalır... Yani, isim mertebesinden sadece onu anlamış olursun ki, bu da hakiki isim mertebesi değildir.

Ama ondaki nakşa, yazıya bakmaz da, başka yanları ile kalırsa, onun da Allah ile oluşu sıfatlara dayanır... Yani sadece nakışta kalmaz. O, mühürdeki nakışta kalmaz. Onun etrafını, mührün ne olduğunu, nasıl bastığını, nasıl yaşadığını teferruatı ile anlarsan, Hakk'a sıfatları ile yaklaşmış olursun diyor.

İş bu iki halin dışında, bir başka durum vardır ki: Tam bir üstünlük sahibidir. Meselâ: Bir kimse mührü parçalarsa... İsmi de mührü de parçalar ama, bu işi baştan yaparsa, hiç bir yere ulaşmaz. İsmi isimliğini, mührün mühürlüğünü bilip, idrak ettikten sonra, onları tanıdıktan sonra, onlar kendisine mani olmayacak şekilde...

İsmi de vasfı da geçmiş olur... Eğer isimlerde, sıfatlarda kalırsa o, yolunda engel olur ona. Onları geçmesi lazım.

Böyle olunca da, o kimse: Yüce Allah'ın zatını bulur... Sıfatlarını da görür... Sıfatlar da, kendisine kapalı kalmaz... Bu durumda, o yüce zata varan kimseye bir vazife düşer: Hak ile halk beynini bulmak... Hak ile halkın arasını bulmak. "Beyin" ara demek.

Hani beynimiz var diyoruz. Mabeyinci, padişahın aracısıdır. Arasını bulmak. Hak ile halkın arasını bulmaktır.

Bu arayı bulup birleştirmek kolaydır... Şayet o kimse: Yıkılıp çökmek üzere olan duvarı tekrar yaparsa... parçaları dağılma tehlikesi geçiren mührü yapıştırır kuvvetlendirirse... olur... İşte o zaman, olduğu âlemde kalır... zevkle yaşar... "Yıkılıp çökmek üzere olan duvarı tekrar yaparsa" dediği; Musa (a.s) ile Hızır (a.s.)'ın duvarından bahsediyor.

...Ve böylece onun: Hak ve halk... namları ile yad edilen iki yetimin hissesini yeterince ödemiş olur... Hem de onların erginlik çağlarında... hem de, her iki halin hazinelerini bularak-tan... Burada ne demek istiyor? Bak, çok güzel bir yer var. Hızır (a.s.) ile Musa (a.s.)'ın hayatından, o hadisesinden bahsediyor. Hani, Hızır (a.s.) ile Musa (a.s.) buluştular da gittiler, üç hadise oldu. Birisinde çocuğu öldürdü, birisinde gemiyi deldi Hızır (a.s.), birisinde de bir köye gittiler, orada yıkılmış bir duvar gördüler, o duvarı destekledi Hızır (a.s.). Devrilmek üzere duvar var, etraftaki harabe bir binada. Etraftaki taşlarla, tuğlalarla, topraklarla destekledi. Musa (a.s.) da dedi; "Gidelim bu yaptığımız işe karşılık bir ücret alalım". Karnları aç, o köy halkı onları misafir de etmediler, yemek de vermediler onlara. Musa (a.s.), "Hiç olmazsa iş yaptık, karşılığını isteyelim", Hızır (a.s.) "Bak dedi; üçüncü defa oldu, işime karışyorsun, burada bitti arkadaşlığımız". Çünkü, Hızır (a.s.) öyle dedi ona: "Benim üç halime karışarsan arkadaşlığımız biter". O da üçüncü oldu işte. Orda, sonra bunların hakikatini anlatıyor ona Hızır (a.s.). Diyor ki:

(Geçelim ötekilerini) "O yıkık duvar, o iki yetimin yeri idi. Babalarından kalmıştı ve onun altında hazine vardı. İki yetimin hazineleri vardı. Eğer, o duvarı ben sağlamlamasaydım, o duvar daha çabuk yıkılacaktı. O iki yetim buluşa ermeden, yani kendilerini bilmeden, o hazineyi yabancı eller alacaktı". Yani, yağmurdan, sudan, rüzgârdan, fırtınadan açılacak, hırsızlar gelip, görüp oradan alacaktı hazineyi diyor. "İşte ben, onun üzerini örttüm ki, bir-iki sene daha gizli kalsın diye". Çocuklar buluş çağına erince; "Babamızın yeri burası, hadi şurasını eşelim, yeni bir bina yapalım" derken çıkartsınlar diye" diyor.

Hak ve halk... Namları ile yad edilen iki yetimin hissesini yeterince ödemiş olur... Hem de onların erginlik çağlarında... Hem de, her iki halin hazinelerini bularak-tan... İşte burada hazineden, Hak ve halk hazinesi diye bahsediyor. Diğer taraftan da rububiyyet ve abdiyyet yetimleri onlar. İki yetimeyn ya. Neden? Rububiyyet ve abdiyyet yetimleri. Rububiyyet ve abdiyyet mertebeleri. Biri Rab'lık diğeri kulluk mertebesi. Neden? Çünkü bunların ikisi de

Allah'ın zatından, Akl-ı küll'den ayrıldıkları için, babalarından yetimdir onlar. Yetimeyni dediği o. Burada da, hak ve halk olarak onu göstermiş. Hakk'ın zatından bunlar ayrıldıkları için, Zat mertebesinden yani baba mertebesinden ayrıldıkları için, bu alemde bunlar yetimdir. Hak ve halk yetimdir. Hak esması Rububiyet mertebesi, bu alemler ve de Halk da abd mertebesi, abdiyyet mertebesi. Hak ve halk... Hem de her iki halin hazinelerini bularak... Yani Hakk'ın hazinelerini ve halkın hazinelerini. Halkın da hazineleri var, Hakk'ın da hazineleri var. Halkın en büyük hazinesi ne? İnsan-ı Kamil. Halk baskısı gibi, üzerinde halk mühürü var ama, kendisi hakikî altından. Nasıl altınların üzerinde Atatürk'ün mühürü var; Cumhuriyet altını diyor, Reşat altını diyor, mühürleri var, ama mühür var. İşte onların hepsi hazine, halkın hazinesi. Hakk'ın hazinesi de; o hazinenin içindeki manayı bilmek, idrak etmek.

Kademe kademe geçiyoruz... Yukarıda anlatılanları bildinse... daha ötesine geçeceğiz...

Bunu da, iyi kavrayıp anlamaya gayret eyle...

Bütün noksan sıfatlardan temiz olan yüce Hak: Allah adını insana bir ayna yapmıştır...

Bu manayı yüzüne baktığı zaman anlar... Bilir... Hem de gerçeğe dayanan bir ilimle... Özellikle:

-"Var olan Allah imiş... onunla birlikte bir şey yok imiş..."

Cümlesi ile ifade edilen mananın gerçek yüzüne geçer...

O yüze geçer geçmez, kendisine bir keşif kapısı açılır... O keşif sayesinde görür ki:

İşitmesi, Allah'ın işitmesi...

Görmesi, Allah'ın görmesi...

Konuşması, Allah'ın konuşması...

Hayatı, Allah'ın hayatı...

İlmi, Allah'ın ilmi...

İradesi, Allah'ın iradesi...

Kudreti, Allah'ın Kudreti...

Evet... görür ve anlar ki: Kendinde bulunan bütün bu duygular, asaleten yüce Allah'ındır...

Yine bilir ki: Kendindeki o duyguların cümlesi; bir mecaz, bir ariyet, emanet olarak kendisinde...

Hem hakikat yönünde; hem de mülk olarak... Ne varsa, hepsi Allah'ın...

Bu manayı, bir âyet-i kerime ile açalım:

-"Allah, sizi de, yaptığınız işleri de yarattı..." (37/96)

Bir başka yerde ise... şöyle buyruldu:

-"Siz ancak putlara kulsunuz... Böylece iftira yaratır durumdasınız..." (29/17)

Görülüyor ki, manalar birleşti: Kul yaratıyor; Allah yaratıyor...

Şimdi düğümü çözelim: Sanki, bir şeyi kullar yaratıyor; ne var ki, aslında o şeyi yaratan Allah'tır...

Yaratma işi: Kullarda, mecaz yolu ile ve emaneten bağlanmıştı... Ne var ki, hem mülkün sahibi oluşu, hem de tam bir bağlantı ile Allah'ındır.

Derin bir mana kapısı açtık... Daha da ineceğiz... Dinleme ve anlama gücüne sahip olarak dinle...

Bütün bu anlatılanlar, bir zevk işidir... Böyle olunca, bu yüce ismin aynasında yüzüne bakan bir kimse: Zevk olarak bu ilmi elde eder...

Anlatılan zevke erdikten sonra da, o kimsede, tevhid ilmi çeşidinden vahidiyet ilmi vardır...

Her kim anlatılan makama yerleşirse:

-Allah...

Diye çağırana icabet edip cevap veren olur... Çünkü o: Allah isminin mazharıdır...

Bundan sonra o kimse, bir yükselme kaydeder; yok olma durumu kederini siler; İlme doğru safâ seyrini, varlığı bir gerekli varlık halini alırsa... sonunda, yüce Allah onu, kıdem zuhuru ile, sonradan olma kirinden de temizlerse... İşte o zaman, Allah isminin aynası olur... Buna misal: İki aynanın karşılıklı duruşu gibidir... Böyle olunca da, o aynada ne varsa... bu aynada da o olur...

Bu makama varan kimse için duanın kabul olunma ihsanı yapılır... Kim için dua ediyorsa... Allah o duayı kabul eder... Kime darlıyorsa... Allah ona darılır... Kimden razı ise... Allah ondan razı olur...

Bu makamı bulan kimsede, tevhid ilmi çeşidinden, ahadiyete kadar ne varsa... mevcuttur... Ahadiyetten yukarısı değil...

Bu anlatılan makamın sahibi ile, zatî tecelliye eren kimse arasında bir incelik vardır... Şöyle ki:

Bu makamın sahibi, yalnız fûrkanı okur...- sıfatlar âlemini okur manasına alınabilir...-

Zatî tecelliye eren kimse ise... nazil olan cümle kitapları okur...

Bu manadaki inceliği anla...

Kademe kademe geçiyoruz... Yukarıda anlatılanları bildinse... daha ötesine geçeceğiz...

Bunu da, iyi kavrayıp anlamaya gayret eyle...

Bütün noksan sıfatlardan temiz olan yüce Hak: Allah adını insana bir ayna yapmıştır... Hani ehlullahın birisi diyordu ya "Allah mı insana ayna? İnsan mı Allah'a Ayna?" Burada bak, bir yönünden bahsediyor: Allah adını insana ayna yapmıştır. Yüce Hak, Allah adını insana ayna yapmıştır diyor. Yani Allah adında kendini görebilirsin diyor. Allah kelimesinde, o adda. İnsan kendisini o adın içerisinde seyrediyor. Allah adının hakikati, beşerî manâda Allah kelimesi değil, hakikî Allah esması, Allah ismi: Hakikî manâsıyla sana açıldığı zaman, sana ayna oluyor, seni gösteriyor sana. İsimlerin hakikatini idrak etmek gerek. Bu isimlerin hakikatini idrak etmedikten sonra, biz bu alemde hayal gibi yaşıyoruz, kaval gibi dolaşıyoruz.

Hep bildiğimiz beşerî; ağaç ağaç. Hani, Muhyiddin Arabî Hazretlerinin dediği gibi: " Taşı taş, toprağı toprak gibi görene lafımız yok zaten bizim" diyor. Ama o taş esmasının, özünde, hakikatinde, toprak esmasının, özünde, hakikatinde neler olduğunu bildiğimiz zaman biz toprağın, taşın ne olduğunu biliyoruz. Günlük yaşantımız içerisinde tabii gibi görünen hadiselerin ne kadar derin şeyler olduğunu öğreniyoruz. Sıradan dediğimiz yaşantının ne kadar öz, hakikat bir yaşantı olduğunu ve bunu anlamamız gerektiğini anlıyoruz. Niçin esma-i ilahiyeyi Cenab-ı Hak ayrı ayrı bildirmiş? Doksan dokuz vasıfla kendisini en azından bildirmiş? Allah dediğin zaman başka, Hak dediğin zaman başka, Rab, Rahman dediğin zaman, Kahhar, Fettah dediğin zaman başka. Hep bu esmaları, hakiki vasıfları ile beyninden geçir, böylece yaşantına girsin. Yoksa Rab dediğin zaman, Rab, Rab... deyip gittiğin zaman, bu bir işe yaramıyor. Daha burada iken, isimler cennetinde yaşamış oluyorsun, isimlerin hakikatini idrak ettiğinde. İsimlerin hakikatini idrak etmedi-

ğimiz zaman, aslından uzaklaştırıyor, ona hakaret ediyoruz aynı zamanda. İdrak ettiğimiz zaman, ariflerden oluyoruz, irfan ehli oluyoruz

Bu manayı yüzüne baktığı zaman anlar... Bilir... Hem de gerçeğe dayanan bir ilimle... Özellikle:

-"Var olan Allah imiş... onunla birlikte bir şey yok imiş..."
"Kânellahu lem yekün meahu şey'e" hadisi burada ortaya çıkar diyor. Hak, Allah adını insana bir ayna yapmıştır diyor. Yani, Hak yapmış bu işi. Yani, Allah kendi adını insana ayna olarak yapmıştır. Neden? Çünkü: Sende onun bütün vasıfları var, ama sen bunu göremiyorsun kendi kendine. Aynaya bakmadan yüzünü görebiliyor musun? Yüzünü göremiyorsun. Ne diyordu hani; "Yegâne vasıta-i rüyet iken, göremez kendini dîde bile" Allah'ın varlığı sende mevcut iken, göremiyorsun. Bir ayna gerekiyor. Gözünü görmen için bile bir ayna gerekiyor. Yegâne görüş vasıtası iken, göremez kendini dîde bile. Dîde, göz demek. Eskilerin edebiyat genişliğine bak. Üç lisanda gözü anlatıyor. Rüyet de görmek, dîde göz ve göremez de göz . Bir küçük cümle içerisinde üç tane gözden bahsediyor. Allah, adını insana ayna yapmıştır. Yani, Allah yapmıştır bunu, kendisi yapmıştır insana ayna. Neden? Çünkü: "Halakal Âdem-e Alâ suretihi." "Kendi sureti üzere halk etti" evvela. Tabi o suretini, ancak kendi aynasında görecek. Alem aynasında göremez ki, başka yerde bulamaz çünkü. Başka aynalar gösteremez, çatlar, paramparça olur. Taşıyamaz çünkü. İnsanın gerçek yüzünü diğer aynalar taşıyamaz. Ama biz, kıyamete kadar o aynaya baksak bir şey olmaz. Neden olmaz? Biz, bakamadığımız için. Eğer biz, kendimize gerçekten baksak, mutlaka bizim gözlerimiz kamaşır. Hakikatimizi idrak ettiğimiz zaman, bakamayız o aynaya fazla. Ya gözlerimizden yaşlar gelir, şakır şakır ağlarımız hüngür hüngür ağlarımız. Veya pişmanlık içerisinde, tokatlarız kendi kendimizi. Veya muhabbetten, Musa (a.s.)'ın Tûr Dağında yaşadığı gibi; bayılıp düşeriz, kendimize baktığımız zaman.

Bu manayı yüzüne baktığı zaman anlar... Bak, bu manayı kendi yüzüne baktığı zaman kişi anlar.

Bilir... Hem de gerçeğe dayanan bir ilimle... Özellikle: "Var olan Allah imiş... onunla birlikte bir şey yok imiş..." Cümlesi ile ifade edilen mananın gerçek yüzüne geçer... Yani bu mana, sende ortaya çıkar. "Kânellahu lemyekün meahu şey'e" Âlem şey'inde değil, kendi şey'iyetinde bunu görürsün. Kânellahu "Allah var idi, onunla birlikte bir şey yoktu bende" dersin, o aynaya baktığın zaman. Biz bunu evvela şey'en "eşya yoktu", "dışarıda bir şey yoktu" anlıyor, kendimizi kenara alıyoruz. Neden? Kendimiz hep arka plandayız, unutturuyoruz kendimizi. İnsan kendini araya koymuyor, kaybediyor kendini,

uzaklaşıyor, dışarıya dönüyor. Halbuki, evvela kendi şey'iyetinde bunu bulacaksın. "Şey" Eşya demek. Vücudun da senin, eşya kabilinden.

Esteizübillah

سُنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمُ اللَّهُ الْحَقَّ وَلَمْ يَكُنْ بِرَبِّكَ إِلَهٌ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

" Se nurîhim âyâtinâ fil âfâkî ve fî enfusihim hattâ yetebeyyene lehum ennehul hakk, e ve lem yekfi bi rabbike ennehu alâ kulli şey'in şehid" (Fussilet 41/53) Yani: Yakında, ama çalışman suretiyle, ama ulaşabilmen şekliyle. "Se", Yakında manasına. "Senurihim", Sana göstereceğiz, yakında göstereceğiz diyor açık olarak. Anlatacağız, öğreteceğiz değil. Göstereceğiz, müşahade ettireceğiz diyor. " Senurihim ayatina" Ayetlerimizi sana göstereceğiz yakında. Nerede? "fil afâkî" ufukta ve "fi enfüsühim" kendi nefsinde. İşte burası, Hazerat-ı Hamse'ye başlama mertebesi. Daha evvelce İbrahim (a.s.) mertebesi, daha evvelce kendini bulup geliştirmen, yetiştirmen neticesinde ancak afaka bakabiliyorsun. İşte, ondan sonra da bu hadis-i şerif ortaya gelecek, bütün kemalâtıyla. "Kânellahu" bakacak ki, ayetlerini gösterecek ya sana hem ufukta hem nefsinde. Nefsindeki ayetleri gördüğün zaman; "Ayet" Allah'ın işaretleri demek zaten, onu gördüğün zaman kendinde, o zaman, bu ayet tahakkuk etmiş olacak işte. Kendi varlığında Allah'ın ayetlerini görmek, yani işaretlerini görmek. Bir bakıma, bunun daha kemalatı da Allah'lığını görmek. Birincide işaretlerini - ayetlerini - görmek, sonra surelerini - suretlerini - görmek, sonra da Zat'ını - Kur'an'ı - görmek.

Cümlesi ile ifade edilen mananın gerçek yüzüne geçer...

O yüze geçer geçmez, kendisine bir keşif kapısı açılır... O keşif sayesinde görür ki:

İşitmesi, Allah'ın işitmesi...

Görmesi, Allah'ın görmesi...

Konuşması, Allah'ın konuşması...

Hayatı, Allah'ın hayatı...

İlmi, Allah'ın ilmi...

İradesi, Allah'ın iradesi...

Kudreti, Allah'ın Kudreti...

Evet... görür ve anlar ki: Kendinde bulunan bütün bu duygular, asaleten yüce Allah'ındır... Vekâleten sana verilmiştir. Sen de zaten, halife olduğun için, bunlar hem asaleten, hem vekâletendir. Her iki yönde de sendedir.

Yine bilir ki: Kendindeki o duyguların cümlesi; bir mecaz, bir ariyet, emanet olarak kendisinde...

Hem hakikat yönünde; hem de mülk olarak... Ne varsa, hepsi Allah'ın... Yani, kendi varlığında mülk olarak, hakikat olarak ne varsa hepsi Allah'ın. "Mecaz": Mecazi, benzer bir şey ile ifade etmek. "Ariyet": Yokluk manasına. Arı: Temizlenmek, temizlenmiş olmak

Bu manayı, bir âyet-i kerime ile açalım:

-"Allah, sizi de, yaptığınız işleri de yarattı..." (37/96) Sizi de yaptığınız işleri de halk etti. "وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ" " " Vallâhu halakakum ve mâ ta'melûn" (Saffat 37/96) Yani: Amellerinizi de O halk etti, sizleri de O halk etti.

Bir başka yerde ise... şöyle buyruldu:

-"Siz ancak putlara kulsunuz... Böylece iftira yaratır durumdasınız..." (29/17) Çevirenin, burada ef'al mertebesi itibariyle çevirileri var. Onun için burası, vahdet mertebesinden bakılınca böyle değil.

Görülüyor ki, manalar birleşti: Kul yaratıyor; Allah yaratıyor... Bu âyetleri tekrar inceleyip, "Böylece iftira yaratır durumdasınız" da ki bu "yaratır"ın karşılığında Cenab-ı Hak âyette hangi kelimeyi kullanmış? Onu bulmak lazım. "İftira halk ediyorsunuz". Burada da "halk etmek" mi? "Allah sizi de yaptıklarınızı da halk etti" olabilir. "Halakakum vema ta'melûn " Burada "halk etme" vardır. Halk etmeyi genelde "yaratma" olarak tefsirlere alırlar. Onun için bunların incelenmesi lâzımdır.

Şimdi düğümü çözelim: Sanki, bir şeyi kullar yaratıyor; ne var ki, aslında o şeyi yaratan Allah'tır... Biz ona "yaratıyor" demeyelim de: Bir şeyi kullar yapıyor, aslında o şeyi yapan Allah'tır.

Yaratma işi: Kullarda, mecaz yolu ile ve emaneten bağlanmıştır... Ne var ki, hem mülkün sahibi oluşu, hem de tam bir bağlantı ile Allah'ındır. Yani, kulun elinden bir şeyler çıkıyor ama, mülkün sahibi olması dolayısıyla hepsi Allah'ın elinden çıkıyor demektir.

Derin bir mana kapısı açtık... Daha da ineceğiz... Dinleme ve anlama gücüne sahip olarak dinle... Bakın, şu cümle çok mühim

bir cümle. Evvela bu gücü kendinde bul. Yani dinlemek de bir güç isteyen bir iş. Çünkü sana hep bombardıman geliyor. Mana bombardımanı, hakikat bombardımanı geliyor. Bunun karşısında dimdik durabilmelisin. Kulakların buna açık olmalı, gönlün açık olmalı. Kulağından giren birinden çıkmasın. Gönlünde yer yapsın. Yani biraz mertlik gerekli bu işe demek istiyor. Öyle sıradan ilahilerle, çalgılarla, zıplamalarla, hoplamalarla, kahvede malayani sohbetlerle bu işler olacak gibi değil. Çarşıda, pazarda gezerken olacak işler değil diyor. Derin bir mana kapısı açtık... Daha da ineceğiz. Bunun derinlemesine ineceğiz diyor. Derine indikçe ne oluyor? Risk artıyor biraz suda. Dalgıçlar, yavaş yavaş iniyor, yavaş yavaş çıkıyorlar. "Dinleme ve anlama gücüne sahip olarak dinle." Bakın kelimedeki ifade ne kadar güzel. "Dinleme ve anlama gücüne sahip olarak dinle." Ne demek bu: Gönlünü boşalt. Dünyalık ne varsa, muhabbet ettiğin ne varsa, bunların hepsini boşalt. Tertemiz, saf bir iç bünye ile dinle. "Anlama gücüne sahip" yani; oraya yoğunlaş, kafanı oraya ver de anlamaya çalış.

Bütün bu anlatılanlar, bir zevk işidir... Böyle olunca, bu yüce ismin aynasında yüzüne bakan bir kimse: Zevk olarak bu ilmi elde eder... Hangi isim o? Allah ismi. Allah ismi aynasında yüzüne bakarsan, zevk olarak bu tevhid ilmini elde edersin. Tabi bu, sadece aynaya bakmakla olmaz. Ama büyük bir yol almış olursun. Mesela Kuran-ı Kerim'de Cenab-ı Hak, Fatiha suresinden bahsederken; "Seb'ul Mesani" diyor. Yani, "Biz sana Kur'an ile birlikte Seb'ul Mesani'yi verdik." "Seb'ul Mesani": Fatiha'nın başka ismi. "İki yedili" manasına. "

Seba": Yedi, "Mesani":İki yedili. Yani bir bakıma; bir kısmı zahir, bir kısmı batın. Bir bakıma; bunun bir kısmı Hakk'a ait, bir kısmı kula ait. Yani bir kısmı Rububiyyet mertebesi itibariyle, bir kısmı abdiyyet mertebesi itibariyle. Fatiha-yı Şerif'in özelliği bu. İşte Fatiha, Kuran'ın anası, Ümm'ül Kitap olduğu gibi; insanın da en mühim yeri yüzü. Fatiha'tül kitap, bizim yüzümüzde yazılı. Yedi Ayet; bakın yüzümüzde de yedi delik var, yedi organ, yedi özellik var. İki gözlerimiz, iki kulaklarımız, iki burun deliklerimiz, bir de ağızımız var. Yedi delikli tokmak derler başımız için. İşte bu yedi özellik, sıfat-ı subutiyyeyi anlatıyor aynı zamanda insanın varlığında. Hayat, ilim, irade, kudret, kelam, sem'i, basar diye. İşte insanın yüzü, Kur'an'daki Fatiha gibi bedendeki yeri. Kardeşliğin de kanıtı, vahdetin de kanıtı. İşte Allah ismi aynasında yüzüne bakarsan, ama bu şekilde bakarsan, Allah ismi aynasında yüzüne et, kemik, yağ parçası olarak değil de, Hakk'ın tecelligâhı, Esmâ-i İlahiyye'nin zuhur yerleri olarak bakarsan.

Yüzüne bakan kimse, zevk olarak bu ilmi elde eder. Vahdet

ilmini, birlik ilmini elde eder.

Anlatılan zevke erdikten sonra da, o kimsede, tevhid ilmi çeşidinden vahidiyet ilmi vardır... Ahadiyet ilmi değil daha henüz, vahidiyyet ilmi oluşur onda. Vahidiyyet ilmi: Sıfat mertebesinin ilmidir.

Her kim anlatılan makama yerleşirse: -Allah... Diye çağırana icabet edip cevap veren olur... Çünkü o: Allah isminin mazharıdır... Bak, ne kadar açık, ne kadar güzel yazmış. Oldukça cesaretle yazmış. Neden yazmış cesaretle? Çünkü, yazan da kendisi aynı zamanda, söyleyen de kendisi. Şimdi her birerlerimizin ismi var değil mi? Bizi o isimle çağırıldığında bir kimse; Ahmet dedi, Mehmet dedi değil mi? Hangimizin ismi kulağımıza gelirse hemen bakıveriyoruz. İşte o mertebeye ulaşan bir kimse, öyle bir hale gelir ki, Allah dediği zaman o bakar diyor. Neden? Çünkü, Allah isminin mazharıdır, zuhur yeridir yani. İsa (a.s.)'ın " Baba ve oğul biz biriz" dediği hakikat bu. Bu mertebe, vahidiyyet mertebesi, sıfat mertebesi. Uluhiyyet mertebesi değil daha henüz. Vahidiyyete mekan ve malzeme veren yer uluhiyyet. Neydi uluhiyyet? Her mertebede ilahlık. Her mertebede bütün varlıkların hakkını vererek yaşamasını sağlamak. Her mertebede, bütün varlıklara, hiç eksiksiz. Artı, eksi ayırmadan. Ne kadar güzel. Tekrar okuyalım; "Allah diye çağırana icabet edip cevap veren olur" Çünkü ismi Hak olmuş olur, Allah olmuş olur. Allah dediğin zaman, isim onun olduğuna göre, başını çevirip "buyur", "lebbeyk" der. Bilmeyen biri de söylese, o yine icabet eder. Çünkü, diğerinin bilmesinde bir beis yok. Bilir veya bilmez. Ama bilirse, ikisi de birbirini çağırıldığı zaman, aynı şekilde muamele eder o zaman.

Bundan sonra o kimse, bir yükselme kaydeder; yok olma durumu kederini siler; Yani, ondan sonra artık yok olmaz o kimse. Nefsaniyetiyle birlikte zaten yok olmuştur. Ama ilahî varlığı ile artık bakî olacağından, yani Allah isminin mazharı olduğundan, ilahî varlığı ile bakî olacağından yok olmaz.

İlme doğru safâ seyrini, varlığı bir gerekli varlık halini alırsa... sonunda, yüce Allah onu, kıdem zuhuru ile, sonradan olma kirinden de temizlerse... Yani, sonradan olma, hadis olma kirinden temizler diyor. Vacip ve mümkünden bahsetmişti ya daha evvelce; İşte artık o mümkinat kendisinden giderilir. Mümkinat: Sonradan imkan dahilinde olan. Vacip: Kendi varlığı ile olandır. İşte kendisindeki hadislik perdesini kaldırır, kendi vahdet hali ile kalır. Cem hali tabi. Ama bu kaçınıcı cem? "Cem'ül, cem'ül, cem ile feth oldu evvab-ı Hüda" dedikleri sıfat mertebesindeki cem. Ondandır Zat mertebesine çıkıyor. Evvela ef'al cem'i var, sonra esma cem'i var, sonra sıfat cem'i var. İşte o, buradaki cem hali. Her mertebenin kendine göre bir cem

hali var, yaşantısı var, mutmainne hali var. İşte seyr-i süluk bu zaten. Yavaş yavaş, basamak basamak, kat kat yukarıya çıkmak. Bak ne diyor? "Cem'ül, cem'ül, cem ile feth oldu evvab-ı Hüda" Yani ef'al aleminin cem'i, esma aleminin cem'i, sıfat aleminin cem'i, Zat aleminin cem'i. Bunlarla Allah'ın kapısı açılır diyor. İşte onun için bir insan, nereden hareket ediyor? Bilmesi gerekir. Hareket noktası bir, ve yolda seyredirken nerede olduğunu bilmesi gerekiyor iki, bu çok mühim, üçüncü hedefinin ne olduğunu bilmesi gerekiyor. Ancak böyle olursa yolda yolcu şaşmaz. Hareket noktasını bilersen, Silivriye mi geldin? Çekmece'ye mi geldin? Nereye geldin? Bilersen, hedefin de İstanbul'sa veya Ankara'ysa biliyorsan artık bunun için korku ve hüzün "Lâ havfun aleyhim" bak işte burada geçiyor.

İşte o zaman, Allah isminin aynası olur... İşte o kimse, Allah isminin aynası olur. **Buna misal: İki aynanın karşılıklı duruşu gibidir... Böyle olunca da, o aynada ne varsa... bu aynada da o olur...** Nusret Babam bana bundan çok seneler evvel bir soru sormuştu. Belki 30-35 sene evvel. " Oğlum, iki ayna bir elma ne demek?" demişti. Ne taraftan baksa, kendisini seyrediyor. İşte bu elma, İnsan-ı Kamil ortada, ayna da, Cenab-ı Hakk'ın Allah ismi. Nereye baksa kendisini seyrediyor. "Fe eynema tuvellü fesemme Vechullah" Bütün âlem, kendisine Allah ismi içerisinde ayna olmuş oluyor ve kendisini her mertebede seyrediyor. Ama bak, bu mertebeleri aşmışsa ancak bu işler olur. Aksi halde, hiç ne bunun sözüne girsin, ne de o zevke, yaşantıya girsin. Lafzını bile yapmak tehlikeli olur. İşte bizim o küçük kitapta, İrfan Mektebi'nde vardır. Yedinci veya sekizinci derste yazar. Bu hal, ancak buraya ulaşmış kimselere ait bir haldir. Onlar kullanabilir bu düşünceyi veya yaşantıyı. "Onun dışındakiler kullanamaz doğru değildir" diye ikazımız vardır orada. Her şey, herkes için değil mutlaka. Bir kişiye haram olan bir kişiye harem oluyor. Onun mahremi oluyor.

İşte Cenab-ı Hakk'ın mertebeleri de böyle. "Tak tak tak" kapıyı vurdun da içeriden ses geldi de açtılar mı kapıyı; seni alırlar yukarıya, daha yukarıya, daha yukarıya... Ama buraya ancak, daha evvelce oralara gitmiş, gelmiş olanlarla gitmek mümkün. Yalnız başına veya işte oralara gitmemiş kimselerle yola çıkılırsa; bir yere gidilmez, hayalde olur sadece bu işler. Örneğin şöyle diyelim: Şimdi her birerlerimizin eşlerimiz bize harem, bizim mahremimiz. Ama başkasına haram. İşte bu ilmi idrak etmeyen kimseler buraya yaklaşamaz, yaklaşmasın zaten, dokunmasın. Bir başka misal verelim: Kâbe-i Şerif Hıristiyanlara haram, ama Müslümanlara harem, Müslümanlara serbest. Neden? Zat mertebesinin taşıyıcıları çünkü, Allah esmasının taşıyıcıları Müslüman'lar, İslam'lar. Ama mü'min ve muvahhit, tevhid ehli olan Müslüman'-

lar. İsmi Müslüman olanlar değil sadece. Pekiyi, bu sırrı, bu hakikati idrak etmeyen Müslüman'lar da nasıl giriyor o zaman Kabe-i Şerife değil mi? O çıkıyor ortaya.

Bütün Müslümanların İnsan-ı Kâmil olması da mümkün değil tabi, iman ehli olması yeterli oluyor. İşte şu sebepten: Oraya giren Zat ehline sureta benzedikleri için, sureta giriyorlar, suret olarak giriyorlar. Bayramlardaki aynı hadise. O sene kim yapıyor bayramı yeryüzünde, kim İnsan-ı Kamil mertebesine yükselmişse, Ramazan Bayramı o kişi için yapılıyor. "Şeker Bayramı" derler, "Şükür Bayramı" o kişi için yapılıyor. Ama Cenab-ı Hakk'ın rahmetinden, o kişiye bu suretlerin de benzemesi dolayısıyla, o kişiler de benzer bayram yapıyorlar. Benzesinden payını alıyor. Cenab-ı Hakk'ın rahmeti bu. Kurban Bayramı da "Mürşitlik Bayramı" dır. O sene içerisinde kim irşad sahibi oluyorsa, ariflerden oluyorsa Kurban Bayramı'nı onlar yapıyorlar. Bak, kesmeler vardır, kurbanlar vardır değil mi? İşte irfan ehli kesmeyi öğretiyor, nefsi emmaresini, levvamesini kesmesini öğretecek iradeye sahip oldurtuyor salikini, dervişini. Kurban Bayramı'nın hakikati bu. "Âdet olmuş, yılda bir kurban keserler. An be an, saat ve saat kurbanım sana" demiş aşıklardan birisi. Yani; "*Âdet olmuş yılda bir kurban keserler, ama ben her saat sana kurbanım*" diyor. Tabi bu da bir muhabbet mertebesinden, bunun da mertebesi ayrıdır.

Bu makama varan kimse için duanın kabul olunma ihsanı yapılır... Kim için dua ediyorsa... Allah o duayı kabul eder... Kime darılıyorsa... Allah ona darılır... Kimden razı ise... Allah ondan razı olur... Şu işe bak! Yani o kişinin yaptığı dua kabul edilir, ona ihsan edilir. Nereden geliyordu ihsan? Müşahedededen geliyordu karşılığı. İşte, müşahede eden kimseye bu da ihsan edilir diyor. Yalnız buradaki dua, Kader-i Mutlaka'da olan değil, Kader-i Muallaka'da olan duadır. Onu ayıralım. Mutlaka onun her duası kabul edilecek demek değil. Zaten, onlar da pek dua etmezler. Nusret Babam'ın bir hatırası vardır: Ehlullahtan birisine gitmişler, "Efendi hazretleri bize dua etseniz de iyi olsun şu işimiz, bu işimiz." O da "Oğlum ya da kızım, sen duanı et biz amin diyelim" demiş. İşte onlar pek dua etmezler. Yalnız, duayı şöyle yaparlar; talep geldiği zaman. Neden? Oradan talebin gelmesi, o duanın zaten kabul edileceği hükmünde uyarıdır. Talep gelmeden bir şey yapmazlar. Çünkü, bir şey yapmış olsalar, Hakk'ın iradesine duhulde bulunmuş olurlar. Hakk'ın iradesine, tasarrufuna tasallut etmiş olurlar, karışmış olurlar, Hakk'ın işine karışmış olurlar. Onun için onlar dua etmezler. Nusret Babam bir şiirinde: "Dua etsem ikiliktir, şirkidir, etmesem münkirliktir" diyor. İşte o arada bırakıyor. Tabii haline bırakıyor. Halin gereği ne ise; dua etmek gerekiyorsa dua ediyor, dua etmemek gerekiyorsa dua etmiyor.

Kim için dua ediyorsa... Allah o duayı kabul eder... Kime darılıyorsa... Allah ona darılır... Neden böyle oluyor? Çünkü Cenab-ı Hakk onun zatında mevcut zaten. Zatında mevcut olduğundan onun dargınlığı, Hakk'ın dargınlığı oluyor, onun muhabbeti Hakk'ın muhabbeti oluyor. Bakın ne kadar mühim. Hakk'ın ihsanına, lütfuna ermek istiyorsa bir kişi, Allah ismi mazharı olan kimseye yaklaşsın, hiç korkmasın. Yine bu babda Nusret Babamın bize bir tembihi vardır; "Oğlum, sakın ha gazap gözüyle bakmayın kimseye. Yani gazap tecellisiyle bakmayın kimseye, düşmanınız dahi olsa. Gazap etmeyin kimseye" derdi. Bakın işte bu, bunun hakikatini anlatıyor. Allah ona darılır. Kimseye gazap gözüyle bakmayın. Çünkü üzerinizde ilahî nur vardır, parçalar yani Allah etmesin. Nitekim, bazı hadiseler oldu; gazap etmediğimiz halde, hiç bir şey yapmadığımız halde, yaptıklarının karşılığını bulan kimseler oldu. Allah etmesin, Allah korusun.

Bu makamı bulan kimsede, tevhid ilmi çeşidinden, ahadiyete kadar ne varsa... mevcuttur... Ahadiyetten yukarısı değil... Ahadiyetten yukarıda da Amaiyyet var zaten, orada faaliyet yok. Vahidiyette idi Ahadiyet'e kadar çıkabiliyor. Hiç bir ilim bilme-yelim; tevhid hakkında, vahdet hakkında, insan hakkında, şu yarım sayfayı bilelim, bir ömür boyu ve ahirette de yeter bize. Sadece bu yeter, tevhid ilminin sadece burası yeter. Burada edep çok önemli. Çünkü, hani "kiminle dans ediyorsun" diyor ya birileri bazı şeyleri ifade etmek için; işte "kiminle münasebette olduğunu idrak et" diyor. Yani, "Âdemî hakikatleri idrak et, iblislikte dayatma" demek istiyor. Sakın ha onlara hedef olmasın kimse, yani karşısına almasın. Alırsa da muhabbet hedefi olsun, muhabbet oklarını alsın, gazap oklarından kaçsın. Bir sinek kanadını kıpırdatacak kadar gazabını alırsa perişan olur. Allah korusun.

Bu anlatılan makamın sahibi ile, zatî tecelliye eren kimse arasında bir incelik vardır... Şöyle ki: Bu makamın sahibi, yalnız furkanı okur...- sıfatlar âlemini okur manasına alınabilir...- Zatî tecelliye eren kimse ise... nazil olan cümle kitapları okur... Bu manadaki inceliği anla... Yani, sıfat tecellisindeki insan ile zat tecellisinde olan insanın arasındaki ince farkı gösteriyor. Şimdi bak ne dedi? " Bu makamın sahibi, yalnız furkanı okur" Furkan demek: Sıfatlar mertebesi itibariyle farklılık. Yani fark âlemini en güzel şekilde idrak eder. Artık bu fark âleminin nereden kaynaklandığını, zıt isimlerin, zıt olayların hakikatinin ne olduğunu iyice anlar diyor. Furkan, Kur'an-ı Kerim'in sıfat mertebesi. Onun esma mertebesi var, ef'al mertebesi var bir de Zat mertebesi var. Kur'an, Zat mertebesi. Furkan, sıfat mertebesi. Kitab'ül Mübin esma mertebesi. İmam'ül Mübin ef'al mertebesi. Din kitabı, yani Kur'an'ın ismi. İmam'ül Mübin: Önde olan kitap

yani, gözümüzün önünde olan kitap, ef'al mertebesindeki ismi Kur'an-ı Kerim'in.

Kitab'ül Mübin: O da açık kitap manasına, açılan, açılmış olan kitap. Esmâ mertebesinin tecellileri, hakikatleri. Furkan-ı Kerim: Sıfat mertebesindeki ismi, Kur'an-ı Kerim: Zat mertebesindeki ismi. "Kur'an Zat'tır, Furkan sıfattır" demişler. "Dört tane Kur'an mı var?" diyen olabilir. Dört tane Kur'an değil de İsimleri var, mertebeleri var. Bizim de nasıl bir çok ismimiz var değil mi. "Zatî tecelliye eren kimse ise... nazil olan cümle kitapları okur..." Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de Tevrat-ı Şeriften bahsederken, Tevrat'ın da furkan tarafından bahsediyor. Oradaki furkan tarafı; esmâ âleminin furkanı. Esmâda, esmâ farklılıklarını idrak ediyor. Ama Kur'an'da sıfat farklılıklarını izah ediyor. İşte, ama Zat ehli, Âdem (a.s.)'dan başlayan, suhurlarla başlayan bu semavî kitapların hepsini okur. Manasını da en güzel şekilde anlar. İsterse İbranice'den Türkçe'ye çevrilsin, Türkçe manasıyla bakar. Hatta öyle bakar ki; o ayetin gerçek ayet mi? yoksa ilavelendirilmiş, beşer aklıyla düzenlenmiş bir ayet midir? onu ayırabilir. Bu alem kitabını da okur. Üç tane kitap var ya zaten." Hep kitab-ı Hak'tır eşya sandığın, ol okur kim seyri eftan eylemiş." Yani, bu eşya saydığın da Hakk'ın kitabından başka bir şey değildir, ama kim okur? Vatanları seyretmiş, yani mertebeleri geçmiş olan kimse okur bu alem, eşya kitabını.

Esteizübillah: "Elif, Lâm, Mîm zalikel kitabe lâ reybe fiyh hüden lil muttekıyn" Elif, Lâm, Mîm zalikel kitabe: "İşte bu kitap" diyor. Bu kitaptan maksat; hem Kur'an-ı Kerim ifade ediyor, atıf yapıyor, hem de "Elif, Lâm, Mîm" de bir kitaptır diyor başlı başına. Üç harf de bir kitaptır. "Elif, Lâm, Mîm: İnsan-ı Kâmil'in bir ismidir" demişler, ki öyledir zaten. Oraya girmeyelim şimdi, yolumuza devam edelim.

Bil..

Bu Allah ismi, bütün kemal derecelerinin temel maddesidir...

Ne kadar kemal derecesi varsa... hepsi bu yüce ismin kubbesi altındadır... Onun dışında hiç bir kemal derecesi bulunmaz...

Bu durum ki böyle oldu: Yüce Allah'ın kemal derecelerine bir son olmayacağı açıktır...

Çünkü: Kendi zatından, meydana getirdiği hangi kemal derecesi olursa olsun; kendi gizliliğinde, ondan daha üstünü, daha temellisi vardır... Böyle olunca, elbette onun kemal durumunun sonunu bulmaya yol olamaz...

Yani: Onun katında, gizli bir kemal derecesi bırakmama yönünden...

Bir başka kapı açalım... Şu yoldan ki: İnsanda bu akıl yolu ile bilinen bir temel madde vardır... Aynı zamanda, bu kainatta da vardır... Bunun bir kabiliyeti de, çeşitli görüntü suretleri açığa çıkarmaktır...

Şimdi düşün: Buradaki bir temel maddenin kabiliyetli olduğu suretlerin hepsini; artakalan olmamak üzere bilip bulmaya bir yol var mıdır?... Elbette olamaz... Zira, hiç bir şekilde onun suretlerinin sonuna varıp:

— Bu iş burada biter...

Deyip bir idrak noktası bulmaya imkan yoktur...

Yine düşün: Anlatılan durum, bu yaratılmışlar aleminde ki böyledir; o yüce, her yönüyle büyük Hak'ta nasıl olur?.. Onun kemal derecelerine nasıl bir hudud çizilir?

Bu büyük bir iştir...

Her kime ki, yüce Hakkın tecellilerinden bu yönde bir tecelli gelirse... özünü idrakten aciz kalır ve şöyle der:

— Bir şeyi kavramaktan yana acizliği idrak, idrakin taa, kendisidir..

Ne var ki, bu tecellinin de ötesinde bir tecelli vardır... Onu da unutmamalı.

Mesela: Yüce Hak bir kimseye, mana tecellisi içinde tecelli eder ve ilmi cihetinden kendisinin aynı olduğunu, aynı oluşu cihetinden hakikati bulmuş olduğunu anlatırsa... gayri böyle bir tecelliye eren, acizlik dili ile konuşmaz... İdrakten aciz olduğunu söyleyemez... Bu manaya aykırı bir yöne de kayamaz...

— Peki ne yapar?

Diyeceksiniz; anlatalım:

— Her iki tarafı da özüne çağırır...

Sebebine gelince: Onun makamı öyle bir makam olmuştur ki, onu anlatabilmek imkansızdır... Zira, o: Yüce Allah'ın zatında en yüce makama yükselmiştir...

Sen de onu ara... O makamı iste... ondan yaya kalma; yanılma...

Bil.. Bu Allah ismi, bütün kemal derecelerinin temel

maddesidir... Burada, "Allah ismi, bütün kemal derecelerinin temel maddesidir" derken; bir de zeval dereceler var anlamayalım. Çünkü, zeval yok ortada, her şey kemal. Bizim zeval diye gördüğümüz şeyler de kemal derecesidir, yani kendi kemalindedir, kendinin kemalindedir. Göreceli olarak, bir şeye göre bir şey zevaldedir diye beşer anlayışı ile söyleriz. Ama, zeval diye gördüğümüz her şey de o zevalin, zevalmiş gibi görünenin kemalidir. Ama ancak bunu, Allah ismi mazharları idrak edebilir, bu işi anlayabilir diyor.

Ne kadar kemal derecesi varsa... hepsi bu yüce ismin kubbesi altındadır... Onun dışında hiç bir kemal derecesi bulunmaz... Zaten her şeyin kaynağı o olduğundan başka bir şey bulunmaz.

Bu durum ki böyle oldu: Yüce Allah'ın kemal derecelerine bir son olmayacağı açıktır... Eğer bir son dersek Cenab-ı Hakk'ı sınırlamış oluruz. Neticelendirmiş, bitirmiş oluruz. Böyle bir şey söylemeyeceğine göre... Şimdi biz, yaşadığımız şu kendi ömrümüz boyunca ne kadar kemalâtle hareket edersek edelim, ne kadar kemalî idrake ulaşırsak ulaşalım onun sonuna ulaşamayız. Çünkü bizden evvel de onun kemalâtı vardı, bizden sonra da onun kemalâtı devam edecek. Son yok yani.

Çünkü: Kendi zatından, meydana getirdiği hangi kemal derecesi olursa olsun; kendi gizliliğinde, ondan daha üstünü, daha temellisi vardır... Böyle olunca, elbette onun kemal durumunun sonunu bulmaya yol olamaz...

Yani: Onun katında, gizli bir kemal derecesi bırakmama yönünden...

Bir başka kapı açalım... Şu yoldan ki: İnsanda bu akıl yolu ile bilinen bir temel madde vardır... Aynı zamanda, bu kainatta da vardır... Bunun bir kabiliyeti de, çeşitli görüntü suretleri açığa çıkarmaktır... Şimdi nasıl bizde bildiğimiz, akl-ı beşer dediğimiz bir aklımız var. Bu aklımız ne yapıyor? Yediyor, içiriyor, şunu yiyin, bunu yiyin, yaramaz şeyleri vücuduma almayım, zararlı şeyleri kullanmayım. Evimin yolu neresidir? Çoluk çocuğum kimdir? Bunları bilen, düzenleyen bir akıl vardır sende diyor. Ama bu alemde de vardır bu akıl diyor. Âlemin her zerresinde böyle bir akıl var. Böyle bir akıl var ki, kendi neslini devam ettiriyor. Aksi halde karışır, devam ettiremez. Ama insanda olan bir başka akıl var ki; akl-ı küllî dediğimiz, insanı yücelten de bu akıl oluyor.

Aynı zamanda bu kâinatta da vardır... Bunun bir kabiliyeti de, çeşitli görüntü suretleri açığa çıkarmaktır... Yani, bir buğday

tanenin içerisinde gizli olan kabiliyeti, oradaki akıl, o buğdaydaki akıl, DNA'larında bulunan akıl zuhura çıkarmakta. Yani filiz yapmakta, yaprak yapmakta, kök yapmakta, başak yapmakta, içinde kendi tanesini tekrar üretmekte, çoğaltmakta. İşte, içinde olan akıl bunu yapmakta. Bizdeki bulunan akıl da, kendi hücrelerimizi yenilemekte, düzenlemekte. Bizdeki madde akıl da.

Şimdi düşün: Buradaki bir temel maddenin kabiliyetli olduğu suretlerin hepsini; artakalan olmamak üzere bilip bulmaya bir yol var mıdır?... Elbette olamaz... Zira, hiç bir şekilde onun suretlerinin sonuna varıp:

- Bu iş burada biter...

Deyip bir idrak noktası bulmaya imkan yoktur... Yani, alemi bırakalım da, bütün dünyayı bir tarafa bırakalım: Bir tarla elimize alalım, bir tarladaki zuhurları bile idrak etmemiz mümkün değil. Çünkü, o kadar çok çeşitli toprağa atılan tohumlar var ki. O tohumları kim atıyor? Bir toprağı sürelim bir sene, çiftçiler daha iyi bilir, sürelim bir sene bırakalım olduğu gibi. Ne oluyor ilkbaharda? Hiç bir şey ekmediğin halde nasıl yemyeşil oluyor değil mi? Ve türlü türlü bitkiler, ismini, neslini bilmediğin bitkiler gelmiş olabiliyor oraya. Nereden geliyor? Kim ekiyor? Kim yapıyor onları? İşte oradaki akıl, rüzgârlar vasıtasıyla, güneşle, şunla bunla savrulan, veya toprağın içinde daha evvelce gizli kalmış olan tohumlar, hücreler zuhura çıkmaya başlıyor. Bunu kitaba yazmaya döksek, idrak etmeye anlamaya çalışsak bilebilir miyiz? Aklimız, gücümüz yeter mi? Vaktimiz yeter mi oradaki tecellilerin ne olduğunu anlamaya? Ama, Allah esma-i ilahiyyesi işte bunları böyle yapmaktadır.

Onun için Allah esma-i ilahiyyesini tüm olarak anlamak tabi ki mümkün değildir. Zaten bunları tüm olarak bilmemize gerek te yok. Bunun bir tanesini bilmek tamamını bilmek gibidir. Bir buğday başağının ne olduğunu bilen buğday tarlasını bilmiş olur, harmanı bilmiş olur. İşte biz de, Cenab-ı Hakk'ın Allah esma-i şerifinin kendimizdeki tecellisini idrak ettiğimizde, bütün âlemdeki tecellisini bilmiş oluruz. Bütün insanları saymamıza, öğrenmemize, adresleriyle, evleriyle, oturmalarıyla bilmemize gerek yok. İmkân da yoktur, gerek de yoktur.

Yine düşün: Anlatılan durum, bu yaratılmışlar aleminde ki böyledir; o yüce, her yönüyle büyük Hak'ta nasıl olur?.. Onun kemal derecelerine nasıl bir hudud çizilir?

Bu büyük bir iştir...

Her kime ki, yüce Hakkın tecellilerinden bu yönde bir tecelli

gelirse... özünü idrakten aciz kalır ve şöyle der:

- Bir şeyi kavramaktan yana acizliği idrak, idrakin taa, kendisidir...Bu mertebede. Yalnız bakın şimdi, bunu çok iyi anlamamız lâzım: Ben acizim diye insan kendisini kayırmamalı bir tarafa. Bu ne demek? O kadar kafanı çalıştıracaksın, o kadar geniş bir hale geleceksin ki, kafanın, aklının sonuna geleceksin bir bakıma. Aciziyetini orada idrak edeceksin. Yoksa, on metre yükseğe, yukarıya çıkmışsın; "Ben acizim, daha yukarıya çıkamadım" dedin mi, kendini aldatmış olursun. Bu, o acizyet değil. Mutlaka bütün gücünü sonuna kadar kullanacaksın. Aklını, fikrini, zekânı, her şeyini; "Tamam durdum ben artık, burada bitti, artık bu kadar" dersin. İşte, acizini orada idrak edersin. Sen orada acizini idrak ettikten sonradır ki, ancak Cenab-ı Hakk bu sefer sende faaliyete geçmeye başlayacak, onun idraki ile idrâklenmiş olacaksın. Bu da sana yeni bir kapı açacak ayrıca. "Bir şeyi kavramaktan yana acizliği idrak, idrakin ta kendisidir", başlangıçtaki acizlik değil, kemaldeki acizliktir bu. Mesela, bir çocuğa alfabeyi öğretmeye çalışıyoruz. On tane harfi ezberledi, "ezberleyemiyorum" deyip aciz kaldı, çalışmadı. O, o değil. Yirmi sekiz tane harfi öğrenecek, ondan sonra; "Evet yirmi sekiz harfle ben konuşuyorum, daha büyüdükçe. Ama, vahdet hakikatlerine bu kelam yetmiyor, aciz kalıyor" diyecek. İşte bu acizliği anlamamız gerekiyor. (İmam Rabbani Hz.'ne Vahdet-i Vücut ile ilgili bir mesele sorulduğunda " Bu fakirin akli onlara ermiyor" demiş.) Kendi acizini belirtiyor ama işte o, tam acizlik değildir.

Kayıрма acizlik o, kendini kayırma acizliği, aldanma acizliği. Veya mertebesi o kadar, orada kalmış, acizlik olmuş. "Ben oranın ehli değilim" diye kendi kendini ispatlamış oluyor. Çıkabilirse, söylediği söz nefsanidir. Yani nefsinin acizliğidir. Eğer mertebesi o kadarsa, söylediği söz doğru, kendinden söylüyorsa mertebesi o kadardır, o zaman kendi yeri tespit edilmiş olur. İki yönden bakarsan, iki yönden de eksidir yani orası. Kendi kendisini ispatlamıştır. "Benim yerim burasıdır" diyor, daha fazla bir şey beklenemez. ("Ben çıkamam, yanarım") O yukarıda, o değil, o çok yukarıda. İşte, Cebrail (a.s)'ın oradaki kendi mutlak acizini anlaması, o doğru. Cebrail (a.s)'ın acizini gösteriyor orada işte. Acizini derken, kendisindeki başarısızlık manasına acizini değil, hakikî acizini gösteriyor. Aciz kaldığını gösteriyor. Mucize ne demek zaten? Aciz kalmak demektir. Muciz: Aciz kalmak demektir.

Ne var ki, bu tecellinin de ötesinde bir tecelli vardır... Onu da unutmamalı.

Mesela: Yüce Hak bir kimseye, mana tecellisi içinde tecelli eder ve ilmi cihetinden kendisinin aynı olduğunu, aynı oluşu cihetinden hakikati bulmuş olduğunu anlatırsa... gayri böyle bir

tecelliye eren, acizlik dili ile konuşmaz... İşte bak, demin söylediğimiz mesele. Kendi aczini idrak ettikten sonra, kendini tamamen Hakk'a vermişse, o aczden sonra gelen Hakk'ın varlığı, onda o acizliği kaldırır. **İdraktan aciz olduğunu söyleyemez... Bu manaya aykırı bir yöne de kayamaz...** Bu söz kime aittir biliyor musunuz? " Bir şeyi kavramaktan yana acizliği idrak idrakin ta kendisidir." Hulefa-i Raşidînden Ebubekir Sıddık Hazretlerinin sözüdür bu. Bak, kendi mertebesini ortaya koyuyor. İşte onun için, o kanaldan gelen kardeşlerimizin hali hep acizlik içerisinde. İdrakleri yok, muhabbetleri, açılışları yok. Bunu da kemal zannediyorlar. Halbuki bu kemal değil. Tabi bir yerde kemal ama, daha yukarı doğru kemal değil.

- Peki ne yapar?

Diyeceksiniz; anlatalım:

- Her iki tarafı da özüne çağırır...

Sebebine gelince: Onun makamı öyle bir makam olmuştur ki,

onu anlatabilmek imkansızdır... Zira, o: Yüce Allah'ın zatında en yüce makama yükselmiştir...

Sen de onu ara... O makamı iste... ondan yaya kalma; yarınlma... Bak, hedef gösteriyor. Zat mertebesini iste, Zat makamını iste, Zatî makama yüksel diyor. Teslimiyet gerekiyor orada. O zaman hak orada zuhura geliyor, senin aczini o kabiliyete çeviriyor.

Yukarıda anlatılan manada söylenen şu şiir ne kadar güzeldir...

Allah, söyleyene rahmet eyleye...

Allah-u ekber... bu deniz ne kadar kabardı;

Esen fırtına ile dalgalandı inciler saçtı...

Elbiseni çıkar, ona dal, sonra bırak gayrı;

Sendeki yüzmeyi, övünülür yanı kalmadı...

Ve... öl... zira Allah denizinde ölü rahattır;

Hayatı Allah hayatı oldu, öz ömür aldı.

Şimdi, o yüce Allah ismini bir başka yönü ile işleyeceğiz.. Bunu da bilmen gereklidir...

Subhan olan yüce Hak: Allah ismini, İlahi manaların suretine de, ilk temel maddesi yaptı...

Cenab-ı Hakkın kendisinde, kendisi için ne kadar tecellisi varsa... hepsi, bu Allah isminin kapsamına dahildir... Geri kalanı sırf zulmettir.Ki;

— *Zatta, zatın bâtın yanları...*

Adı verilir...

Bu yüce Allah ismi, anlatılan zulmete bir nurdur... O nurla, Cenab-ı Hak kendisini görür...

Ve halk o nurla, Cenab-ı Hakkı bilmeye ulaşır.

Bunu da böyle bilesin...

Şimdi, o yüce Allah ismini bir başka yönü ile işleyeceğiz.. Bunu da bilmen gereklidir...

Subhan olan yüce Hak: Allah ismini, İlahi manaların suretine de, ilk temel maddesi yaptı.

Cenab-ı Hakkın kendisinde, kendisi için ne kadar tecellisi varsa hepsi, bu Allah isminin kapsamına dahildir. Geri kalanı sırf zulmettir ki;

Zatta, zatın bâtın yanları adı verilir. Burada zulmet dediği, karanlık, korkunç zulmet manasına değil. Âmaiyyet halindeki zulmetten bahsediyor.

Bu yüce Allah ismi, anlatılan zulmete bir nurdur... O nurla, Cenab-ı Hak kendisini görür... Şimdi şu cümleyi açalım: Zulmet her ne kadar Âmaiyyetten bahsediyor ise de, bir de maddî yönden baktığımız zaman, bütün bu âlemler zulmet hükmündedir, yani karanlık hükmündedir. İşte " Bu zulmete, bu karanlığa Allah ismi bir nur olur" diyor. Ve onlar görüntüye gelir. Allah, "nuru semavati vel arz" demiyor mu? Allah, semavat ve arzın nuru olduğundan, bu âlemler onda, Allah esmasında zuhura çıkmakta. Şurada hiç bir ışık olmadığını düşünelim, şu lambaların yanmadığını düşünelim. Her şey var değil mi? Bu malzemeler, insanlar, arabalar her şey var. Ama karanlık olduğu için görünmemekte. İşte Allah esması Zat kudretiyle, "Allah nuru semavati vel arz" hükmüyle bütün bu âlemleri aydınlatıp, bütün bu varlığın görünmesine sebep oluyor. Yani, insanlar zulmette iken, bu varlık zulmette iken Allah esmasının zuhuru ile aydınlanıyor. Nasıl güneş, sabahleyin çıktığı zaman ortalık aydınlanıyor. Bu varlık var ama nur ol-

madığı için, görünmesine vasıta olmadığı için görünmemekte. Bunun gibi, bizim de içimizde, bir sürü karanlıkta kalmış, batınımızda kalmış özellikler var. Ne zaman ki bizde, Allah esması zuhura çıkmaya başlıyor, ilahî hakikatler ortaya çıkmaya başlıyor, işte o zaman gönlümüz, aklımız, beynimiz aydınlanmaya başlıyor ve biz o varlıkların farkına varıyoruz o şekilde.

Eğer ilahî nur, Allah esması, yani ayrıca Camî esması bizde zuhura çıkmamış olsa; bu varlıkların hiçbirisini görüp, anlamamız, idrak etmemiz mümkün değil ve şu anda da hadise aynı. Şu sırta sahip olmayan, dışarıda dolaşan kimselerin, gördükleri halde hiç bir şeyi görmedikleri çok açık ortada. Gördükleri halde, neyi gördüklerini bilmediklerinden, bu varlığı eşya zannettiklerinden zulmetteler, karanlıktalar. Güneş açıldığı halde, yine karanlıktalar. Neden? Çünkü gördüğü şeyin vasfını bilmiyor, ne olduğunu bilmiyor. Gördüğü şeyin hakikatini bilmesi için, o kişide Allah esmasının zuhura çıkması, faaliyete geçmesi lazım. İnsanların vermiş olduğu maddi isimlerle onları vasf ettiklerinden, asıllarına ulaşamıyorlar. Efendimizin buyurduğu, bizlere tavsiyede bulunduğu " Ya Rabbi, bana eşyanın hakikatini göster" hadis-i şerifi burada yol açıyor, bu hakikati anlatıyor. Kendinden haberi olmayan, dünyadan haberi olmayan, Rabbinden haberi olmayan; isterse ibadet ehli olsun, zahit olsun aynen bu hükümde zulmettedir, karanlıktadır. Ağzı isterse dua yapsın, fikir olarak karanlıktadır yine. Muhabbeti vardır, iyi niyeti vardır ayrı. Onlar öyle olduğu halde, diğerlerinin durumunu düşünelim! Yani ibadet ehli olmayanların durumunu düşünelim! Ne kadar korkunç bir karanlık içerisindedir. Şeyh Şebüsteri onu demiş, " Apaydınlık gün içinde kapkaranlık gece". "Kapkaranlık gece içerisinde, apaydınlık gündüz" diyor yani. İşte gece karanlık da olsa, bizim aklımız aydınlık olduktan sonra o gece, bizde hükmünü yürütemez. Hep bizde gündüz olmuş olur.

Ve halk o nurla, Cenab_ı Hakkı bilmeye ulaşır... İrfan ehli, halk, Cenab-ı Hakkın nuruyla onu idrak etmeye çalışır. Başka da yolu yok zaten. Onu anlamak için, onun nuru, yani ondan bir haber olması lazım ki o anlaşılsın. Onun nuru, aydınlığı demek; aynı zamanda ilmî aydınlığı demek. O ilmiyle irfaniyetle kendisine, bilmeye ulaşır.

Bunu da böyle bilesin... Bu işin hakikati budur. Bunu böyle bilesin, başka türlü bilmen mümkün değil diyor.

Biraz da, bu kelime üzerine söylenen itikad alimlerinin fikirleri üzerine de duracağız... Bu yüce kelimeyi, çeşitli yönleri ile eleştirenleri dinleyelim...

Faydalı olacağı düşüncesi ile onları iyi dinleyelim...

Mütekillim âlimlere göre, bu yüce Allah kelimesi: Uluhiyet istihkakı olan bir zatı anlatan sancaktır...

Evet... onların istilahında, bu yüce ismin delalet ettiği mana budur...

Ayrıca, ulemanın bu yüce Allah isminin kelime türeyişi üzerinde çeşitli görüşleri var...

Bazıları der ki:

— Bu kelime dondurulmuştur... Kendi başınadır... Ve ona cins olacak bir kök yoktur... Dolayısı ile, başka bir kelime kökünden de türemiştir...

Bu görüş bizim mezhebimizin görüşüdür ki: Henüz kelimeler türememiş, türeyen kelimelerden bir şey de türememiş iken Cenab-ı Hak bu:

— ALLAH...

Adı ile söylenir, anılırdı...

Bu yüce ismin, bazı kelime kökünden türediğine kail olanlar ise şöyle diyor:

— Bu kelime: ELEHE YELEHU, kökünden gelmiştir... Bu kelimeler ise... aşka gelenin halini dile getirir...

Şimdi bu aşkın manası üzerinde duruşlarına bakalım. Demek istiyorlar ki:

— Anlatılan mana, yüce Hakkın geçerli iradesi üzerine; kainatın kendi özelliği ile, onun kulluğuna düşkünlüğü ve onun azameti önünde zilleti istemeleridir...

Zira kainat, kendi oluşları icabı, kendilerine gelen Hakka kulluk istek, arzu ve aşkına karşı bir savunma gücüne sahip olamaz... Demir cinsi şeylerin miknatısa can atıp içten bir yöneliş gösterdikleri gibi... Onlar da, miknatısın çekiciliği karşısında güçsüzdürler...

Kainatın bu içten duyduğu Hak kulluğu aşkı, bir teşbihtir ki: Onun bütünüyle anlaşılması zordur... Anlaşılamaz...

Kainatın ikinci bir teşbihi daha vardır ki: Hakkın zuhurunu kendisinde kabullenişidir...

Kainatın üçüncü bir teşbihi ise... Kendisinin Hakta halk olarak zuhurudur...

Kainatın, yüce Allah'ı teşbih ediş şekli daha çoktur... Bitmez...

Zira, kainatın; yüce Allah'a ait her isimde bir bağlantısı vardır... O ilahi isme uyan biçimde tesbihini yapar...

Sayı itibarı ile, çokluğundan ötürü, hesaba kitaba sığmayan bu tesbihlerin tümü bir dille ve bir anda Allah için yapılan tesbihlerdir...

Ve... bu varlık alemi ferdlerinden her birinin, yüce Allah ile olan hal-leri bu minval üzere devam edip gider...

Anlatılan mana icabıdır ki: Yüce Allah, kelimesinin yukarıda sözü geçen kelime kökünden geldiğini istidlal eder ve derler ki:

— Eğer o, bir kelime kökünden gelmeyip de dondurulmuş, kendi başına olup kalsaydı; anlatıldığı gibi bir tasarrufa sahip olamazdı...

Sonra, ELEHE kelimesini İLAH, haline getirmek isteyerek şöyle dediler:

— Bu yüce ismin kökü, ELEHE olduğu kabul edildiğine göre, mabud için kullanılınca, başa bir EL, lam-ı tarifi getirildi... O zaman EL-ELEHE oldu... Çok kullanılması dolayısıyla, ortadaki ELİF görünmez hale getirildi ve: ALLAH, oldu...

Arab âlimlerinin bu yüce isim üzerine sözleri çoktur... Ama teberrükten bu kadarını aldık... Bu kadarını yeterli gördük...

Biraz da, bu kelime üzerine söylenen itikad alimlerinin fikirleri üzerinde duracağız... Yani, Allah lafzının kaynaklarından bahse-deceğiz diyor. ***Bu yüce kelimeyi, çeşitli yönleri ile eleştirenleri dinleyelim...***

Faydalı olacağı düşüncesi ile onları iyi dinleyelim...

Mütekellim âlimlere göre, (Yani kelâm alimlerine göre, ariflere göre değil.) ***bu yüce Allah kelimesi: Uluhiyet istihkakı olan bir zatı anlatan sancaktır...*** Zatı anlatan sancaktır, bayraktır diyor. Nasıl flamaları var, her partinin olsun, takımların olsun, Türkiye Cumhuriyeti diyor değil mi? Ay yıldızlı bayrak. İşte Türkiye demek o bayrak, üzerinde yazsa da yazmasa da Türkiye demek o. ***Evet... onların istilahında,*** (Yani, onların lügatlarında) ***bu yüce ismin delalet ettiği mana budur...***

Ayrıca, ulemanın bu yüce Allah isminin kelime türeyişi üze-

rinde çeşitli görüşleri var... Bu kelime, Allah kelimesi nereden türemiş?

Bazıları der ki:

- **Bu kelime dondurulmuştur... Kendi başınadır...** Yani, fiil çekimi yoktur demiş. **Ve ona cins olacak bir kök yoktur...** Meselâ, "gel" kelimesinin bir kökü var. Geldim, geldin, geldik gibi bir kök var, özü var yani. Bunun özü yoktur, sadece Allah'tır diyorlar. **Dolayısı ile, başka bir kelime kökünden de türememiştir...** Bazı alimler de böyle demişler.

Bu görüş bizim mezhebimizin görüşüdür ki: Henüz kelimeler türememiş, türeyen kelimelerden bir şey de türememiş iken Cenab-ı Hak bu:

- **ALLAH...**

Adı ile söylenir, anılırdı... Kendi kendine yani, kendi varlığında kendi kendine o ismi koymuştur.

Bu yüce ismin, bazı kelime kökünden türediğine kail olanlar ise şöyle diyor: Bazıları da kelime kökünden türedi, yani lûgattan türedi diyorlar.

- **Bu kelime: ELEHE YELEHU, kökünden gelmiştir...** Nasara Yensuru gibi... **Bu kelimeler ise... aşka gelenin halini dile getirir...** Bak ne kadar güzel... Hani bazı şarkılarda zılgıt çekerler, bazı sesler çıkartırlar şarkının devamında, Trakya'da, Doğu'da, Afrika'da bile... dönüş anında. Elehe Yelehu tekrarlanınca bu tarz seslere dönüşmüş oluyor.

Şimdi bu aşkın manası üzerinde duruşlarına bakalım. Demek istiyorlar ki:

- **Anlatılan mana, yüce Hakkın geçerli iradesi üzerine; kainatın kendi özelliği ile, onun kulluğuna düşkünlüğü ve onun azametini önünde zilleti istemeleridir...** Yani, varlığın onun önünde aşka gelişi, onun kulluğu ile zillete, varlık göstermemeye, tevazuya düşmesidir diye ifade ediyor.

Zira kainat, kendi oluşları icabı, kendilerine gelen Hakka kulluk istek, arzu ve aşkına karşı bir savunma gücüne sahip olamaz... Ne kadar hoş bir cümle... Allah, Cenab-ı Hakk kişileri ve varlıkları var ettiği için, Allah'a karşı ibadet etmelerine kendilerini böyle bir şeyde koruyamazlar, ibadet etmek zorundadırlar, buna karşı gelemezler. Çünkü kendisi var etmiştir, mecburdur ibadetine diyor. Diyeceksiniz; bir sürü asiler var, isyan ehli var, o ayrı. Ne kadar asi

olursa olsun, o mutlaka mutâdir, itaat sahibidir bir başka yönüyle. O fiilinde asî gibi gözükür ama aslında itaattedir, başka çaresi yoktur çünkü. Nasıl itaattedir? Cenab-ı Hakk, onu ne şekilde meydana getirdiyse, o şekilde olmak zorundadır.

Değiştirebilir mi? Kendi şeklini, kimliğini, özelliğini, varlığını değiştiremez. İşte onun o kimlikte, o özellikte olması, onun ibadetinin ta kendisi zaten. Tesbihidir, tesbihtedir değiştiremez. Biz ibadetin ne olduğunu daha değişik şekilde anladığımız için; başını secdeye koymadığı zaman asî, ibadet etmedi diyoruz. O fiil mertebesinde. Ama kendi varlığında hiçbir varlığın, kendi oluşumunda Allah'a asî olması mümkün değildir. Zira kainat, kendi oluşları icabı, kendilerine gelen Hakka kulluk istek, arzu ve aşkına karşı bir savunma gücüne sahip olamaz... Reddedemez bu muhabbeti diyor, ne türlü olursa olsun. Neden? "Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü" Severek halk etti bu âlemleri. "Ben gizli bir hazineydim, bilinmekliğimi sevdim de halk ettim" Yani bütün âlem, muhabbet, aşk üzerine. İşte bu aşka karşı koruyacak hiç bir kalkanı, mazereti, savunması yok varlıkların.

Demir cinsi şeylerin mıknatısa can atıp içten bir yöneliş gösterdikleri gibi... Onlar da, mıknatısın çekiciliği karşısında güçsüzdürler...Bak, nereden, ne misâl veriyor...

Kainatın bu içten duyduğu Hak kulluğu aşkı, bir tesbihtir ki: Onun bütününüyle anlaşılması zordur... Anlaşılamaz...

Kainatın ikinci bir tesbihi daha vardır ki: Hakkın zuhurunu kendisinde kabullenişidir...

Kainatın üçüncü bir tesbihi ise... Kendisinin Hakta halk olarak zuhurudur...

Kainatın, yüce Allah'ı tesbih ediş şekli daha çoktur... Bitmez...

Zira, kainatın; yüce Allah'a ait her isimde bir bağlantısı vardır... O ilahi isme uyan biçimde tesbihini yapar...Bütün varlıkta doksan dokuz Esmâ-i ilâhiyye, hatta sonsuz isimler mevcut. O zaman, her esması yönünden, her esmasının özelliği yönünden Allah esmasına yöneliyor. Bir araba, bir motor düşünelim; En küçük parçası mühendise medyundur (borçlu). Çünkü, mühendisin kafasından çıkmıştır, en küçük parçası da, vidası da, blok gövdesi de, pistonu da. Her şey o tasarluyıcının, mühendisin kafasından çıkmıştır. Yani, rabbî mühendis-tir onun. Oraya yönelmek zorunda. İşte orada, o şekilde görev yapması, kendisinin tesbihi ayrıca. Pistonların inip çıkması hep tesbih, kendi varlıkları itibariyle. Biz onlara cansız varlık deriz, taş, toprak...

O ilahi isme uyan biçimde tesbihi yapar. Tekerlek dönerek tesbihini yapar, pistonlar inip çıkarak tesbihini yapıyor, dişliler dönerek tesbihini yapıyor çarklar içerisinde. Yağ, yağlayarak tesbihini yapıyor, asfalt, yol olarak tesbihini yapıyor. Yani bu âlemde ne kadar varlık varsa, ne işlev görüyorlarsa o gördükleri işlevler ayrıca onların tesbihleri bir biçimde. Çarklı saatler vardı eskiden. Kimisi sağa, kimisi sola dönerdi o çarkların. Arkasını açtığın zaman, bakardın zemberekli saatlerde kimisi büyük kimisi küçük. Ama, neticede kadradaki, ön yüzdeki düzeni sağlıyorlar. Birisi sağa dönerken, birisi sola dönerken birbirlerine hakaret etmelerinde; "Sen niye bizim tarafa dönmüyorsun?" demelerinde mantık var mı? Yok. İşte biri sağa biri sola dönecek ki görüntü düzgün olsun. İşte bu âlemde de gördüğümüz bazı değişiklikler, zıtlıklar buradan kaynaklanıyor.

Sayı itibarı ile, çokluğundan ötürü, hesaba kitaba sığmayan bu tesbihlerin tümü bir dille ve bir anda Allah için yapılan tesbihlerdir... "Küllü yevmin hüve fi şen" hükmünde her an değişik değişik, her ne kadar tesbihler kendi varlıklarında oluyor ise de ama aslında her an hepsi toplu bir tesbihte. Yani hepsinin tesbihi bir tesbih olmakta neticede. Nasıl bir ağaca bakarsınız ormanda , kuşlar vardır; kimisi cik cik... şakır şakır... dinlersiniz ne kadar çok var sa o kadar çok koro halinde kuşların ötüşleri çıkar. İşte hepsi tesbihlerini yapıyorlar. Hepsi ayrı ayrı ama aslında hepsi bir tek tesbih. Buna daha başka ifadeyle; "Tecelli-i Vahid" de diyorlar. Yukarıdan baktığımız zaman tek tecelliye iner.

Ve... bu varlık alemleri ferdlerinden her birinin, yüce Allah ile olan halleri bu minval üzere devam edip gider... Bak bağlantıyı da ne güzel kuruyor. Allah ile âlemin birlikteliğini nasıl kuruyor. "Allah nuru semavati vel arz" Hani insanlara "Size şah damarınızdan yakınlığım" "Allah sizinle beraberdi siz neredeydiniz?" gibi hükümlerle insanlarla birlikteliğini ve bu hükümlerle de bütün âlemle olan birlikteliğini anlatıyor. Eğer demin de başta okuduğumuz gibi; Allah, Allah esmasını bu âlemde çekivermiş olsa bu âlem kara delik olur, anında yok olur yani. Anında yok olur Allah esmasını çekmiş olsa Cenabı Hak buradan. Dedi ya; onun esmasıyla zuhurda hepsi, görüntüde. Allah esmasının üstünde duruyor bütün bu âlem. Bunun da özü muhabbet. Cazibe yani, çekiş gücü. Nefret, itişir. Yanına yaklaştırmaz, bütünlük kuramaz. Ama muhabbet, birlikteliktir çekmedir. İşte elektrik te öyle olmuyor mu? zaten. Cazibe kuvveti.

Anlatılan mana icabıdır ki: Yüce Allah, kelimesinin yukarıda sözü geçen kelime kökünden geldiğini istidlal eder ve derler ki: Yani delil göstererek derler ki:

Eğer o, bir kelime kökünden gelmeyip de dondurulmuş, kendi başına olup kalsaydı; anlatıldığı gibi bir tasarrufa sahib olamazdı... Yani, Allah esması tek başına bir kökten gelmiş olsaydı, bu âlemlerdeki tecelli ve tesirâtı olmazdı demişler. "Elehe Yelehu" kökünden geldiğinden tesir sahası içindedir. Yani, "Elehe Yelehu kökünden gelmiştir" diye kendi aralarında delil göstermişler.

Sonra, ELEHE kelimesini İLAH, haline getirmek isteyerek şöyle

dediler:

- Bu yüce ismin kökü, ELEHE olduğu kabul edildiğine göre, mabud için kullanılınca, başa bir EL, lam-ı tarifi getirildi... Arap harflerinin başında "EL" takısı vardır; Elif - Lâm takısı vardır. "Lam-ı tarif" diyorlar ona. Şimdi bir ağaç diyelim; sıradan bir ağaç ise "şecer" diye yazılıyor. Ama belirli bir varlığa ait olması için "el şecere" deniyor. "El ulâ" Yüksek manasına. "El" kelimesi tahsis yani hususiyet arz ediyor.

O zaman EL-ELEHE oldu... Çok kullanılması dolayısıyla, ortadaki ELİF görünmez hale getirildi ve: ALLAH, oldu... diye izah yapıyorlar. Rahman dersin, Rahim dersin, kahhar dersin. Herhangi bir rahman, herhangi bir rahim veya kahhardır. Ama "Er Rahman" dediğin zaman Allah'a ait olduğu anlaşılır. "Er Rahman" "El Rahman" dır da o, tecvid kurallarına göre "Er Rahman" olur. Yani şedde olur. Yani başına "El" geldiği zaman, "Lâm-ı tarif" diyorlar buna. "Tarif Lâm"ı, tarif ediliyor. Bunlar okunuyorken oradaki "Elif" çok zaman kaybedilir, alınır yani. Elif okunmaz, düz okunur ama mevcuttur. Lafızda yoktur, mana da mevcuttur. "Elehe" başa "Elif Lâm" getirilince; "El Elehe", Elif'in bir tanesi görünmez olunca "Allah" a dönüşmüştür diye izah ediyorlar.

Arab âlimlerinin bu yüce isim üzerine sözleri çoktur... Ama teberrüken bu kadarını aldık... Bu kadarını yeterli gördük... diyor.

Burada, ALLAH lafzı üzerine bazı kelimeler edilecektir... Ayrıca, onun harfleri üzerinde de durulup ifade ettiği manalara bakılacak...

Bu hususlar da, bilmen gereken bilgiler arasındadır...

Şöyle ki:

ALLAH, olarak anılan bu yüce isim, harf itibariyle beşlidir... Ama lafızda...

Her ne kadar, yazı şeklinde (LAM) ile (HA) arasındaki (ELİF) görünmemekte ise de; lafzan sabittir... Lafız da, yazıya hakim olduğuna göre: (ELİF) i de, o harfler meyanında sayıp:

— ALLAH ismi beşlidir...

Deyip kabullenmek icab eder..

Burada, ALLAH lafzı üzerine bazı kelimeler edilecektir. Ayrıca, onun harfleri üzerinde de durulup ifade ettiği manalara bakılacak.

Bu hususlar da, bilmen gereken bilgiler arasındadır. Yani, Allah lafzının teker teker harflerini ayrıştırarak. Bunları da bilmen gereklidir diyor.

Şöyle ki:

ALLAH, olarak anılan bu yüce isim, harf itibarıyla beşlidir. Ama lafızda.

Her ne kadar, yazı şeklinde (LAM) ile (HA) arasındaki (ELİF) görünmemekte ise de; lafzan sabittir. "Allah" derken Lâm ile Ha arasında. Eskimez yazıyla tabii bu belirtiliyor. Ne var orada? "Üstün" var onun yerine. ***Lafız da, yazıya hakim olduğuna göre: (ELİF) i de, o harfler meyanında sayıp:***

- ALLAH ismi beşlidir.

Deyip kabullenmek icab eder. Bu, Batılı yazıyla yazıldığında "Allah" beş harfli oluyor ama Arapça yazıldığında dört harfle yazılıyor. "Şedde" konuluyor oraya "Allah" oluyor.

Bilmen gerekli olduğundan o harflerin ifade ettiği manalar üzerinde duralım...

BİRİNCİ HARF

ELİF: Haliyle baştaki elif... İşbu harf, AHADİYET'ten ibarettir...

Ahadiyet, teklik manasına alınabilir...

Öyle bir ahadiyet ki, onda çokluk manasına gelen kesret tamamen düşüp helak olur... Hangi yüzden bakılırsa, bakılsın; ondan başka varlık kalmaz...

İşbu mana:

--"O'nun yüzünden başka her şey helâke varır.." (28/88)

Mealine gelen, yüce Hak kelamının hakikatidir...

Burada, zamir, ŞEY' e verilmektedir ki:

— *Kalan, şeyin yüzü olur...*

Manası çıkar... O şeyin yüzü ise... Özünde bulunan, özünden tecelli eden yüce Hakkın ahadiyetidir...

Böyle olunca, her bakımdan duruma hâkim olmak, o yüze düşer...

Ve o yüz: Kesretle bir kayda bağlanamaz... Çünkü bu manada, kesretin hiç bir hükmü yoktur...

Şimdi manayı toplayalım:

Ahadiyet, zat tecellilerinin ilkidir... Ama bu tecelli, zatın, kendinde, kendisine, kendisi ile olmaktadır...

Esas mana bu olunca: ELİF, tek başına, bu ALLAH, isminin başına konu... Öyle bir teklik ki: Diğer harflerin hiç biri ile bir bağlantı kurmadan...

İşbu durum, doğrudan doğruya, ahadiyet makamına bir tenbihtir; uyarmadır...

O, öyle bir ahadiyet makamıdır ki: Ne Hakka ait vasıfların, ne de halka dair vasıfların orada zuhuru vardır... Çünkü o. Sırf ahadiyettir... O kadar ki: Orada, isimlerin ve sıfatların, fiillerin, mahlukatın hiç bir hükmü yoktur...

Tek başına değil de, yazılış itibariyle, diğer harfleri ile de, zata işaret edilir... Zira, hepsi onun içinde gizlidir...

ELİF, zat olunca, diğerleri de onda gizli sıfat ve onunla alakalı olanlar olur... Ki bu mana, aşağıda daha açık anlatılacaktır.

Mesela: ELİF harfi, yazılı gösterildiği zaman, ELİF, LAM, FA' dan İbarettir...

ELİF harfi, tek başına yazıldığı zaman, yazılış şeklini ve tek başına yazılışını da özünde toplayan zata delalet eder...

LAM, harfi, dik kısmı ile; yüce zatın kadim sıfatlarına delalet eder... Kendisinin, LAM olduğunu anlatan kıvrık kısmı ile de, sıfatlarla alakalı kısımlarına delil sayılır... Sıfatlarla ilgili kısımlar ise... zata bağlanan kadim fiillerdir...

FA, harfinin ifade ettiği manaları ise... Şu Şekilde sıralamak mümkündür:

a) Duruşu ile, yapılmış işlere delalet eder...

b) Başındaki noktası ile, halkın zatında var olan, Hakkın varlığına delalet eder...

c) Başının yuvarlak oluşu sonucu, iinin boş oluşu feyz-i İlahiyi kabul edişleri yönüyle halkın onda bir yer edinip sonsuzluğunu kavramasına bir durak olmayacağına delalet eder...

d) Ayrıca, yuvarlağının daire biçiminde oluşu da; mümkün vasfını alan varlıkların sonsuzluğuna işarettir... Zira dairenin nerede başlayıp nerede biteceği bilinmez...

e) Ayrıca iinin boşluğu, feyiz kabulüne bir işaret mahallidir... Zira, içi boş olan; kendisini dolduracak bir Şeyi kabul etmek zorundadır...

Sonra... burada bir başka husus vardır; bunu da belirtmemiz yerinde olur...

İŞbu husus; FA, harfinin başında duran noktadır... Bu durumu ile o noktanın yeri; FA harfinin yuvarlak boşluğu gibidir...

Anlatılan manaya göre, ince bir işareti burada göstermek gerekecek...

İŞbu işaret; İnsanın ezelde aldığı emanettir...

Burada, emanetten kasdım:

— Kemal-i uluhiyettir... ki bu; Yerin, göğün ve onlarda bulunan mahlukat çeşitlerinden hiç birinin taşımaya güçlü olmadıkları emanettir...

Burada bir başka husus var ki, onu da belirtmemiz yerinde olur...

Şöyle ki: FA harfi, bütünüyle ele alındığı zaman, içi boş başından başka noktaya yer yer olacak bir kısım yoktur...

İŞbu baş kısım ise... insandan ibarettir... Çünkü insan, bu alemin re-isidir...

stte anlatılan mana icabıdır ki, Resulullah S.A. efendimizin Şu hadis-i Şerifi rivayet edilmiştir:

-- "Ya Cabir, Allah'ın önce yarattığı peygamberinin ruhudur."

Bu manadan anlaşılıyor ki: İnsan, yaratılıŐta bir önceliğe sahiptir.

Aynı şekilde yazarın elindeki kalem, FA harfini yazmaya başladığı zaman: Boş yuvarlağını yapmaya öncelik verir.

Gerek bu son sözlerden, gerekse öncekilerden hasil olan mana şudur; Yüce Hakkın ahadiyeti; isimler, sıfatlar, etkisine aldığı diğer şeyler, mahlukatından hemen her şeyin hükmünü kendi özünde gizler...

Durum anlatıldığı gibi olunca... zati sıfatından başka baki kalan olmaz... Bu sıfattan da bir başka yönüyle:

— AHADİYET...

Diye bahsedilir...

Bilmen gerekli olduğundan o harflerin ifade ettiği manalar üzerinde duralım...

BİRİNCİ HARF

ELİF: "Ellah" derken. Bu aslında "Allah" değil tabi. E ile okunuyor; "Ellah" boğaz hurufatı yaptırınlar da öyle okutur; "Elleh" olur. Yani o "Allah" lafzının dolgunluğunu vermen lazımdır; "Ellah" diye. Eğer, o Lâm' ı doldurmazsan "Elleh" olur. Yani mana ve lafız, kulağa gelen ses vuruntusu eksik olur, doyurucu olmaz. "Allah" lafzının hakkı verilmiş olmaz. "Allah" desek sıradan, o zaman "E" "A"ya dönüştürülmüş olur, yine yanlış olur. Ama Türkçeleştirildiği zaman, bizim lisanımızla Elif A yerine kullanıldığından "Allah" deniyor. Oysa "Ellah" tır esas. Hatta çoğumuz da "Ellah"; Ha' yı da yarım bırakırız, çiğneriz yani. O, "Ha" nın da hakkıyla söylenmesi lazım. O, ince "He" oradaki. Taa, göğüs-ten, mideden çıkması lazımdır.

Haliyle bastaki elif... İşbu harf, AHADİYET'ten ibarettir... Ahadiyet mertebesinden ibarettir. Yani, Allah'ın ahadiyet mertebesinden kaynaklandığını. Hani, daha evvelki sohbetlerimizde geçmişti; Amaiyet'ten Ahadiyet'e, Ahadiyet'ten Vahidiyet'e, Vahidiyet'ten Uluhiyet'e. İşte, o "Allah" lafzının başındaki "Elif" Ahadiyet mertebesine işaret etmekte. Çünkü kaynağını oradan almaktadır.

Ahadiyet, teklik manasına alınabilir...

Öyle bir ahadiyet ki, onda çokluk manasına gelen kesret tamamen düşüp helak olur... Aslında yoktur orada. **Hangi yüzden bakılırsa, bakılsın; ondan başka varlık kalmaz...**

İşbu mana:

--"O'nun yüzünden başka her şey helâke varır.." (28/88)

"Küllî şey in helikun illâ vecheh" ayet-i kerimesi bu. Rahman suresinde tam buradayız şimdi.

Mealine gelen, yüce Hak kelamının hakikatidir...

Burada, zamir, ŞEY' e verilmektedir ki:

- ***Kalan, şeyin yüzü olur...***Biraz yukarıya çıkalım. Amaiyet'ten Ahadiyet'e tecelli ettiğinde a Cenab-ı Hakk'ın orada iki özelliği oluşmuştu, Zat-ı Mutlak'ın iki özelliği zuhura çıkmıştı. Bunun bir tanesi; İnniyet'i, Eneiyyet'i yani "benliği", ikincisi de "kimliği", "hüviyet"i. İşte bu iki oluşum, bu alemlerin ana kaynağı. Birisi; insan ve Kur'an'ın ana kaynağı, İnniyet'i yani "eneiyyet"i. Yani, Zat'ın tecelli mahalli. Diğer olan "hüviyet"i de bu alemlerin tecelli mahalli. Hüviyet'i bu alemlerde meydana getiriyor, İnniyet'i, Eneiyyet'i insanda yani kamilde. Kur'an ve insan kardeş olduklarından zaten, o yönden de, inniyeti yönünden Zat'ın tecellisi insanda ve Kur'an' da oluyor. Bunlardan birisi "Kur'an-ı Samit" birisi "Kur'an-ı Natık". Birisi o ilmi muhafaza eden, birisi de o ilmi zuhura getiren. Kur'an-ı Samit yani "Susan Kur'an" dedikleri "Kelam-ı Kadîm", Elimizdeki Kur'an. İnsan-ı Kamil de "Kur'an-ı Natık", nutk eden yani nutuk atan, konuşan Kur'an. Bunların ikisi birbirinden ayrı olamıyor. Konuşan Kur'an oradan okuyarak onun izahını yapıyor, "Susan Kur'an" da malzemeyi kendinde muhafaza ediyor, yani ilahî kelamı kendinde muhafaza ediyor. Ama bunun kapağını açması, perdelerini açması da "Konuşan Kur'an"a ait olan bir husus. Yani ne insan kendi başına sadece bir iş yapabiliyor, ne de Kur'an-ı Kerim kendi başına sadece bir iş yapabiliyor. Yüz tane Kur'an dolduralım şu anda şuraya, tepelere kadar Kur'an dizelim ne yapar ki? Kağıt sayfalarından başka bir şey ifade etmez, izahı olmadıktan sonra. Yani içindeki mana zuhura çıkartılmadıktan sonra, kapağı açılmadıktan sonra. İsterse Kur'an-ı Kerim sayfaları böyle açık dursun, onu okuyan anlayan olmadıktan sonra, "Haşa Lâ teşbih" herhangi bir romandan farkı olmaz. Ağırılığı olarak, cüsse, kitap olarak yani. İşte Ahadiyet böyle bir ahadiyet. Onun başındaki "Elif" de, on iki noktadan meydana geliyor; yedisi "et turi seba", beşi de hazerat mertebeleri "Hazerat-ı Hamse". Allah lafzının başındaki Elif zaten topluyor bütün işi. Bütün mertebeleri kendinde topluyor.

Bak ***Onda çokluk manasına gelen kesret tamamen düşüp helak olur*** ... Şimdi, aşağıdan yukarıya doğru çıktığımız zaman; e'âl alemindeki çokluk, esma alemindeki çokluk, sıfat alemindeki çokluk oraya ulaşamıyor, Ahadiyette düşüyor, yani aşağıda kalıyor, onu demek istiyor. Yukarıdan aşağıya inişi değil, aşağıdan yukarıya çıkışı

anlatıyor şu andaki mevzuda.

Hangi yüzden bakılırsa, bakılsın; ondan başka varlık kalmaz... Yani, isimler ve sıfatlar düşer. Fiiller zaten düşer. **İş bu Mana: "Yüzünden başka her şey helake varır..."** (28/88) " Külli şey in helikun illâ veche, lehül hükmü ve ileyhi turceun" ayetin arkasında geliyor. " Her şey helak olacaktır onun veçhinden başka, hüküm onundur, her şey ona döndürülecektir" diyor. İstesek de istemesek de. Zaten döndürülmüş vaziyetteyiz de biz farkında değiliz. Bu farkında oluşumuzu da zorla idrakimize iletip bizi döndürecekler, ayrıca yani. Yalnız burada, her şey diyor, şey'iyet, eşya. Bu; ef'al alemine ait bir ayet-i kerime, bunun üstünde esma alemine ait olan ayet ise; "*Küllü men aleyhe fan Ve yebkâ vechu rabbike zûl celâli vel ikrâm*". (55/26-27) Orada "men" diyor; kim demek, kimlik demek, kimlikler demek. Burada eşya, yani şey'iyet. Ef'al mertebesinde şey'iyetin ortadan kalkması, onun yerine hakk'ın vechi. Esmâ aleminde, isimler aleminde yani akıllı varlıkların da ortadan kalkması. "men" diyor orada bakın, burada "şey", orada "men" diyor. "men" kim'lik demektir.

Burada, zamir, Şey'e verilmektedir ki: kalan, şeyin yüzü olur... Şey kalktıktan sonra, yani eşyanın görüntüsü kalktıktan sonra, aslında eşya kalkmayacak. Eşya aslî varlığıyla mevcut. Eşyaya biz şey'iyet ismi verdiğimiz için biz onu eşya hükmüne koyduk. İşte bu bizim hükmümüz kalktıktan sonra kalan, şey'in yüzü O'dur, olur.

Manası çıkar... O şeyin yüzü ise... Özünde bulunan, özünden tecelli eden yüce Hakkın ahadiyetidir... "Fe eynema tuvellu fesemme vechullah" (2/115) ayetinin zuhuru meydana çıkıyor. Yani baktığın zaman, "Külli şey in halikun" ayetinin başladığı noktada, yani "her şey helâk olucudur" Şey, her şey helâk olucudur. "Aslında her şey helak olucudur" derken bu şey yok olucudur demek değildir. Bu, yok olmaz. Hakkın varlığı ile var olduğu için yok olmaz. bizdeki, hayalimizdeki şeyiyeti yok olacak. Yani bunlara bakış açımız değişecek. Bunlara eşya derken; "*halbuki bu eşyanın hakikati Allah'ın vechinden başka bir şey değilmiş*" hükmü ortaya gelecek, o zaman şey'iyet bitecek, şey'iyeti kalkacak, eşyalığı kalkacak. " Fe eynema tuvellu fesemme vechullah " (2/115) " Nereye bakarsan Hakk'ın vechi oradadır" diyor. Eşya duruyor yerinde. Eşyadaki Ahadiyet yüzü ortaya çıkmış oluyor, Ahadiyet vechi. Hepsini Allah'ın bir vechi olarak görüyorsun, görüş değişiyor sende.

Eşya değişmiyor. Yalnız bu, ahirette fiilen de olacak. Mahşerde, bütün bu şey'iyet fiilen kalkacak ortadan. "lillâhil vahidil kahhar" (40/16) hükmü zuhura gelecek, vahid ve kahhariyet mertebesi ortaya gelecek, o zaman eşya tamamıyla kalkacak. Ama o, kıyamette olacak hadise.

Bugün olacak hadise, bugünkü kıyamet bu; şey'in, bizim kafamızdaki şey'iyetinin ortadan kalkması. Eşyanın ortadan kalkması değil. Eğer öyle düşünürsek, şu anda kıyamet olmuş olması lâzımdır, eşya kalkacak diye düşündüğümüz zaman. Kalan Hakk'ın vechi işte burada kalan. " Külli şey in helikun illâ vecheh " O da, Ahadiyet vechi kendisinde ortaya çıkmış oluyor. Yani, şu eşyaya bakıldığı zaman, bu ağaca bakıldığı zaman ağacın, eşyanın, varlıkların, madde varlıkların kendine ait varlıkları olmadığı, varlığın Hakk'ın varlığı olduğunu idrak ettiğimiz zaman şey'iyet ortadan kalkmış, Hakk'ın vechi ortaya gelmiş oluyor ki, aslına inkılâb etmiş oluyor.

Aslında ne inkılâb eden var, ne değişen var. Her şey bizim kafamızda. Bizim var ettiğimiz, anlayışımız, bizim (yarattığımız) eşya bunlar. Bu ilim, sendeki yanlış anlayışı, görüşü kaldırıyor. Ve başka bir şeyin de bunu kaldırması mümkün değildir. Şu irfaniyetten başka bir hadisenin, ne abdiyeti, ne zakiriyeti, ne muttakiliği, ne zakirliği, ne şakirliği, ne abidliği bunları yeryüzünden kaldıramıyor, ortadan, kafandan kaldıramıyor. Ancak tek irfaniyet kaldırıyor. İşte tecelli eden, özünde bulunan, bunun özünde bulunan, özünden tecelli eden; Ahadiyet'in vechidir ortada kalan diyor. Yüce Hakk'ın Ahadiyetidir o.

Böyle olunca, her bakımdan duruma hâkim olmak, o yüze düşer... Tabi.

Ve o yüz: Kesretle bir kayda bağlanamaz... Çünkü bu manada, kesretin hiç bir hükmü yoktur... Her ne kadar biz bunları çok görüyorsak da, Ahadiyet tecellisi olduğu için her bir varlıkta hepsi tek varlık oluşundadır. Şu ağaca baktığımız zaman yapraklarını tek tek görüyoruz, ayrı ayrı görüyoruz. Ama hakikatte, baktığımız zaman tek bir ağaç, kökünden meydana gelen tek bir ağaç. Dalları, yaprakları suunatı onun. Fiilleri, isimleri.

Şimdi manayı toplayalım:

Ahadiyet, zat tecellilerinin ilkidir... Ama bu tecelli, zatın, kendinde, kendisine, kendisi ile olmaktadır... Kendi kendinde yani.

Esas mana bu olunca: ELİF, tek başına, bu ALLAH, isminin başına konu... Öyle bir teklik ki: Diğer harflerin hiç biri ile bir bağlantı kurmadan... Allah lafzının başındaki "Elif", "Lam"larla hiç bağlantı kurmadan, tek başına, müstakil. Çünkü bütün alem kendinde mevcut.

İşbu durum, doğrudan doğruya, ahadiyet makamına bir tenbihtir; uyarıdır... Yani oradaki "Elif" Ahadiyet mertebesinin bir

zuhuru, bir izahı, tenbihidir

O, öyle bir ahadiyet makamıdır ki: Ne Hakka ait vasıfların, ne de halka dair vasıfların orada zuhuru vardır... Yani zuhurları yoktur. **Çünkü o. Sırf ahadiyettir... O kadar ki: Orada, isimlerin ve sıfatların, fiillerin, mahlukatın hiç bir hükmü yoktur...** Orada Allah'ın bile hükmü yoktur diyor. Ahadiyet mertebesinde, daha Uluhiyet mertebesi zuhura çıkmadığından ne Hakk'ın ne Halk'ın orada yeri yoktur diyor.

Tek başına değil de, yazılış itibariyle, diğer harfleri ile de, zata işaret edilir... Zira, hepsi onun içinde gizlidir... Yani, sadece "Elif" harfi olsa, "Lam"lar olmasa dahi o, yine Zat'a işaretir. "Allah" lafzi içinde mevcuttur. Kıyam halinde, bütün hepsi içinde mevcut.

ELİF, zat olunca, diğerleri de onda gizli sıfat ve onunla alakalı olanlar olur... Ki bu mana, aşağıda daha açık anlatılacaktır. Yani "Elif" Zat mertebesi olunca, diğerleri de ona bağımlı birimler olacaktır.

Mesela: ELİF harfi, yazılı gösterildiği zaman, ELİF, LAM, FA' dan İbarettir... Elif tek harf ama, Elif, Lam, Fe üç harften meydana geliyor. Aslında görüntüsü, şekli itibariyle tek ama, yazılışta içinde üç tane mana var.

ELİF harfi, tek başına yazıldığı zaman, yazılış şeklini ve tek başına yazılışını da özünde toplayan zata delalet eder... "Elif" in başındaki.

LAM, harfi, dik kısmı ile; yüce zatın kadim sıfatlarına delalet eder... Kendisinin, LAM olduğunu anlatan kıvrık kısmı ile de, sıfatlarla alakalı kısımlarına delil sayılır... Yukarıdan gelen Zat, Kadîm sıfatı, varlığı sıfatlarla bu alemi kucağında taşıyormuş gibidir "Lam" Uluhiyet Lam'ı. **Sıfatlarla ilgili kısımlar ise... zata bağlanan kadim fiillerdir...** Sıfatlarla ilgili kısımlar, yani o uç kısmı Zata bağlanıyor. Zat tutuyor çünkü onları. Kaşığın sapı gibi. Kaşığın sapını kıvrık biraz, Lam gibi yap. Yemek yediğimiz yer yani malzeme kaşığın yuvarlak kısmında. Ama kaşığı sapı tutuyor, Zati tutuyor, kökü tutuyor yani

FA, harfinin ifade ettiği manaları ise... şu şekilde sıralamak mümkündür:

a) Duruşu ile, yapılmış işlere delalet eder... Fa, bu tabi eski harflerdeki Fa. Bir gözü var, üstünde bir noktası var , bir de gövdesi var yine o da içinde.

b) Başındaki noktası ile, halkın zatında var olan, Hakkın

varlığına delalet eder... Hani zaman zaman mevzularda geçiyor ya, Fe bir gözü var, bir de noktası var üstünde. İşte bu, kimlik, benlik noktası, âlemdeki her varlığın eniyeti, benliği. "Gayn'ın Ayn olunca Ayn oldun gittin" diyorlar. Yani, Gayn'ın üstündeki noktayı kaldırdığın zaman "Ayn" olur. Ayn, göz demek. Bilen ayn, bilinen gayr demişler. Üzerine benlik noktasını koyduğun zaman bilinen oluyor. Neden? Kendi ilahi kimliğinin farkında olmadığı için, beşeri kimliği ile hareket ettiğinden, bilinen oluyor. Ama o, beşeri noktayı üzerinden aldığı zaman Ayn, göz oluyor. Ayn, göz demektir, pınar, kaynak demektir. İşte Fe'ye misal olmak üzere; Fe'nin de üzerinde bir noktası var, o nokta ilahiyat noktası olduğu zaman; "Feyekünü" oluyor. "Kün"; ol, "Feyekünü"; hemen olur, hemen kabullenir manası ortaya çıkıyor, zuhuru meydana çıkmış oluyor.

FA harfinin ifade ettiği manalar ise... şu şekilde sıralamak mümkündür. Yani, Allah esmasının başındaki Elif'in içindeki Elif, Lâm, Fe harflerini inceliyoruz. Geçen hafta bir mevzu olmuştu, onu burada biraz daha açmaya çalışalım Fa harfine geçmeden. Allah isminin başındaki Elif'in, Ahadiyet mertebesi olduğunu söylemiştik. Ahadiyet'ten evvelki mertebe Âmaiyet. Âma; yani Cenab-ı Hakk'ın kendi varlığında bilinmezlik hali. Âmaiyet'ten ilk tecellisi, Ahadiyet. Ahadiyet'in iki özelliği var demiştik; biri inniyeti, diğeri hüviyeti. Bunları böyle tekrar tekrar tekrarlamamız lazım ki, artık kafalarımızda yer etsin bu mertebeler olarak. Ki, Allah'ın mertebelerini tanıyalım ve hangi mertebede hangi yaşam geçerli ve biz de nerede olduğumuzu bilelim. Bu mertebeler bilinmedikçe, ilahi varlığı tanımak mümkün değildir. İslam'ın getirmiş olduğu Tasavvuf hakikati, ne yazık ki İslam müntesipleri tarafından çok arka plana atılmış. Hayali gibi bir şey zannedilmiş. Ama İslam'ın aslı bu. İseviyet mertebesi, sıfat mertebesine kadar getiriyor. Muhammediyet mertebesi, Zat mertebesine ve bunun dönüşümünü yapmak suretiyle İnsan-ı Kamil mertebesi ile birlikte iki mertebe daha getiriyor. İseviyet'ten sonra İslamiyet'in gelmesi bu mertebeler için. Bundan evvelki mertebeler zaten yeryüzünde vardı, gelmiş, oluşmuş.

Ama biz, bütün bu mertebeleri bir tarafa bırakmışız, sadece fizik beden hareketleriyle meydana getirdiğimiz bir din kuralları sahibi olmuşuz. Yani, namazını şöyle kılacaksın, pantolonun paçasını çeksen ne olur, çekmesen ne olur. Eksik değil, aslında hiç din sahibi bile değiliz. İlk okul çocuğunun okuduğu dini okuyoruz genel din diye. Ve bunu tatbik ediyoruz. Allah bizi affetsin gerçekten, hepimizi. Ahadiyet mertebesinin iki özelliği çok mühim. Biri "İnniyeti", diğeri "Hüviyeti" dedik. İnniyet'inden, "Eneiyyet"i, yani "Zati zuhuru" meydana geliyor. Bu Zati zuhurunun da en kemalli zuhur yeri; İnsan-ı Kamil ve Kur'an. Hüviyetinden de, bütün bu alemler meydana geliyor.

İnsanın kaynağı nerede? Ahadiyet'te, insanın ve Kur'anın kaynağı Zat'ta, Ahadiyet'te. Hüviyeti de, sıfat mertebesinin kaynağı. İnniyeti; kendi Zat'ının kaynağı, Hüviyeti de; sıfatlarının kaynağı. İşte o zaman, sıfata dönüşmüş oluyor. Yani, İnsan-ı Kamil'de bütün âlemler ama, İnsan-ı Kamil'in Zati yönde bir özelliği var. Zat mertebesi var, kemalât mertebesi var. Bütün bu âlemler zuhura çıktığında, yani sıfat mertebesine dönüştüğünde, sıfatları, isimleri ve fiilleri ortaya gelmiş oluyor. Nasıl senin bir zatın var, kemalin var, bir de bedeninin var, varlığın var. İşte zatın, senin zatın, zat merteben. Bütün mekanizma da oradan işliyor. Ama şuunatın, görünmen de, sıfat, esma, ef'al mertebeleri. İşte, Ahadiyet'teki insan, İnsan-ı Kamil, Hakikat-i Muhammedi diyelim, kurmay mertebesinde, iradi mertebede, zati mertebede, en üst mertebedeki var oluş yeri. Ahadiyet mertebesinin tecellisi Vahidiyet mertebesini ortaya getiriyor. Vahidiyet mertebesinde "Uluhiyet" başlıyor. Allah'lık başlıyor. Bu, çok enteresan bir mesele ve bilinen bir mesele de değil aslında. Böyle, olur olmaz şekilde de konuşulacak mesele değil ama, anlarız inşaallah hepimiz. Cenab-Hak lutfediyor işte.

İnsan mertebesi, "Hakikat-i İnsaniye", Uluhiyet mertebesinden kaynaklanıyor.

Bizatihi, Zat'ın Ahadiyet mertebesindeki tekliğinden kaynaklanıyor. Allah ise, hüviyetinden kaynaklanıyor. Yanlız, enteresan taraf, inniyetinden kaynaklanan İnsan-ı Kamil ve Kur'an gizli olarak geliyor. Allah ise, Ahadiyet mertebesinden zuhura çıkarak geliyor. Ahadiyet mertebesinden "sıfat mertebesi" oluşuyor, sıfat mertebesinden "esma mertebesi" ve bunlar Allah'ın zuhurları, insan ortada yok. İnsan, Ahadiyet mertebesinden gizli olarak, batın olarak geliyor. Ve ef'al mertebesinde, İlâhi Varlık bütün şaşasıyla meydana, zuhura gelmiş oluyor. Allah'lık mertebesi. İşte bunun uzantısı olarak insan, fizik olarak insan, Allah'ın içinde meydana geliyor. işte, " İnsan mı Allah'ın aynası? Allah mı insanın aynası? Şaşırdım kaldım" diyor büyüklerden bir tanesi. Tekrar edelim; Ahadiyet mertebesinden zuhura gelen iki özelliğin birisi "inniyeti", birisi "hüviyeti". İnniyetinden, zati tecellileri olan; insan ve Kur'an meydana geliyor. Hüviyetinden de, Allah ve âlemler, sıfat mertebesi ortaya geliyor. Yanlız, inniyetinden meydana gelen İnsan-ı Kamil ve Kur'an, batın olarak geliyor, orada zuhuru yok. Ama sıfat mertebesinden gelen "Uluhiyet mertebesi" yani "Vahidiyet" mertebesi" Rahmaniyet'e dönüşerek seyrini sürdürüyor ve bu âlemleri meydana getiriyor.

Batında; insan üstte, zahirde; uluhiyet üstte. Uluhiyet'in neticesinde insan, fizik olarak yeryüzünde gözüktüyor. Yani, Allah'a bağlı olarak gözüktüyor. Oluşuma ve insanın yüce değerine bakalım. Uluhiyet ola-

rak insan, en sonda zuhur ediyor. " Fi ahseni takvim" (95/4) Güzellik içinde. Güzellikte diyor ama Güzelliğin içinde olacak. "Fi"; Zarfiyat, içinde demek. Yani, uluhiyet güzelliğinin içinde zuhura geliyor fizik yönü itibariyle de. Ama bir de, Ahadiyet yönü itibariyle inniyetinden, gerçek varlığı, zatı kaynaklandığından Kadir gecesinde Kur'an-ı Kerim'in yeryüzüne inip, insanda, Hz.Resullullah'ta (S.a.v) buluşması bu iki mertebenin yeryüzündeki kemalatı. Yani, biri inniyeti tarafından gelen insanın batını yönü, biri uluhiyeti yönünden gelen, hüviyeti yönünden gelen fizik yönü.

İşte Kadir gecesini bu. Bu iki özelliğin Kadir gecesinde birleşmesi. Yani, "Kur'an Kadir Gecesinde indi" dediği bu. Kur'an öyle bir yere iniyor ki; kendi şanına layık bir yere inmesi lazım. Herhangi bir yere iner mi? Konar mı? Kur'an-ı Kerim. Ve o yere de herhangi bir şey gelir mi? Ayrıca. Gelenin de çok şerefli, gelinenin de çok şerefli bir yer olması gerekiyor. Geçen hafta, bu mevzuyla ilgili bir şey vardı, bu pasajda biraz yarım kalmıştı. Sadece sanki o mevzuda, insanın uluhiyet mertebesinden daha üstte olduğu gibi bir izlenim vardı orada. Şimdi onun izahını yapıyoruz. Ahadiyet mertebesinden, inniyeti itibariyle İnsan-ı Kamil ve Kur'an meydana geldi. Hüviyetinden de, uluhiyet mertebesi yani vahidiyet meydana geldi. O zaman, insan mertebesi uluhiyet mertebesinden daha üstte oldu, ama batında kaldı. Zuhura çıkmadı. Ama uluhiyet mertebesi, vahidiyet mertebesi, ilahlık mertebesi faaliyete başladı. Rahmaniyyetinden; Rahimiyetine, Rahimiyetinden; (Esmâ alemine, Esmâ aleminin zaten orada) Melikiyyetine yani zuhura geldi faaliyetini gösterdi. Bu kemale erdikten sonra da, fizik olarak insan meydana geldi. Ki o, Ahadiyet mertebesindeki hüviyetini muhafaza edebilsin. Yani, onun kaynağı olacak, mahalli olacak yer hazırlanmış olsun.

İşte bunu evveli, Adem'in cennetten yeryüzüne indirilmesi. Başlangıcı bu. Adem'in Cennetten yeryüzüne indirilmesi,, bizim varlığımıza "vene fahtünün" yani, Ahadiyet mertebesindeki programın konulmasının başlaması. Kemali değil, başlamış olması. Ancak bu şekilde insan, kendi insanlığını idrak etme imkanına sahip. Aksi halde, tamamen hayal aleminde yaşamış olur. Ne kadar alim olursa olsun, ne kadar büyük memur olsun, yani devlet reisi olsun, nereye gelirse gelsin kendini bilmesi, bulması mümkün değil. Kendi beden toprağına, kendi beden dünyasına Ademî hakikat inmedikçe, cennetten dediği; Hakk'ın Zatından gelen o oluşum inmedikçe, kendini bulmadıkça ne Veli olması mümkün, ne İnsan-ı Kamil olması mümkün. Sadece sıradan bir zuhur olarak hayatını böylece sürdürür. İşte, Âdemî hakikatle bunun başlaması, Muhammedi hakikatle de, yani Kadir gecesini de bunun kemale ermesidir. Kurban bayramı ve kurban hakikatini de bunların

başkalarına intikal ettirilmesidir. Kısaca buna böylece baktıktan sonra, tekrar gelelim

FA harfinin ifade ettiği manalar ise... şu şekilde sıralamak mümkündür: a) Duruşu ile, yapılmış işlere delâlet eder... b) Başındaki noktası ile, halkın zatında var olan , Hakk'ın varlığına delâlet eder... Yani şu başındaki nokta; halkın zatında var olan Hakk'ın varlığına delâlet eder. Yalnız bu, hakikati itibariyle böyle olmakla birlikte, bunu bilmeyen kimselerde o nokta, kendi nefsanî benliğini ifade eder. Beşerî, nefsanî benliğini. Ama bunu bildiği zaman, halkın zatında var olan Hakk'ın varlığına delâlet eder. Aslında bu nokta, Hakk'ın varlığının delili, delâleti. Aslında böyle, bilse de bilmese de. Ama bilmeyen kişide bu, kendi nefsî benliğini ifade eder. Bilen kişide de ilâhi varlığa işaret eder.

c) Başının yuvarlak oluşu sonucu, içinin boş oluşu feyz-i İlahiyi kabul edişleri yönüyle halkın onda bir yer edinip sonsuzluğunu kavramasına bir durak olmayacağına delalet eder...

d) Ayrıca, yuvarlağının daire biçiminde oluşu da; mümkün vasfını alan varlıkların sonsuzluğuna işaretler... Zira dairenin nerede başlayıp nerede biteceği bilinmez... "Daire küçük de olsa sonsuzluk ifade eder" diyor. Çünkü başı, sonu yok. Tabi o daire büyüdükçe daha da sonsuzluğu çıkar ortaya.

e) Ayrıca içinin boşluğu, feyiz kabulüne bir işaret mahallidir... Bir insanın içi dolu olduğu zaman hiçbir şey kabul edemez. Boş olacak. **Zira, içi boş olan; kendisini dolduracak bir şeyi kabul etmek zorundadır...**

Sonra... burada bir başka husus vardır; bunu da belirtmemiz yerinde olur...

İşbu husus; FA, harfinin başında duran noktadır... Bu durumu ile o noktanın yeri; FA harfinin yuvarlak boşluğu gibidir...

Anlatılan manaya göre, ince bir işareti burada göstermek gerekecek...

İşbu işaret; İnsanın ezelde aldığı emanettir... Demin dedik ya; Zatî, Zat noktası.

Burada, emanetten kasdım:

- Kemal-i uluhiyettir... ki bu; Yerin, göğün ve onlarda bulunan mahlukat çeşitlerinden hiç birinin taşımaya güçlü olmadıkları emanettir... Zatî emanet, yani ilahi emanet. İşte insan, "Hamele-i Kur'an", "Hamele-i Ullah", "Hamele-i Allah" tır. Allah'ın taşıyıcısıdır

insan. "Dağlar, taşlar taşıyamadı" dediği şey işte budur. O nokta da, buna işaretir diyor.

Burada bir başka husus var ki, onu da belirtmemiz yerinde olur...

Şöyle ki: FA harfi, bütünüyle ele alındığı zaman, içi boş başından başka noktaya yer yer olacak bir kısım yoktur... Yani, nokta ancak burada durur, başının üstünde durur, başka yerde durmaz Fa harfinde nokta diyor.

İşbu baş kısım ise... insandan ibarettir... Çünkü insan, bu âlemin reisidir... Bu Fa harfinin gövdesi bütün âlemler olduğunu kabul edersek, onun üstündeki nokta da insandır. İnsan da bu âlemin reisidir diyor.

Üstte anlatılan mana icabıdır ki, Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi rivayet edilmiştir:

-- "Ya Cabir, Allah'ın önce yarattığı peygamberinin ruhudur"

Bu manadan anlaşılıyor ki: İnsan, yaratılıştan bir önceliğe sahiptir. Demin dediğimiz hadise; daha bu âlemler yok iken, Ahadiyet mertebesindeki inniyeti itibariyle Ahadiyet mertebesi, insanın programını yapmış vaziyette. "Benim ruhum yaratıldı" dediği de o bir bakıma.

Aynı şekilde yazarın elindeki kalem, FA harfini yazmaya başladığı zaman: Boş yuvarlağını yapmaya öncelik verir. Yani, baş yuvarlağını, küçük yuvarlağını.

Gerek bu son sözlerden, gerekse öncekilerden hasıl olan mana şudur; Yüce Hakkın ahadiyeti; isimler, sıfatlar, etkisine aldığı diğer şeyler, mahlukatından hemen her şeyin hükmünü kendi özünde gizler... Ahadiyet mertebesinin kendi özündedir bunlar.

Durum anlatıldığı gibi olunca... zati sıfatından başka baki kalan

olmaz... Bu sıfattan da bir başka yönüyle:

- AHADİYET...

Diye bahsedilir...

Bu yüce ALLAH ismi, üzerine, açık ibare ile; buradakinden daha fazla:

— *El-Kehf'ü Ver-Rakim-Fi Şerh-i Bismillahirrahmanirrahim...*

Adlı eserimizde hayli kelimeler ettik... Orada bulunup okunmalıdır; faydalı olur...

İKİNCİ HARF

LAM: Bu harf, Allah isminden, birinci Lam'dır... Elif'ten sonra, ikinci sırayı alır...

Bu, celal sıfatından ibarettir...

Anlatılan mana icabıdır ki: Eliften sonra geldi... Kısmen onunla bitti... Böyle olması gerekir; çünkü Celal sıfatı, tecelliler derecesinin en yükseğidir... Cemal sıfatından daha öndedir... Bu fikrimizi teyid eden bir hadis-i şerif vardır... Hemen arz edelim:

-- "Azamet gömleğimdir Kibriya cübbemdir."

Bu kudsi hadis anlatıyor ki: Bir şahsa en yakın olan şey, gömlek ve cübbedir...

Şimdi sabit oldu: Celal sıfatı, yakınlık itibarıyla, cemal sıfatından daha yakındır...

Celal sıfatının bu yakınlığı:

-- "Rahmetim gazabımı geçti."

Mealine alınan kudsi hadisindeki manayı bozmaz... Çünkü geçen rahmet umum ve şumul şartıdır... Böyle bir umumiyet ise... Celal sıfatına aittir...

Nisbeten kapalı geçen üstteki ifadeyi daha iyi anlamak için, aşağıdaki cümlelere dikkat et; bil ve anla...

Vahidiyet, şeklinde de anlatılan cemal sıfatı: Zuhur yönünde tam kemalini bulduğu; ya da anlatılan kemal haline yaklaştığı zaman, onun adı:

— *Celal...*

Olur... Onun böyle oluşu, kuvvetli ve saltanatlı zuhurundan ötürüdür... Cemal sıfatındaki rahmet mefhumu, şumulü ile sonucu işte bu celaldir...

İKİNCİ HARF

LAM: Bu harf, Allah isminden, birinci Lam'dır... Elif'ten sonra, ikinci sırayı alır...

Bu, celal sıfatından ibarettir...

Anlatılan mana icabıdır ki: Eliften sonra geldi... Kısmen onunla bitti... Böyle olması gerekir; çünkü Celal sıfatı, tecelliler derecesinin en yükseğidir... Cemal sıfatından daha öndedir... Bu fikrimizi teyid eden bir hadis-i şerif vardır... Hemen arz edelim:

-- "Azamet gömleğimdir Kibriya cübbemdir."

giyiliyor ya ihram, izar ve rida; azamet ve kibriya elbisesi onlar. Biri azameti, diğeri kibriyası, hacda giyilen o beyaz iki parça.

Bu kudsi hadis anlatıyor ki: Bir şahsa en yakın olan şey, gömlek ve cübbedir...

Şimdi sabit oldu: Celal sıfatı, yakınlık itibariyle, cemal sıfatından daha yakındır...

Celal sıfatının bu yakınlığı:

-- "Rahmetim gazabımı geçti."

Mealine alınan kudsi hadisindeki manayı bozmaz... Burada cemal önde. Yalnız burada ki celal sıfatı gadap manası değil aslında. İrade manasıdır. **Çünkü geçen rahmet umum ve şumul şartıdır... Böyle bir umumiyet ise... Celal sıfatına aittir...**

Nisbeten kapalı geçen üstteki ifadeyi daha iyi anlamak için, aşağıdaki cümlelere dikkat et; bil ve anla...

Vahidiyet, şeklinde de anlatılan cemal sıfatı: Zuhur yönünde tam kemalini bulduğu; ya da anlatılan kemal haline yaklaştığı zaman, onun adı:

- Celal...

Olur... Onun böyle oluşu, kuvvetli ve saltanatlı zuhurundan ötürüdür... Cemal sıfatındaki rahmet mefhumu, şumulü ile sonucu işte bu celaldir... Hani diyor ya "Zül celali vel ikram".(55/26-27) İkrâmı celalinden geçiyor. Hacda bu şekilde yürüyüş, onun gücünü, kudretini göstermek içindir.

ÜÇÜNCÜ HARF

LAM: bu harf de, Allah İsmi'nin ikinci lamıdır...

İşte bu harf, yüce ve sübhan olan Hakkın bütün zuhur yerlerinde, mutlak geçerli olan cemal sıfatından ibarettir...

Cemal sıfatı bütünüyle, iki vasfa dönüktür:

a) İlim...

b) Lütuf...

Aynı şekilde celal sıfatı da, iki vasfa dönüktür:

a) Azamet...

b) İktidar...

Cemal sıfatında sayılan iki vasfın sonucu, celal sıfatının iki vasfında birleşir... Böyle olunca da: Cemal ve celal bir sıfat haline gelir.

Bu manada şöyle söylendi;

— Halka zahir olan cemal sıfatı celal sıfatının cemal cihetinden başka değildir... Aynı şekilde onlara zahir olan celal ise, ancak celal sıfatından cemal sayılır. Sebebine gelince; Peş peşe gidişleri, birinin diğeri için gerekli olduğudur...

Cemal ve celal sıfatlarının tecellisi için bir misal olmak üzere: güneşle tan yerinin ağarması ile başlayan fecir vaktini getirebiliriz.

Fecir, güneşin doğmasına bir başlangıçtır... Güneş tam doğuncaya kadar kalır...

Bu misalden cemal ile celal sıfatı arasında bir bağlantı kurmak isteyince:

— Fecrin cemal olduğunu; güneşin de tam aydınlatıcı vasfı ile, celal olduğunu...

Bir benzetme yolundan söyleyebiliriz... Düşün ki, o tam aydınlık fecrinden başlayıp geldi... Fecir ise, aydınlığı güneşten aldı...

İşte:

— Celalin cemali, cemalin celali...

Demekteki mana budur...

Bu bahsi biraz daha açalım...

Bahsi edilmekte olan bu ikinci LAM, yazılışı itibari ile üç harften ibarettir: LAM, ELİF, MİM... Ebced hesabı ile bu üç harfin sayı toplamı YETMİŞ BİR eder...

İşbu sayı: Yüce Hakkın sarındığı ve halkı ile arasına gerdiği perdelerdir...

Nitekim bu mana, şu hadis-i şerifle kuvvetle bulur:

— «Gerçekten, Allah'ın nurdan ve zulmetten yetmiş küsur perdesi vardır... Onları açacak olsa... yüzünün güzelliğinden, gözünün gördüğü yere kadar ne varsa yanar...»

Bu hadis-i şerifte geçen:

— «Nur...»

Cemal sıfatıdır...

— «Zulmet...»

İse, celaldir...

Bu hadis-i şerifin anlatmak istediği bir mana şudur:

— *O makama varan kimsenin, ne kendisi kalır; ne de izi...*

İşbu halin adına, tasavvuf ehli zatlar:

— *MAHK (1) ve SAHK (2)...*

Derler...

Sözü geçen harfin sayılardan her sayısı: Yüce Hakkın zatını halkından gizlediği mertebelerden bir mertebeye işaret eder...

Ve... o hicab mertebelerinden her mertebe için, yine bin perde vardır...

O mertebe çeşitlerinden, biri izzet mertebesidir... Bunun da ilk perdesi: İnsanın bu kevn alemindeki bağıdır... Bu bağı dahi, bin yüzü vardır... Bu yüzlerden her birinin de bir perdesi vardır... Kalan perdeler de buna göredir...

(1) MAHK: Kul vücudunun yüce Hakk'ın zatında fena bulmasıdır.

(2) SAHK: Kul kendi varlığından geçip ondan tamamen uzaklaşmasıdır.

ÜÇÜNCÜ HARF

LAM: bu harf de, Allah İsmi'nin ikinci lamıdır...

İşte bu harf, yüce ve sübhan olan Hakkın bütün zuhur

yerlerinde, mutlak geçerli olan cemal sıfatından ibarettir...

Cemal sıfatı bütünüyle, iki vasfa dönüktür:

a) İlim...

b) Lütuf... Cemal sıfatının kaynağı; biri ilim, biri lütuf.

Aynı şekilde celal sıfatı da, iki vasfa dönüktür:

a) Azamet...

b) İktidar...

Cemal sıfatında sayılan iki vasfın sonucu, celal sıfatının iki vasfında birleşir... Böyle olunca da: Cemal ve celal bir sıfat haline gelir. Azamet ve iktidar sahibi olan kişinin celalli olması gerekiyor. Lütuf da oradan çıkıyor zaten.

Bu manada şöyle söylendi;

- Halka zahir olan cemal sıfatı celal sıfatının cemal cihetinden

başka değildir... Birbirini tamamlamış oluyorlar. **Aynı şekilde onlara zahir olan celal ise, ancak celal sıfatından cemal sayılır. Sebebine gelince; Peş peşe gidişleri, birinin diğeri için gerekli olduğudur...** Yani, ekmeği hazırlıyorsun, hamur haline getiriyorsun cemal oluyor. Ama pişmesi için celale girmesi gerekiyor. Cemal ve celal peş peşe. Celalden çıktıktan sonra cemal geliyor tekrar arkasından; yenecek hale geliyor çünkü. Ama celale girmeden cemal zuhura gelmiyor.

Cemal ve celal sıfatlarının tecellisi için bir misal olmak üzere:

güneşle tan yerinin ağarması ile başlayan fecir vaktini getirebiliriz.

Fecir, güneşin doğmasına bir başlangıçtır... Güneş tam doğuncaya kadar kalır...

Bu misalden cemal ile celal sıfatı arasında bir bağlantı kurmak

isteyince:

- Fecrin cemal olduğunu; güneşin de tam aydınlatıcı vasfı ile,

celal olduğunu...

Bir benzetme yolundan söyleyebiliriz... Düşün ki, o tam aydınlık fecrinden başlayıp geldi... Fecir ise, aydınlığı güneşten aldı...

İşte:

- Celalin cemali, cemalin celali...

Demekteki mana budur...

Bu bahsi biraz daha açalım...

Bahsi edilmekte olan bu ikinci LAM, yazılışı itibari ile üç harften ibarettir: LAM, ELİF, MİM... Ebced hesabı ile bu üç harfin sayı toplamı YETMİŞ BİR eder...

İşbu sayı: Yüce Hakkın sarındığı ve halkı ile arasına gerdiği perdelerdir...

Nitekim bu mana, şu hadis-i şerifle kuvvetle bulur:

- «Gerçekten, Allah'ın nurdan ve zulmetten yetmiş küsur perdesi vardır... Onları açacak olsa... yüzünün güzelliğinden, gözünün gördüğü yere kadar ne varsa yanar...»

Bu hadis-i şerifte geçen:

- «Nur...»

Cemal sıfatıdır...

- «Zulmet...»

İse, celaldır...Yani, nurdan ve zulmetten yetmiş bin, yani yüz kırk bin perdesi vardır Cenab-ı Hakk'ın.

Bu hadis-i şerifin anlatmak istediği bir mana şudur:

- O makama varan kimsenin, ne kendisi kalır; ne de izi...

İşbu halin adına, tasavvuf ehli zatlar:

- MAHK/mahv, (1) ve SAHK/sahv, (2)...

Derler...

Sözü geçen harfin sayılardan her sayısı: Yüce Hakkın zatını halkından gizlediği mertebelerden bir mertebeye işaret eder...

Ve... o hicab mertebelerinden her mertebe için, yine bin perde vardır...

O merteye çeşitlerinden, biri izzet mertebesidir... Bunun da ilk perdesi: İnsanın bu kevn alemindeki bağıdır... Yani, bu dünyaya bağlanışımız, tabiatımızdır. Bu bağı dahi, bin yüzü vardır... Bu yüzlerden her birinin de bir perdesi vardır... Kalan perdeler de buna göredir...

Burada kasdımız: Kısa kesmektir... Eğer böyle olmasaydı; onların şerhini yapardık... Hem de en tam şekli ile...

Onları anlatırdık: Eksiksiz, bütün özelliği ve fazilet toplamlarının tümü ile...

DÖRDÜNCÜ HARF

ELİF: Bu harf, Allah isminin dördüncü harfi ve ikinci ELİF' idir...

Burada bu harfe, ifade etmek istediği mana verilecektir. Üzerinde durulacaktır...

Bu harf, yazı şeklinde görülmez... Ama okunurken, söylenirken, ikinci lama med olması yönünden bellidir... vardır... Bunun adına:

— Kemal ELİFİ...

Denir... Ama bir kaplayıcı nitelik taşıyan kemal... O kadar ki: Onun ne bir sonu, ne de bitimi için sınır vardır...

Onun sınırsız oluşunun işareti: Yazıda görünmeyip düşmüş olmasıdır... Böyle bir şeyin de, kendisini tam idrak mümkün olamayacağı gibi, izini bulabilmek dahi zordur...

Okunurken, var oluşu da şu manaya işarettir: Kemal durumunun öz varlık hakikati yüce ve münezzeH Hakkın zatında gizlidir...

Yukarıda kısaca yapılan izahtan şu manayı çıkarabiliriz:

— Allah ehli, kâmil ismini alan kimse, daha mükemmel olma yönünden daima: Yüce münezzeH Hakta ve onun cemel sıfatı tecellisinde terakki eder... Yükselir... Hiç bir şekilde, bu tecelli kesilmez... Peş peşe gelir... İlerleyiş yönünden, son gelen ön gelenden yüksektir...

Bir kaidedir: İkinci, birinciyi de toplar... Böyle olunca da, her yeni tecelli bir yükselmedir...

Üstteki açıklamamızı, tahkik ehli âlimlerin aşağıdaki sözleriyle teyid edebiliriz...

Derler ki:

— Âlem, her an, her nefes bir yükselme kaydeder... Zira, o anlar ve nefesler Hakkın tecelli eseridir... Böyle bir şey ise... terakki sayılır...

Bu fikirden de anlaşılıyor ki: Bu âlemin, daima terakkide olması lazım gelir...

Ancak, burada bir incelik vardır... Onun üzerinde biraz durmak isterim...

Anlatılan terakki durumuna bakarak:

— Her noksandan münezzehtir ve her bakımdan yüce olan Hakkın da terakki etmekte olduğunu...

Söylediğin zaman, meramın Hakkın halktaki zuhuru olursa... bu oldu... Aksi halde, Cenab-ı İlâhi bahsinde buyurulan:

— «Yüce Allah, artıp eksiltmekten yana münezzehtir...»

Manasına gelen hadis-i şerifi vardır ki; Onun zatı için bir yükselme mevzuu asla olamaz...

Zira o; Zatında olduğu gibidir... Yaratılmışların vasfına bürünmekten yana tam olarak münezzehtir...

DÖRDÜNCÜ HARF

ELİF: Bu harf, Allah isminin dördüncü harfi ve ikinci ELİF' idir...

Burada bu harfe, ifade etmek istediği mana verilecektir. Üzerinde durulacaktır... Allah yeni yazılarla yazıldığı zaman "A" orada gözükmüyor ya; Allah. Aslında oradaki Elif "üstün" ile veriliyor. Latin harfleriyle yazıldığı şekilde, kendi başlı başına değil de arada olanlar.

Bu harf, yazı şeklinde görülmez... Orijinalinde yani. **Ama okunurken, söylenirken, ikinci lama med olması** (uzatma işareti olması) **yönünden bellidir... vardır... Bunun adına:**

- Kemal ELİFİ...

Denir... Ama bir kaplayıcı nitelik taşıyan kemal... O kadar ki: Onun ne bir sonu, ne de bitimi için sınır vardır...

Onun sınırsız oluşunun işareti: Yazıda görünmeyip düşmüş olmasıdır... Yani, yazılmamış olmasıdır. **Böyle bir şeyin de, kendi-**

sini tam idrak mümkün olamayacağı gibi, izini bulabilmek dahi zordur... Yani, belirli bir şekli, belirli bir ifadesi olmadığı için içindeki mananın sonsuz olduğu. Çünkü, oradan "Hüviyet" e geçiyor zaten," Hu" ya geçiyor, "He" ye geçiyor yani.

Okunurken, var oluşu da şu manaya işaretler: Kemal durumunun öz varlık hakikati yüce ve münezzeH Hakkın zatında gizlidir...

Yukarıda kısaca yapılan izahtan şu manayı çıkarabiliriz:

- Allah ehli, kâmil ismini alan kimse, daha mükemmel olma yönünden daima: Yüce münezzeH Hakta ve onun cemal sıfatı tecellisinde terakki eder... Yükselir... Hiç bir şekilde, bu tecelli kesilmez... Peş peşe gelir... İlerleyiş yönünden, son gelen ön gelenden yüksektir...

Bir kaidedir: İkinci, birinciyi de toplar... Böyle olunca da, her yeni tecelli bir yükselmedir...

Üstteki açıklamamızı, tahkik ehli âlimlerin aşağıdaki sözleriyle teyid edebiliriz...

Derler ki:

- Âlem, her an, her nefes bir yükselme kaydeder... Zira, o anlar ve nefesler Hakkın tecelli eseridir... Böyle bir şey ise... terakki sayılır...

Bu fikirden de anlaşılıyor ki: Bu âlemin, daima terakkide olması lazım gelir...

Ancak, burada bir incelik vardır... Onun üzerinde biraz durmak isterim...

Anlatılan terakki durumuna bakarak:

- Her noksandan münezzeH ve her bakımdan yüce olan Hakkın da terakki etmekte olduğunu...

Söylediğın zaman, meramın Hakkın halktaki zuhuru olursa... bu oldu... Aksi halde, Cenab-ı İlahi bahsinde buyurulan:

- «Yüce Allah, artıp eksiltmekten yana münezzehtir...»

Manasına gelen hadis-i şerifi vardır ki; Onun zatı için bir yükselme mevzuu asla olamaz... Yükselme, zuhur alemindeki yükselmedir, Allah'ın zatında böyle bir şey söz konusu, Allah için böyle bir şey söz konusu olmaz diyor.

Zira o; Zatında olduğu gibidir... Yaratılmışların vasfına bürünmekten yana tam olarak münezzehtir..."Allahu ganiyyül anil âlemin" diyor ya; "Allah alemlerden ganidir" yani ihtiyacı yoktur.

BEŞİNCİ HARF

HA: Bu harf, başta da anlatıldığı gibi, yüce ALLAH isminin BEŞİNCİ ve son harfidir...

Burada onun ifade ettiği manalar üzerinde duracağız...

Burada, HA harfi Hakkın kimliğine işarettir...

İşbu Hakkın kimliği ise... bu insanın öz varlığıdır...

İhlas suresinin baş âyetini burada zikretmek yerinde olur...

Allah-u Teala şöyle buyurdu:

— «De ki: O, ahad olan Allah'tır...» (112/1)

Burada:

— «De ki:»

Kelimesinin muhatabı, Resulullah S.A. efendimizdir...

— «O...»

Zamiri ise... insanı gösterir...

Bu mananın böyle olduğu, aşağıda beyan edilecek delillerle de anlaşılacaktır...

— « O...»

Manasına gelen (HÜVE) kelimesindeki HA:

— «De ki:»

Emrinin failine işarettir ki:

— O, sensin...

Demektir...

Bu, böyledir; başka türlü olamaz... Çünkü, adı geçmeyen bir şeye zamirin bağlanması usulde yoktur...

— «Hüve..»

Zamiri gaiba işaretler... Muhatabdandır evvel, bir gaib de geçmediğine göre, muhatab gaib yerine oturtulur...

Bu mana, beyan ilminde; İltifat, olarak kabul edilir ki, yapılan hitabın tek başına hazır olana değil; hem hazıra, hem de gaibe işaretler...

Hitabda, hazır ve gaib aynı durumdadır...

— «Ateşe karşı durduruldukları zaman bir görsen...» (6/27)

Mealine gelen ayet-i kerimedeki;

— «Görsen...»

Kelimesine de muhatab, sadece Resulullah S.A. efendimiz değil, bütün görenlerdir...

Ayrıca, HA harfinin yuvarlak oluşu; Hakka ve halka nisbet edilen varlık çarkının insan üzerinde döndüğüne işaretler...

Bu misal aleminde insan; HA, ile kendisine işaret edilen daire gibidir... Anlatılan manayı iyi anladıktan sonra, dilediğin gibi konuşabilirsin...

İstersen şöyle söyle:

— *Daire Hak'tır... İçindeki boşluk ise... halk...*

Dilersen, şöyle söyle:

— *Daire halktır... İçindeki boşluk ise... Hak'tır...*

Çünkü o: Hem Hak'tır; hem de halk...

İnsanın yapmakta olduğu iş emrine gelince, onun içinde;

— *Onun emri ilham ile olmaktadır...*

Diyebilirsin... Çünkü, bu iş emrinde insan; şu iki devre arasındadır:

a) *O, mahluktur; kulluk ve acizliği vardır...*

b) *O, rahman sureti üzerinedir; kemal ve izzet sahibidir...*

Aşağıda arz edeceğimiz ayet-i kerimeler, anlatmak istediğimiz manaları teyid babında önemlidir:

— «Ve Allah, o velidir..» (42/9)

Bu ayet-i kerimede geçen:

— «Veli...»

Kelimesi :

— *İnsan-ı Kamil...*

Demektir... Bu insan-ı kâmil hakkında ise, şu ayet-i kerimede işareti vardır:

— «Anlayınız ki; Allah'ın veli kullarına korku yoktur... Ve onlar, mahzun da olmazlar...» (10/62)

Bu mana, bir gerçektir... Çünkü, onun için korku ve hüznün muhaldir... Hatta buna benzer şeyler de Allah için muhaldir... Sebebine gelince:

— «O, veli ve hamiddir..» (42/28)

Ayet-i kerimesi, yüce Allah'ı ve insan-ı kamili anlatma babında açıktır...

Aynı manada şu ayet-i kerimeyi alabiliriz:

— «Allah, o velidir... Ölüleri o diriltir ve o: Her şeye kadirdir...» (42/9)

Bu ayet-i kerimedeki:

— «O...»

Zamiri veliye aittir... O, Haktır... Halka bağlanan suretlerle suret bulur... Yahut böyle değildir de: İlahi manalarla tahakkuk eden halktır...

Hasılı: Durum ne olursa olsun; her hal ve takdirde., her söz ve ikbarda o: Hem noksan, hem de kemal sıfatları özünde toplar... Yani: O yüce güneş nuruyla, yer varlığını aydınlatmaktadır... Yer, odur; gök odur.

BEŞİNCİ HARF

HA: Bu harf, başta da anlatıldığı gibi, yüce ALLAH isminin BEŞİNCİ ve son harfidir... Allah kelimesinin sonundaki "Hu", burada "Ha" diyor ama "Hu" harfi. Çünkü o, kalın harf değil. İnce, iki gözü var, arasından geçen bir de kuyruğu var, bağlantısı vardır.

Burada onun ifade ettiği manalar üzerinde duracağız...

Burada, HA harfi Hakkın kimliğine işarettir... Buna "Hüviyet-i Mutlaka" diyorlar. Hakk'ın mutlak olan hüviyeti. "İsm-i Azam" dedikleri ifade var ya; "Büyük İsim". Bunun ne olduğu açık olarak belirtilmiş değil. Bir çok irfan ehli ulemalar bunun "Hu" olduğunu söylüyorlar.

Yani, Allah isminin sonundaki " Hu" harfi. "Hu" ," O " demek. İsm-i azam olmasının sebebi şudur ki; bütün varlıktaki hüviyet "O" nun hüviyeti olduğundan, "Hu" esmasından kaynaklandığından, bütün varlıktaki şey'iyet ve men'iyet yani, eşyalar ve kimlikler, bütün varlık, onun hakikatinden meydana geldiğinden, yani "Hu" olduğundan böylece "Hu" esması, "Allah" esmasının içerisinde gizli hüviyetini ifade etmekte. Gizli olarak. Aşıkların "Ah" kelimesi, "Allah" demektir. Yani, kısaltılmış "Allah" demektir.

Yani aşık, açık olarak mahubunun ismini ağzına almaz, böylece özel olarak ifade eder. Bir insan sevdiğinin ismini dile getirir mi? Ben şunu seviyorum, şunu seviyorum diye herhangi bir kimse açık olarak. Sır dostuna söyler, ana genelde söylemez. İşte aşıkların "Ah" ı "Allah" demektir. Baştaki Elif; Ahadiyet, sondaki "Hu"; Hüviyet, bütün bu âlemdeki her varlıkta, her zerrede "O" geçerli olur. Onun için, İsm-i Azam'ın "Hu" olduğu bu şekliyle de güçlenmiş oluyor. Ve biz de öyle bulduk onu zaten. Bütün bu âleme baktığın zaman "Hu" esması, bütün alemde yaygın ve mutlak görüldüğünden İsm-i Azam olmuş oluyor. Yani her varlıkta bizatihi "O" onun hüviyeti var, mutlak olarak. Daha evvelki sohbetlerimizde Amaiyet'ten Ahadiyet'ine tenezzül etmesi, Ahadiyet'inde iki özelliğin meydana gelmesi, bu iki özellikten birisinin; inniyeti, birisinin de; hüviyeti olmasından bahsedilmişti. İnniyetinden; İnsan ve Kur'an'ın meydana gelmesi, Hüviyetinden de; bu âlemlerin meydana gelmesi yani;

Vahidiyet mertebesinin meydana gelmesi. Dolayısıyla vahidiyet mertebesi de uluhiyet mertebesi olduğundan, uluhiyetin hüviyeti, Ahadiyetteki hüviyet burada Allah'ın hüviyeti olarak ortaya çıkmakta. Burada "Ha" harfi Hakk'ın kimliğine işaret eder, yani hüviyetine işaret eder. Bu, Vahidiyet mertebesinde meydana geliyor. Vahidiyet mertebesinde tahakkuku başlıyor, Ahadiyet mertebesinde özelliği ortaya çıkıyor. Öz benliğinden, Ahadiyetin benliğinden Kur'an ve İnsan, yani inniyeti meydana geliyor, Hüviyetinden de kimliği, yani varlığı meydana geliyor. O da, Vahidiyete tecelli ettiği zaman Uluhiyet mertebesi ortaya geliyor. Uluhiyet mertebesi, yani sıfat mertebesi esmaya, esma mertebesi ef'ale dönüşerek Uluhiyet yani İlahi varlık bu âlemlerde de zuhura geliyor. Bu âlemlerdeki kemal meydana geldikten sonra, batın aleminden gelen de inniyeti, yani insan ve Kur'an yeryüzüne gelmiş oluyor. Ve onlar burada Allah'ın varlığında birleşmiş oluyorlar.

İşbu Hakkın kimliği ise... hüviyeti ise... bu insanın öz varlığıdır... Hakk'ın hüviyeti, Hakk'ın kimliği de insanın öz varlığıdır. Hangi yönden? Bedensel varlığı yönünden. Batın varlığı yönünden, Ahadiyet'ten kaynaklanıyor insan ve Kur'an. Ama tezahür bakımından

Hakk'ın zatından kaynaklanıyor. İki yönden de bakıldığı zaman, ne kadar yüksek bir mertebesi var insanın. Hakk'ın Kimliği, insanın öz varlığı. "Vene fahtü", "Ben ona ruhumdan üfledim" diyor ya, işte O'nun kimliği, bizim öz varlığımız. Onun kimliği, bizim kimliğimiz demek ayrıca.

İhlas suresinin baş âyetini burada zikretmek yerinde olur...

Allah-u Teala şöyle buyurdu:

- «De ki: O, ahad olan Allah'tır...» (112/1) Ahadiyet mertebesinde, inniyetine dahi burada atıf var. Ahadiyet mertebesi inniyetinden kaynaklanıyordu ya insan ve Kur'an. Yani Ahadiyet mertebesinde dir kaynağı.

Burada:

- «De ki:»

Kelimesinin muhatabı, Resulullah S.A. efendimizdir... De ki: Yani insan, Ahad'dır. "Kul huvallahu Ahad". Kul; De ki: Vallahu; muhakkak ki o Allah Ahad'dır. Ahad olan Allah'tır. Tek olan Allah'tır.

- «O...»

Zamiri ise... insanı gösterir... Allah'ın hüviyetinden meydana gelen "O", insan. Yani "O" zamiri insanı gösterir diyor.

Bu mananın böyle olduğu, aşağıda beyan edilecek delillerle de anlaşılacaktır...

- «O...»

Manasına gelen (HÜVE) kelimesindeki HA:

- «De ki:»

Emrinin failine işarettir ki: "Kul" var ya başta, De ki: "Kul" "Huve" ; "O". "Kul Huvallahu" O Allah ki, Ahad olan Allah'tır. Kim diyor burada bu hadiseyi? "De ki: Ey habibim, "Kul Huvallahu Ahad"(112/1) Kim bunu diyor? Allah dese; "O Ahad olan Allah benim" demesi lazım. "Ve ma rameyte, iz rameyte, velakin Allahe rama";(8/17) "Attığın zaman, sen atmadın. Ancak Allah attı" bunu söyleyen kim? Hangi mer-tebe? Allah söylemiş olsa; " Attığın zaman sen atmadın habibim, ben attım" der. "Attığın zaman sen atmadın Allah attı" diye bir başkası hadiseyi anlatıyor. Üçüncü kişi. Burada da aynı şey vardır. "Kul Huvallahu Ahad"; De ki; O Allah, Ahad olan Allah'tır" İşte, Ahadiyet mertebesi itibariyle, uluhiyet mertebesi anlatılıyor.

- **O, sensin...**

Demektir... Yani, hitab olunan. "De ki" diyor ya.

Bu, böyledir; başka türlü olamaz... Çünkü, adı geçmeyen bir

şeye zamirin bağlanması usulde yoktur... Bir şey ortada yoksa, zamir yoksa, bir kimlik yoksa ortada ona bir şey bağlanmaz zaten. Bir kimlik olacak ki; "O yapıyor", "Bu ediyor" densin. İşte, "O da sensin" diyor.

- «Hüve..»

Zamiri gaibe işaretir... Muhatabdan evvel, bir gaib de geçmediğine göre, muhatab gaib yerine oturtulur... Yani, "Muhatab olan kişi gaipteymiş gibi gösterilir" diyor. Aslında muhatab; başka gaip olmadığı için.

Bu mana, beyan ilminde; İltifat, olarak kabul edilir ki, yapılan hitabın tek başına hazır olana değil; hem hazır, hem de gaibe işaretir... O gün, hazır olan Resulullah S.A.'a hitab iken, ondan sonra gelen gaibe. Diyelim ki; birimiz burada bir kişiyi ifade etmek için "O"; "Huve" dedi. Yani bilinen bir kişiye. Ama daha sonra ortadan kalkınca, "Huve"; "O" gaibe gitti. İşte o gün, belirli bir kişiye o hitab ediliyorken, ondan sonra o mertebeye gelen kişilerin de hepsine aynı hitab geliyor. "Sadece o hitab oraya gelip, orada kalmıyor demek" diyor. Evvela hazır iken, sonra gaibe dönüşüyor.

Hitabda, hazır ve gaib aynı durumdadır...

- «Ateşe karşı durduruldukları zaman bir görsen...» (6/27)

Mealine gelen ayet-i kerimedeki;

- «Görsen...»

Kelimesine de muhatab, sadece Resulullah S.A. efendimiz değil, bütün görenlerdir... Yeri geldikçe hep sohbetlerde söyleniyor ya; Kur'an-ı Kerim eğer muhatab olarak sadece Hz. Peygamber'e S.A. indirilmiş olsaydı, bugün artık Kur'an-ın yeryüzünde olmaması lazım gelirdi. Çünkü O'na indirildi, O'nunla beraber gitmesi gerekirdi. Ama bugün var, kıyamete kadar da ver olacağına göre, demek ki; okuyacakları olacak, muhatabları olacak, yaşayanlar olacak o hadiseyi. Aslında her birerlerimiz olacağız, veya olmamız gerekiyor ve her ayeti bize geliyor. Hepimizin evinde bir tane, iki tane mealli veya mealsiz Kur'an var. Onun kabuğu, kâğıdı bizim olduğu gibi, bütün içindeki manalar da bize geliyor. Hepsisi bize ait onların. İsrail'den de Semud ve Ad kavminin de bahsetse, hangi kavimden, neden bahsederse bahsetsin bizden

bahsediyordur. Çünkü, o mertebelerin hepsi bizde mevcut. Uluhiyet mertebesini kendi bünyesinde bulunduran ve hakkın hüviyetinden kaynaklanan insanın; tabi ki bu mertebelerin hepsi kendisinde mevcut olacak. Olmazsa, insan olmaz zaten.

Ayrıca, HA harfinin yuvarlak oluşu; Hakka ve halka nisbet edilen varlık çarkının insan üzerinde döndüğüne işarettir... İki halka gibi onlar ya. İşte o, çarka benzetmiş onu. "Varlık çarkının insan üzerinde döndüğünü gösterir" diyor, HA'nın Hüviyeti itibariyle de. Yani varlık zinciri, çark eski ifadeyle; dönen bir faaliyet olarak. Belki bugün yazılmış olsaydı bu kitap; çark yerine, dinamo diyecekti. Dönen bir şeyi ifade etmek için veya tekerlek diyecekti. O zaman ancak çark ile ancak döndürülüyordu ya dönen şeyler. Buna "varlık çarkı" diyor. Gerçekten de öyle; eğer insan olmasaydı, yani '**Levlâke levlak lema halaktül eflak**'; "Ey habibim sen olmasaydın, bu âlemleri halk etmezdim" sözüyle de bu mutabık oluyor. İnsan olması için, insanın yaşaması için bu âlemler halk edildi. Dolayısıyla, bu âlemlerin çarkı insanın üstünde dönüyor. İnsan yeryüzünden gittikten sonra bu âlemlere ihtiyaç yoktur. Çünkü kullanan insandır.

Bu misal aleminde insan; HA, ile kendisine işaret edilen daire gibidir... Anlatılan manayı iyi anladıktan sonra, dilediğin gibi konuşabilirsin... Yani; "Şu hakikati idrak ettikten sonra ,dilediğin gibi anlatabilirsin bunları" diyor. Konuşabilirsin dediği o.

İstersen şöyle söyle:

- **Daire Hak'tır... İçindeki boşluk ise... halk...** Daire çerçevelemiştir bütün âlemi, sınırlamıştır. İçinde gördüğün de halktır.

Dilersen, şöyle söyle:

- **Daire halktır... İçindeki boşluk ise... Hak'tır...**

Çünkü o: Hem Hak'tır; hem de halk...Bir yönden baktığın zaman bu aleme, Hakk olarak görürsün, bir yönden baktığın zaman da halk olarak görürsün. Baktığın mertebeye bağlı bir bakıştır. Hem aslı itibariyle Hakk'tır mutlak olarak, hem halktır yine mutlak olarak. Bu iki hakikati kendi bünyende toplayabildiğin zaman, tevhid ehli olursun, gerçek vahdet ehli olursun. Bunu toplayamadığında mutlaka kesret ehlisin.

İnsanın yapmakta olduğu iş emrine gelince, onun içinde;

- **Onun emri ilham ile olmaktadır...**

Diyebilirsin... Çünkü, bu iş emrinde insan; şu iki devre arasındadır:

a) O, mahluktur; kulluk ve acizliği vardır...

b) O, rahman sureti üzerinedir; kemal ve izzet sahibi-dir...Kendimizi tanımamız için şöyle bilmemiz lazım; bizim mutlak bir kulluk halimiz var, acziyetimiz var yani. Ne yaparsak yapalım, allame olalım isterse, mutlaka bir acziyetimiz var. Ama biz, bu değiliz, bu kadar değiliz. Bizim bir de uluhiyetimiz var. Bu da mutlak. Çünkü, vene fahtü'den gelmişiz. Bir taraftan acziyetimizi, faniliğimizi bileceğiz, bir taraftan da hakikatimizi bilip, ebediliğimizi bileceğiz. İşte biz, bu ikisini topladığımız zaman Ehl-i Kemal oluruz. Her yönümüzün de hak-kını vermiş oluruz. Bazılarımız acziyetimize bakarak, kul kul diye ba-şımızı secdeden kaldırmıyoruz. Gerçi irfan ehli de başını secdeden kal-dırmaz ama, onun secdesi başka türlü; Rahman secdesi olur.

Bir kısmımız, acziyet içerisinde, beşeriyetimizin duyguları, hisleri içerisinde kendimizi aciz bir varlık olarak kabul ederiz. Bir kısmımız da havalanırız, biz Allah'ız deriz, Ene'l Hakk deriz, biz şuyuz, biz buyuz, biz yaparız...deriz. Bu da hatadır. İkisini birden, yerli yerince, kemalle toplamak; işte kemalât, insan-ı kâmil demek bu zaten. Tevhid ehli bunlar. Beşeriyetinin de hakikatini vererek hayatını sürdüreceksin, ama uluhiyetinin de hakikatini vererek, asaletinle hayatını devam etti-receksin. Baktıkları zaman, seni en aciz bir kimse olarak görecekle-r, ama yine baktıkları zaman, en asaletli insan olarak yine seni görecekle-r. O rahman sureti üzerinedir. "Halakal Ademe ala suretihi"; "Allah Ademi kendi sureti üzere halk etti", "Allah Adem'i Rahman sureti üze-re halk etti" diye bu hadis-i kudsîlerde belirtiliyor. Cenab-ı Hakk bildiri-yor Kur'an-ı Kerimde; "Ben size şah damarınızdan yakınım" diyor. Acziyeti olur mu böyle bir insanın? Ama biz kendimizi bu yönlerle ya-kıştıramaz da işte; bağırsaklarında şu var, ağızda bu var gibi basit hallerimize bakarak, kendi eksikliğimizi eksik olarak görürsek, o yö-nümüze bakarak; o, bu bedeninin hali, benim halim, senin halin değil.

Bu bedeninin hali, bu makinenin özellikleri onlar. Makinenin çıkardığı cürufklar, senin özelliğin değil. Senin ağızından nur çıkıyor, bir tarafın-dan cüruf çıkıyorsa da. Uluhiyetinden nur çıkıyor, acziyetinden, bede-ninden de onlar çıkıyor. Sonra onlar da aslında kötü şeyler değil ki, onlar da bir malzeme. Ama biz şartlanmışız, şunlar eksi, bunlar artı diye. Duygularımızla, beş duyumuza hitab eden o özellikler ile; bunun kokusu şöyle, bunun kokusu böyle diye kokularına, dış hallerine baka-rak değerlendirmişiz. Halbuki, o kerih dediğimiz kokulardan gül kokula-rı meydana geliyor. Armut kokusu, kavun kokusu, çiçeklerin kokuları o kerih dediğimiz kokulardan meydana geliyor. İşte hep bunlar, beşe-riyetimizin, şartlanmalarımızın getirmiş olduğu değerlendirmelerle ya-pılan değer yargıları, bizleri yanlışla sürüklüyor.

Aşağıda arz edeceğimiz ayet-i kerimeler, anlatmak istediğimiz manaları teyid babında önemlidir:

- «Ve Allah, o velidir..» (42/9) Ve Allah, O, Veli olan Allah'tır. O, velide zuhurdadır demek istiyor

Bu ayet-i kerimede geçen:

- «Veli...»

Kelimesi :

- **İnsan-ı Kamil...**

Demektir... Bu insan-ı kâmil hakkında ise, şu ayet-i kerimede işaret vardır:

- «Anlayınız ki; Allah'ın veli kullarına korku yoktur... Ve onlar, mahzun da olmazlar...» (10/62)

"أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ" E lâ inne evlîyâallâhi lâ havfun aleyhim ve lâ hum yahzenûn " (Yunus 10/62) ; İyi biliniz ki, muhakkak ki Allah'ın veli kullarına korku yoktur. Yani bugün korku yoktur, gelecekte hüznün de yoktur, mahzun olmazlar. Yani, keşke şunu yapsaydık, keşke bunu yapsaydık, şunu edemedik, bunu edemedik gibi, hüzünlenmezler diyor.

Bu mana, bir gerçektir... Çünkü, onun için korku ve hüznün muhaldir... Yani, Allah için korku ve hüznün muhal, böyle bir şey düşünülemez. Hatta buna benzer şeyler de Allah için muhaldir... Sebebine gelince:

- «O, veli ve hamiddir..» (42/28) Burada; "O", "Hu", "Huve", yani batın alemde yani gerçek alemde bakıldığı zaman; Allah'a ait. Burada kula ait bu kelime ve anlayış kullanılmıyor. Ama, insanın hakikati yönünden bakıldığında insana da ait aynı zamanda. Yani, hem Allah'a ait hem insana ait. Hakikati yönünden bakıldığı zaman. Ama, beşeriyetimiz yönünden baktığımız zaman, bu ayet-i kerime oraya tesir etmiyor veya o şekilde kullanılmıyor. Dedik ya iki yönümüz var, biri acziyetimiz. İşte acziyetimiz yönünden bunu kullanamıyoruz. Ama özelliğimiz, hakikatimiz yönünden bu tam bizim hakikatimizi ifade ediyor. Yani "O" dediği zaman, bir bakıma Allah anlaşılıyor, bir bakıma insan-ı kamil anlaşılıyor. "Huve", "Hu" yani, "O"nun içerisinde mevcut.

Ayet-i kerimesi, yüce Allah'ı ve insan-ı kamili anlatma babında aaktır...

Aynı manada şu ayet-i kerimeyi alabiliriz:

- «Allah, o velidir... Ölülerini o diriltir ve o: Her şeye kadirdir...»
(42/9)

Bu ayet-i kerimedeki:

- «O...»

Zamiri veliye aittir... O, Haktır... Yani, O veli olan Allah **Halka bağlanan suretlerle suret bulur... Yahut böyle değildir de: İlahi manalarla tahakkuk eden halktır...** İki değişik yönden. İlahi manalarla tahakkuk eden bu gördüklerimiz halktır. Hakk'tır aynı zamanda yani. Ya Hakk'ı bu suretler içerisinde, yani bu âlemde müşahade edersin halk olarak, ama özünde Hakk olduğunu bilirsin. Yahut, bu alemde Hakk olarak zuhura çıkmıştır diye de düşünebilirsin. Kesrette vahdeti, vahdette kesreti. Lübb'ül Lübb' de evliyaullah Allah'ın varlığını beş şekilde ifade ediyordu; birisi, "Hiç bir şey görmem ki ondan evvel Hakk'ı görmeyeyim", birisi, " Bir şey görürüm de hemen akabinde Allah'ı görürüm" dediği bu iki yönünü burada anlatıyor. Yani, evvela eşyaya bakıyorsun eşya olarak, ama eşyanın arkasında Hakk'ın varlığını müşahade ediyorsun. Diğer de; evvela Hakk'ı görüyor, Hakk'dır bu diyor, eşya suretinde zuhur etmiştir diye sonradan eşyayı görüyor. Bak yine ikisi de ikisinin de hakkını veriyor.

Hasılı: Durum ne olursa olsun; her hal ve takdirde, her söz ve ikrarda o: Hem noksan, hem de kemal sıfatları özünde toplar... İnsanı ne kadar anlatmış değil mi? Aslında, noksan gibi gördüğümüz şeyler de kendi bünyesinin kemalâtındadır. Her şey bir kemalât üzeredir ama, kendi kemalâtındadır. O noksanlık, bireyler arasındaki görüntüye göre noksan olur. Şu renge baktığımız zaman; bu daha açık, bu daha koyu. Üstündeki lacivert daha koyu, zemin daha açık deriz. Ama, bu rengin ikisi de kemalde. Bu daha açık diye onu acz olarak gösteremeyiz, ayıramayız. Açığın daha da açığı var, beyaz, o da kemalde. Siyah ile beyaz nasıl? Zıtlarıyla birlikte. Birine göre siyah zevalde; "Ne yapalım kapkaranlık renk" der, beyaz kemaldedir. Birine göre; siyah kemalde, beyaz zevaldedir. "Ne yapayım beyazı çabucak kirleni verir" der kendi düşüncesine göre. Bana siyah lazım, bana gece lazım, bana örtü lazım, bana settar olan hal lazım, setredecek, yani gece gibi örtecek hal lazım der, geceyi kemalde görür.

Yani: O yüce güneş nuruyla, yer varlığını aydınlatmaktadır... Yer, odur; gök odur.

Allah esmasının sonundaki "He" yani, Hüviyet-i Mutlaka'nın açıklamasını böylece anlatmış. O "He"nin ortasında bir çizgi var, bir de kuy-

ruğu var. Diğer harflerle bağlantıyı oradan sağlıyor. "He" nin iki gözü-
nün aslında o, çerçeve olarak dışını söyledi burada. Dışı halktır, içi
Hakk'tır dedi. İstersen içi halk, dışı Hakk'tır diye gör dedi. Bir başka
yönden daha bakalım; iki göz olduğunu görelim, bir gözü Hakk'ın gö-
zü, bir gözü halkın gözü. Veya o iki gözü, kendi iki gözümüz olarak
görelim; iki göz gördüğü şeyin hakikatini gördüğü zaman, bir gözü-
müzle halkı, bir gözümüzle Hakk'ı görmemiz lazım. Bunun ikisinin de
hüviyeti, Hüviyet-i Mutlaka; mutlak hüviyet, Hakk'ın Zatından,
Ahadiyetinden kaynaklanan hüviyeti. Halkın da hüviyeti, Hakk'ın da
hüviyeti orda. Yani halk ve Hakk diye ayrı ayrı gördüğümüz iki şey,
aslında tek şeyden başka bir şey değil. Bizim gözümüz nasıl dışarıdaki
varlıkları ayrı ayrı gördüğü halde, tek şekilde resim veriyor. Neden?
Aslı tek çünkü. Biz farkında olmadan çokları teke indirebiliyoruz, tek
görüşe indirebiliyoruz. İşte, "He" yi gözlük olarak görelim, vahdet göz-
lüğü olarak görelim; bir tarafından Hakk'ı, bir tarafından halkı görüyor
ama ikisini birleştirip, tek hale getiriyoruz neticede, görüşümüzün ke-
malinde.

Anlatılan manalar üzerine şu beytleri söyledim:

*İki cihanda da mülk benimdir görmem onlarda;
Gayrım yok ki, fazlını dileyen ve korkan darda...*

*Evvelimden evvel yoktur ki, katlayım ona;
Sonumdan son yok ki koşam ona has manalarda...*

*Kemal çeşitlerine nail oldum gerçekten ben;
Tümden celaller cemaliyim ancak ben o varda...*

*Sonra.. ne kadar görürsen maden, bitki çeşidi
Ve... hayvanatın ünsiyet ettiği huyda, arda...*

*Ne kadar görürsen, unsur ve tabiat cinsinden;
Asıldan bir toz, koku, olarak ilk oluşlarda...*

*Ne kadar görürsen, denizlerden ve sahralardan;
Ağaç cinsi, ya da tepe başı yüce yukarda...*

*Ne kadar görürsen, manevi suret çeşidinden;
Hem de göze hoş gelenin bütünü canlı varda...*

Ne kadar görürsen, fikir ve hayaldekilerden;

Akıldan, nefisten, kalbden ve ne ki var bunlarda...

*Ne kadar görürsen, meleklerle has yapılardan;
Ve... neyi ki var İblis ve hempasının nazarda...*

*Ne kadar görürsen, beşerde olan isteklerden;
Tabiat icabı, ya da Hak için ihsanlarda...*

*Ne kadar görürsen, önceki ve sonrakilerden;
Sonra bir kavme gitmiş sarılıp da kalmış orda...*

*Ne kadar görürsen, seyid ve seyidlik taslayan;
Ve aşık ki, kalmış leylasından esen rüzgarda...
Ne kadar görürsen, tüm arşından ve çevresinden;
Kürsüsü veya refrefden ki azizdir yukarda...*

*Ne kadar görürsen, parlak görünen yıldızlardan;
Aden cennetinden, ne hoştur kalmak buralarda...*

*Ne kadar görürsen, sonu gösteren pak ağaçtan;
Ve bir zil ki çalar çilenin dolduğu anlarda...*

*İşte... benimdir hep, tümünden makamımdır oralar;
O değil, tecelli edeniyim hakikatlerde...*

*Düşün, halkın rabbi, hem de onların efendisi;
Zatım müsemması tüm isimdir o kalanlarda...*

*Mülk benim, melekut benim, dokurum iş işlerim;
Gayb benim ceberut gücümledir kuruluşlarda...*

*Şimdi dikkat et, anlattıklarımın hepsinde ben;
Zattan anlattım, mevlâya kulum her hal ü karda...*

*Hem fakirim, hem hakirim, düşkünüm ve zelilim;
Günahlara esirim, bağlı kaldım hatalarda...*

*Ey saygı değer o Arab-ı kiram ve onlar ki;
Sardı onları şaşkınlık, hoş melce olsalar da...*

*Ziyaretinize geldim, suçlarım azığımdır;
Şefaaticim de sizsiniz bence umulanlarda...*

*Ey efendim, baştan sona kemal olan yüce zat;
Yoluna koşmaya kurbanım işte... yücel orda...*

*Âlemlerin şeyhi aşkına, hep şeyhleri için;
Bir nur aşkına ki parlar kamilleri sarar da...*

*Selamım size, gecenin ve gündüzün tümünde;
Eklensin buna geçtikçe zaman, tahiyatlar da...*

Burada konuyla ilgisi bakımından, (10-Kelime-i Tevhid) isimli kitabımızdan küçük bir aktarma yapalım

“Kelime-i Tevhid”in harfleri itibariyle oluşması

Şimdi gelelim Kelime-i Tevhid’in, halka iniş (nüzul) safhalarına.

Telaffuz ettiğimiz “Kelime-i Tevhid” Hakk’a yükseliş (uruc) sistemi içerisinde kullandığımız Tevhid kelimesidir.

Kuldan Hakk’a doğru yola çıkan sadece belli harfleri tekrardan ibaret olmayan, Hakk’a dönüş yollarının bütün aşamalarını içinde bulunduran bir harfler zinciridir.

Kelime-i Tevhid “nüzul ve uruc/iniş ve yükseliş) mertebelerini en kısa, en açık, en kolay, en anlamlı, en derin, en geniş şekilde ifade eden cevami-ül bir kelimedir.

Zat, sıfat, esma ve e’al mertebelerini bünyesinde topladığı gibi bütün mevcudatı dahi bünyesinde toplamıştır. Eğer insanlık alemine ilahi kitaplar gönderilmemiş olsaydı, gerçekleri anlamak için sadece “Kelime-i Tevhid” ve içerdiği mana hazinesi onlara yeterdi.

(الله) “Allah” lafzının oluşumu

Ezelin ezeline, ebedin ebedinde insan aklının ve ihatasının alamayacağı bir zamanda, gerçi orada zaman da henüz yoktu (bir an) diyelim, o anda ne olduysa oldu “Zatı mutlak” A’ma’iyyet mertebesinden Ahadiyyet mertebesine tenezzül etti. Burada “Hüvviyeti” ve “İnniyyeti” zuhura çıktı.

Hüvviyeti (Beytullah) “Beyt’ül Atik”in ve “mükevvenat” alemlerinin kaynağı:

İnniyeti ise (Hakikati Muhammedi) Kur'an ve insanın kaynağı oldu. Bu iki kaynağın toplu ifadesi ise "Kelime-i Tevhid" "lâ ilâhe illâ allah" ile belirlendi.

"Kelime-i Tevhid"ın ilk zuhura çıkmaya başlamasına yukarıda belirtilen Hüvviyet'in "**hu**" su kaynak oldu. (Zahir alemde bilindiği gibi "hu/o) demektir.

İşte bu ilk zuhura çıkış Hüvviyet'in "hu/o" su ile simgelendi. Bu "**hu**" "Hüviyeti Mutlaka/mutlak hüvviyettir" Bir bakıma "ismi azam/en büyük isim" de budur. Bunun hakikatini anlamak mümkün değildir.

İşte bu "**hu**" Allah kelimesinin oluşumunu sağlayan sondaki "hu"dur. Fakat varedilişte ilktir. Bilindiği gibi "hu" bulunduğu yer icabı yazıda bazen iki gözlü bazen tek gözlü olması bütün varlığı bünyesinde topladığını ifade etmesidir. Daha sonra oluşacak bütün varlıkların kendilerine has özel hüvviyyetleri kaynaklarını buradan almaktadırlar. Ve yine bu "hu" ağıza en uzak yerden yani mideden, yani batından gelmektedir.

"**hu**" "Hüviyeti Mutlaka" kendi kendini zuhura çıkarıp (var edip) bir makam oluşturduktan sonra, yavaş yavaş saltanatını genişletmeye başladı ve kendine en yakın olarak gizli \ "**elif**"i buldu ve o mertebeye doğru akmaya ve hayat vermeye başladı. Bu gizli \ "**elif**" oluşunca "hu/o" ile (onu) kendi kendine okudu ve "ah" dedi. "küntü kenzen/gizli hazine" nin ilk muhabbeti ve aşıkların içlerindeki, gizli "ah" ları oldu.

Bir müddet bu muhabbet haliyle kaldıktan sonra tekrar saltanatını genişletmeye devam ederek 3. (üçüncü) mertebeye doğru yönelerek ل "**lâm**"ı oluşturmaya ve ona hayat vermeye başladı. Bu ل "**lâm**" oluşunca yine onu kendi kendine okudu هُ (elbette "hu/o") (onun için) yani ("hu" için) dedi. Yani "lâm"ın oluşması kendisi için değil, o "hu" için, yani "benim için" dedi.

Bir müddet هُ (elbette "hu/o") (hu/onun için) bayrağını dalgalandırdıktan sonra daha genişlemeyi murat ederek "geçici" bir "**elif**" harfi ilave etti ve okuyarak bu sefer اهُ "**ilahu**" (ilah) dedi. Böylece kendine verdiği ilk toplu vasıf bu اهُ "**ilahü**" (ilah) oldu.

Bu ilahiyyat öyle bir ilahiyyat ki orada ne isim, ne resim, ne vasıf

ve ne de ayrı, gayrı vardı. Kendi kendinde kendi olan tek ilahtı.

Bir müddet de bu mertebede kaldıktan sonra biraz genişlemeyi murad etti ve bir "lâm" daha seyrine ilave ederek evvela **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** "la ilahu" (ilah yoktur) diye kendi kendinde, kendi zuhurunu tekrar gizledi. İlk nehiy (kaldırmak) budur.

Bir müddet de böyle kaldıktan sonra,
كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا "küntü kenzen mahfiyyen" "gizli bir hazin-yim" hükmüyle açılımlarına devam ederek oluşan harflerin önüne bir de "elif" ilave ederek baştaki "lâm" "elif" ile birleşince "lam-ı tarif" belirleyici "lâm"a dönüştü; o haliyle okuyunca kendine **أَنَّ إِلَهًا** "el ilahu" (mutlak ilah) vasfını verdi.

Bir müddet de böyle kaldıktan sonra **أَنَّ إِلَهًا** "el ilahu" lafızlarını toplamayı muradederek oradaki geçici elifi şeddeye dönüştürerek gizledi ve kendi kendini bütün bu içerdiği mertebeleri ifade edecek olan **أَنَّ اللَّهَ** "Allah" kelimesine dönüştürdü.

İşte böylece kendini sonradan da oluşacak her mertebenin hakkını koruyacak "zati ismi"ni oluşturmuş oldu.

Şimdi tekrar edelim "Allah cc." (lafzı celali)ne "hu"dan başlayıp "elif"de biten bu ismi zat'ın sondan başa okunuşu "Allah" oldu. Ve hiçbir şey hariçte kalmamak üzere bu sembol ve mananın içine dahil edildi.

Allah sembolünde ve manasında, okunuşu itibariyle, baştaki, "elif" sembolü (harfi) "Ahadiyyet" mertebesini, birinci "lâm" sembolü (harfi) "Uluhiyyet" mertebesini, ikinci "lâm" sembolü (harfi) "Velayet ve Risalet" mertebesini, yukarıdaki (" /şedde) ise, çokluğunu, şiddetini, aradaki gizli "elif" muhabbetini, sondaki "hu" ise, bütün bunlarda mevcut olan "Hüvviyeti Mutlaka"yı ifade eder oldu.

İşte bu "Allah" sembolü ve kelimesi zat mertebesini ve orada oluşan hadiseyi bildirmektedir. Aynı zamanda daha sonradan zuhur edecek bütün mertebelerine de kaynaklık etmektedir.

Şu anda bu manayı yeryüzü beşer lisanında gerek harf ve sembollerinde gerek telaffuzlarında Arap lisanından başka hiçbir lisanla ifade edebilmemiz mümkün değildir. Aslına en uygun ifade tarzı Arap lisanında bulunan harflerle, o sembollerle kısmen ifade edilmektedir.

Alemlerin ve beşeriyetin ne kendileri ne de lisanlarının olmadığı bir devrede o zatı mutlak bu vasfını da uluhiyyet lisanı üzere yaptığından işte biz bu telaffuzunu bilememekteyiz.

Bildiğimiz batındaki, Allah lafzının sonradan beşer idrakine ulaştırılmaya çalışılan "Arap lisanı" üzere olan tercümesiyle "Allah" olarak okunmaktadır.

Bu tercümeyi Kur'anı Kerim'de de ifade edildiği gibi bizzat Allah'ın kendisi seçerek yapmıştır. Bunun dışındaki ne Fransızların "Dieu" sözcüğü, ne Almanların "Gat" ve İngilizlerin "God" sözcüğü, ne Hintlilerin "Nirvana" sözcüğü ne Çinlilerin "Tao" sözcüğü ve ne yazık ki, biz Türklerin "Tanrı ve Çalab" sözcüklerinin harf ve manaları belirtilen "Allah" lafzının karşılığı hiçbir şekilde olamamaktadır.

Tabii ki, her millet temiz ve saf iç duygularıyla Rabblerine, kendilerine uygun ifadelerle sesleneceklerdir ve o "Allah" olan yüce zat onları da kabul edecektir, çünkü o aynı zamanda "kulunun zannına göre"dir.

Bizim gayemiz insanları umutsuzluğa düşürmek değil, fakat ne muazzam bir mana aleminde yaşadığımızı bir nebze olsun ifade etmeye çalışmaktır.....

22-09-2001

Mekke-i Mükerreme

Ka'be-i Muazzama

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİSMİLLAHİR RAHMÂNİR RAHİYM

SIFAT

3. BÖLÜM

S I F A T

Burada, umumi bir ifade ile SIFAT üzerinde durulacak; ona göre mana verilecektir...

Sıfatı, özet olarak şöyle anlatabiliriz:

— SIFAT; Her hangi bir şekli ile tavsif edilen bir şeyin durumunu sana ulaştırın bir şeydir...

Özet olarak:

SIFAT, bir şeyi özel hali ile bilmeyi, fehmine ulaştırın bir şekildir...

SIFAT, bir şeyin sana göre şekillenmesini sağlayan bir vasıftır...

SIFAT, bir şeyin, vehminde toplanmasını temin eden anlatılış tarzıdır...

SIFAT, bir şeyi fikrinde aydınlatan izah şeklidir...

SIFAT, bir şeyi aklına yakın bir şekle getiren bir ifade yönüdür...

İşte... bütün bu anlatılanlar, sıfatın tarifidir... Bunları anladıktan sonradır ki: Anlatılan bir şeyi, kendine has şekli ile bilirsin... Ne olduğunu zevk yolu ile anlarsın...

İşbu anlayış sonunda ise... bir kıyas yoluna gidersen...

Sana anlatılan şeyi, özünde bir ölçüye vurur bakarsın:

a) İnsan tabiatı, yaratılışı, karakteri ona karşı meyle müsait midir? Anlatılan şeyde, insanın meylinin kabul edecek bir durum var mıdır?

Böyle bir durum varsa... şüphesiz tab'an, o şeye yönelmek mümkündür... Ona meyledilir; yanaşılır...

b) O şeyde, insan tabiatına zıd bir şey var mıdır? Bir nefret uyandırıyor mu? Böyle bir durumdaysa... şüphesiz o şeye tabiat icabı yönelmek mümkün değildir... Ondan kaçılır...

Bu manayı iyi anla...

Sonra... iyi düşün ve zevk haline getir ki: Her halini, cümle durumunu, rahmanın mühürçüsü, kulağına doldura; üstüne de mührü balsa...

Anlatılanı bir kabuk say... Olmaya ki, bu kabuk sana engel ola... Sonra, öze varamayasın... Kabuğu, daima özü saklayan bir perde bilmeli; yeri gelince de içine girmeli...

Kaldı ki, sözde kalmak, dahi idrak yüzünü kapatır...

Burada, umumi bir ifade ile SIFAT üzerinde durulacak; ona göre mana verilecektir...

Sıfatı, özet olarak şöyle anlatabiliriz: Yani, sıfat nedir? - **SIFAT; Her hangi bir şekli ile tavsif edilen bir şeyin durumunu sana ulaştıran bir şeydir...**

Özet olarak:

SIFAT, bir şeyi özel hali ile bilmeyi, fehmine ulaştıran bir şekildir... Yani, şunun sıfatı nedir? Varlığı nedir? Sıfatlarından birisi; tutmak için bir kolu vardır, mikrofon yeri vardır, anahtarları, düğmeleri vardır diye bunun üzerinde ana hatlarını belirtirsin. Bunlar sıfatları hep, vasıfları yani, özellikleri. İşte bu, bir şekildir. Ama hepsinin şekli bir başka türdür tabi. Her sıfatın özellikleri başka.

SIFAT, bir şeyin sana göre şekillenmesini sağlayan bir vasıftır...

SIFAT, bir şeyin, vehminde toplanmasını temin eden anlatılış tarzıdır...

SIFAT, bir şeyi fikrinde aydınlatan izah şeklidir...

SIFAT, bir şeyi aklına yakın bir şekle getiren bir ifade yönüdür... Bunun sıfatlarını, vasıflarını anlatmak suretiyle, bu ortada olmasa da, aklında ona göre fehmediyorsun, bir şekil çiziyorsun. Eğer onun şeklinin daha önceden senin beyninde kaydı da varsa o zaman daha kolay anlıyorsun. Neden bahsedildiği anlaşılıyor.

İşte... bütün bu anlatılanlar, sıfatın tarifidir... Bunları anladıktan sonradır ki: Anlatılan bir şeyi, kendine has şekli ile bilir-

sin... Bu izahı anladıktan sonra, sana anlatılan şekli sıfatları itibariyle has, yani özelliği itibariyle bilirsin. **Ne olduğunu zevk yolu ile anlarsın...** Sana anlatılan yenecek bir şey mi? İçilecek bir şey mi? Madde mi? Latif bir varlık mı? Elma mı? Armut mu? diye tarif edilince anlarsın bunları.

İşbu anlayış sonunda ise... bir kıyas yoluna gidersin... Bunları sana birisi anlattıktan sonra, kıyaslama yoluna gidersin.

Sana anlatılan şeyi, özünde bir ölçüye vurur bakarsın: Varsa sende eski kaydı; özündeki ölçüye vurursun. Buradaki izah, bir bakıma, tabiatı terk izahı;

a) İnsan tabiatı, yaratılışı, karakteri ona karşı meyle müsait midir? Anlatılan şeyin sıfatları anlatıldıktan sonra, kafanda bir ölçüye vurursun. **Anlatılan şeyde, insanın meylinin kabul edecek bir durum var mıdır?**

Böyle bir durum varsa... şüphesiz tab'an, o şeye yönelmek mümkündür... Ona meyledilir; yanaşılır... O anlatılan şey, senin tabiatına uygunsa, ona yanaşırsın.

b) O şeyde, insan tabiatına zıd bir şey var mıdır? Bir nefret uyandırıyor mu? Böyle bir durumdaysa... şüphesiz o şeye tabiat icabı yönelmek mümkün değildir... Ondan kaçılır... Sana tarif edilen şey tabiatına uyuyorsa ona yaklaşır, uymuyorsa uzaklaşır.

Bu manayı iyi anla...

Sonra... iyi düşün ve zevk haline getir ki: Her halini, cümle durumunu, rahmanın mühürçüsü, kulağına doldura; üstüne de mührü basa... Sana anlatılan bu vasıfları, özellikleri; anlatılan Allah'ın vasıfları da, sıfatları da olabilir, eşyanın vasıfları da olabilir. Bunlar nefesine uygunsa yönelirsin, uygun değilse yönelmezsin. Gönlün tasdik etsin ki bu doğrudur diye. O sıfatlarla anlatılan hakikatlerin doğruluğunu tasdik etsin.

Anlatılanı bir kabuk say... Olmaya ki, bu kabuk sana engel ola... Sonra, öze varamayasın... Kabuğu, daima özü saklayan bir perde bilmeli; yeri gelince de içine girmeli... Tabi kabuğunu alacaksın, muhafaza edeceksin. Karpuzcuya gidip, "Bana içini ver, ben kabuğunu ne yapayım?" dediğin zaman, o belki onu öyle verir. Soyar kabuğunu dışından verir. Ama parasını daha fazla alır senden. Ama sen, saklayamazsın sonra o karpuzu, muhafaza edemezsin. Suları akar, kısa sürede bozulur. Kabuğu ile alırsan, istediğin zamana kadar saklayabilirsin, dolapta veya şurada burada. Gerektiği zaman sen keşersin onun üzerindeki kabuğunu, sen açarsın ikram etmek için. Ama

kabuğu ile saklamak her durumda daha akıllıca olur. Onun için şeriatı muhafaza etmek şarttır. Şeriat, bütün bu hakikat-ı ilahiyenin kabuğudur.

Kaldı ki, sözde kalmak, dahi idrak yüzünü kapatır... İşte sıfatların sadece suretlerini anlamış olursak , bu bizim idrakimizi açmaz, idrakimizi kapatır.

Sonra...

SIFAT, kendisi ile sıfatlara bağlıdır...

Üstteki cümlelerin izahlı açıklamasını şöyle yapabiliriz:

— *Sen, senden başkasının sıfatları ile sıfat alamazsın... Kendi öz adın, lakabın vasfı ile de bir sıfat sahibi olamazsın...*

Hülasa: Onlardan hiç bir şey alamazsın; ta ki: Vasfı edilen şeyin aynısı sen olduğuna bilinceye kadar...

Böyle ki oldu: Vasfedilen şeyin aynısı olursun...

Ama, yukarıda da anlatıldığı gibi, sözde değil; hakikatte... Çünkü söz kabuktur; perdedir...

Kabuğu parçalar, perdeyi aralar, öze varırsan... bizzat bilen sen olduğuna görececek manası ile bilirsən... işte o zaman, bilgi sana bağlanır...

Bunun böyle olması zaruridir... Daha fazla tekide, manayı güçlendirmek için delile ihtiyaç yoktur...

Çünkü sıfat: O sıfatı alanın bağlısıdır... Ona tabidir...

Sıfat alanın bulunduğu yerde sıfat vardır... Onun olmayışı ile de yok olur...

Sonra...

SIFAT, kendisi ile sıfatlara bağlıdır...

Üstteki cümlelerin izahlı açıklamasını şöyle yapabiliriz:

- *Sen, senden başkasının sıfatları ile sıfat alamazsın...* Sana Osman, ona Ali demişler. Sen ancak kendi sıfatınla sıfatlan, başkasının sıfatlarıyla sıfatlanamazsın. O öyle olduğu gibi , bütün eşya da öyle. Kalem, kitap diye anlatamayız. Kalem, kitabın sıfatları başka, kitabın sıfatları başka. Yani, her sıfat kendine ait özellikleri anlatıyor. **Kendi**

öz adın, lakabın vasfı ile de bir sıfat sahibi olamazsın...Burada bir şey daha açıklıyor; Bize Ahmet dediler, Mehmet dediler değil mi? Bizim aslî olmayan sıfatlarımızla bize sıfat verdiler. İşte sen, bununla da sıfatlanamazsın. Yani, ebedî olarak sıfatlanamazsın diyor. Çünkü , başkasının sıfatı, sana uymuyor. Başkası verdi, eğreti sıfatlar, gerçek sıfatların değil.

Hülâsa: Onlardan hiç bir şey alamazsın; Ne başkasının sıfatlarıyla, ne de sana diğerlerinin zahirde verdikleri sıfatlarla sıfatlanamazsın. **ta ki: Vasfı edilen şeyin aynısı sen olduğuna bilinceye kadar...** Yani gerçekten, anlatılan şeyin sen olduğuna bilinceye kadar bu vasıflar senin üzerinde eğretidir. Bu vasıflarla vasıflanamazsın. İsterse sana Cumhurbaşkanı desinler, isterse paşa desinler. Bunlar, senin asli sıfatların değil. Bunlarla sıfatlanamazsın, geçici bunlar. Onlarda asli olarak kalıyor mu? Kalmıyor. Çünkü, kendisinin özel hali değil.

Böyle ki oldu: Vasfedilen şeyin aynısı olursun...Ne dedi; "Vasfı edilen şeyin aynısı olduğuna bilinceye kadar". Bunlar hep sahte sıfatlar olarak geçer. "Böyle ki oldu": Kendi sıfatlarının gerçek halini idrak ettin vasfedilen şeyin aynısı olursun.

Ama, yukarıda da anlatıldığı gibi, sözde değil; hakikatte... Çünkü söz kabuktur; perdedir...

Kabuğu parçalar, perdeyi aralar, öze varırsan... bizzat bilen sen olduğuna görececek manası ile bilersen... işte o zaman, bilgi sana bağlanır...Yani, Âlim sıfatı, senin gerçek halin olur diyor.

Bunun böyle olması zaruridir... Daha fazla tekide, manayı güçlendirmek için delile ihtiyaç yoktur...

Çünkü sıfat: O sıfatı alanın bağlısıdır... Ona tabidir...

Sıfat alanın bulunduğu yerde sıfat vardır... Onun olmayışı ile de yok olur... "Senden gerçek bir varlık varsa, o gerçek varlığın sıfatları da gerçek olur, o da senden gayrisi olmaz. Hem orada, sıfat diye belirtilen hayali şeyler ise, o zaten bir şey ifade etmez, kabuk olur kalır" diyor.

Arab dili üzerinde ihtisası olan bilginlere göre, sıfat iki türdür:

a) Sıfat-ı fazailiye...

b) Sıfat-ı fazılıye...

Sıfat-ı fazailiye: İnsanın zatı ile, esas varlığı ile ilgili sıfatlardır... Mesela: Hayat...

*Sıfat-ı faziliye: İnsanla bağlantılıdır; ama ondan ayrı da olabilir.
Mesela: Kerem sahibi olmak, iyilik etmek vb. vasıflar...*

Bu bahsi burada keselim; Cenab-ı Hakkın sıfatlarına dönelim...

**Arab dili üzerinde ihtisası olan bilginlere göre, sıfat iki tür-
lüdür:**

a) Sıfat-ı fazailiye...

b) Sıfat-ı faziliye...

**Sıfat-ı fazailiye: İnsanın zatı ile, esas varlığı ile ilgili sıfat-
lardır... Mesela: Hayat...**

**Sıfat-ı faziliye: İnsanla bağlantılıdır; ama ondan ayrı da ola-
bilir. Mesela: Kerem sahibi olmak, iyilik etmek vb. vasıf-
lar...** Yani, bu vasıfların bazıları kendi varlığında mevcut, kendinde
kalan sıfatlar. Bazıları da karşıya geçen sıfatlar, onu anlatmak istiyor.
İkram ediyorsun; senin sıfatın kerem sahibi. Ama sende kalmıyor,
dışarıyla da bağlantılı oluyor.

**Bu bahsi burada keselim; Cenab-ı Hakkın sıfatlarına döne-
lim...**

Muhakkik vasfını alan âlimler demiştir ki:

— Yüce Hakkın isimleri iki kısımdır...

Burada:

— İsimler...

*Şeklinde ifade edilen mana vasıftır... Nehiv âlimlerine göre, isimle-
re:*

— Esam-i Nuutiye...

Tabir edilir...

BİRİNCİ KISIM: Bunlar Cenab-ı Hakkın zatına bağlanan isimlerdir...

*Mesela: Ahad, Vahid, Ferd, Samed, Azim, Hayy, Aziz, Kebir, Muteâl
vb. isimler...*

**İKİNCİ KISIM: Bunlar, Cenab-ı Hakkın sıfatlarına bağlanan isimler-
dir...**

Mesela: İlim ve kudret...

—Nefsiye...

Tabir edilen, muti ve hallak isimleri ile:

— Ef'aliye...

Tabir edilen diğer isimler de bu kısma bağlanır ki, hemen hepsi, Cenab-ı Hakkın sıfatlarına bağlı isimlerdir...

Muhakkik vasfını alan âlimler demiştir ki: Tahkik ehli olanlar, tahkikat yapanlar, düşünenler şöyle demişler:

- **Yüce Hakkın isimleri iki kısımdır...**

Burada:

- **İsimler...**

Şeklinde ifade edilen mana vasıftır... Nehiv âlimlerine göre, isimlere:

- **Esam-i Nuutiye...**

Tabir edilir...

BİRİNCİ KISIM: Bunlar Cenab-ı Hakkın zatına bağlanan isimlerdir...

Mesela: Ahad, Vahid, Ferd, Samed, Azim, Hayy, Aziz, Kebir, Muteâl vb. isimler... Esmâ-i Hüsnanın bazıları, zati isimler. Bu çok mühim mesele. Bazıları sıfati isimler, bazıları esmâi, bazıları ef'ali isimler. Bunların ayrılması lazım, O'nu daha iyi tanıyabilmemiz için. Hepsini, sıradan aynı mertebenin isimleri olarak göremeyiz. Yukarıda bahsettiği; Ahad, Vahid, Samed; Azim, Hayy ... bunlar zatının isimleri. Sıfat-ı subutiye, sıfat-ı zatiye de deniyor ya. Sıfat-ı subutiye; bu sıfatlarının isimleri. Bunlar, Zat'ının isimleri. Ef'al mertebesi, esma mertebesi, sıfat mertebesi, Zat mertebesi var ya, işte hep bu mertebelerin kaynağı olan isimleri var Cenab-ı Hakk'ın. Hepsi Zat'ının isimleri değil. Gerçi hepsi kaynak olarak Zat'ına ulaşıyor ama, kaynak olarak; sıfat, esma, ef'al mertebelerini bildiriyor. Burada bunu anlatmak istiyor.

İKİNCİ KISIM: Bunlar, Cenab-ı Hakkın sıfatlarına bağlanan isimlerdir...

Bu isimler, sıfatlarının isimleri, vasıflarının isimleri. Mesela, bu radyonun genel olarak bir zatı var. Buna zat ismi olarak, radyo diyoruz, teyp diyoruz. Bir de sıfatlarının isimleri var; kırmızı düğme, siyah düğme. Her ne kadar netice yine zatına bağlanıyorsa da, bu parçala-

rının, bölümlerinin isimleri. Sapı diyoruz, bir karış ip diyelim, bunlar sıfatlarının isimleri. Tuşları diyoruz, üzerindeki şekilleri diyoruz, markası da onun bir vasfı sıfatı işte. İlim, kudret gibi.

--Nefsiye...

Tabir edilen, muti ve hallak isimleri ile:

- Ef'aliye...

Tabir edilen diğer isimler yani, fiil isimleri, ef'al isimleri **de bu kısma bağlanır ki, hemen hepsi, Cenab-ı Hakkın sıfatlarına bağlı isimlerdir...**

Bütün İlâhî sıfatlarda yapılan vasfın kökü: Yüce Allah'ın RAHMAN ismine dayanır...

Çünkü rahman ismi, şümulü ve kapsamı dolayısıyla, ALLAH isminin mukabilidir... Aralarında fark şudur:

a) RAHMAN; Toplu ve umumî bir mana ifade ettiği için, vasıfların zuhur yeridir...

b) ALLAH: Sadece isme mazhardır...

Bütün İlâhî sıfatlarda yapılan vasfın kökü: Yüce Allah'ın RAHMAN

ismine dayanır... Bu çok mühim bir mesele. Rahman suresinde bunu zikredebiliriz. Bütün isim ve sıfatlar Rahman ismine dayanıyor. Rahmaniyet de sıfatın kaynağı zaten ya, Rahmaniyet'ten meydana geliyor bütün bu alemler.

Çünkü rahman ismi, şümulü ve kapsamı dolayısıyla, ALLAH isminin mukabilidir... Allah ismine aynadır, karşısındadır, yani zuhur mahallidir. **Aralarında fark şudur:**

a) RAHMAN; Toplu ve umumî bir mana ifade ettiği için, **vasıfların zuhur yeridir...** Sıfatların, vasıfların zuhur yeridir.

b) ALLAH: **Sadece isme mazhardır...** Allah dendiği zaman, sadece bu bir ismin zuhurudur, isme mazhardır, bir isim anlaşılır. Ama Allah'ın sıfatları, Rahmaniyet'te zuhura gelir. Onun için karşısına düşer, aynasıdır diyor. Allah esması, bir isimden ibarettir sadece, bir isimdir diyor. Allah'ın faaliyet sahası, Rahman esmasıdır. Sıfatların kaynağı, hepsinin kaynağı. "Er Rahman allemel Kur'an Halekal insan

ve allmehul beyan" (55/1-3)Yani, bütün faaliyet sahası Rahman'ın elinde. Onun için, "Allah Adem'i Rahman sureti üzere halk etti", "Allah sureti üzere" demiyor. Bütün faaliyet Rahmaniyet'te olduğu için. Allah esması bir isimdir sadece. Ama, Allah esmasının aynası olan Rahman esmasında, bütün her şey meydana çıkmakta. Allah sadece isme mazhardır; Allah dediğimiz zaman, bir isimdir sadece. "Mazhar": Zuhur yeri, zahir olan, orada meydana çıkan demek. Mesela; Bir çiçeğin mazharı, saksıdır. İşte Allah esması, Allah; sadece o ismin mazharı, ismin zuhur ettiği yer, ismin yeridir. Faaliyet sahası yok. Faaliyet sahası, Rahman isminde oluşuyor. Onun için, Rahmaniyet, Vahidiyet Uluhiyet hep aynı mertebenin değişik isimleridir.

Burada, RAHMAN sıfatı üzerinde biraz duralım... Bilmen gereken husus vardır; öğrenmeye çalış...

Rahman sıfatı Tam kemali ve şümulü icabı; var olma yönünden yüce zat mertebesini gösterir... Bu mertebede halka nazar olmadığından: Rahman sıfatında bir noksanlık görülmez...

ALLAH ismi: Vacib'ül-vücut olan zata işaretir...

Şöyle ki: Hakka nisbet edilen kemal şümulü ile, halka nisbet edilen noksanları da kapsamına alır...

Çünkü:

a) Allah, umumi bir mana ifade eder...

b) Rahman sıfatı ise... hususi bir mana ifade eder...

Bu manayı daha açık anlatmak isterim... Esas kasdım şudur: Rahman ismi, cümle İlahi kemalleri özünde toplar... Onun özelliği buradadır...

Allah ismi ise... hem hakkı, hem de halkı şümulüne alır...

İş anlatıldığı gibi olunca: Rahman ismi, kemal vasfını alan kemalli durumlarından birine tahsis edilince, rahman isminin manası, o kemalle uyan bir isme geçer...

Mesela: Rabb, melik vb. isimler gibi... Bu türden isimler sınırlıdır. Ancak vasfından aldığı mertebenin manasını anlatır... Rahman ismi böyle değildir...

Çünkü: Rahman isminden anlaşılan mana; bütün kemalleri toplayıcı bir vasfa sahip olmaktır... Kaldı ki, bu isim, yukarıda kısmen izah edildiği gibi: Cümle sıfatları özünde toplar... Onların hepsine bir asıl-

dır...

Burada, RAHMAN sıfatı üzerinde biraz duralım.. Bilmen gereken husus vardır; öğrenmeye çalış..

Rahman sıfatı Tam kemali ve şumulü icabı; var olma yönünden yüce zat mertebesini gösterir... Bu mertebede halka nazar olmadığından: Rahman sıfatında bir noksanlık görülmez... Daha orada halk yok çünkü, halk edilmişlik yok daha orada.

ALLAH ismi: Vacib'ül-vücut olan zata işarettir...

Şöyleki: Hakka nisbet edilen kemal şumulü ile, halka nisbet edilen noksanları da kapsamına alır... Allah dendiği zaman, onun bünyesinde her şey ilmi olarak var, program olarak var ama, zuhur yeri olarak yok daha.

Çünkü:

a) Allah, umumi bir mana ifade eder... b) Rahman sıfatı ise... hususi bir mana ifade eder... Bu manayı daha açık anlatmak isterim... Esas kasdım şudur: Rahman ismi, cümle İlahi kemalleri özünde toplar.. Onun özelliği buradadır... Allah ismi ise... hem hakkı, hem de halkı şumulüne alır. Allah ve Rahman esmasına gelince, aradaki farka bir değişik yönden bakalım. Uluhiyet ne demek? "Tüm olarak bu varlığın, gerçek yüzleriyle, kendi mertebelerinde korumaya Uluhiyet adı verilir." diye izah edilmiştir. Yine İnsan-ı Kâmil'de, burada. Tüm olarak bu varlığın, gerçek yüzleriyle, yani kendi özellikleriyle, kendi mertebelerinde korumaya Uluhiyet adı verilir. Bütün mertebelerin hakkını vermiş oluyor, korumuş oluyor. Rahmaniyet ne demek? İsimleriyle sıfatların gerçek yüzleriyle meydana gelişinden ibarettir. Zuhuru artık orada başlıyor. Uluhiyet'te, program olarak koruyor onu, kendi bünyesinde.

Eksi, artı, ekşi, tatlı, küfür ehli, iman ehli hepsini, kendi mertebelerinde, tüm olarak bu varlığın gerçek yüzleriyle, kendi mertebelerinde korumaya Uluhiyet denir. Rahmaniyet, Vahidiyet diyelim bakın; Yüce Zat'ın zuhuruna bir tecelli yeri olmaktan ibarettir. Vahidiyet de, Uluhiyetin değişik bir yönü işte. Yüce Zatın zuhuruna bir tecelli yeri olmaktan ibarettir. Onda zat, sıfattır, sıfat da Zattır. Yani, Zat, sıfat daha orada birlikte. "Allah ismi ise; hem Hakkı, hem de halkı şumulüne alır" dediği işte burada, bütün varlıkların kendi mertebelerinde korumaktır, hem Hakkı, hem de halkı. Hem ehli küfürü, hem ehli imanı. Her varlığı kendi mertebesinde korumak, hakkını vermek yani. Öyle olmasa Allah zaten olmaz. Küfür ehli de Allah diyor. Değişiklik peygamberde. Allah

diyecek ama, arkadan Muhammed S.A.V. demesi gerekiyor, hakikî iman ehli olması için.

İş anlatıldığı gibi olunca: Rahman ismi, kemal vasfını alan kemalli durumlarından birine tahsis edilince, rahman isminin manası, o kemale uyan bir isme geçer... Mesela: Rabb, melik vb. isimler gibi... Bu türden isimler sınırlıdır. Ancak vasfından aldığı mertebenin manasını anlatır... Rahman ismi böyle değildir... Rahman'dan kaynaklanan esma-i ilahiye yani Rahmaniyyet, sıfat mertebesi isim mertebesine intikal edince orada özelleşir. Artık o ismin varlığı kadar orada tahakkuk eder diyor. Hangi ismin tecellisi varsa bir isim, o isim tecelli eder. Ama Rahmaniyyet'te bütün hepsi tecelli eder, en geniş manada.

Çünkü: Rahman isminden anlaşılan mana; bütün kemalleri toplayıcı bir vasfa sahip olmaktır... Rahman esmasında bütün esma-i ilahiye mevcut. **Kaldı ki, bu isim, yukarıda kısmen izah edildiği gibi: Cümle sıfatları özünde toplar... Onların hepsine bir asıdır...**

Sıfat üzerine devam edelim.. .Bu arada bazı zatların fikirlerini alalım...

Öğrenmeye çalış...

Tahkik ehli bir zata göre: Sıfat tam manası ile kavranamaz... Çünkü sonu yoktur... Ama zat, böyle değildir; kavranabilir...

- Şu Allah'ın zatıdır...

Denir ve idrak edilip kavranır; ama kemal iktizaları icabı, sıfat idrak edilemez.. .Kavranamaz...

Mesela: Bir kimseyi, umumi bir durumu ile tanımak; ama onun ne gibi vasıflara sahip olduğunu ve neler yapacağını tam kestirememek gibi...

Zira, kemal: Allah'ın zatı itibarı ile açıktır:

- Şöyledir...

Diye kestirilir... Ama, sıfatları cihetine gidince, kestirilemez...

Burada bir misal vermek yerinde olacak... Şöyle ki:

Bir kul, bu kevnî mertebeden yükselir yani bu alemde yükselir ; kudsî mertebeye geçip, ondan kendisine gelen bir keşif olursa, bilir ki:

İşte, Allah'ın zatı kendi zatının aynıdır.. .Böylece, zatı idrâk etmiş olur...

Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi bu manayadır:

- «Bir kimse ki, nefsini bildi; gerçekten Rabını bilen o oldu...»

Bundan sonra ,o kula kalan: Zat için gerekli sıfatları bilmektir...

Bu, bilinmesi gereken sıfatlar, o zat-ı İlâhiye tam manasıyla Hak olan ve özünü büründürdüğü vasıflardan ibarettir...

Böyle bir bilgiye ise, o kul için idrâk yolu yoktur...

Bîr misal olmak üzere ilim sıfatını ele alalım... Diyelim ki:

- O kul, ilim sıfatını aldı...

Peki bütün dalları ile bu ilim sıfatını nasıl kavrasın... Elbette kavrayamaz... Ancak, kalbine o ilim sıfatından inen miktarı bilir... Meselâ:

Bu varlıkta ne kadar insan vardır? Bunu bildikten sonra, o insanların isimlerini tek tek bilmek kalır...

O isimleri bildiğini kabul edelim... Bu sefer onların şekillerini bilmek kalır...

Hadi, şekillerini de bildi diyelim... Bu sefer kendilerini tek tek tanıması, bir bir görmesi ve hallerini anlaması, bilmesi gerekir...

Hatta daha başka şeyleri de bilmesi icab eder...

İşte, kalan sıfatlar da böyledir... Onların da durumu tek tek aynı şekildedir...

İşbu durum gösteriyor ki, sıfatların hiçbirini detayları ile idrâk etmek mümkün değildir...

Ancak, toplu yoldan bilinir ki; o da zat cihetinden gelir; zatını idrâk edişi icabı bilinir... Ve bundan da eksik bir şey kalmaz...

Şimdi bir neticeye varalım... Şöyle ki: İdrâk edilen ancak zat olduğuna göre... Sonsuzluğu dolayısıyla bu zatın sıfatlarının da idrâk edilmeyen sınıfa girdiklerine göre:

a) Zat idrâk edilir, muhakkaktır; malumdur...

b) Sıfatlar ise, meçhuldür; sonsuzdur...

Sıfat üzerine devam edelim.. .Bu arada bazı zatların fikirlerini alalım... Öğrenmeye çalış... Tahkik ehli bir zata göre: Sıfat

tam manası ile kavranamaz... Çünkü sonu yoktur.. .Ama zat, böyle değildir; kavranabilir...

- Şu Allah'ın zatıdır... Denir ve idrak edilip kavranır; ama kemal iktizaları icabı, sıfat idrak edilemez... Kavranamaz. Me-sela: Bir kimseyi, umumi bir durumu ile tanımak; ama onun ne gibi vasıflara sahip olduğunu ve neler yapacağını tam kestirememek gibi... Tabi bir bakıma doğru bir hadise. Bir şeyin, bir varlığın zatını, hakikatini genel olarak bilmek mümkün. Ama sıfatları itibariyle saymak mümkün değil. İmamlardan birisi, bir kuş almış eline binlerle sıfatını saymaktan bitirememiş. Ama kuş dediğin zaman, bir tane kuş, zatıyla birlikte, tüm, anlatmak daha kolaydır demek istiyor.

Zira, kemal: Allah'ın zatı itibarı ile açıktır:

- Şöyledir...

Diye kestirilir... Ama, sıfatları cihetine gidince, kestirilemez... Burada bir misal vermek yerinde olacak... Şöyle ki:

Bir kul, bu kevnî mertebeden yükselir yani bu alemde yük-selir ; kudsî mertebeye geçip, ondan kendisine gelen bir keşif olursa, bilir ki: İşte, Allah'ın zatı kendi zatının aynıdır.. .Böylece, zatı idrâk etmiş olur...

Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi bu manayadır: - «Bir kimse ki, nefsini bildi; gerçekten Rabını bilen o oldu...» Bundan sonra ,o kula kalan: Zat için gerekli sıfatları bilmektir... Bu, bilinmesi gereken sıfatlar, o zat-ı İlâhiye tam manasıyla Hak olan ve özünü büründürdüğü vasıflardan ibarettir...

Böyle bir bilgiye ise, o kul için idrâk yolu yoktur... Tabi, mümkün değil. Kendimizde ne kadarını bulursak ancak, Hakk'ta da o kadarını bulabiliyoruz. Çünkü sonu yok. Diyelim ki; Tekirdağ' ı, bu memleketi zatı olarak bildik, toplu halde bildik. Ama bu memleketin; her bir cadde ve sokağını, her cadde ve sokağında ne kadar ev var? Ne kadar ev içinde ne kadar insan var? Bu ne kadar insanın ne kadar çocukları var? Bunların işleri nedir? Paraları nedir? Gençlikleri nedir? Yaşları nedir? Tahsilleri nedir? Bunu bilmek mümkün değil. Tabi, Allah'ın indinde bilinmeyecek şey yok, ama insanın bunları bilmesi mümkün değil. Gereği de yok zaten. Genel olarak Tekirdağ diye bildin mi, Ana caddelerini bildin mi, kullanacak kadar hali, yaşlarını, isimlerini, vasıflarını bildin mi, bu senin için yeterli. Ama, bilmek mümkün değil, onu demek istiyor. Bir şeyi zatî yönüyle anlamak daha kolay, sıfatları, isimleri yönüyle anlamak mümkün değildir diyor.

Bir misal olmak üzere ilim sıfatını ele alalım... Diyelim ki:

- O kul, ilim sıfatını aldı... Peki bütün dalları ile bu ilim sıfatını nasıl kavrasın... Diyelim ki, bir kul alim oldu. Alim dedik, ama bütün dallarıyla bu ilmi nasıl bilsin? Doktorluk ilmini bilse, avukatlığı bilmez. Avukatlığı bilse, mühendisliği bilemez. Mühendisliği bilse, sanatkâr olamaz, elektrik işini bilemez. Bunların varlığını bilir ama tahakkukunu yapamaz. Gerek te yok zaten. Bu kadar şeyi öğrenmesine de gerek yok. **Elbette kavrayamaz...**

Ancak, kalbine o ilim sıfatından inen miktarı bilir... Meselâ:

Bu varlıkta ne kadar insan vardır? Bunu bildikten sonra, o insanların isimlerini tek tek bilmek kalır... O isimleri bildiğini kabul edelim... Bu sefer onların şekillerini bilmek kalır... Tarif etmek, vasıflarını bilmek kalır. Her insanın ayrı bir vasfı var, adresi var, yeri var.

Hadi, şekillerini de bildi diyelim... Bu sefer kendilerini tek tek tanıması, bir bir görmesi ve hallerini anlaması, bilmesi gerekir... Bütün insanları.

Hatta daha başka şeyleri de bilmesi icab eder... İşte, kalan sıfatlar da böyledir... Onların da durumu tek tek aynı şekildedir... İşbu durum gösteriyor ki, sıfatların hiçbirini detayları ile idrâk etmek mümkün değildir... Ne kadar alim olursa olsun insan, ne kadar arif olursa olsun, bunları bilmesi mümkün değildir.

Ancak, toplu yoldan bilinir ki; o da zat cihetinden gelir; zatını idrâk edişi icabı bilinir... Ve bundan da eksik bir şey kalmaz... Şimdi bir neticeye varalım... Şöyle ki: İdrâk edilen ancak zat olduğuna göre... Sonsuzluğu dolayısıyla bu zatın sıfatlarının da idrâk edilmeyen sınıfa girdiklerine göre:

a) Zat idrâk edilir, muhakkaktır; malumdur...

b) Sıfatlar ise, meçhuldür; sonsuzdur...

Hak ehli zatların çoğuna, bu mana örtülüdür... Kendilerine, Allah-u Taala, zatını keşfi nasib ettiği zaman, sıfatlarını idraki de istemişlerdir.. Bu sıfatları idraki kendilerinde bulamayınca, Allah'ı da inkâk cihetine gitmişlerdir... Özellikle Musalarına:

— «Gerçekten ben Allah'ım... Benden başka ilah yoktur... Bana ibadet et...» (20/14)

Âyet-i kerimesi ile yapılan emre icabet etmediler... Ona icabet etmediler ve o hitaba:

— Sen ancak mahluksun... Başka değilsin...

Dediler... Bu durum da, açık gösteriyor ki: Yüce Hak için itikadlarında: Zatın idrak edileceğini, sıfatların bilenemeyeceğini bilemediler..

Ne var ki, tecelli; itikat edilenin aksine oldu... Dolayısı ile inkar hasıl oldu...

Sandılar ki: Müşahede yolu ile, zat nasıl idrak ediliyorsa,. Ki o zattaki sıfatlar da öyle idrak edilir... Bunun olmasının imkânsızlığını kavrayamadılar...

Bu durum, değil yüce Allah'ta, mahlukta da böyledir...

Bizzat kendinde dene... Sende gördüğün nedir?. Ancak zatındır; kendindir...

Sende neler yok ki: Kahramanlık var, cömertlik var, ilim var... Tam bir müşahede ile, bunların durumunu tesbit edebiliyor musun? Onlardan ancak parça parça, bilinen kadar gelenini, ortaya çıkanını bilip görüyorsun...

Sende anlatılan vasıflardan biri çıkınca, ancak onun bir belirtisi olur... Ve hüküm yolu ile:

— Bu budur...

Diyebiliyorsun... ya onun diğer teferruatı... Yok olan sıfatların...

onlar, sende idrak edilemez... Bir yoldan gizli saklı kalıyor... Müşahede edilmiyor...

Sende bir sıfatın belirtisi görülüyor; akıl onu sana bağlıyor... Bu, âdettir... Mefhum kanunu böyle yürüyor...

Ama, ne temeline iniliyor; ne de, detayları ile kavranıyor...

Hak ehli zatların çoğuna, bu mana örtülüdür... Yani, Zat'ının bilinip, sıfatlarının bilinemeyeceği hakikati örtülüdür. Tam kemale ermemiş, yolda olan Hak ehline. **Kendilerine, Allah-u Taala, zatını keşfi nasib ettiği zaman,** yani, bir kimseye Allahu Taala zati yönden tecelli ettiği zaman, yani genel olarak bir tecelli yaptığı zaman, **sıfatlarını idraki de istemişlerdir...** Yani, Allah'ın sıfatlarını da idrak etmeyi istemişlerdir. Hak ehli zatların bazıları, çoğunluğu. Yani, zati tecellisinden sonra, sıfat tecellilerinin de tamamını istemişlerdir.

Bu sıfatları idraki kendilerinde bulamayınca, Allah'ı da inkâr

cihetine gitmişlerdir... Yani, sıfatları kendilerinde bulamayınca, Zat'ını da inkâr yoluna gitmişlerdir. İşte zaman zaman diyoruz ya, bazı yerler kaygandır, insan düşer. Zati tecelli olduğu zaman kişiler, bunun teferruatını da ister, sıfat tecellilerini de ister. Bunları bulamayınca, kendisinde yok zanneder, inkâra gider, zatını da inkâr eder. O tecelliye de inkâr eder. Mesela; Hayy esmasının tecellisini ister kendisinde, karşı tarafa hayat versin diye. Madem ki bu sıfatlar Zat'ına bağlı, onları da kullanmak ister. Benlik oluşmaya başlar yavaş yavaş kendinde. İlahi benliği kendinde bulduktan sonra bu, beşeri benliğe dönmeye başlar. Kaygan yer dediğimiz işte orasıdır. Bunun sıfatlarıyla tasdik edilmesini ister. İlahi benliğin kendisinde zuhurunu ister, sıfatların idrakini ister. Yani, baktığı zaman birisini hemen canlandırır, hemen hayat versin. Baktığı zaman, kendisinden olağanüstü hallerin çıkmasını ister. Sıfatlarını idrak etmeyi ister.

Bunlar olmayınca, kendisinde böyle bir şeyler görmeyince; "Demek o, Zati tecelli değilmiş" der. Zati tecelliye de inkâr eder o zaman. Yani, idrak ettiği Allah'ın Zati hakikatini inkâr yoluna gider. Yine ağızda bir Allah kelamı vardır ama, kendi zannında oluşturduğu, beşeriyetinden ilk başlarda oluşturduğu Allah'tır, yöneldiği Allah. Zat tecellisi olur, belirli bir çalışmalar neticesinde. O Zat tecellisi, aslında tam kemalliyet bir Zat tecellisi değildir. İlk vuruntulardır onlar, Zat tecellisinin vuruntulardır, ama Zat tecellisidir. Bundan sonra teferruatını ister, sıfatı subutiyeleleri. Kemal olarak o tecelli onda olsa, zaten bu talepte bulunmaz, hiçbir şeyin talebinde bulunmaz. Yani, bir varlık gösterme talebinde bulunmaz. Benlik kırıntıları kendisinde daha olduğundan o, varlık göstermeye çalışır.

Özellikle Musalarına: İşte bu, Museviyet mertebesinde oluşan hadise. Yani, tevhid-i esmada oluşan. Tevhid-i esmaya geldiği zaman, Cenab-ı Hakk'ın Zat'ını idrak etmek mümkün, tenzih, yani, ötelere bir Allah'ın varlığını idrak etmek mümkün. Ama, İseviyet mertebesi itibarıyla sıfatların kendisinde tecelli etmesini ister. Halbuki o, İseviyet'te ancak meydana geliyor. İşte buradaki veli, buraya ulaşan kimse, Museviyet velisidir. Eğer yoluna devam ederse, İseviyet'e ulaşır. Yani, sıfatlar kendisinde tahakkuk etmeye başlar. "Enel hakk" diyor ya, "Ben Hakk'ım" diyor. Anlayanlar yanlış anladı da, kendisi doğru söyledi. İşte ama o, kendisine gelen Zat tecellisinin neticesinde " Enel Hakk" dedi. O, sıfatlarını talep etmedi. "Enel Hakk" dedi çünkü. Hakk tecellisi, onu ortaya koydu. Hakk, zatının esması.

- «Gerçekten ben Allah'ım... Zat tecellisi oluyor Musa A.S.'a Benden başka ilah yoktur... Bana ibadet et...» (20/14) "Fa'budniy"; "Bana ibadet et, Zat'ıma ibadet et" diyor, Musa A.S.'a. Yani, Musa A.S.'ı Zat

mertebesine çekiyor. Zat'ından hitapla, Zat'ına ibadete yöneltiyor. Museviyette yok ama, oraya doğru çıkış var orada. Tur dağında nasıl; "Bi eymeni turisinine" yani, Tur-i Sina'nın sağ tarafından, Eymen Vadi'si'nden seslendi diyor. (28/30) Sağ tarafından yani, Akl-ı Küll'den, Uluhiyet mertebesinden seslendi nefs-i küll'e. Kendisi Nefs-i Küll'deydi. Yukarıya doğru çekmek için, yani İseviyet mertebesine, ondan sonra Muhammediyet mertebesine yükseltmek için. "Senin merteben burası ama, bunun üstünde mertebeler var, gözünü oraya dik" dedi ona. Oradan aldığı hakikatler, dokuz levhadan, iki levhayı anlatamadı. Çünkü o, İsa mertebesiydi, İsa A.S.'a aitti onları izah etmek. İki levha nurdandı zaten, diğer yedi levha mermerdendi. Onlar taş üzerinde olduğu için, Musa A.S.'ın kavminin gönlünün taşlaşması ondandır denir. "Gerçekten Ben Allah'ım" burada, Zat mertebesinden, esma mertebesine yöneliş vardır, yahut oraya doğru çekiş vardır. "Benden başka İlah yoktur, Bana ibadet et" yani, "Sen şu anda esma mertebesindesin, isimlerime değil, sıfatlarıma değil, Benim Zat'ıma ibadet et" diye tavsiye geliyor, ve emir aynı zamanda. Allah ona tavsiye ediyor, böyle yap diyor.

Âyet-i kerimesi ile yapılan emre icabet etmediler... Ona icabet etmediler ve o hitaba:

- Sen ancak mahluksun... Başka değilsin... Çünkü o hitap, bir ağaçtan geldi onlara. Allah'ın nurundan, değişik bir ulvi âlemden değil, bu madde âleminde, cisimler âleminde geldi. Kaynağı Zat'ı ama, zuhuru mahalli, mazharı yani, ağaçtı. Ef'al âleminde geldi ama kaynağı Zat. Çünkü, "Ben yaptım" diyor Cenab-ı Hakk, "Bana tap", "Bana dön" diyor. Ama, çıkış yeri ağaç. İşte onu ağaç olarak görenler inkâr ettiler, Zati olduğu halde. Ama bu hakikati idrak edenler "Beli" dediler ve Zat'ına yöneldiler. Çünkü o ağaçtan tabii olarak çıkması gereken ateş, yangın şeklinde değildi, oradaki ispatı da oydu, özelliği de oydu, nur şeklinde oradan zuhur etmekteydi.

Ağaçtan nur şeklinde. Tabii oluşumun dışında bir ışık vardı orada. Ağaç kendi kabiliyeti itibariyle yanmış olsaydı, kararacaktı, siyahlaşacaktı, duman olacaktı neticede. "Orada bir ışık gördü" diyor yani, nur şeklinde o ağaçtan tecelli etti. Başka ifadeyle; ağacın tabii yanış hali değildi. İşte Allah'ın zuhurunun ispatı oydu orada. Eğer normal yangın şeklinde olsaydı; kararacaktı, duman olacaktı, bir başka hal olacaktı orada. Veya çevreyi de yakacaktı, orman yangını gibi. Ama oradan, nur şeklinde, ışık şeklinde zuhur etti. "Ben bir ışık görüyorum, ateş görüyorum" dedi. Oraya gitti, bir aydınlık gördü, gecenin bir vaktinde. O, uzaktan tabii şartlarıyla, kıyas şartlarıyla ateş gibi gördü. Ama yanına gidince , ateş olmadığını anladı. "İnneni enAllahu Lâilâhe illâ

ene,"Fa'budniy";(20/14) "Bana ibadet et" diyor. İsimlerime, sıfatlarıma değil, hayale değil, Zat'ıma ibadet et diyor. Namaz kılan, bu mertebede, bu hitabı duyması lazım, Museviyet mertebesinde. Veya bu anlayışla, Zat'ına secde etmesi lazım. Bu hakikati anlamayanlar, hani zaman zaman sohbet konusu oluyor,

Mahmud Şebüsteri ne diyor? Gülşen-i Raz'da; " Vera başet enel hak ez dirahî, Çira nebvî reva ezni bahtî" orjinalinde, "Bir ağaçtan "Enel Hakk" sözünün geldiğine inanıyorsun da insan gibi kutlu bir varlıktan geldiğine niye inanmıyorsun?" diyor. Yani, Hallac-ı Mansur'un o sözünü kıyas ediyor. "Ağaç enel Hakk diyor ona inanıyorsun da, inanlar için diyor tabi, insandan geldiğine inanmıyorsun diyor. Bazıları Kur'an-ı Kerim'de bu hadiseyi okuyor, inanıyor, tamam olur diyor, ama öyle, ama böyle, şu veya bu anlayışla ama kabul ediyor varlığını. Ama, insan "Enel Hakk" dediği zaman, "Hayır, değilsin" diyor. İşte buradaki hadise; "Sen mahluksun, Allah değilsin sen" diyor. İnkâr ediyor yani, olduğu gibi inkâr ediyor.

Dediler... Bu durum da, açık gösteriyor ki: Yüce Hak için itikadlarında: Zatın idrak edileceğini, sıfatların bilenemeyeceğini bilemediler...

Ne var ki, tecelli; itikat edilenin aksine oldu... Yani, Hakk'ın tecellisi onların düşüncelerinin tersine oldu. Onlar; "Sıfatlar idrak edilir, Zat idrak edilemez" diye düşündüler, tersini yaptılar işin diyor. Halbuki, Zat'ı orada tecelli ediyordu, onu idrak edebilirdin diyor. Ama sıfatları yönünden idrak edemezsin, edilmez. Bir ağacın bile sıfatlarını idrak etmek mümkün değil. İmam-ı Gazali sanırım, bir kuşu almış eline, yüzlerce, binlerce sıfat, vasıf bulmuş kuşun üzerinde başa çıkmamış yani, anlatamamış, anlayamamış ne olduğunu. Bugün, bir mineral alınıyor eline, bir sigara dumanını düşünün; ikibin beşyüz tane zararlı madde. Bir dumanın vasıflarını bulamıyor insanoğlu. Bir mikrobun vasfını, Kanserin mikrobunun ne olduğunu bulamıyoruz, vasfını bulamıyoruz da Allah'ın vasfının tamamını bulmak mümkün mü? Ama, zatı olarak, mikrop olarak biliyoruz, olduğunu biliyoruz. ***Dolayısı ile inkar hasil oldu...***

Sandılar ki: Müşahede yolu ile, zat nasıl idrak ediliyorsa, Ki

o zattaki sıfatlar da öyle idrak edilir... Bunun olmasının imkânsızlığını kavrayamadılar...

Bu durum, değil yüce Allah'ta, mahlukta da böyledir...

Bizzat kendinde dene... Sende gördüğün nedir? Ancak za-

tındır; kendindir...

Sende neler yok ki: Kahramanlık var, cömertlik var, ilim var... Tam bir müşahede ile, bunların durumunu tesbit edebiliyor musun? Onlardan ancak parça parça, bilinen kadar gelenini, ortaya çıkanını

bilip görüyorsun...

Sende anlatılan vasıflardan biri çıkınca, ancak onun bir belirtisi olur... Ve hüküm yolu ile:

- Bu budur...

Diyebiliyorsun... ya onun diğer teferruatı... Yok olan sıfatların...

onlar, sende idrak edilemez... Bir yoldan gizli saklı kalıyor... Müşahede edilmiyor...

Bir insanda zat olarak kişi kendini tanıyor. Ben, dediğin zaman, tümüyle birlikte. Ama sende, o kadar değişik sıfatlar var ki, sayman mümkün değil. Bir iş yaptığımız zaman, şunu şuraya koyduğumuz zaman, bu bir kudret sıfatıyla meydana geliyor. Bunu yaptık, bunu ettik diyoruz, çıkanı görüyorsun. Ya sende çıkmayan, faaliyete geçmeyen nice sıfatlar, vasıflar, ilimler, bilgiler var. Ömür boyu ortaya getiremediğin, çıkaramadığın bilgiler var. Onun için kendimizi hakkıyla tanımamız mümkün değil bu yönden. Ama zatımız yönüyle tanımamız mümkün, genel hatlarıyla birlikte. Bu zatımızı tanımamız için; genel olarak bu sıfatların, bu zatın da kime ait olduğunu bilmemiz lazım. "Ben" diye sahipleniyorsak, biraz düşünmeliyiz; Acaba benim mi bunlar? Ben dediğimiz, ben mi acaba? Hangi ben? O, ne acaba, O kim acaba? Yani, ben diye vasıflandırdığın o vasıf kim? Zati olarak. İşte o da, Allah'ın Zat'ından başka bir şey değil. Bunu böyle idrak ettiğin zaman, Allah'ın sıfatlarının tamamını, sonuna kadar bilmesen de mühim değil.

Zat'ını biliyorsun çünkü, toplu halini biliyorsun. Beşeriyetimiz yönüyle kendi sıfatlarımızı idrak edemezken, Uluhiyetin bizde gizlediği sıfatlarını nasıl bilelim parça parça? İşte bunlar, doksan dokuz isim diye belirtilen, genel hatlarıyla belirtilmiş, bu kadarıyla bildirilmiş. Faaliyet sahasında bize bunlar yettiği için bu kadarı yeterli görülmüş. Daha fazlasına gerek yok. Bu dünyada bizde çıkmayan o kadar çok vasıflar var ki, bu sıfatlar, vasıflar ahirette çıkacak ortaya, burada çıkması, bilinmesi mümkün değil. Ama bunlar, bizde mevcut. Çıkanlar, çıkmayan vasıfların yanında hiçbir şey değil aslında. Eğer bizim biner sene, bir milyon sene ömrümüz olsa, hep biz bir şeyler çıkartırız ortaya. Çünkü, hepsi var, kaynakta var. Kaç sene yaşadysak, bu kadarını ortaya

çıkartabiliyoruz ancak, bizde mevcut olan özelliklerimizin. Yarın ne yapacağımızı bilmiyoruz, ama yarın bir şeyler çıkaracağız ortaya, çünkü o, bizde mevcut, onu ortaya çıkaracağız. Kendimizi ve Allah'ı tanımamız özellikleri, isimleri yönünden daha zor, Zat'ı yönünden daha kolay. Onun için; "Nefsini bilen, Rabb'ını bilir". "Zatını bilen, kendi zatını bilen, yani Allah'ın Zat'ını bilir" diye ifade edelim. Ama, "İsimlerini bilen, Allah'ın isimlerini bilir" dememiş, "Özelliklerini bilen, Allah'ın özelliklerini bilir" dememiş. Çünkü, oraya yol yok.

Sende bir özelliğin belirtisi görülüyor; akıl onu sana bağlıyor... Yani zatına bağlıyor. Özellik zatına bağlıyor. ***Bu, âdettir... Mefhum kanunu böyle yürüyor...*** Fehim kanunu, yani düşünce kanunu böyle yürüyor.

Ama, ne temelini iniliyor; ne de, detayları ile kavranıyor...

Zat-ı ilâhiyi idrâk üzerinde duralım... Bu da, bilmen gerekli bir konudur... Özünde tam bir yüceliğe sahip bulunan zat-ı İlâhiyi idrâk şu yoldan olur:

Bileceksin ki: Sen onun; o da sen...

Ne var ki bu: Kuru bir bilgi ile değil; Hak katından ihsan olunan ilâhî bir keşfe sahip olmakla olur...

Anlatılan keşfe, İlâhî bir ihsanla nail olup, senin o olduğunu; onun da sen olduğunu bildikten sonra anlarsın ki: Bu böyledir... Bunun böyle oluşundaysa... ne bir ittihad ne bir hülul vardır...

Demek isteniyor ki:

— Anladığımız veya anlamadığımız manada ne bir bitişme var; ne bir giriş çıkış...

Bunun böyle olduğuna, bitişme veya giriş çıkış olmadığına göre: Her şey yerli yerinde kalıyor...

Bu olan iş: Her şey yerinde olduğu halde oluyor... Rabb, makamında; kul da, kulluk halinde berdevam...

Çünkü: Ne Rabb kul olabilir... Ne de kul Rabb...

İlmin ve bütün açık hallerin, çok çok üstünde olan, bir zevk yolundan ve İlâhî keşif ihsanı ile bu kadarını anlarsan... sana şu kalır:

a) Yüce zatta, bu geçici varlığın eriyip bitmesi...

b) Kulluk vasıflarının tamamen eriyip gitmesi...

Zat-ı ilâhiyi idrâk üzerinde duralım... Bu da, bilmen gerekli bir konudur... Özünde tam bir yüceliğe sahip bulunan zat-ı İlâhiyi idrâk şu yoldan olur:

Bileceksin ki: yani, öyle bir düşünceye dalacaksın, öyle bir ilme vakıf olacaksın ve neticede bileceksin ki: **Sen O'sun; O da sen...**

Ne var ki bu: Kuru bir bilgi ile değil; Hak katından ihsan olunan ilâhî bir keşfe sahip olmakla olur... Bakın, ilim iki türlü, bilgi sahibi olmak iki türlü; Birincisi, Tuhfe'de de belirtildiği gibi alî ve naklî ilim oluyor. Yalnız bu aklî ve naklî ilim dediğimiz; zahiri, şeriat mertebesi bakımından, şeriat mertebesi düzeyinden. Gerçek ilim, irfan ehlinin ilmi ise; tahkik edilmiş bir ilim. Yani, tahkik ehlinin ilmi. Muhakkik diyorlar onlara, onların ilmi. İşte, o ilimden burada bahsediyor. Akl-ı cüz, akl-ı beşer aklından ve nakilden gelen ilimden değil, tahkik ehlinin ilminden oluşan, akl-ı külden gelen bir ilim. Şartını müşahadeye bağlıyor, keşfe bağlıyor. Yukarıdaki, "**Bileceksin ki: Sen O'sun; O da sen**" kelimesini ezbere söylediğin zaman, bunun lafzını, lisanını söylemiş olursun, ama burada gizlenen, yani burada mevcut olan hakikati hiçbir şekilde anlayamazsın demek.

Bunu anlayabilmek için; muhakik yani tahkik halinde idrak etmen gerekir diyor. O da, " Hak katından ihsan olunan ilâhî bir keşfe sahip olmakla olur" diyor. İşte bu ihsan olmadıkça, bu ilmin oturması, meydana gelmesi, zuhura çıkması mümkün olamıyor. Cibril hadisinde belirtilen ihsan ile o kapıdan girildikten sonra, " innallahe meal muhsinin":(29/69) "Allah Muhsinler ile beraberdir" kemalâtına erildiği zaman, işte o zaman; "**Sen O'sun, O da sensin**". "Allah Muhsinler ile beraberdir" dediği anda; "Sen O'sun, O da sensin" diyor. Nelere nokta basmışlar, ne kadar muazzam meseleleri bu kadar kolay ve açık bir şekilde anlatmışlar.

Anlatılan keşfe, İlâhî bir ihsanla nail olup, senin o olduğunu; onun da sen olduğunu bildikten sonra anlarsın ki: Bu böyledir... Başka türlü değildir. **Bunun böyle oluşundaysa... ne bir ittihad ne bir hülul vardır...** Yani, senin O'nunla, O'nun seninle, senin O'ndan, O'nun senden ayrı birşey olmadığını anlaşılması için, bu bir ittihad ve hulûl; hani tasavvuf eğitiminde mertebelerinde ittihad ve hülul diye sözler vardır. İttihad: Birleşme, Hülul: Dühul etme, girme. Bazıları derler ki; "Kul ile Allah birleşti, ittihad, birlik kurdu". Bu böyle değil, böyle bir şey olmaz diyor. Bu yoldan gelen bir ilim değil. Bir de derler ki; "Allah kula dühul etti" yahut "Kul Allah'ın varlığına duhul etti." İttihad, birleşme veya biriyle birlikte olmak bu yoldan değil, böyle ol-

maz zaten diyor. Aslında, Allah ayrı, kul ayrı da onlar birleşti, böyle değil, bu şekilde anlamayın diyor.

Demek isteniyor ki:

- Anladığımız veya anlamadığımız manada ne bir bitişme var; ne bir giriş çıkış... Yukarıda bahsettiği cümle içerisinde; "Sen O'sun, O da sen". Burada iki ayrı şey yok aslında. Bir varlığın değişik görünüşü var. Şu kitap geldi de bunun içerisine girdi yahut o iki ayrı şey birbiri ile birleşti değil. Sakın böyle anlamayasın, böyle anladığın zaman hataya düşersin. Çünkü ayrılık yok zaten deniyor.

Bunun böyle olduğuna, bitişme veya giriş çıkış olmadığına göre: Her şey yerli yerinde kalıyor...

Bu olan iş: Her şey yerinde olduğu halde oluyor... Rabb, makamında; kul da, kulluk halinde berdevam... Senin, bunun böyle olduğunu idrak etmen, yaşaman dışarıda bir şeyi değiştirmiyor. Sen yine kulluk makamındasın, Rabb'ın yine Rablık makamındadır. Değişen hiçbir şey yok, değişecek olan şey, senin idrakindeki anlayışın, değerlendirmen, değer yargıların. Bizi en çok yanıltan, iki hal vardır; birisi akl-ı cüzümüz ile düşünmek, diğeri de hislerimizle hareket etmek. Bizi yönlendiren bunlardır. Elimizdeki ölçüler de bunlara göre kurgulanmış, beşeri olan ölçülerdir. Bu ölçüleri arttırmak zorundayız, geliştirmek, genişletmek zorundayız. Gerek duygular itibariyle gerek akıl. Akl-ı cüzü akl-ı külle doğru harekete geçirmek zorundayız. İşte o zaman, hakîki ölçülere ulaşmış oluyoruz.

O zaman anlıyoruz işte; sen O'sun, O da sen. ama ne bir girme çıkma ne de birleşme hükmüyle değil, aslî hükmüyle. "Venefahtü fihi min ruhi" (15/29) dediği zaman, "ben ona ruhumdan nefyettim". İmam-ı Gazali hazretleri; "O ruh onun gayrı mıdır ki?" diyor, "nefyettim" gibi biz değişik bir şekilde onu düşünelim. Kendisi değil mi? Ayrı gayrı mı ondan? diyor. İşte, gerçek İslam bu. Tefekkür dini İslam. Biz bunu, sadece fiziki tatbikat dini haline getirmişiz. Sadece zahiri, fiziksel hadiseleri, duyguları ön plana çıkararak, dinimizi sadece bu faaliyet sahasında bırakmışız. Düşünce sahası içerisinde değil, geniş ufuklar dahilinde değil. Çok küçücük akl-ı cüzümüz ile bu meseleleri anladık zannetmişiz, kelimelerin zahirini söylemişiz, böylece ömürlerimiz geçmiş, gitmiş. "Bu olan iş, her şey yerinde olduğu halde oluyor." Yani, bunu böyle söylemekle kişide veya varlıkta değişen bir şey olmuyor. Her şey yine yerli yerinde oluyor. Tek değişen şey aklımızdaki değerlendirmemiz, değer yargılarımız. Rab kendi makamında, kul da kulluk halinde berdevamdır.

Çünkü: Ne Rabb kul olabilir... Ne de kul Rabb... Fizik olarak.

İlmin ve bütün açık hallerin, çok çok üstünde olan, bir zevk yolundan ve İlâhî keşif ihsanı ile bu kadarını anlarsan... sana şu kalır:

a) Yüce zatta, bu geçici varlığın eriyip bitmesi...

b) Kulluk vasıflarının tamamen eriyip gitmesi... "Sen O'sun, O da sen" hükmü nasıl anlaşılacak? a) "Yüce zatta, bu geçici varlığın eriyip bitmesi." Şu geçici senin varlığının veya bütün âlemin varlığının eriyip gitmesi. Nasıl eriyecek? Soğuyup mu eriyip gidecek? Değil! Bilgimizde o kalıntılar, bizde ayrı gayrı diye bildiğimiz kalıntılar eriyip gidecek. Bilgi kalıntıları eriyip gidecek, aslı üzere kalacak. b) "Kulluk vasıflarının tamamen eriyip gitmesi." İnsanın iki vechesi var; abdiyyeti ve uluhiyeti. İnsanı tarif ederken nasıl demiştik? Akıl, ruh, beden ve nefis. Dört önemli bölüm var. Akıl, Ruh, beden ve nefis; ruh ve bedenin birleşmesinden meydana gelen nefis. Bu nefis, bizim faaliyet sahamız. Duygularımızla birlikte, her şeyimizle birlikte nefis ismini alıyor.

Yalnız, nefis-i emmare dediğimiz nefis değil tabi. O da içinde ama, onun üstüyle birlikte. Bu nefsin iki yüzü vardı; biri topraktan, yani anne tarafına bakan tarafı, bir de ruhtan gelen, akl-ı külle bakan, baba tarafına bakan tarafı. İşte burada, kulluk vasıflarının tamamen eriyip gitmesi dediği o. Nefsinden gelen, yani anne tarafından, topraktan gelen tabiatları, kişinin kulluk tarafı. Ama, ruh tarafından gelen, "venefahtü" (15/29)den gelen ve "Ve eyyednahü biruhül kuds" (2/87) İsa A.S.a bildirilen, "Seni mukaddes ruhla güçlendirdik" hükmü ile gelen tarafı da uluhiyet tarafı. Bizde iki özellik var; ya abdiyyetimize dönerek, yönelerek yani toprak tarafımıza, tabiatımıza dönerek yaşıyoruz, yahut Rahmaniyyet'imize dönerek, ruhaniyyetimize dönerek yaşıyoruz. Nefsaniyyetimizden, beşeriyyetimizden kurtulup Rahmaniyyet'e döndüğümüz zaman; zaten sen O'sun, O'ndan gayrı bir varlık yok ortada. Biz kulluk tarafımızı yani beşeriyyet tarafımızı, toprak tarafımızı göz önüne alarak kendimize bir varlık nisbet etmişiz. Nisbet bunlar sadece, başka bir şey değil. Burada dediği;"Kulluk vasıflarının tamamen eriyip gitmesi" yani, beşeriyyetinin ortadan kalkması. "Sen zaten yoksun" diyor, "Sonradan var oldun, hayalinde var oldun". "Hayalindeki varlığını ortadan kaldır, Sen O'sun", "O kaldı gitti, başka bir şey yok" deniyor.

Anlatılan yüce makamı bulmuş olmanın üç alâmeti vardır:

a) Kul, önce nefsinden geçecek... Nefsi bilinmez bir şey olacak; fena bulacak ve Rabbi zuhur edecek...

b) Sonra Rabbi da geçecek... O da fena bulacak... Ve: Rububiyet sırrı zuhur edecek...

c) Bundan sonra, sıfatlarla olan bağlantılar da kalmayacak... Çünkü: Her şey bitmiş; yüce zatla hakikat bulunmuştur...

Sayılan bu üç hal, peş peşe olduktan sonradır ki: Zatı anlamak sana nasib olur...

Ve... bu iş de burada böylece bitmiş olur... Daha fazlası yoktur... Zat zattır ve alâmetleri tam olduğuna göre idrâkin kadardır...

Bir şeyi bilince, ondan daha fazla malumat edinmek sıfatlar kapısındadır...

Sıfatlar senin kimliğindekilerdir... İlim, idrâk, işitmek, görmek, azamet, kahır, kibir ve emsali şeylerdir... Ki bunlar, sıfatlar kapısından idrâk edilip, görülür ve bilinir...

...Ve zata mensup kimselerden, her biri, bu sıfatları kendi azmi, kuvveti ve üstün gayreti ve ilim sıfatına büründüğü miktar idrak eder...

Anlatılan yüce makamı bulmuş olmanın üç alâmeti vardır:
Yani, kulluğundan kurtulup uluhiyetine ulaşmanın üç makamı vardır:

a) Kul, önce nefsinden geçecek... Nefsi bilinmez bir şey olacak; fena bulacak ve Rabbi zuhur edecek... Fenayı nefis. Evvela nefsinden geçecek; nefs-i emmaresi, levvamesi, mülhimesi, yani bir bölümünden geçecek. Yani, kendi beşeriyeti fani olacak. "Küllü şey in helikun illa vecheh"(28/88) Her şey helâk olucudur. Bunun içerisinde şeyiyet olarak, kendi varlığı da zaten vardır. Her şey helak olacak dediği zaman kendi şeyiyeti de, eşyadan olan bu vücut varlığı, toprak varlığı da fena bulacak.

b) Sonra Rabbi da geçecek... O da fena bulacak... Ve: Rububiyet sırrı zuhur edecek... "Men arefe nefse hu, fakat arefe rabbe hu"; bu zuhur edecek. "Küllü men aleyhe fen"; orada rububiyet, kimlikler ortadan kalkacak. Birincide eşya, ikincide kimlikler gözünden kalkacak, fena bulacak.

c) Bundan sonra, sıfatlarla olan bağlantılar da kalmayacak... Çünkü: Her şey bitmiş; yüce zatla hakikat bulunmuştur... Tabi bunu üç madde içerisine toplamış ama, bir hayat felsefesi gizli içerisinde. Şimdilik bu kadarla geçelim, bu bilinmenin yolu olsun.

Sayılan bu üç hal, peş peşe olduktan sonradır ki: Zatı anlamak sana nasib olur... İnşallah!

Ve... bu iş de burada böylece bitmiş olur... Daha fazlası yoktur... Zat zattır ve alâmetleri tam olduğuna göre idrâkin kadardır... Zâtının hakikatini ne kadar idrak edersen, senin idrakin kadardır. Ama sana göre o kadardır, diğerine göre daha fazladır, daha başkadır, daha başkadır. Çünkü sonu yoktur.

Bir şeyi bilince, ondan daha fazla malumat edinmek sıfatlar kapısındadır... Sıfat bölümünü anlatıyor ya burada; bir şeyi tümüyle bildikten sonra, teferruatına geçmek lâzım diyor.

Sıfatlar senin kimliğindekilerdir... İlim, idrâk, işitmek, görmek, azamet, kahır, kibir ve emsalî şeylerdir... Ki bunlar, sıfatlar kapısından idrâk edilip, görülür ve bilinir...

...Ve zata mensup kimselerden, her biri, (Bu ne demek? Yani, kendi kulluğundan geçmiş, kendi beşeriyetinden geçmiş, kendi varlığında hakîki mevcudu bulmuş. Başka bir ifadeyle, kendinde mevcut olan hakîki varlığı bulmuş. Ancak onlar) **bu sıfatları kendi azmî, kuvveti ve üstün gayreti ve ilim sıfatına büründüğü miktar idrak**

eder... Yani, yukarıda sayılan sıfatların ilmini ne kadar idrak etmişse, bu hakikatleri o kadar anlar.

Yukarıda anlatılan manayı iyi kavradıktan sonra:

— *Zat idrâk edilemez...*

Diyebilirsin... Haliyle bu idrâk edilemeyi, sıfatları yönündendir... Çünkü sıfatlar da, aynen zattır... Şu âyet-i kerime bu manaya işaret eder:

— «Gözler onu göremez...» (6/103)

Çünkü: Gözler, sıfatlar meyanında sayılır...

Sıfatları idrâk edemeyen de zâtı idrâk edemez...

Fakat, daha önce anlatılan zâtı bulma bahsindeki mana itibarı ile:

— *Zat, idrâk edilebilir...*

Diyebilirsin...

Yukarıda anlatılan manayı iyi kavradıktan sonra:

- Zat idrâk edilemez...

Diyebilirsin... Haliyle bu idrâk edilemeyiş, sıfatlan yönündendir... Çünkü sıfatlar da, aynen zattır... Şu âyet-i kerime bu manaya işaret eder:

- «**Gözler onu göremez...**» (6/103) "O bütün gözleri ihata eder" diye ayetin devamı geliyor. Gözler onu göremez; çünkü onu göreceği ayrı bir göz yok, gözler yok. Ancak o, kendi kendini görür, "Allah'ı Allah görür" yahut, "Allah'ı Allah ile görürsün" diyor. "Allah'ı Allah zikreder" ancak diyor gerçekte. Miraç gecesinin sabahı Ayşe validemize, sahabeyi kiramdan bazı kimseler geldiler; "Hz.Resulullah miraçta Rabbini gördü mü?" diye sordular. O da, "Siz Kur'an okumaz mısınız?" dedi ve bu ayeti söyledi. "Gözler onu göremez" dedi. Yani, "görmedi" dedi, kendi kıyasıyla anlattı. Gözler onu göremez, neden? Ayrı bir gözün O'nu görmesi mümkün değildir. O'nu görmek için idrâk eden bir göz lâzım, yani kendi gözü lâzım. Beşeriyet gözleri O'nu göremez, ama O bütün gözleri ihata eder. İşte bizim de gözümüz, O'ndan gelen bir nurla etrafa bakıyorsa, onu müşahede ediyorsa, her baktığı yerde O'ndan başkasıdır diye zaten diyemez. Birine sormuşlar; "Allah'ı görmek mümkün mü?" o da, "Görmemek mümkün mü?" demiş.

Çünkü: Gözler, sıfatlar meyanında sayılır...

Sıfatları idrâk edemeyen de zatı idrâk edemez...

Fakat, daha önce anlatılan zatı bulma bahsindeki mana itibarı ile:

- ***Zat, idrâk edilebilir...***

Diyebilirsin...

Bu mesele önemlidir: Ehlullahtan pek çoğu; benden önce bu mevzuda konuşmamıştır...

Bunun üzerinde durmalı; düşünmelidir...

Özellikle bu zamanda benzerine rastlamak mümkün değildir... Nadirattan bir şeydir...

Bu mevzuu anlamak, bir tecelli işidir ki: Kendisine bu tecelli yolu açılan kimse, yüce Allah'ın sıfatları ile sıfatlanma tadını tadar; bu hal içinde yükselirse... Allah'ın sıfatları ile sıfatlanma keyfiyetini de anlar...

Gerek bu yola giriş, gerekse bu yolda yapılan yolculuğun sonu buradadır...

Bu manayı anla...

Zira, bunu ancak celâl ve ikram sahibi zata yakınlığı bulmak için; kendilerinde tam bir kemal hazırlığı olanlar anlayabilir...

Anlatılan makam, tam bir kurtuluş makamıdır... Bu makama çıkmayanlar için, nice nice, öldürücü oklar ve kesici kılıçlar vardır...

Onun hayat suyundan içmeyi kalbim çok arzular;

Vah bana, nice kimseler öldü arzularla dolu...

İçenler arasında, sözüne ben tamah ederdim;

Evvelden beri, nicelerini boğdu tamah yolu...

Bu mesele önemlidir: Ehlullahtan pek çoğu; benden önce bu mevzuda konuşmamıştır... diyor Abdulkerim Cîli. Yani, şu kitabı yazmazdan evvel, bu hususta ehlullahtan çok kişiler konuşmamıştır, bu sırrı ifşa etmemiştir diyor.

Bunun üzerinde durmalı; düşünmelidir...

Özellikle bu zamanda benzerine rastlamak mümkün değildir... Nadirattan bir şeydir... "İzah etmeye çalıştığımız şey, nadir bulunan bilgilerdendir" demek istiyor.

Bu mevzuu anlamak, bir tecelli işidir ki: Kendisine bu tecelli yolu açılan kimse, yüce Allah'ın sıfatları ile sıfatlanma tadını tadar; bu hal içinde yükselirse... Allah'ın sıfatları ile sıfatlanma keyfiyetini de anlar... "Tahallaku bi ahlakillah, tahallakul bi ahlaki rasullullah" "Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmak" demek bu sıfatlarla sıfatlanmak demektir. Allah'ın ahlâkı ile rasulullahın ahlâkı arasında ne fark var? Aynı ayrı söylüyor bakın. "Tahallaku bi ahlakillah, tahallaku bi ahlaki rasulullah" "Tahallaku bi rasulullah, tahallakillah" demiyor bakın. Evvela resullullahın ahlâkını söyleyip, sonra Allah'ın ahlâkını söylemiyor. "Evvela Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanın, sonra peygamberin ahlâkı ile ahlâklanın" diyor. Neden? Allah'ın ahlâkı demek; her şeyin mutlak olarak hakkını vermek demek. Yani, kestiği yerde keser, astığı yerde asar, acıma diye bir şey olmaz Allah'ın ahlâkında. Bütün varlığın hakkını vermek durumundadır.

Uluhiyet mertebesi de o değil miydi zaten; bütün varlığa hak ettiği istihkakını vermesi. Yılan yılansa, zehirini yapacaksa, zehirin malzemesini vermesi, kuş ise, uçmak için malzemeyi vermesi. Ne varsa bu âlemde, onun yapılmasına lazım gelen her şeyi vermesi ve burada hiç taviz vermemesi. Ahirette bütün bunların hesabını, hepsini, hiç ayırt

etmeksizin karşılığını vermesi. Ama Peygamberin ahlakı ile ahlâklanmak; peygamberin hali, halim selimdir, ümmetine meyillidir. Rahmet yönü daha ağır basar, merhamet yönü daha ağır basar. O da, Allah'ın peygamberden tecellisi öyle olduğu için öyledir. Ama uluhiyet makamında bu olmaz, o zaman haksızlık olur. Peygamberin ahlakında yumuşaklık vardır, halka rahmet vardır ki Cenab-ı Hakk da rahmet fiilini oradan işler. Bazı ehlullah vardır, acımasızdır; çünkü o anda, Allah'ın sıfatları ile sıfatlanmıştır. Peygamberin sıfatlarıyla sıfatlandığı zaman, başka hal gösterir. Yerine göre tabi.

Gerek bu yola giriş, gerekse bu yolda yapılan yolculuğun sonu buradadır...

Bu manayı anla...

Zîra, bunu ancak celâl ve ikram sahibi zata yakınlığı bulmak

için; kendilerinde tam bir kemal hazırlığı olanlar anlayabilir... Zülcelâli vel ikram; ikramı celâlinden meydana geliyor. Celâl tecellisi varsa bir yerde, arkasından ikram gelecektir mutlaka. Cemâl tecellisi varsa, ikram o anda olmaktadır. Cemalinin ikramı, hemen o anda olmaktadır. Ama celâl tecellisi varsa, celâl tecellisinin şiddetine göre de ikramı gelir arkasından. Celâl, şiddet demek değil. daha güçlü olması demek. Tabi dışarıdan bakıldığında, kırılıp döküldüğü zaman şiddet gibi gözükür. Ama, rahmeti de o şiddetten çıkar. Diyelim ki eski bir yapı var; biz merhametli davranalım, orada dursun, biraz boyayıp idare edelim denildiğinde, ilk bakışta cemâl gibi gözükür, arkasından zahmet gelir.

Ama biz onu yıkar, oradan temizlersek, celâl tecellisi gösterirsek, şiddet gösterirsek, arkasından oraya yeni bir bina kurulacağından, ona cemâl ve ikram olmuş olur. Yalnız, Mevlâna öyle söylemiyor;" Eğer yapamayacaksan, eskisini yıka" diyor. Ama, "Yapacaksan yık eskiyi, hiç acıma" diyor. İşte onu yıkmak, bozmak, Allah'ın sıfatları, Allah'ın ahlâkıdır orada. Yapmak da peygamberin ahlâkıdır bir bakıma, yardımcı olmak için. Kemâl hazırlığı olmak ne demek? İşte bu sohbetler, tevhid sohbetleri. Bizim zannımızda bireyler, varlıklar diye var ettiği-miz şeylerin silinmesi ile kemâl hazırlığı yapılmış olur. Onlar boşaltıldığı zaman, yerine ilahi idrâk gelir.

Anlatılan makam, tam bir kurtuluş makamıdır... Bu makama çıkamayanlar için, nice nice, öldürücü oklar ve kesici kılıçlar vardır... Oklar ve kılıçlar dediği; söz okları, beşeriyetten gelen söz okları. Uluhiyet mertebesine doğru, yolunda seyrederken, sana beşeriyetinden veya beşerlerden gelen beşeriyet oklarıdır. Sen ağaca tırmanmaya çalışıyorsun idrakinde, gelir aşağıdan seni aşağı çekmeye

uğraşırlar. Gerek işinden, gerek eşinden, gerek çocuğundan, gerek çevreden çekerler. Bunlar hep oklardır, farkında olmadığımız oklardır. Bunlara kapılmamak gerek diyor.

Onun hayat suyundan içmeyi kalbim çok arzular; Zat meşrebinden. " Ve sakahun rabbehum şaraben tahura" dediği hayat suyundan içmeyi çok arzular;

Vah bana, nice kimseler öldü arzularla dolu...

İçenler arasında, sözüne ben tamah ederdim;

Evvelden beri, nicelerini boğdu tamah yolu...

Bu mevzu üzerine bir başka sözümüz daha var...

Dış konuşmaya bakılınca, öncekine zıd gibi görünür... Ne var ki, arada bir zıdlık yoktur... Çünkü birbirine zıd gibi görünün hakikatlerin tümü gerçek manada birdir...

Öncekine zıd gibi görünen fikrimiz şudur:

a) Mutlak olmaları yönünden, sıfatlar malum manaları taşırlar...

b) Zat ise... bilinmeyen bir iştir...

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olunca, malum manaları anlamak, meçhul işi anlamaktan daha kolaydır...

Şimdi... daha önceki manaları da nazara alarak, sıfatları idrâk mümkün olmayınca, hiç bir şekilde zatı idrâke yol yoktur...

Daha açık bir mana ile konuşalım: Hakikî manası ile, yüce Allah'ın ne zatı İdrâk edilen bir şeydir; ne de sıfatları...

Bu mevzu üzerine bir başka sözümüz daha var...

Dış konuşmaya bakılınca, öncekine zıd gibi görünür... Ne var ki, arada bir zıdlık yoktur... Çünkü birbirine zıd gibi görünün hakikatlerin tümü gerçek manada birdir...

Öncekine zıd gibi görünen fikrimiz şudur:

a) Mutlak olmaları yönünden, sıfatlar malum manaları taşırlar...

b) Zat ise... bilinmeyen bir iştir...

Durum yukarıda anlatıldığı gibi olunca, malum manaları anlamak, meçhul işi anlamaktan daha kolaydır... Yani, sıfatları an-

lamak, zatı anlamaktan daha kolaydır diyor. Sıfatlarda vasıflar var çünkü vasıflanmış; şu sıfat, bu vasıf, bu vasıf diye. Ama zatın böyle bir vasfı olmadığından, anlamak daha zordur diyor. Demin, zatı anlamak mümkündür dedi ya, işte bunun zıddı bir düşüncem de vardır diyor, bunu da anlatıyor.

Şimdi... daha önceki manaları da nazara alarak, sıfatları idrâk mümkün olmayınca, hiç bir şekilde zatı idrâke yol yoktur...

Daha açık bir mana ile konuşalım: Hakikî manası ile, yüce Allah'ın ne zatı İdrâk edilen bir şeydir; ne de sıfatları... Bir yönden doğru, ne zatını anlamak mümkün, ne sıfatlarını anlamak mümkün. Nasıl mümkün? Kendimizde bulabildiğimiz kadarını ancak anlayabiliyoruz, ilahi varlıktaki sıfatların tümünü anlamamız tabii ki mümkün değildir. Allah'ın genel anlamda zatını, sıfatını anlamak mümkün değil, alemler düzeyinde. Allah'ın hayatı var değil mi? Bu bir sıfat. Hayat, ilim, irade, kudret, kelam...sıfat-ı subutiyesi, sıfat-ı zatiyesi var. Bunların biz, kendimizde ne kadarını bulabiliyorsak, o kadarını ve de hayatımızda varlığımızda geliştirdiğimiz kadarını ancak bilebiliyoruz, idrakimiz ölçüsünde bilebiliyoruz. Ama, Allah'ın kendine mahsus ilim sıfatını bir varlığın bilmesi mümkün mü? Değil. Çünkü, her zerrede onun ilim sıfatı var, hayat sıfatı var, bütün kemal sıfatları var.

Birbirine zıd gibi görünen mevzular ama, değişik yönlerden bakış açısı getiriyor, dolayısıyla bizim kapasitemizi geliştiriyor. Daha sonra bizim kendi kendimize sormamız muhtemel olan soruları, şimdiden, daha baştan cevaplıyor. Basar sıfatı var, semi sıfatı var Cenab-ı Hakk'ın, bütün alemde. Namaz kılarken; "semiallahî limen hamideh" "Allah hamd edenin hamdini duyar" diyor. Nerede duyar? Bütün dünyanın her tarafında namaz kılan insan bunu söylüyor. Orada da duyuyor, burada da duyuyor. Ama biz, bu sözler kaç kişinin ağzından çıkıyor? Bilebilir miyiz bir günde? Allah'ın ilmi, Allah'ın sıfatı çünkü, bilemeyiz. Ama bunlardan bir tanesini bilmek, aslında onun tamamını bilmek gibidir ayrıca. Bize de zaten daha fazlası lâzım değildir.

Bir avuç buğday veya bir başak buğdayı yahut bir başak dalını elimize aldığımız zaman, bütün buğday tarlasını biliyoruz demektir, o da misal olur. Bütün buğday tarlasında dikili kaç başak var? Her başakta kaç tane dane var? Bunları bilmemize gerek yok, zaten mümkün de değil. Ama bir ağacı bilebiliyorsak, bütün ormanı bilebiliyoruz. Denizden bir bardak su almış, incelemişsek, denizi de biliyoruz demektir. İşte kendimizi tanıdığımız zaman, Rabb'imizi tanıyoruz demektir. Öyle dediler ya; "Nefsini bilen, Rabb'ini bilir" Cenab-ı Allah'ın hakkıyla, ne hayat sıfatını, ne ilim sıfatını bilmek mümkün. Çünkü, hayat sıfatı dediğimiz zaman; daha henüz tesbit edemediğimiz nice küçük varlıklar

var, bunların hepsinin hayatın var hem de sistemli. Bir anda doğuyorlar, yaşıyorlar, ürüyorlar, ölüyorlar. Bir an içerisinde. Bazıları yüz senede bu hayatı döndürüyorlar, bazıları on günde, bazıları altı ayda, mevsimlik; bunların hepsini ayrı ayrı bilmek mümkün değil, lâzım da değil zaten.

Burada: Rahman, ismi üzerinde duracağız...

Bu kelime: Fa'lan, vezninde gelir...

Rahman, kelime olarak lügâttaki manası şudur:

— *Bu isimle sıfat alan kelimenin kuvvetine ve zuhurdaki gücüne delâlet eder...*

Bu mana icabıdır ki, yüce Allah'ın rahmeti, her şeyi kapsadı; hatta cehennem ehlini bile kapsamına aldı...

Burada: Rahman, ismi üzerinde duracağız...

Bu kelime: Fa'lan, vezninde gelir...

Rahman, kelime olarak lügâttaki manası şudur: Yani, sıfat mertebesinde Rahman'ı anlatıyor.

- Bu isimle sıfat alan kelimenin kuvvetine ve zuhurdaki gücüne delâlet eder... Şöyle ifade edelim; çekiçle bir şeye vuruyorsun ya, ne kadar güçle vurursan onun zuhuruna delâlet eder gibi, manasını vermiş.

Bu mana icabıdır ki, yüce Allah'ın rahmeti, her şeyi kapsadı; hatta cehennem ehlini bile kapsamına aldı... "Rahmetim gadabımı geçmiştir" dediği hadise bu, işte. Yine, Abdülkerim Cîli bu kitabın bir yerinde, cehennem bahsinde sanırım, diyor ki; "Allah'ın cehennemde öyle kulları vardır ki, cehennem ehline olan rahmeti ve tecellisini o kullarının gönlünden yapar"

Şunu bilesin ki, bu Rahman, ismi altında:

— *Esmâ-i ilâhiye-i nefsiye...*

Adı ile anılan bütün isimler vardır...

Sözü geçen isimler şunlardır: Hayat, ilim, kudret, irade, semi' basar, kelâm... (Yaşamak, bilmek, güç, arzu, işitmek, görmek, konuşmak..)

Bu isimler, yedi tanedir...

Rahman, isminin harfleri de yedi tanedir...

Önce bu ismin baş harfi olan ELİF'i alalım... Bu harf, hayattır...

Baklığın zaman, göreceksin ki: Yüce Allah'ın hayatı bütün eşyaya sirayet etmiştir... Ve her şey, onunla kaimdir...

Tıpkı ELİF, harfinin bizzat bütün harflerde bulunduğu gibi... O kadar ki: Harfler tek tek incelendiği zaman: Gerek konuşma, gerekse yazı itibarı ile, ELİF'ten başkası mevcut değildir...

BA, elifin yaygın bir şekilde yazılışdır...

CİM, elif harfinin iki tarafı kıvrık şeklidir...

Kalan harfler de buna göredir...

ELİF, harfi yazıda anlatıldığı biçimdedir...

Konuşma tarzına gelince, yine orada da ELİF'i bulursun... Ya yazılış şeklinde, ya da yazılış şekillerinden çıkan diğer şekillerde... Durum, anlatıldığı gibi olunca, ELİF harfini bulmamana imkân yoktur.

Bir misal olarak: BA ile CİM harfini ele alalım...

BA, harfi yazılış itibarı ile görüldüğü zaman, ortasında ELİF görürsün... CİM, harfi yazıldığı zaman: CİM, YA, MİM'den ibaret görülür... YA, harfinde ELİF, bulunur... MİM, harfi de böyledir...

Kalan harfleri de bu misaldeki gibi kıyas edebilirsin...

Şunu bilesin ki, bu Rahman, ismi altında:

- Esmâ-i ilâhiye-i nefsiye...

Adı ile anılan bütün isimler vardır... Rahman, bütün esmâ-i ilahiyeyi, bütün sıfatları kapsamına alıyor ya. Hangi mertebede? Vahidiyet mertebesinde.

Sözü geçen isimler şunlardır: Hayat, ilim, kudret, irade, semi' basar, kelâm... (Yaşamak, bilmek, güç, arzu, işitmek, görmek, konuşmak..) sıfatları, Rahman'ın kapsamı altında.

Bu isimler, yedi tanedir...

الرَّحْمٰنُ **Rahman, isminin harfleri de yedi tanedir...Cenab-ı**

Hakk'ın sıfat-ı subutiyesi yedi olduğu gibi, Rahman isminin harfleri de yedi tanedir.

Önce bu ismin baş harfi olan ELİF'i alalım... Bu harf, hayattır... Baş harfi hayattır. Sıfat-ı subutiyenin başında, hayat var ya.

Baktığın zaman, göreceksin ki: Yüce Allah'ın hayatı bütün eşyaya sirayet etmiştir... Ve her şey, onunla kaimdir... Hayatı olmayan hiçbir varlık yoktur. Tabiatçılar, istedikleri kadar, canlı ve cansız varlıklar diye bu alemi ikiye ayırsalar da, onların hayalleri dolaşısıyla göremedikleri, o cansız dedikleri varlıklardaki canı, hayatı. Ama onlar var ise, var olan şey ölü değildir, hayatı vardır mutlaka; Allah'ın Hayy esması onlara sirayet ettiği için ve her şey de onunla kaimdir.

Tıpkı ELİF, harfinin bizzat bütün harflerde bulunduğu gibi... Elif, bütün harflere sirayet etmiş, bütün harflerde mevcut.

O kadar ki: Harfler tek tek incelendiği zaman: Gerek konuşma, gerekse yazı itibarı ile, ELİF'ten başkası mevcut değildir... Yani, şu kitabın sonuna kadar incelemiş olsak, Elif'ten başka bir şey bulamayız ortada. Hepsi Elif'tir. Yani aslında; Elif, cüzde; Elif'in şekillenmiş. Elif nedir? Ahadiyet mertebesidir, bir. Bunu, biraz kıvrıp tekne gibi yapmışlar, aynı Elif, altına bir nokta koymuşlar, Be demişler. Aynı Elif'i Kıvrımışlar, iki nokta koymuşlar, Te demişler, üç nokta koymuşlar, Se demişler. İşte o noktalar, hep bir şeylerin sebebi. Yani, bir mananın değişik hallerini belirtmekte, ama aslı olarak, Elif yani Ahad, yani Ahadiyet mertebesi. Hep bunlar, zuhuru, bu âlemin zuhuru anlatan ifadeler. Her harfin, ayrı bir manası var tabi; orijinal olması ve Arapça olması da o yüzden, Kuran'ı Kerîm'in. Başka harflere çevrilememesi de o yüzden, başka şekilde, namazda okunamaması da. Hangi harfi ele alırsak alalım, hep Elif'in değişik şekilde kurgulanmasından, şekillendirilmesinden. Sin, Sad, Zı, Rı, Dal; hepsi Elif'ten. Namaz kılarken nasıl; Elif oluyoruz evvela, sonra Dal oluyoruz, sonra secdeye varıyoruz, Mim oluyoruz. Yan yana getirdiğimiz zaman, Âdem oluyoruz.

BA, elifin yaygın bir şekilde yazılışdır...

CİM, elif harfinin iki tarafı kıvrık şeklidir...

Kalan harfler de buna göredir...

ELİF, harfi yazıda anlatıldığı biçimdedir...

Konuşma tarzına gelince, yine orada da ELİF'i bulursun... Ya

yazılış şeklinde, ya da yazılış şekillerinden çıkan diğer şekillerde... Durum, anlatıldığı gibi olunca, ELİF harfini bulmamana imkân yoktur. Yani, herhangi bir harfi eline alırsan, onun mevcudiyetinde Elif harfini bulmamana imkân yoktur.

Bir misal olarak: BA ile CİM harfini ele alalım...

BA, harfi yazılış itibarı ile görüldüğü zaman, ortasında ELİF görürsün... CİM, harfi yazıldığı zaman: CİM, YA, MİM'den ibaret görülür... YA, harfinde ELİF, bulunur... MİM, harfi de böyledir...

Kalan harfleri de bu misaldeki gibi kıyas edebilirsin...

Yukarıda anlatıldığı manada ELİF harfi, varlıklara sirayet eden rahmani hayatın zuhur yeri olduğu böylece anlaşılmış oldu...

Bu ELİF, harfinden sonraki LAM, harfine bir göz atalım...

Bu harf, ilim mazharıdır...

Dik kısmı ile, Cenab-ı Hakkın kendi zatını bildiğine delâlet eder...

LAM, harfi olduğunu isbat eden kıvrık kısmı ise... Cenab-ı Hakkın mahlukatını bildiğine delildir...

Yukarıda anlatıldığı manada ELİF harfi, varlıklara sirayet eden rahmani hayatın zuhur yeri olduğu böylece anlaşılmış oldu... Bütün âlemde Rahmanî hayatın zuhur yerinin mevcudiyetini, Elif harfinden mîsal çıkartarak anlayabilirsin.

Bu ELİF, harfinden sonraki LAM, harfine bir göz atalım...

Bu harf, ilim mazharıdır...

Dik kısmı ile, Cenab-ı Hakkın kendi zatını bildiğine delâlet eder...

LAM, harfi olduğunu isbat eden kıvrık kısmı ise... Cenab-ı Hakkın mahlukatını bildiğine delildir...

RA, harfine gelelim: Bu harf kudret mazharıdır...

İşbu kudret, yokluk âleminde bu varlık âlemine gelenleri gösterir... Böylece ilim denizinden gelenleri görürsün... Yokluk âleminde gelenleri de bulursun...

RA, harfine gelelim: Bu harf kudret mazharıdır... Er Rahman'-dan bahsediyor.

İşbu kudret, yokluk âleminden bu varlık âlemine gelenleri gösterir... Böylece ilim denizinden gelenleri görürsün... Yokluk âleminden gelenleri de bulursun...

HA, harfi, iradenin zuhur yeridir... Mahalli ise, gizli tarafıdır... HA, harfinin söyleniş tarzı da bunu gösterir...

Boğaz kısmının sonundan başlar; göğse kadar iner...

Böylece olunca: Dıştan görünmeyen bir şey olur...Yüce Allah'ın iradesi de aynı şekilde bilinip görülen bir şey değildir... İradesini, arzusunun, yüce Allah kendi zatında saklar...

Neyi dileyecek ve ne hüküm verecekse, kendisi verir... Başkaca ne bilinir; ne de anlaşılır...

Hâsılı; İrade sırf gizlilikten ibarettir...

HA, harfi, iradenin zuhur yeridir... Mahalli ise, gizli tarafıdır... HA, harfinin söyleniş tarzı da bunu gösterir...

Boğaz kısmının sonundan başlar; göğse kadar iner...

Böylece olunca: Dıştan görünmeyen bir şey olur...Yüce Allah'ın iradesi de aynı şekilde bilinip görülen bir şey değildir... İradesini, arzusunun, yüce Allah kendi zatında saklar... Nefes-i Rahmani diyorlar, Rahman suresinde geçecek bunlar inşaallah. Ha dediği zaman, boğazdan aşağı, yani göğüsten çıkmakta. Allah nefesini bu âleme yaydı, nefyetti ve bütün bu varlıklar o nefes-i Rahmani içerisinde kesifleşti, koyulaştı. Nerede, neyi meydana getirecekse, orada onun nüvesini oraya koydu. Bismillahirrahmanirrahim'deki hakikat da zaten budur. Allah nefes-i Rahmani'sini nefyetti, tenfih etti âleme. Öbek öbek nerede, hangi galaksi meydana gelecekse onların çekirdekleri hazırlandı. Ondan sonra, Rahman'dan Rahim'e tenezzül edince; Rahmanın Rahiminde bu hadiseler ortaya geldi, rahminden doğdu.

Besmele-i Şerifi, biz Müslümanlar olarak iyice incelemiş olsak, bu âlemin sırrını kolayca çözeriz. Nasıl çocuk ana rahminde ortaya geliyor? İşte Rahman esmasının, Rahim esmasına dönüşmesinden sonra,

Rahimin Rahminde bütün bu varlık, tekevvünat meydana geldi, öbek öbek. Tabii, hangi aşamalardan geçti? O ayrı. Kuran-ı Kerîm'de belirttiği gibi; " *Muhakkak rabbınız o Allahdır ki Gökleri ve Yeri altı gün içinde yarattı/halketti, sonra Ârş üzerine istiva buyurdu, (7/54) Yani,*" Allah âlemleri altı günde halk etti" dediği işte bu hadiselerden bahsediyor, zuhura gelişe kadar. Şimdi biz, yedinci günün içindeyiz. Altı günde halketti, mazide, geçmişte diyelim. Hali hazırda Hz.Resulullah'ın nübüvvetiyle birlikte, yedinci gün başladı. Onun için, Hıristiyanların yedinci günü yoktur, Müslümanların yedinci günü vardır. Ve yedinci günün içerisinde bize istirahat da yoktur. Yani, hafta tatili bize yoktur. Çünkü Cum'a suresinde, namaz vakti geldiğinde namazlarınızı kılın, namazdan sonra, yeryüzüne dağılın ve rızkınızı arayın deniyor. Gidin yatın, istirahat edin denmiyor. Rahman kelimesindeki He, batın âleminde çıktığından, dışarıda, ağız söylenişinde bir ifadesi yoktur.

Not= Aslında bu yüzden kıyamet batının üzerine çökecektir. Müslümanlar yedinci kıyamet günlerini daha burada yaşadıkları için kıyamet onlara zorlu dünya günlerinin sonu güzel günlerinin başlangıcı olacaktır.

Ancak yedinci günleri olmayan İslâm dışı kesimlerin mutlak kıyametleri kopacaktır. Çünkü o hadise ile bu dünyada ki rahat yaşantıları bitmiş gelecek kara günlerinin de başlangıcı olmuştur. İşte gerçek kıyamet budur.

Neyi dileyecek ve ne hüküm verecekse, kendisi verir... Başkaca ne bilinir; ne de anlaşılır...

Hâsılı; İrade sırf gizlilikten ibarettir... Herhangi birimiz de bir şeyi yapmazdan evvel iradesinde, fikrinde onu oluşturur. Ama bundan kimsenin haberi olmaz. Ne zaman ki zuhura, meydana çıkar, ondan sonra belli olur.

MİM, harfi, semi isminin mazharıdır...

Bu harf, dudağın dış kısmı ile söylenir... Ancak, sesle söylendiği zaman duyulur... Bu durum, lafzen söylendiği zaman da, duruş halinde de öyledir...

Baş kısmının yuvarlak oluşu, kendisi için bir hüviyettir... Ve kendi kelâmını işitmesine bir yerdir...

Çünkü, daire çizilirken: Bir yerinden başlanır; yine aynı yere gelir...

Yüce Hakkın kelâmı da aynı şekilde... Ondan başlar; yine ona döner... Bu harfin çekimli kısmına gelince; Yüce Hakkın, sözle olsun; halle olsun: Konuşmalarını duymasına delildir...

ELİF: Bu harf, mim ile nun harfi arasındadır... Basar (görmek) mazharıdır...

Bu harf, sayı yönü ile de, BİR sayısını gösterir... Ki, bu sayı da Cenab-ı Hakka İşarettir... Bir de onun zatı ile görüleceğine...

Bu harf, yazılırken görülmez; düşmüştür... Ama, söylenirken vardır; sabittir...

Yazıda düşüş şekline verilecek mana şudur:

— Yüce Hak yaratılmışları kendinden görür... Onlarda, kendisine yabancı bir şey yoktur...

Konuşmada sabit olduğu da şu manaya gelir;

— Yüce Hakkın, zatı ile, zatında mahlukatından ayırd edilmiş şekline delâlet eder... Özellikle yüce Allah, mahlukatın vasfı olan: Zillet, noksan gibi vasıflardan tamamen uzaktır... Yücedir; mukaddestir...

MİM, harfi, semi isminin mazharıdır...

Bu harf, dudağın dış kısmı ile söylenir... Ancak, sesle söylendiği zaman duyulur... Bu durum, lafzen söylendiği zaman da, duruş halinde de öyledir...

Baş kısmının yuvarlak oluşu, kendisi için bir hüviyettir... Ve kendi kelâmını işitmesine bir yerdir... Yani, kulak gibidir orası. "Semiallahu limen hamideh" dediği zaman.

Çünkü, daire çizilirken: Bir yerinden başlanır; yine aynı yere gelinir... Yuvarlak daire de çizsen, elips daire de çizsen, bir yerden başlanır o yere gelinir.

Yüce Hakkın kelâmı da aynı şekilde... Ondan başlar; yine ona döner... Bu harfin çekimli kısmına gelince (uç kısmına); Yüce Hakkın, sözle olsun; halle olsun: Konuşmalarını duymasına delildir...

ELİF: Bu harf, mim ile nun harfi arasındadır... Basar (görmek) mazharıdır...

Bu harf, sayı yönü ile de, BİR sayısını gösterir... Ki, bu sayı da

**Cenab-ı Hakka İşarettir... Bir de onun zâtı ile görüleceğine...
Bu harf, yazılırken görülmez; düşmüştür... Ama, söylenirken vardır; sabittir...**

Yazıda düşünüş şekline verilecek mana şudur:

- Yüce Hak yaratılmışları kendinden görür... Onlarda, kendisine yabancı bir şey yoktur...

Konuşmada sabit olduğu da şu manaya gelir;

- Yüce Hakkın, zâtı ile, zatında mahlukatından ayırd edilmiş şekline delâlet eder... Özellikle yüce Allah, mahlukatın vasfı olan: Zillet, noksan gibi vasıflardan tamamen uzaktır... Yücedir; mukaddestir...

NUN, harfine gelince...

Bu harf kelâm mazharıdır...

— «NUN, kaleme ve yazılanlara yemin olsun...» (68/1)

Meâline gelen âyet-i kerime, bu manaya işaret eder...

Sonra, bu kinayeten levh-ü mahfuza da işaret sayılır...

Çünkü, levh-ü mahfuz, kelâm denizidir...

Ve o; Allah'ın öyle bir kitabıdır ki, ondan bahsederken:

— «Kitaba almadığımız bir şey kalmadı...» (6/38)

Buyurur... Onun kitabı, doğrudan kelâmıdır...

Burada bilmen gereken bazı noktaları da işaretleyelim... Bunları da bilesin...

NUN harfi, mahlukatın suret noktalarından ibarettir... Tüm halleri, vasıfları ile... Toplu halde, oldukları gibi...

Bunlara işlenen nakış ise; yüce Allah'ın:

— «Kün... Ol » (16/40)

Emrinden ibarettir... Bu emir alındıktan sonra, yüce Hazretin bu kelimesine zuhur yeri olan levhdeki kalem nasıl çizerse Öyle olurlar...

— «Ol...» (16/40)

Emrinden ne geliyorsa... hepsi levh-ü mahfuzun kapsamı altındadır...

İşte bu mana icabıdır ki:

— *NUN, Allah kelâmına bir zuhur yeridir...*

Dedik...

NUN, harfine gelince...

Bu harf kelâm mazharıdır...

- «**NUN, kaleme ve yazılanlara yemin olsun...**» (68/1)

Meâline gelen âyet-i kerime, bu manaya işaret eder...

Sonra, bu kinayeten levh-ü mahfuz da işaret sayılır...

Çünkü, levh-ü mahfuz, kelâm denizidir...

Ve o; Allah'ın öyle bir kitabıdır ki, ondan bahsederken:

- «**Kitaba almadığımız bir şey kalmadı...**» (6/38)

Buyurur... Onun kitabı, doğrudan kelâmıdır... Yani, Kur'an doğrudan onun kelâmıdır. Kitap denilen şey, kelâmıdır.

Burada bilmen gereken bazı noktaları da işaretleyelim... Bunları da bilesin...

NUN harfi, mahlukatın suret noktalarından ibarettir... Tüm halleri, vasıfları ile... Toplu halde, oldukları gibi...

Bunlara işlenen nakış ise; yüce Allah'ın:

- «**Kün... Ol** » (16/40)

Emrinden ibarettir... Bu emir alındıktan sonra, yüce Hazretin bu kelimesine zuhur yeri olan levhdeki kalem nasıl çizerse Öyle olurlar... Ol emrini verirken onun şeklini çiziyor ya, bu olacak, şu olacak diye; işte o kalem nasıl çizerse, o şekilde olur.

- «**Ol...**» (16/40)

Emrinden ne geliyorsa... hepsi levh-ü mahfuzun kapsamı altındadır...

İşte bu mana icabıdır ki:

- **NUN, Allah kelâmına bir zuhur yeridir...**

Dedik...

Biraz da, NUN harfinin üzerindeki noktada duralım ki, onu dabileşin.

O nokta, mahlukat suretlerinde zâhir olan, yüce Allah'ın zatına işarettir...

Çünkü mahlukatta, ilk zâhir olan, onun zatıdır... Mahlukat sonra zâhir olur... Zira, onun zat NUN'u, mahlukatın NUN'undan daha aşikâr ve daha yücedir...

Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi, buraya işaret eder:

— «Sadaka, önce Rahman'ın eline düşer, sonra da dilencinin eline...»

Bu durumu düşün, halin icabı nasıldır? anla...

Keza, Hazret-i Sıddık'ın şu cümlesi de, aynı manaya gelir:

— Her neye baktımsa, o baktığım şeyden önce Allah'ı gördüm...

Evet... noktanın yüce Allah'ın zatına işaret olduğunu bildiysen... NUN harfinin yarım dairesini de mahlukata işaret bil...

Biraz da, NUN harfinin üzerindeki noktada duralım ki, onu da bileşin.

O nokta, mahlukat suretlerinde zâhir olan, yüce Allah'ın zatına işarettir...

Çünkü mahlukatta, ilk zâhir olan, onun zatıdır... Mahlukat sonra zâhir olur... Zira, onun zat NUN'u, mahlukatın NUN'undan daha aşikâr ve daha yücedir...

Resulullah S.A. efendimizin şu hadis-i şerifi, buraya işaret eder:

- «Sadaka, önce Rahman'ın eline düşer, sonra da dilencinin eline...» Ne kadar güzel. Hani, "Sizin elinizin üstünde Allah'ın eli vardır" (48/10) deniyor ya, hep Rahman'ın eli vardır.

Bu durumu düşün, halin icabı nasıldır? anla... Senin hayata bakışın, halin nedir? Anla.

Keza, Hazret-i Sıddık'ın şu cümlesi de, aynı manaya gelir:

- Her neye baktımsa, o baktığım şeyden önce Allah'ı gördüm...

Evet... noktanın yüce Allah'ın zatına işaret olduğunu bildiy-

sen... NUN harfinin yarım dairesini de mahlukata işaret bil...
Neden? Aslında Nun harfi de Elif'ten çevrilerek, Elif'in ucu kıvrılarak yapıldı. Bu şu demektir ki, Allah'ın eli, ahadiyetin eli, bütün mahlukatı kavramıştır demek ayrıca. "Nun, nura dönüşünce kudret zuhur eder" demişler. Nun harfi nura dönüşünce, o nurdan kudret zuhura gelir.

RAHMAN, ismi üzerinde:

— *EL-KEHF'Ü VER-RAKİM Fİ ŞERH İ BİSMİLLAHİRRAHMANİR-RAHİM.*

Adlı eserimizde, buradakinden daha fazla kelâm ettik...

Bunu bilmek isteyen, o kitabı mütalaa etmeli... Bu güzel ismin ihtiva ettiği sırları görmelidir...

Onlar, öyle sırlardır ki: Fikir kuşları orada ötmez; susar...

RAHMAN, ismi üzerinde:

- EL-KEHF'Ü VER-RAKİM Fİ ŞERH İ BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM.

Adlı eserimizde, buradakinden daha fazla kelâm ettik...

Bunu bilmek isteyen, o kitabı mütalaa etmeli... Bu güzel ismin ihtiva ettiği sırları görmelidir...

Onlar, öyle sırlardır ki: Fikir kuşları orada ötmez; susar...
Yani, fikir aciz kalır orada diyor. Söz edemez orada söz kuşları. Ancak orada söz eden, akl-ı küll'den gelen akıl söz eder, fikir söz edemez orada diyor.

Bu ismin harfleri üzerinde dursak, onun sırlarını, yazılış tarzları ile, sayılarını anlatsak; harflerden her birinin altında, bulunan kâinatın infialini ve harika işlerini söylesek... çok şaşırtıcı işler meydana getirmiş, fehimleri hayrete daldıran şeyleri anlatmış olurduk...

— *Bu nereden geliyor?.*

Denir ve şaşılırdı...

Ama onları söylemedik, yazmadık; tuttuk...

Böyle yapmamızın adı:

— Cimrilik...

Değildir... Maksudımız kısa kesmektir...

Bu eserde hülâsa olarak yazdık ki: Okuyup yazanı bıkip usanma-ya... Şayet, bir usanma olursa... faydasını arzu ettiğimiz manayı kaybederler...

Ne var ki, bu esere yazdığımız sırlar, ondan daha fazladır...

Haliyle, dikkat edilince görülür...

Yardım talebine bir karargâh yüce Allah'tır...

Güvenilecek makam, yine odur...

Bu ismin harfleri üzerinde dursak, onun sırlarını, yazılış tarzları ile, sayılarını anlatsak; harflerden her birinin altında, bulunan kâinatın infialini ve harika işlerini söylesek... çok şaşkırtıcı işler meydana getirmiş, fehimleri hayrete daldıran şeyleri anlatmış olurduk... İdrak ve fehimleri hayrete kaldırırdık diyor.

- Bu nereden geliyor?.

Denir ve şaşılırdı...

Ama onları söylemedik, yazmadık; tuttuk...

Böyle yapmamızın adı:

- Cimrilik...

Değildir... Maksudımız kısa kesmektir...

Bu eserde hülâsa olarak yazdık ki: Okuyup yazanı bıkip usanmaya... Şayet, bir usanma olursa... faydasını arzu ettiğimiz manayı kaybederler...

Ne var ki, bu esere yazdığımız sırlar, ondan daha fazladır...

Haliyle, dikkat edilince görülür...

Yardım talebine bir karargâh yüce Allah'tır...

Güvenilecek makam, yine odur...

Bu kitabımızı da burada bitirmiş olduk verdiği gayretten dolayı

Rabbimize şükrederiz.

Allah Hakk söyler hakkı söyler muvaffakiyet Hak'tandır.

Terzi Baba Necdet Ardıç, Tekirdağ (11-08-2016)

KAYNAKÇA

1. KÛR'ÂN VE HADİS :

2. VEHB : Hakk'ın hibe yoluyla verdiği ilim.

3. KESB : Çalışılarak kazanılan ilim.

4. NAKİL : Muhtelif eserlerden, Mesnevi'î şerif, İnsân-ı Kâmil, Fusûsu'l Hikem ve sohbetlemizden müşahede ile toplanan ilim.

Terzi Baba Baskısı olan kitaplar.

1. Necdet Divanı:

2. Hacc Divanı:

3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:

4. Lübb'ül Lübb Özün Özü, (Osmanlıca'dan çeviri):

5. Salât- Namaz ve Ezan-ı Muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"

6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)

7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):

8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):

9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:

10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:

11. Vâhy ve Cebrâil:

12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:

13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:

14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri ve şerhi

15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)

16. Divân (3)

19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.

21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
35. Fâtiha Sûresi:
39. Terzi Baba: (2)
41. İnci tezgâhı:
49. 36-Yâ'sîn, Sûresi:
59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
60. 6 Pey-(5) Hz. İsâ Rûhullah: (a.s.)
61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)
67. 067-Mülk Sûresi:
91-Terzi Baba (7) Bîismi has "Selâm" (13)
96- 41-Fussilet Sûresi.

(H) Yayınları tarafından basılan kitaplarımız:

6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve hakikatleri:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri.
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem-safiyeti. Safiyyullah. (a.s.)

Terzi Baba kitapları sıra listesi

(Gönülden Esintiler)

1. Necdet Divanı:
2. Hacc Divanı:
3. İrfan Mektebi, Hakk Yolu'nun Seyr defteri:
4. Lübb'ül Lübb Özün Özü, (Osmanlıca'dan çeviri):
5. Salât- Namaz ve Ezan-ı muhammedi'de Bazı hakikatler: "İngilizce, İspanyolca"
6. İslâm'da Mübarek Geceler, bayramlar ve Hakikatleri: (Fransızca)
7. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
8. Tuhfetu'l Uşşâkiyye, (Osmanlıca'dan çeviri):
9. Sûre-i Rahmân ve Rahmâniyyet:
10. Kelime-i Tevhid, değişik yönleriyle:
11. Vâhy ve Cebrâil:
12. Terzi Baba (1) ve Necm Sûresi:
13. (13) On üç ve Hakikat-i İlâhiyye:
14. İrfan mektebi, "Hakk yolu"nun seyr defteri ve şerhi
15. 6 Pey- (1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)

16. Divân (3)
17. Kevkeb. Kayan yıldızlar.
18. Peygamberimizi rû'ya-da görmek.
19. Sûre-i Feth ve fethin hakikat-i.
20. Terzi Baba Umre (2009)
21. 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
22. Sûre-i Yûsuf ve dervişlik:
23. Değmez dosyası:
24. 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
25. -1-Köle ve incir dosyası:
26. Bir zuhûrât'ın düşündürdükleri:
27. -2-Genç ve elmas dosyası:
28. Kûr'ân'da Tesbîh ve Zikr:
29. Karınca, Naml Sûresi:
30. Meryem Sûresi:
31. Kehf Sûresi:
32. 3-Terzi Baba İstişare dosyası:
33. Terzi Baba Umre dosyası: (2010)
34. -3-Bakara dosyası:
35. Fâtiha Sûresi:
36. Bakara Sûresi:
37. Necm Sûresi:
38. İsrâ Sûresi:
39. Terzi Baba: (2)
40. Âl-i İmrân Sûresi:
41. İnci tezgâhı:
42. 4-Nisâ Sûresi:
43. 5-Mâide Sûresi:
44. 7-A'raf Sûresi:
45. 14-İbrâhîm Sûresi:
46. İngilizce, Salât-Namaz:
47. İspanyolca, Salât-Namaz:
48. Fransızca İrfan mektebi:
49. 36-Yâ'sîn, Sûresi:
50. 76-İnsân, Sûresi:
51. 81-Tekvir, Sûresi:
52. 89-Fecr, Sûresi:
53. Hazmi Tura:
54. 95-Beled-Tîn, Sûresi:
55. 28- Kasas, Sûresi:
56. İrfan-Mek-Şer-Fransızca-Baba:
57. 20-TÂ HÂ Sûresi:
58. Mirat-ül-İrfan-ve-şerhi:

59. 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîmullah: (a.s.)
60. 6 Pey-(5) Hz. İsâ Rûhullah: (a.s.)
61. 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)
62. -4-Bir ressam hikâyesi:
63. İnci mercan tezgâhı
64. Ölüm hakkında:
65. Reşhett'an bölümler:
66. Risâle-i Gavsiyye:
67. 067-Mülk Sûresi:
68. 1-Namaz Sûrereleri:
69. 2-Namaz Sûrereleri:
70. Yahova Şahitleri:
71. Mü-Geceler-Fran-les-nuits:
72. İman bahsi:
73. Celâl Cemâl Celâl:
74. 2012 Umre dosyası:
75. Gülşen-i Râz şerhi:
76. -5-Doğdular, yaşadılar hikâyesi:
77. Aşk ve muhabbet yolu:
78. A'yân-ı sâbite. Kazâ ve kader:
- 79- Terzi Baba-(4) İstişare dosyası.
- 80- Terzi Baba-(5) İstişare dosyası.
- 81- Hayal vâdîsi'nin çıkmaz sokakları:
- 82- Mektuplarda yolculuk-M.Nusret-Tura.
- 83- 2013 Umre dosyası.
- 84- Nusret Tura-Vecizeler ve ata sözleri.
- 85- Nusret Tura-Tasavvufta aşk ve gönül.
- 86- Terzi Baba-(6) İstişare dosyası.
- 87- Terzi Baba-İlâhiler derleme.
- 88- Nusret Tura-Divanı.
- 89- 6-Her şey merkezinde hikâyesi.
- 90- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (1) şerhi.
- 91- Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
- 92- İnsân-ı Kâmil A.K.C. Cild (2) şerhi.
- 93- 7. İngilizce. İslâm, İmân, İhsân, İkân, (Cibril Hadîs'i):
- 94- Mescid-i Dirarr-Kubbet-ul Kara.
- 95- Terzi Baba-(8) (19/53)
- 96- 41-Fussilet Sûresi.
- 97- 2015 Umre dosyası.
- 98- Solan bahçenin kuruyan gülleri.
- 99- Terzi Baba-(9) İstişare dosyası.
- 100-14-İrfan mektebi ve şerhi-İspanyolca.
- 101- Bosna Hersek dosyası.

- 102- 14-İrfan mektebi ve şerhi-İngilizce.
103-Terzi Baba yüksek lisans tezi.
104-Hacc Umra ve hakikatleri.
105-Cemo ve Farko-
106-(2016) Umre dosyası.
107-Vahy ve Cebrâîl- (Fransızca)
108-Terzi Baba ile ilgili zuhuratlar.

Altı peygamber serisi:

15. (1) 6 Pey-(1) Hz. Âdem Safiyyullah (a.s.)
21. (2) 6 Pey-(2) Hz. Nûh Neciyyullah: (a.s.)
24. (3) 6 Pey-(3) Hz. İbrâhîm Halîlûllah: (a.s.)
59. (4) 6 Pey-(4) Hz. Mûsâ Kelîlmullah: (a.s.)
60. (5) 6 Pey-(5) Hz. İsâ Rûhullah: (a.s.)
61. (6) 6 Pey-(6) Hz. Muhammed: (s.a.v.)

Terzi Baba kitapları serisi:

- 12- 1-Terzi Baba-(1)
39- 2-Terzi Baba-(2)
32- 3-Terzi Baba-(3) İstişare dosyası.
79- 4-Terzi Baba-(4) İstişare dosyası.
80- 5-Terzi Baba-(5) İstişare dosyası.
86- 6-Terzi Baba-(6) İstişare dosyası.
91- 7-Terzi Baba (7) Biismi has "Selâm" (13)
95- 8-Terzi Baba-(8) (19/53) İstişare dosyası.
99- 9-Terzi Baba-(9) İstişare dosyası.
103-10-Terzi baba yüksek lisans tezi.
108-11-Terzi Baba ile ilgili zuhuratlar.

Bir hikâye birçok yorum serisi.

25. -1-Köle ve incir dosyası:
27. -2-Genç ve elmas dosyası:
34. -3-Bakara dosyası:
61. -4-Bir ressam hikâyesi:
76. -5-Doğdular, yaşadılar hikâyesi:
89. -6-Her şey merkezinde hikâyesi.

Dîvanlar serisi:

- 1- 1-Necdet Divanı:
2- 2-Hacc Divanı:
16- 3- Divân (3)
87- 4-Terzi Baba-İlâhiler derleme.
88- 5-Nusret Tura-Divanı.

İbretlik dosyalar serisi:

- 17- 1-Kevkeb. Kayan yıldızlar.
23- 2-Değmez dosyası:
73- 3-Celâl Cemâl Celâl:
81- 4-Hayal vâdîsi'nin çıkmaz sokakları:
94- 5-Mescid-i Dırrarr-Kubbet-ul Kara.
98- 6-Solan bahçenin kuruyan gülleri.
105- 7 -Cemo ve Farko

Mektuplar ve zuhuratlar serisi:

Terzi Baba İnternet dosyaları:

- Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
1-2- 3-4-5- 6-7- 8- 9- 10-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
11- 12- 13- 14- 15- 16-17- 18- 19-20-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
21- 22-23- 24-25- 26-27- 28-29-30-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
31-32-33- 34-35- 36- 37- 38- 39-40-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
41- 42-43- 44-45- 46-47-48- 49-50-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
51-52- 53-54-55- 56-57- 58-59- 60-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
61- 62-63-65-66- 67-68- 69-70-
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
71-72-73-74-75-76-77-78-79-80
Terzi-Baba-Mektuplar ve zuhuratlar serisi.
81-82-

Kitaplar devam ediyor şu an Yekün= (108/82=190)

